เอกสารประกอบคำบรรยาย

ECO 2104

ประวัติลัทธิเศรษฐกิจ

History of Economic Thought

โดย รศ. วสันต์ ภูวภัทรพร

บทที่ 1
การศึกษาประวัติลัทธิเศรษฐกิจ

วิวัฒนาการของลัทธิเศรษฐกิจชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการทางความคิดด้านเศรษฐศาสตร์ จากแนวความคิดแบบพื้น ๆ ในยุคสมัยของสังคมเรียบง่าย สลับซับซ้อนเพิ่มขึ้นตามพัฒนาการทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง แนวคิดเศรษฐศาสตร์ที่ถือว่าเป็นลัทธิเศรษฐกิจน่าจะเริ่มต้นในสมัยฮิบรู แล้วมาสู่ยุคกรีกและยุคกลาง ก่อนที่จะมาถึงรุ่งอรุณของลัทธิทุนนิยมเป็นยุคการสถาปนาเศรษฐศาสตร์การเมืองและยุคธรรมชาตินิยม ที่ถือเป็นต้นกำเนิดเศรษฐศาสตร์ที่เป็นศาสตร์อย่างแท้จริง เพราะเป็นทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่เป็นระบบที่สุดครั้งแรกและเป็นที่มาของลัทธิคลาสสิค การพัฒนาแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ยังเกิดขึ้นต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึงยุคปัจจุบัน

ลัทธิเศรษฐกิจ (Economic Thought or Doctrine) แรกเริ่มเดิมทีครอบคลุมเนื้อหาด้านทฤษฎี ลัทธิหรือหลักคำสอน กฎและหลักการ(Generalization) และการวิเคราะห์เชิงประยุกต์ เพื่อศึกษาและหาข้อสรุปเกี่ยวกับปัญหาและปรากฏการณ์ด้านเศรษฐกิจ แต่ลัทธิเศรษฐกิจมิใช่ทฤษฎีหรือเครื่องมือและเทคนิควิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ที่ตายตัว ลัทธิเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ (Phenomena) ปัญหา และความผันแปรด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นด้วย ลัทธิเศรษฐกิจเป็นคำสอนของบุคคลอันมากหลายและเป็นเรื่องทั้งหมดที่เกี่ยวกับความเห็นของบุคคลหรือคณะบุคคล ว่าลัทธิของผู้ใดคณะใดจะมีอิทธิพลมากกว่า ลัทธิเศรษฐกิจนี้มีอยู่มากมายหลายอย่างต่างกัน ยิ่งมีเจ้าลัทธิมากเพียงใด ก็มีลัทธิมากเพียงนั้น ลัทธิเศรษฐกิจจึงขาดความแน่นอน ขึ้นอยู่กับว่าลัทธิใดมีอิทธิพลมากกว่า [1]

การก่อเกิดขึ้นของลัทธิเศรษฐกิจ ขึ้นอยู่กับความผันแปรของสถานการณ์ การเมือง ศีลธรรม ศาสนา และปรัชญาทางสังคม รวมตลอดถึงกรอบประเพณีจารีต ค่านิยมทางสังคม และไม่ถูกกำหนดให้ตายตัวกับทฤษฎี เครื่องมือ และเทคนิคการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์

ลัทธิเศรษฐกิจมีพัฒนาการสองแนวทาง *แนวทางที่หนึ่ง*คือ เศรษฐกิจที่เป็นอยู่มีกรอบและสถาบันเศรษฐกิจของตนเอง และยังมีขอบเขตเพื่อการสำรวจตรวจสอบที่ลึกซึ้งและเข้มข้น ซึ่งจะนำไปสู่หลักการพื้นฐานเพื่อการวิเคราะห์และสร้างทฤษฎีต่อไป *อีกแนวทางหนึ่ง*ความเป็นพลวัตรของเศรษฐกิจนำไปสู่หลักการพื้นฐานเพื่อการสำรวจตรวจสอบ ความเป็นพลวัตรของระบบเศรษฐกิจนี้เอง เป็นความท้าทายของนักเศรษฐศาสตร์ที่ต้องการแสวงหาคำตอบให้ได้ ความเป็นพลวัตรของระบบเศรษฐกิจนำมาซึ่งประเด็นปัญหาและปรากฏการณ์ที่สลับซับซ้อน นำมาซึ่งความต้องการ

---

[1] ทวี ตะเวทีกุล , ลัทธิเศรษฐกิจ (สมาคมเศรษฐศาสตร์ , ธรรมศาสตร์ , 2519) หน้า 1

เครื่องมือและเทคนิคการวิเคราะห์ที่ใหม่ ๆ และดีกว่าเดิม ทั้งนี้เพื่อให้ครอบคลุมประเด็นปัญหาทางเศรษฐกิจที่กว้างขึ้น

ประวัติลัทธิเศรษฐกิจ ขอบเขต ความเป็นมา และความหมาย

เศรษฐศาสตร์พยายามอธิบายถึงการแสวงหาความมั่งคั่ง จึงได้เกิดกลุ่มแนวคิดต่าง ๆ ทางเศรษฐศาสตร์ขึ้น มีผู้เขียนสนับสนุนเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ตลอดจนวิจารณ์ว่าควรจะเป็นอย่างไร เป็นทางให้เกิดลัทธิเศรษฐกิจอื่น ๆ ขึ้นตามมาอีก เมื่อเวลาผ่านไป

ประวัติลัทธิเศรษฐกิจ (History of Economic Thought or Doctrines) แปลตรง ๆ ได้ว่า ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับแนวคิดทางเศรษฐกิจ จึงจับเค้าได้ว่า เป็นการศึกษาด้านประวัติศาสตร์เกี่ยวกับแนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์คนสำคัญในเรื่องต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจ แต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน

ลัทธิเศรษฐกิจเป็นแนวคิดหรือหลักปรัชญาของแต่ละสำนักหรือเป็นการอธิบายวิธีการต่าง ๆ ที่อยู่ในประวัติศาสตร์ของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ ซึ่งมีคุณค่าพอที่จะอธิบายให้เป็นสำนักคิด การศึกษารากฐานของ “ความคิด” จะแบ่งออกเป็นสองส่วนคือ *ความเชื่อ* (Ideology) กับ*เทคนิค*ในการพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ถ้าสามารถแยกสองส่วนนี้ออกมาให้ชัดเจน ก็จะเข้าใจลัทธิเศรษฐกิจนั้นได้อย่างลึกซึ้ง ในทางเศรษฐกิจ นักเศรษฐศาสตร์บางคนจะศึกษาความเชื่อกับเทคนิคในการพิจารณาปัญหาทางเศรษฐกิจแยกออกจากกัน เนื่องจากความเชื่อเป็นเรื่องของกาลสมัยซึ่งแต่ละประเทศจะไม่เหมือนกัน

ด้วยเหตุที่ปัญหาทางเศรษฐกิจเป็นปัญหาทางสังคม ย่อมจะแยกออกจาก*ภาวะแวดล้อม*และความเชื่อไม่ได้ การพิจารณาทั้งสองสิ่งพร้อมกันจะช่วยทำให้สามารถอธิบายเหตุการณ์และปัญหาที่เกิดขึ้นได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นการใช้เทคนิคในการพิจารณาปัญหาทางเศรษฐกิจจึงต้องสนใจภาวะแวดล้อมและความเชื่อควบคู่กันไปด้วย เพื่อให้การพิจารณานั้นถูกต้องตามความเป็นจริง การศึกษาประวัติลัทธิเศรษฐกิจ จึงต้องศึกษาแนวความคิดของนักเศรษฐศาสตร์และเหตุการณ์ภาวะแวดล้อมที่เกิดขึ้น ในขณะที่แสดงความคิดเห็นด้วยจึงจะเป็นการศึกษาที่ถูกต้องและสมบูรณ์

ในขณะที่นักเศรษฐศาสตร์ยุคปัจจุบันยังมิได้ถูกจัดให้อยู่ในสำนักไหน ก็จะจัดให้อยู่ในลัทธิ (สำนักคิด) ที่มีมาก่อนหน้านี้แล้ว แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์อาจแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วงเวลาใหญ่ ๆ ยุคโบราณ เช่น ยุค Greco – Roman , อินเดีย , เปอร์เซีย , อาหรับ และจีน ยุคก่อนเศรษฐกิจสมัยใหม่ก็จะประกอบด้วยกลุ่มพาณิชยนิยม และกลุ่มธรรมชาตินิยมหรือฟิซิโอแครต และยุคเศรษฐกิจสมัยใหม่ เริ่มจาก อดัม สมิธ และพวกในกลุ่มคลาสสิค ในช่วงท้ายของศตวรรษที่ 18 นี้เองทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ได้พัฒนาอย่างเป็นระบบนับจากการเริ่มต้นยุคเศรษฐกิจใหม่

ลัทธิที่มีผู้เชื่อถือมากและเป็นทฤษฎีหลักที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน จัดว่าเป็น เศรษฐศาสตร์กระแสหลัก (Mainstream Economic) หรือบางครั้งเรียกว่า เศรษฐศาสตร์แบบเถรตรง (Orthodox Economic) ภายในเศรษฐศาสตร์กระแสหลักความแตกต่างก็ยังมี [2] ส่วนแนวคิดในอดีตที่มีอิทธิพล เช่น สำนักประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ และสำนักสถาบันเศรษฐกิจ (Institutional Economics) [3] ได้เริ่มตายหายไปจากอิทธิพล และตอนนี้ถูกเรียกว่าเป็น Heterodox Approach และยังมีกลุ่มอื่น ๆ อีก Thermo economics [4] พวกกลุ่ม Heterodox Approach ส่วนใหญ่จะไม่ได้พูดเกี่ยวกับทฤษฎีหลักที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน แต่จะเป็นการพูดในลักษณะวิจารณ์แนวความคิดกระแสหลัก

ประวัติศาสตร์แนวคิดเศรษฐศาสตร์

History of Economic Thought

ประวัติศาสตร์แนวคิดเศรษฐศาสตร์ จะเกี่ยวพันกับนักคิดที่คิด และใช้ทฤษฎีที่แตกต่างกันในหัวข้อต่าง ๆ และกลายมาเป็นเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) นับจากยุคอดีตมาจนถึงยุคปัจจุบัน ซึ่งก็แบ่งแยกออกได้เป็นหลายกลุ่ม นักปรัชญาในยุคโบราณ เช่น อริสโตเติล ได้พูดถึงแนวคิดเกี่ยวกับศิลปะการแสวงหาความมั่งคั่ง (Wealth Acquisition) และตั้งคำถามไว้ว่า ทรัพย์สินควรจะอยู่ในกลุ่มของเอกชนหรือรัฐจึงจะดีที่สุด ในยุคกลางก็จะมีลัทธิการศึกษา (Scholasticism) อาทิเช่น โทมัส อควิแนส ที่ได้โต้แย้งในขอบเขตของคุณธรรมในธุรกิจที่ควรจะขายสินค้าที่ราคายุติธรรม (Just Price)

นับจากยุคกลางมา เศรษฐศาสตร์ได้พัฒนาขึ้นมาในประเทศตะวันตก จนถึงศตวรรษที่ 21 ยุคปัจจุบัน นักปรัชญาชาวสก็อต อดัม สมิธ (Adam Smith) ถูกยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งเศรษฐศาสตร์ยุคใหม่ จากงานเขียน The Wealth of Nation แนวความคิดของเขาถูกสร้างขึ้นมาจากงานของนักเศรษฐศาสตร์ก่อนหน้านี้ในศตวรรษที่ 18 โดยเฉพาะกลุ่มฟิซิโอแครต (Physiocrat) งานของสมิธปรากฏขึ้นในช่วงยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรม ซึ่งสัมพันธ์อย่างมากกับการเปลี่ยนแปลงในเศรษฐกิจ

---

[2] เศรษฐศาสตร์กระแสหลักแยกออกเป็นกลุ่ม Saltwater School พวกกลุ่ม Berkeley , Harvard , MIT ,Pennsylvania , Princeton และ Yale และอีกกลุ่มที่นิยมการค้าเสรีเป็น Freshwater School แทนด้วยกลุ่ม Chicago School of Economic , Carnegie Mellon University , University of Rochester และ University of Minnesota .

[3] Thorstein Veblen (1857 - 1929) เป็นผู้ก่อตั้งสำนักสถาบันทางเศรษฐกิจ นำเรื่องจิตวิทยาและพฤติกรรมของมนุษย์และสถาบันที่มนุษย์สังกัดอยู่ เช่น พรรคการเมือง สหภาพแรงงาน สถานธุรกิจ อุตสาหกรรม ธนาคาร สมาคม ฯลฯ เข้ามาพิจารณาประกอบในการอธิบายทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ เขาได้วิจัยพฤติกรรมทางจิตวิทยา เพื่ออธิบายพลังจูงใจที่อยู่เบื้องหลังการทำให้คนทำงาน และได้พบว่า สถาบันที่มนุษย์อาศัยอยู่ ธรรมชาติของมนุษย์และประเพณีของสังคม มีส่วนทำให้พฤติกรรมของมนุษย์เปลี่ยนไปตาม

[4] ประกอบด้วยกลุ่มอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน อาทิเช่น Feminist , Green Economics , Post Autistic

ผู้ที่ศึกษาต่อมาหลัง สมิธ เป็นนักเศรษฐศาสตร์ยุคคลาสสิค ประกอบด้วย โรเบิร์ต มัลทัส , จอห์น แบพติส ซายน์ , เดวิด ริคาร์โด และ จอห์น สจ๊วต มิล กลุ่มนี้ได้ศึกษาแนวทางการใช้ ที่ดิน , ทุน , แรงงาน , การกระจายรายได้ , โมเดลที่เกี่ยวกับประชากร และการค้าระหว่างประเทศ ในขณะที่ในกรุงลอนดอนตอนนั้นคาร์ล มาร์กซ์ ได้วิจารณ์ระบบทุนนิยม ซึ่งอธิบายในรูปของการเอาเปรียบ (Exploitation) การลดค่าความเป็นมนุษย์ (Alienate) และในช่วงปี ค.ศ. 1870 กลุ่มเศรษฐศาสตร์นิโอคลาสสิค ได้พยายามที่จะก่อตั้งการอธิบายเศรษฐศาสตร์แบบ Positive เป็นการใช้คณิตศาสตร์และอยู่บนพื้นฐานของวิทยาศาสตร์ ซึ่งอยู่เหนือนโยบายเศรษฐกิจแบบ Normative

ภายหลังสงครามโลก จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ (John Maynard Keynes) ได้มีปฏิกิริยาต่อต้านการห้ามรัฐบาลเข้ามายุ่งเกี่ยวในเศรษฐกิจ โดยให้รัฐบาลเข้าแทรกแซงเศรษฐกิจให้ใช้นโยบายการคลังไปกระตุ้นเศรษฐกิจด้านอุปสงค์เพื่อให้เกิดการเจริญเติบโต ในตอนนี้โลกได้แบ่งเศรษฐกิจออกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายทุนนิยมโลกที่หนึ่ง คอมมิวนิสต์โลกที่สอง และประเทศกำลังพัฒนาโลกที่สาม บุคคลอื่น ๆ เช่น มิลตัน ฟรีดแมน (Milton Friedman) ได้เตือนถึงแนวทางที่กำหนดคนให้เป็นทาส และความเป็นไปไม่ได้ในการผลิตแบบสังคมนิยม พวกเขาได้เน้นทฤษฎีอยู่บนอะไรที่สามารถทำให้การเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องประสบผลสำเร็จ โดยใช้นโยบายการเงิน และการปล่อยเสรีทางกฎ ระเบียบ (Deregulation) ด้านการเงิน เป็นนักเศรษฐศาสตร์กลุ่มการเงินนิยม (Monetarist)

ในทศวรรษ 1970s เศรษฐกิจมหภาคแบบเคนส์ได้หยุดลง และเกิดเศรษฐศาสตร์มหภาคแบบคลาสสิคใหม่ (New Classical Macroeconomic) ที่พัฒนาขึ้นโดยนักเศรษฐศาสตร์ที่โดดเด่น เช่น Robert Lucas , Edward C. Prescott ผู้ซึ่งพยายามใช้กลไกเศรษฐกิจจุลภาคแบบนิโอคลาสสิคมาช่วยวิเคราะห์ประเด็นปัญหาในเศรษฐศาสตร์มหภาค กลุ่มนักเศรษฐศาสตร์เคนส์ใหม่ (New Keynesian) เช่น Paul Krugman , Edward Phelps , John E. Taylor และ Huw Dixon ได้ตอบสนองกับการวิพากย์ในประเด็นปัญหาในกลุ่มนี้ และในท้ายสุดได้ก่อเกิดเป็นกลุ่ม New Neoclassic Synthesis ในเศรษฐศาสตร์มหภาค ในขณะที่นักเศรษฐศาสตร์การพัฒนา (Development Economist) เช่น Amartya Sen และนักเศรษฐศาสตร์ข้อมูลข่าวสาร (Information Economist) เช่น Joseph Stiglitz ได้นำเสนอแนวคิดใหม่ ๆ เกี่ยวกับเศรษฐกิจ

ความสัมพันธ์กับศาสตร์แขนงอื่น

ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและประวัติลัทธิเศรษฐกิจ มีความหมายอย่างไร ประวัติศาสตร์เป็นการจดบันทึกเรื่องราวของมนุษย์ชาติที่เกิดขึ้นในอดีต ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง และสถาบันทางสังคมอื่น ประวัติศาสตร์ยังแสวงหาคำตอบเพื่อทราบเหตุและผลของเหตุการณ์ในอดีต รูปแบบทางความคิด และการจัดองค์กรของมนุษย์ แสวงหาพลังที่บังคับให้มนุษย์กระทำในสิ่งที่ยิ่งใหญ่เป็นเหตุผลของความสำเร็จและล้มเหลว จะเห็นว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นการบันทึก

ประวัติศาสตร์องค์รวมหรือประวัติศาสตร์ของมวลมนุษย์ชาติในทุกมิติของพฤติกรรมมนุษย์ที่เกิดขึ้นในอดีต

ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ เป็นการจดบันทึกเรื่องราวด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในอดีต ว่าเกิดจากสาเหตุอะไร ส่งผลกระทบอย่างไร พัฒนาการทางเศรษฐศาสตร์เปลี่ยนแปลงจากอดีตมาสู่ปัจจุบันได้อย่างไร ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจจึงเป็นการจดบันทึกเรื่องราวคำสอน (Doctrine) หรือแนวคิดของบุคคล หรือคณะที่มีอิทธิพลในยุคนั้น ๆ และยังทรงอิทธิพลมาถึงปัจจุบัน ประวัติลัทธิเป็นเรื่องที่มีรายละเอียดมากกว่าประวัติศาสตร์และลึกซึ้งกว่าการศึกษาประวัติศาสตร์ เพราะเป็นการศึกษาต้นตอหรือรากเหง้าของปัญหา วิธีแก้ปัญหาตามแนวคำสอน ผลสัมฤทธิ์ของการแก้ปัญหาตามแนวคำสอน หรือเป็นการศึกษาจุดเด่นทางความคิดของนักเศรษฐศาสตร์ที่ทรงอิทธิพลต่อการนำไปปฏิบัติและส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสังคม

เหตุการณ์ของมนุษย์ชาติที่เกิดขึ้นในอดีตและส่งผลกระทบต่อสถาบันสังคม ส่วนใหญ่เป็นเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจเป็นผลพวงที่เกิดขึ้นจากแนวคิดหรือหลักคำสอนหรือลัทธิเศรษฐกิจ อาทิเช่น แนวคิดของพลาโตให้ชนชั้นปกครองต้องปลอดจากการถือครองทรัพย์สินส่วนตน ซึ่งต่อมาเป็นแนวคิดแบบคอมมิวนิสต์ ลัทธิพาณิชยนิยมนำมาซึ่งการล่าอาณานิคม ลัทธิธรรมชาตินิยมก่อให้เกิดการปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศส ลัทธิคลาสสิคนำมาซึ่งระบบทุนนิยม ก่อเกิดชนชั้นกรรมาชีพและนำมาซึ่งสงครามระหว่างชนชั้น ลัทธิเศรษฐกิจในแต่ละยุคสมัยก่อน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถาบันสังคม

คาร์ล มาร์กซ์ ได้แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดในความสัมพันธ์กับวิชาประวัติศาสตร์อย่างแนบแน่น โดยกำหนดประวัติศาสตร์ให้เป็นกรอบการวิเคราะห์และผลลัพธ์ที่จะได้ ดังที่มีความเห็นว่าเศรษฐกิจสำคัญกว่าการเมือง และใช้หลักเศรษฐกิจเป็นปัจจัยเดียวในการอธิบายประวัติศาสตร์ หรือถือว่าเป็นพลังเดียว เป็นตัวกำหนดตัวเดียวต่อประวัติศาสตร์

ความสัมพันธ์ของวิชาเศรษฐศาสตร์ จึงมีความเกี่ยวพันแนบแน่นกับศาสตร์สาขาอื่น ขึ้นอยู่กับแนวความเชื่อและวิธีวิเคราะห์ที่ก่อตัวขึ้นในลัทธิเศรษฐกิจนั้น ๆ มิได้หมายความว่าจะเกี่ยวพันกับทุกสาขาอย่างลึกซึ้ง แต่เป็นการเลือกมาใช้อธิบายโดยเจ้าลัทธิ สาขาที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย ปรัชญา ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ กฎหมาย สังคมวิทยาและมนุษย์วิทยา เป็นต้น

วิชาปรัชญา หมายถึง การแสวงหาความรู้ การตั้งคำถามเกี่ยวกับสรรพสิ่ง และการดำรงอยู่ของสรรพสิ่ง การค้นหาเหตุผลและกฎของความเป็นจริง การปุจฉาวิสัชนาความเชื่อพื้นฐานที่ก่อให้เกิดหลักคิดและหลักการวิเคราะห์และสรุป เพื่อให้ได้มาซึ่งความเป็นจริงของสรรพสิ่ง

กระบวนการทางปรัชญา จะมีการตั้งข้อสมมุติฐานล่วงหน้า กำหนดขอบเขต และความเป็นไปได้ วิเคราะห์และสรุป เพื่อให้ได้มาซึ่งความเป็นจริงของสรรพสิ่ง

วิชาปรัชญาเกี่ยวพันกับองค์ความรู้ทั้งมวลกับจุดประสงค์แห่งเหตุผลของมนุษย์ วิชาปรัชญาจำแนกเป็นอภิปรัชญา (Metaphysics) ที่ศึกษาเกี่ยวกับชีวิต ความเป็นจริง การดำรงอยู่ของสรรพสิ่งและจุดประสงค์แห่งเหตุผลของมนุษย์ [5] และปรัชญาธรรมชาติ (Natural Philosophy) ศาสตร์ที่เป็นธรรมชาติแห่งความรู้ (Epistemology) หรือทฤษฎีขององค์ความรู้ (Theory of Knowledge) เป็นการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ทุกชนิด มีการตั้งคำถามเพื่อนำไปสู่กระบวนการหาความรู้มากกว่าความเชื่อ (เช่นวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะวิชาฟิสิกส์) อย่างไรก็ตามวิชาอภิปรัชญาและปรัชญาธรรมชาติไม่สามารถแยกออกจากกันได้ วิชาปรัชญาจึงเป็นรากเหง้าของศาสตร์ทั้งหลายทั้งปวง ที่ต้องการค้นหาความจริงของศาสตร์นั้น ๆ

ปรัชญาเศรษฐศาสตร์ต้องการพิสูจน์หาข้อเท็จจริงมากมาย เป็นต้นว่าคำสอนของ อดัม สมิธ ที่พูดถึง “กฎมือที่มองไม่เห็น” ที่หมายถึง การทำงานของกลไกตลาดว่าจะทำให้ระบบเศรษฐกิจอยู่ในดุลยภาพได้อย่างไร ดังคำกล่าว “ In pursuing his own advantage each individual was led by an invisible hand to promote an end which was no part of his intention” ในการแสวงหาประโยชน์ของตนเองนั้น แต่ละบุคคลจะถูกชักนำไปโดยมือที่มองไม่เห็นเพื่อบรรลุเป้าหมายเศรษฐกิจสุดท้ายซึ่งก็มิใช่เป็นส่วนหนึ่งที่เขาตั้งใจไว้เลย

หรือคำกล่าวที่พูดถึงการบรรลุสวัสดิการที่ดีที่สุด หรือการบรรลุจุดเหมาะสมของพาเรโต (Pareto ‘s Optimal) ที่พูดโดย Vilfredo Pareto ว่า “As long as one of the party to the trade is made better off without leaving the other party worse off” ตราบใดที่คนใดคนหนึ่งในกลุ่มไปทำการแลกเปลี่ยนแล้ว ทำให้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม โดยมิได้ไปทำให้ส่วนอื่นเลวลง จะทำให้สวัสดิการของสังคมดีขึ้น

หรือคำกล่าวของ Jean B. Say ที่รู้จักในชื่อของ “กฎของซายน์” กล่าวไว้ว่า “Supply creates its own demand” หมายถึง อุปทานสร้างอุปสงค์ เมื่อเกิดการผลิตสินค้าแล้วจะเกิดอุปสงค์ในการซื้อสินค้าตามมาเอง

หรือยุทธ์ศาสตร์นโยบายเศรษฐกิจมหภาคของเคนส์ที่กำหนดให้ “Demand lead supply” หมายถึง การกระตุ้นด้านอุปสงค์รวมของเศรษฐกิจก่อนแล้วก็จะทำให้เกิดอุปทานตามมาเอง

คำกล่าวข้างต้นล้วนเป็นหลักปรัชญาและต้องการพิสูจน์หาข้อเท็จจริง นอกจากนี้ ยังมีนักเศรษฐศาสตร์อีกมากมายที่เป็นนักปรัชญาหรือแสดงความเห็นในเชิงปรัชญา ประวัติลัทธิเศรษฐกิจ

---

[5] อภิปรัชญา (Metaphysic) เกี่ยวข้องกับศาสตร์ที่ต้องการค้นหาความเป็นจริงของสรรพสิ่งมากมาย เป็นต้นว่า วิชาจิตวิทยา (Psychology) ตรรกวิทยา (Logic) จริยศาสตร์ (Ethics) จิตศาสตร์ (Mental Philosophy) ศาสตร์ว่าด้วยหลักแห่งความงาม (Aesthetics) ปรัชญาการเมือง (Political Philosophy) และปรัชญาเศรษฐศาสตร์ (Economic Philosophy) เป็นต้น ซึ่งเป็นการศึกษาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของมนุษย์และการดำรงอยู่ของสรรพสิ่ง

จึงเป็นส่วนหนึ่งของวิชาปรัชญา แนวคิดหรือหลักคำสอนทางเศรษฐศาสตร์ของแต่ละสำนักคิด จึงเป็นทั้งสำนักความคิดทางเศรษฐศาสตร์และสำนักปรัชญาพร้อมกันไป

เศรษฐศาสตร์พัฒนามาจากวิชาปรัชญาและค่อย ๆ แยกตัวออกมาเป็นศาสตร์อิสระของตนเมื่อศตวรรษที่ 19 นี่เอง ในอดีตนักเศรษฐศาสตร์หลายท่านเป็นทั้งนักเศรษฐศาสตร์และนักปรัชญาในเวลาเดียวกัน โดยเฉพาะกลุ่มคลาสสิค งานเขียนด้านเศรษฐศาสตร์ทั้งเก่าและใหม่สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพล ที่มีต่อการวิพากษ์วิจารณ์ด้านปรัชญาที่เป็นอยู่ในขณะนั้น และบ่งชี้คุณลักษณะความคิดที่เป็นวิทยาศาสตร์ในยุคนั้น สรุปได้ว่า ปรัชญาสัมพันธ์กับศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคล และเศรษฐศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในเชิงเศรษฐกิจ ทั้งสองจึงสัมพันธ์กันในมิติที่หลากหลาย

ความสัมพันธ์กับวิชารัฐศาสตร์ เมื่อก่อนวิชาทั้งสองไม่สามารถแยกออกเป็นอิสระต่อกันได้ต้องศึกษาควบคู่กันไปหรือศึกษาเป็นวิชาเดียวกัน ในยุคกลาง (Medieval) เป็นยุคที่การเมืองนำเศรษฐกิจ ผู้ปกครองอาศัยปรัชญาจิตนิยม (Idealism) สร้างลัทธิเทวนิยมปลูกฝังลงในความคิดประชาชน และใช้รูปแบบการปกครองครอบงำรูปแบบระบบเศรษฐกิจ แต่เมื่อมาสู่ยุคของการสถาปนาเศรษฐศาสตร์การเมือง [6] ปราชญ์เมธีได้ปลดปล่อยความคิดออกจากการครอบงำของแนวคิดแบบเทวนิยมหรือแนวคิดของฝ่ายศาสนจักร ผลงานวิชาการที่หลั่งไหลออกมาช่วงนั้นจะเป็นผลงานด้านเศรษฐศาสตร์การเมือง โดยเริ่มตั้งแต่ยุคพาณิชยนิยม ยุคฟิซิโอแครต ยุคเศรษฐศาสตร์การเมือง และยุคคลาสสิค

การเปลี่ยนผ่านจากลัทธิเทวนิยมาสู่ลัทธิสมบูรณาญาสิทธิ์ เศรษฐกิจได้กลับมาเป็นแกนนำอีกครั้ง และรูปแบบการปกครองได้ถูกสร้างมาสนับสนุนแนวคิดทางเศรษฐกิจ หลังจากยุคนี้แล้วเศรษฐกิจเสรีนิยมได้เริ่มกำเนิดขึ้นอย่างแท้จริงพร้อมกับลัทธิคลาสสิค เศรษฐกิจทุนนิยม(Capitalism) ที่ก่อตัวขึ้นมาในยุคพาณิชยนิยม ถูกผนวกรวมอย่างกลมกลืนกับเศรษฐกิจเสรีนิยม (Liberalize) จนกลายเป็นเศรษฐกิจเสรีนิยมแบบทุนนิยม ที่ใช้มาจนทุกวันนี้

ถึงแม้ว่า แนวความคิดทั้งสองลัทธิ (เสรีนิยมและทุนนิยม) จะมีความแตกต่างกันอย่างมากในด้านของการกระจายรายได้ แต่หลักการของปรัชญามนุษยนิยม (Humanism) ในเรื่องของเสรีภาพในการถือครองทรัพย์สิน (Property Right) ก็เป็นแกนหลักของทั้งสองระบบ ผลักดันให้แนวคิดทั้งสองสามารถเดินร่วมกันไปในทางเดียวกัน และเป็นที่ยอมรับในระบบเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง ยุค

---

[6] เศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) นักเศรษฐศาสตร์บางคนให้ความหมายว่า เป็นศาสตร์เพื่อกระจายความมั่งคั่งระหว่างสมาชิกของสังคม อดัม สมิธ กล่าวว่าเป็นสาขาหนึ่งของวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับผู้ปกครองหรือผู้ใช้กฎหมาย มีวัตถุประสงค์ที่เสนอไว้สองประการ ประการแรก เพื่อจัดหารายได้ที่มากเพียงพอสำหรับประชาชน หรือมีความถูกต้องมากเพียงพอที่จะช่วยให้พวกเขาสามารถจัดเตรียมรายได้สำหรับพวกเขา ประการที่สอง เป็นแหล่งรายได้ของรัฐ .....เพื่อมีรายได้ที่เพียงพอสำหรับการให้บริการสาธารณะ

เศรษฐกิจเสรีนิยมได้เป็นแกนหลักของความสัมพันธ์สังคมและการเมือง และดูเหมือนจะก้าวต่อไปไม่หยุดยั้งมีวิวัฒนาการเกิดขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ

การก่อเกิดตัวของรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย (Democracy) อาศัยรูปแบบเศรษฐกิจเสรีนิยมเป็นสิ่งนำทาง จนกระทั่งนักเศรษฐศาสตร์และนักรัฐศาสตร์ในยุคก่อนหน้านี้ต่างยอมรับว่าเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ของเศรษฐกิจเสรีนิยมและการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เป็นไปอย่างแนบแน่นเป็นเนื้อเดียวกัน โดยแบ่งแยกอีกฝ่ายเป็นการปกครองแบบคอมมิวนิสต์และรูปแบบเศรษฐกิจที่รัฐเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน พร้อมกับจัดสรรผลผลิตให้กับประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน แต่ในเนื้อแท้แล้วได้เกิดกลุ่มชนชั้นปกครองแอบอาศัยรูปแบบนี้เพื่อขูดรีดประชาชนอีกทอดหนึ่ง ระบบการผลิตที่ขาดแรงจูงใจได้ก่อให้เกิดการผลิตที่ไม่มีประสิทธิภาพ การนำผลผลิตมาแบ่งสรรกันอย่างยุติธรรม แต่ปริมาณที่ได้กลับผลักดันให้ไปอยู่ในระดับพอประทังชีพ (Subsistence Level) ในขณะที่ระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมแบบทุนนิยม กลับมีระดับการบริโภคที่เหลือเฟือ ถึงแม้ว่าจะเกิดชนชั้นในสังคม การถือครองทรัพย์สินและการกระจายรายได้จะไม่เป็นธรรม แต่ก็เกิดระบบสนับสนุนเข้ามาช่วยแก้ไขคือ ลัทธิสวัสดิการ การเข้าแทรกแซงของรัฐบาลในระบบเศรษฐกิจ พร้อมกับมุ่งให้เกิดชนชั้นกลางเป็นชนชั้นส่วนใหญ่ของประเทศ ทำให้ระบบสามารถเดินไปอย่างราบรื่น การต่อสู้ของชนชั้นไม่เกิดขึ้นตามที่ทำนายไว้

การหันกลับของประเทศสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์ในช่วงต้นศตวรรษที่ 21 เป็นไปอย่างรีบเร่งและได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบการเมืองและเศรษฐกิจจากแนวเก่า ๆ อย่างสิ้นเชิง เป็นการก่อร่างสร้างแนวคิดใหม่ให้เกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์รูปแบบสามารถอิงอาศัยหลักการของหลักปรัชญาเป็นแกนหลักในการวิเคราะห์ได้ แต่อาจมีการผสมผสานหลักการของปรัชญาในแต่ละด้านมาอยู่ในรูปแบบใหม่นี้ได้

สาธารณรัฐประชาชนจีน ด้วยขนาดของประเทศ ประชากร และขนาดเศรษฐกิจที่ใหญ่มากทำให้ระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมเกิดการปรับเปลี่ยนครั้งสำคัญ กล่าวได้ว่า โลกถูกระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมครอบงำอย่างแท้จริง แต่รูปแบบการปกครองกลับถูกแบ่งแยกออกมาเป็นสองรูปแบบในการสนับสนุนระบบเศรษฐกิจ ฝ่ายหนึ่งยังเป็นเศรษฐกิจเสรีนิยมแบบทุนนิยมที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตยสนับสนุน แต่อีกฝ่ายเป็นเศรษฐกิจเสรีนิยมที่มีการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ การผ่อนคลายในด้านเศรษฐกิจให้หน่วยเศรษฐกิจสามารถดำเนินไปบนกลไกตลาดและมีเสรีภาพในการถือครองทรัพย์สินได้ แต่รัฐก็ยังผูกขาดในการปกครองและพร้อมใช้อำนาจเบ็ดเสร็จนี้เข้าทำการแทรกแซงในทุกเรื่องของเศรษฐกิจ และเรียกระบบใหม่ของตัวเองว่า Socialism Market Economy [7]

---

[7] เป็นการยอมรับเศรษฐกิจเสรีนิยม ที่ใช้กลไกหลักในการบริหารเศรษฐกิจ คือ ปล่อยให้เศรษฐกิจเป็นแบบตลาด (Market Economy) ดำเนินไปโดยตัวของตลาดเอง ในบางครั้งก็จะเรียกเศรษฐกิจแบบตลาด แทน เศรษฐกิจเสรีนิยม โดยมีความหมายเดียวกัน

เป็นการเปิดหน้าประวัติศาสตร์เศรษฐกิจหน้าใหม่ขึ้น การพัฒนาและความเกี่ยวเนื่องกันในเศรษฐกิจยังดำเนินต่อไป แต่ก็เกิดเป็นคำถามขึ้นมาว่า ในท้ายสุดรูปแบบเศรษฐกิจและการเมืองแบบใดจะเป็นฝ่ายได้ชัยชนะ และเศรษฐกิจโลกจะพัฒนาไปในทิศทางใดต่อไปในอนาคต การวิเคราะห์และศึกษายังคงอาศัยหลักการทางปรัชญา ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ และรัฐศาสตร์ มาอธิบายและทำนาย ดังนั้นการศึกษาวิวัฒนาการจากอดีตจึงยังเป็นพื้นฐานหลักในการสร้างจินตนาการและสามารถอธิบายปรากฏการณ์ได้อย่างสมบูรณ์และลึกซึ้ง

วิวัฒนาการในความสัมพันธ์ระหว่างหลักปรัชญา เศรษฐศาสตร์ และการเมือง ตั้งแต่ยุคกลาง

ลัทธิเทวสิทธิ์ (Divine Right) อ้างว่ากษัตริย์มีความชอบธรรม เพราะได้อำนาจมาจากพระเจ้า กษัตริย์ในยุคกลางยกเป็นข้ออ้างสนับสนุนความชอบธรรมในการปกครองประเทศ รัฐอันเป็นสถาบันการปกครองจึงเป็นสถาบันศาสนาไปพร้อมกันด้วย อำนาจกลายเป็นความชอบธรรมทันทีที่กษัตริย์ยอมรับศาสนาคริสต์

ปรัชญาในยุคกลาง เน้นใช้ปรัชญาจิตนิยม (Idealism) อย่างเดียว แนวคิดต่าง ๆ ที่อยู่บนหลักการนี้สนับสนุนการบังคับโดยผู้ปกครองให้เกิดความผสมกลมกลืน โน้มเอียงที่จะละเลยสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลของมนุษย์แต่ละคน ในสมัยกลางทฤษฎีนี้สนับสนุนระบบศักดินา (Feudalism) ภายใต้กษัตริย์ ระบบเศรษฐกิจก็ถูกกลืนให้อยู่ภายใต้ระบบการปกครอง โดยอ้างลัทธิเทวสิทธิ์ ลัทธินี้ถูกยกขึ้นอ้างเพื่อชี้ว่า ระบบเศรษฐกิจการเมืองศักดินาที่ดำรงอยู่ในยุโรปสมัยกลาง เป็นระบบที่ชอบธรรมแล้ว ทั้ง ๆ ที่แท้จริงแล้วระบบศักดินาเป็นระบบที่มีการขูดรีดระหว่างชนชั้น

ศาสนาคริสต์สนับสนุนระบบศักดินา ศาสนาคริสต์เป็นความคิดแบบจิตนิยม เชื่อว่ามีจิตสมบูรณ์คือพระเจ้า พระเจ้าบันดาลให้ระบบเศรษฐกิจ การเมือง เป็นไปตามพระประสงค์ของพระองค์ สิ่งที่เกิดขึ้นอยู่เป็นพระประสงค์ของพระเจ้า ย่อมถูกต้องดีแล้ว ผู้ปกครองคือตัวแทนของพระเจ้าได้อำนาจและการรับรองจากพระเจ้า การปฏิเสธหรือต่อต้านเท่ากับการปฏิเสธพระเจ้า รัฐบาลมีความชอบธรรมทางศาสนาที่จะปกครองและเก็บภาษีจากพลเมือง นี่คือทฤษฎีเทวสิทธิ์ (Divine Right)

นอกจากนี้ แนวคิดในเรื่องทฤษฎีว่าด้วยจักรวาลและโลกของศาสนาคริสต์ ก็สนับสนุนทฤษฎีเทวสิทธิ์ โทมัส อควิแนส เสนอปรัชญาระบบจักรวาลทั้งระบบ ถือว่าระบบจักรวาลผสมกลมกลืน แม้ส่วนต่าง ๆ ปรากฏในรูปลักษณะที่แตกต่างกัน แต่รวมแล้วก็มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียว เป็นสิ่งที่พระเจ้าสร้างขึ้น ความรู้ก็เป็นหนึ่งเดียว ความเชื่อกับเหตุผลไม่ขัดกัน ความเชื่ออยู่เหนือเหตุผล ต่างประกอบกันเป็นความรู้ ระบบจักรวาลเป็นระบบที่มีลำดับขั้นลดหลั่น (Hierarchy) กันลงมา จากพระเจ้าผู้อยู่บนสุด ต่ำลงมาถึงสิ่งมีชีวิตขั้นต่ำสุด ผู้ที่อยู่สูงกว่าปกครองและใช้

ประโยชน์จากผู้อยู่ต่ำกว่า แต่ผู้ที่อยู่ต่ำกว่าก็ไม่ใช่ว่าจะไร้ค่าเสียทีเดียว ทุกชิ้นส่วนในจักรวาลมีค่า เพราะต่างก็เป็นส่วนประกอบของระบบหนึ่งเดียวกัน[8]

แนวคิดนี้รับรองความไม่เท่าเทียมกันในจักรวาล โลกและสังคมมนุษย์ สังคมมีองค์ประกอบที่มีฐานะลดหลั่นจากสูงลงมาสู่ต่ำ จากพระเจ้าลงมาถึงพระสันตะปาปา กษัตริย์ ขุนนาง และคนธรรมดา อำนาจการปกครองเป็นของพระเจ้า พระเจ้ามอบให้กษัตริย์ (หรือมอบให้โดยตรง) แม้ว่าสังคมมีความไม่เท่าเทียมกันดังที่กล่าว ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีแล้ว เป็นความปรารถนาของพระเจ้าที่ให้เป็นเช่นนี้

ทฤษฎีเทวสิทธิ์ อ้างความชอบธรรมอำนาจกษัตริย์มาจากพระจ้า ทฤษฎีสมบูรณาญาสิทธิ์อ้างว่า อำนาจเด็ดขาดในองค์กรเดียวจะก่อให้เกิดความมั่นคงและสันติภาพ ในขณะที่ทฤษฎีเทวสิทธิ์อาศัยปรัชญาจิตนิยม (Idealism) ทฤษฎีสมบูรณาญาสิทธิ์โน้มเอียงไปทางปรัชญาวัตถุนิยม (Materialism) มีนักทฤษฎีที่สำคัญ คือ แมคเคียเวลลี่ (Nicolo Machiavelli , 1469 - 1527) และโทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes , 1588 - 1679)

แมคเคียเวลลี่ สมมุติฐานว่า มนุษย์เป็นสัตว์ชั่วร้าย เห็นแก่ตัว อกตัญญู เปลี่ยนใจง่าย โกหกหลอกลวงและโลภ อยากได้สิ่งต่าง ๆ เป็นของตัว มนุษย์แข่งขันและแย่งชิงกันตลอดเวลา ถ้าไม่มีกฎข้อบังคับและอำนาจบังคับแล้วจะเกิดสภาพอนาธิปไตย สังคมจะอยู่ได้ก็ต่อเมื่อมีอำนาจบังคับผูกพันเอาไว้ ปกป้อง คุ้มครองกรรมสิทธิ์และชีวิต ซึ่งเป็นความปรารถนาสูงสุดของมนุษย์ ความมั่นคงจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีรัฐบาลที่เข้มแข็งมีอำนาจเด็ดขาด

โทมัส ฮอบส์ ได้เขียนงานชิ้นสำคัญคือ Leviathan สนับสนุนระบบสมบูรณาญาสิทธิราช เขาก็เห็นว่า ถ้าไม่มีผู้ปกครองที่มีอำนาจสูงสุดคอยควบคุม ก็จะเกิดสภาพสงคราม มีความเห็นคล้ายกับแมคเคียเวลลี่ จึงต้องมีองค์อธิปัตย์หรือ Leviathan มีอำนาจเด็ดขาดแต่ผู้เดียว เพื่อที่จะรักษาสันติภาพและความมั่นคงของสมาชิกของสังคมไว้ได้ เขาเห็นว่า องค์อธิปัตย์ควรมีรูปแบบเป็นกษัตริย์สมบูรณาญาสิทธิราช เพราะเป็นรูปแบบที่ก่อให้เกิดการแข่งขันอำนาจน้อยกว่ารูปแบบคณาธิปไตยหรือประชาธิปไตย และย่อมเป็นเรื่องง่ายกว่าที่บุคคลคนเดียวจะปฏิบัติการเด็ดขาดและไม่ขัดกันเอง

ทฤษฎีสมบูรณาญาสิทธิ์ จึงยิ่งสอดคล้องกับความปรารถนาของกษัตริย์ที่ต้องการอำนาจเด็ดขาด รวมเข้าศูนย์กลาง ทฤษฎีนี้นอกจากจะให้ความชอบธรรมแก่การปกครองระบบกษัตริย์แล้ว ยังเน้นการรวมศูนย์ของรัฐบาลที่อยู่ใต้อำนาจของกษัตริย์

---

[8] ฉัตรทิพย์ นาถสุภา , “ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง” หน้า 7

ลัทธิคาเมอรัล (Kameralism) เป็นอีกลัทธิหนึ่งที่สนับสนุนลัทธิพาณิชยนิยม และมีรูปแบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราช เกิดขึ้นในประเทศเยอรมัน ลัทธินี้เสนอให้กษัตริย์มีสิทธิเก็บภาษีอากรราษฎร์ได้โดยตรงไม่ต้องผ่านเจ้าขุนมูลนาย เป็นการเก็บภาษีในฐานะองค์การการปกครองไม่ใช่ฐานะเป็นเจ้าของที่ดิน การเก็บภาษีได้โดยตรงจะทำให้กษัตริย์มีอำนาจเพิ่มขึ้น สามารถนำเงินภาษีที่เก็บได้ไปดูแลระบบราชการและกองทัพที่กำลังขยายตัว

ลัทธิเศรษฐกิจที่สนับสนุนทฤษฎีสมบูรณาญาสิทธิ์ คือ ลัทธิพาณิชยนิยม (Mercantilism) หลังยุคกลางเกิดการฟื้นฟูศิลปะวิทยาการ (Renaissance) ในยุคของกรีกและโรมขึ้นมาใหม่ มนุษย์ลดความเชื่ออย่างงมงายในพระเจ้า เริ่มเกิดแนวคิดมนุษยนิยม (Humanism) ที่เน้นเชื่อในความสามารถของมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพมนุษย์ พร้อมกันนั้นแนวทางของการแสวงหาความสุขส่วนตัว การสะสมความมั่งคั่ง การบริโภคสินค้าอย่างเหลือเฟือ เพื่อตอบสนองความต้องการที่ไม่มีที่สิ้นสุด สิ่งเหล่านี้ก็เป็นรากฐานแนวคิดแบบวัตถุนิยม (Materialism) แนวปรัชญาทั้งสองแนวคิดได้ผสมกลมกลืนกันสร้างเป็นรากฐานเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ที่แตกต่างจากยุคกลางโดยสิ้นเชิง และเป็นพื้นฐานสนับสนุนการค้าแบบเสรีในช่วงเวลาต่อมา

จักรวรรดิทหารกลายมาเป็นเป้าหมายหลักของการปกป้องประเทศ และมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิต (Structural Change) จากเกษตรสู่อุตสาหกรรม ได้นำสองปัจจัยมากำหนดแนวทางการแสวงหาความมั่งคั่ง

ลัทธินี้สนับสนุนการเพิ่มกำลังอำนาจรัฐและรัฐบาลด้วยมาตรการเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์จากการค้าระหว่างประเทศและภาษีอากร ระบบเศรษฐกิจยุคนี้ยุโรปได้เปลี่ยนจากเกษตรกรเลี้ยงตัวเองมาสู่การค้าขายแลกเปลี่ยน การส่งมอบส่วยให้เจ้าขุนมูลนายเป็นการเสียภาษีให้กับรัฐบาล และเน้นให้รัฐบาลอยู่ใต้อำนาจขององค์อธิปัตย์ จะเห็นว่าปรัชญาแนวคิดยุคนี้เน้นสร้างกองกำลังทหารที่เข้มแข็ง อำนาจทางการปกครองแบบเบ็ดเสร็จ การคลังรัฐบาลมีบทบาทสำคัญในการบรรลุเป้าหมาย ลัทธิพาณิชยนิยมเน้นการค้าเสรี พัฒนาอุตสาหกรรม การเก็บภาษีสร้างความมั่งคั่งให้กับการคลังรัฐบาล ลัทธิคาเมอรัล (Kameralism) เน้นการปกป้องอุตสาหกรรมในประเทศและการเก็บภาษีสร้างความมั่งคั่งให้กับการคลังรัฐบาลเช่นเดียวกัน

ลัทธิทุนนิยม (Capitalism) ได้เริ่มเกิดฐานรากที่มั่นคงในยุคของการใช้ปรัชญาวัตถุนิยม (Materialism) เพราะเป้าหมายเศรษฐกิจได้หันไปสู่ความมั่งคั่งที่อยู่ในรูปของทรัพย์สินและการเกินดุลทางการค้า การผลิตสินค้าเพื่อการค้าขายระหว่างประเทศ การบริโภควัตถุเกิดขึ้นอย่างกว้างขวางพร้อมกับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ให้ปัจเจกชนมีได้ ความมั่งคั่งได้ไปกระจุกอยู่ในชนชั้นพ่อค้าผู้มีอิทธิพล ทุนนิยมจึงเริ่มฝังรากลึกนับตั้งแต่นั้นมา

เมื่อระบบเศรษฐกิจได้พัฒนามาจนถึงจุดสูงสุดในรูปแบบที่ใช้อยู่ การแสวงหาแนวทางที่จะผลักดันให้เศรษฐกิจเกิดความก้าวหน้าขึ้นไปอีก ก็มาถึงวงล้อของการหมุนที่จะต้องสร้างรูปแบบ

เศรษฐกิจใหม่เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนเป็นจริงได้ เศรษฐกิจเสรีนิยมเป็นทางออกของการประสานผลประโยชน์ทางการค้าระหว่างประเทศและการพัฒนาอุตสาหกรรมได้สูงสุด [9]

ลัทธิธรรมชาตินิยมหรือลัทธิฟิซิโอแครต เป็นทั้งทฤษฎีและปรัชญา เพราะเป็นการพูดถึงกฎธรรมชาติ (Natural Law) ในด้านของศาสตร์ธรรมชาติ ไม่ว่าวิชาจริยศาสตร์และสังคมศาสตร์อื่นๆ เหล่านี้ต่างขึ้นอยู่กับการจัดระเบียบของธรรมชาติ (Natural Order) เพราะระเบียบธรรมชาติเป็นการจัดระเบียบธรรมชาติของมวลมนุษย์และธรรมชาติทั้งหลายทั้งมวลให้ผสมกลมกลืนกัน ทั้งธรรมชาติของสรรพสิ่งในจักรวาลและธรรมชาติของสังคมมวลมนุษย์ชาติ จะทำงานอย่างสอดคล้องต้องกันอย่างมีระบบ เช่นที่ O.H. Taylor กล่าวว่า [10] "…..a natural order the design of all nature and human nature , to ensure a harmonious , orderly functioning of both the non – human nature universe , and all human societies ."

ลัทธิธรรมชาตินิยม เชื่อว่า กฎหรือระเบียบธรรมชาติ (Nature Order or Law) เป็นตัวกำหนดสังคมมนุษยชาติ กฎหมายที่รัฐสร้างขึ้นไม่สามารถเปลี่ยนแปลงกฎธรรมชาตินี้ได้ กฎธรรมชาตินี้สร้างคุณูปการอันยิ่งใหญ่ให้กับมวลมนุษยชาติ ประเทศจะมั่งคั่งสมบูรณ์พูนสุข ย่อมเป็นไปตามกฎธรรมชาติ วิชาเศรษฐศาสตร์จึงเป็นวิชาแห่งกฎธรรมชาติ เพราะกฎธรรมชาติใช้บังคับกับมนุษย์และสรรพสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตทั้งมวลเป็นกฎที่ให้ธรรมาภิบาลเพื่อประโยชน์แห่งมวลมนุษยชาติ

ลัทธิธรรมชาตินิยม ยอมรับหลักการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ว่าเป็นมูลฐานให้เกิดระบบเศรษฐกิจและปล่อยให้เป็นไปเอง (Laissez faire) โดยรัฐไม่เข้าแทรกแซง เป็นเรื่องที่เป็นไปตามกฎธรรมชาติ กล่าวได้คือ คน ๆ หนึ่งรู้ว่าตนสนใจต้องการอะไรมากที่สุดที่เป็นประโยชน์แก่ตัว ส่วนที่เหลือปล่อยให้การจัดระเบียบโดยธรรมชาติดำเนินไปเอง

แนวคิดธรรมชาตินิยม ได้กลายมาเป็นแกนหลักของแนวคิดลัทธิเสรีนิยม (Liberalism) ทั้งในทางการเมืองและเศรษฐกิจ เป็นการตอกย้ำเสรีภาพทางความคิดที่ปลดแอกตัวเองมาจากลัทธิเทวนิยม ในทางเศรษฐศาสตร์คือ แนวคิดของลัทธิทุนนิยม (Capitalism) ที่ให้สิทธิในการถือครอง

---

[9] ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ ได้แสดงให้เห็นถึง วิวัฒนาการทางเศรษฐกิจ เมื่อลัทธิเศรษฐกิจหนึ่งได้บูมสุดขีด เป็นแรงผลักให้ระบบเศรษฐกิจเจริญก้าวหน้าไม่หยุดหย่อน จนถึงจุดอิ่มตัว แรงผลักดันของมนุษย์จะแสวงหาทางอยู่รอดและวิวัฒนาการที่สูงขึ้น จึงได้เกิดลัทธิเศรษฐกิจใหม่ตามมา จะเป็นอยู่อย่างนี้ในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของโลก การที่จีนเข้ามาสู่ประตูเศรษฐกิจเสรีของโลกก็เป็นอีกแรงหนึ่งในการขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจเสรีของโลกให้เดินไปได้ในอีกระยะเวลาที่ยาวช่วงหนึ่ง หลังจากแนวคิดเทคโนโลยีนิยมของสหรัฐอมริกาเริ่มถึงจุดตัน แนวคิดที่ให้การเกิดนวตกรรมเป็นแรงขับเศรษฐกิจโลกเริ่มชะลอตัว ภาวะชะลอตัวทางเศรษฐกิจของประเทศพัฒนาแล้วเกิดขึ้นอย่างกว้างขวางในช่วงท้ายศตวรรษที่ 20 เป็นดัชนีบ่งชี้ การเข้าสู่เศรษฐกิจโลกของจีนและเกิดเศรษฐกิจโลกาภิวัฒน์ตามมาจึงเป็นการคลี่คลายปัญหาเศรษฐกิจเสรีโลกได้ช่วงเวลาหนึ่ง .....ผู้เขียน

[10] Overton H. Taylor , A History of Economic Thought (London : McGraw hill Book Co., 1960)

ทรัพย์สินอย่างเสรีและการปล่อยเสรีทางเศรษฐกิจ (Laissez faire) รัฐบาลไม่เข้าแทรกแซงในกลไกเศรษฐกิจ ในทางการเมืองเป็นการให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนอย่างอิสระและเท่าเทียมกัน เป็นรากฐานของระบบประชาธิปไตย

ที่ผ่านมายังไม่มีลัทธิใดใช้ปรัชญามนุษยนิยม (Humanism) อย่างเต็มรูปแบบ ในสมัยกลางถูกจำกัดเสรีภาพอย่างมากด้วยประเพณี ศาสนา และการปกครอง ระบบศักดินาสนับสนุนด้วยทฤษฎีเทวสิทธิ์ ต่อมาก็เป็นระบบสมบูรณาญาสิทธิ์ให้อำนาจเบ็ดเสร็จแก่กษัตริย์ ระบบเศรษฐกิจยังไม่มีเสรีภาพอย่างแท้จริง จากระบบการผลิตแบบระบบศักดินา ที่ต้องผลิตเพื่อส่งมอบแก่ขุนนางและเจ้านายในปราสาท การติดต่อค้าขายทำได้จำกัด มาเป็นการผูกขาดการค้าโดยนายทุนและต้องจำกัดการค้าขายแลกเปลี่ยนโดยเฉพาะการสั่งสินค้าเข้า แต่เมื่อถึงยุคคลาสสิคแนวปรัชญามนุษยนิยมก็ได้เบ่งบานสุดขีดในแนวคิด ขบวนการต่อสู้เพื่อเสรีภาพทางเศรษฐกิจและการเมืองได้เริ่มต้นขึ้นที่อังกฤษเป็นแห่งแรกและได้แผ่ขยายไปตลอดภาคพื้นทวีปยุโรป เป็นพื้นฐานก่อให้เกิดระบบประชาธิปไตยทางการเมืองและระบบเศรษฐกิจวิสาหกิจเอกชน (Private Enterprise Economy) อย่างแพร่หลาย

นักเศรษฐศาสตร์ที่ร่วมผลักแนวคิดมนุษยนิยมที่มีชื่อเสียง จอห์น ล็อค (John Lock , 1632 - 1704) ชี้ให้เห็นว่า “อิสระภาพและเสรีภาพเป็นสิทธิมูลฐานของมนุษย์” สิทธินี้เกิดจากความเป็นผู้มีเหตุผลของมนุษย์ และชี้แนวคิดกฎธรรมชาติคือ กฎแห่งเหตุผล มาสนับสนุน ล็อคกล่าวว่าใน*สภาพธรรมชาติ* (The State of Nature)ที่ไม่มีรัฐบาล กฎแห่งเหตุผลเป็นกฎของสังคม และกฎแห่งเหตุผลก็บ่งว่ามนุษย์จะต้องเคารพเสรีภาพและไม่ก้าวก่ายในสิทธิของมนุษย์ผู้อื่น

ในสภาพธรรมชาตินี้ นอกจากมนุษย์จะมีเสรีภาพและเท่าเทียมกันแล้ว มนุษย์ยังมีสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินด้วย สิทธิในการเป็นเจ้าของเกิดจากแรงงานของมนุษย์ เพราะแรงงานที่ลงไปเป็นของมนุษย์ผู้นั้น สิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินจึงเป็นสิทธิมูลฐานตามธรรมชาติของมนุษย์แต่ละคน มิใช่มนุษย์ได้รับสิทธินี้จากรัฐ ความคิดของล็อคจึงสนับสนุนหลักกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล (Private Property)

เหตุผลสนับสนุนกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลของล็อค ต่อมาได้ถูกอ้างเป็นหลักพื้นฐานของลัทธิเสรีนิยมและระบบเศรษฐกิจวิสาหกิจเอกชน การอธิบายในด้านการเมือง ล็อคก็ใช้หลักการเดียวกันนี้ ในสภาพธรรมชาติมนุษย์มีเสรีภาพและกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน เป็นการอธิบายกฎธรรมชาติที่ละเอียดมากขึ้นจากลัทธิธรรมชาตินิยม แต่ทำไมมนุษย์จึงละทิ้งสภาพธรรมชาติก่อตั้งสังคมการเมือง (Political Society) และรัฐบาลขึ้น เพื่อปกป้องกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน จึงก่อตั้งสถาบันที่แน่นอนในการออกกฎหมายและรักษากฎ

ล็อคอธิบายว่าสังคมการเมืองเกิดขึ้นได้ โดยการให้ความยินยอมระหว่างมนุษย์ ซึ่งเดิมอยู่ในสภาพธรรมชาติ การให้ความยินยอมครั้งแรกเป็นการแสดงออกโดยตรง แต่ต่อมาอาจเป็นการแสดง

ออกโดยปริยายก็ได้ ก็เท่ากับเป็นการต่อสัญญานั้นมาเรื่อย ๆ การแสดงออกซึ่งความยินยอมโดยปริยายก็คือ การที่มนุษย์ยอมรับมรดกของบิดาภายใต้ความคุมครองของรัฐ ส่วนการยินยอมอยู่ในสังคมเดียวกันหมายความว่า สมาชิกยินยอมที่จะอยู่ภายใต้กฎแห่งเสียงข้างมาก รัฐบาลเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการบริหารประเทศและออกกฎหมาย แต่ก็เป็นเพียงผู้ได้รับความไว้วางใจ อำนาจอธิปไตยแท้จริงอยู่ที่ประชาชน ถ้าประชาชนพบว่า รัฐบาลไม่ได้สร้างผลประโยชน์สูงสุดให้กับประชาชนมากที่สุด ในทรรศนะของล็อคประชาชนไม่ได้มอบอำนาจทั้งหมดให้รัฐบาล กฎธรรมชาติก็ยังคงใช้บังคับอยู่ซึ่งก็คือกฎแห่งเหตุผลนั่นเอง เพียงแต่สภาพธรรมชาติเท่านั้นที่หมดไป เพราะมีการรวมอำนาจไว้ที่รัฐบาล แต่รัฐบาลยังคงต้องออกกฎหมายตามกฎธรรมชาติ จะคัดค้านทำลายกฎธรรมชาติไม่ได้ และก็กลายเป็นมูลฐานความคิดของระบบประชาธิปไตยที่ต้องใช้ควบคู่ไปกับระบบเศรษฐกิจเสรีนิยม เป็นแนวคิดทฤษฎีเสรีประชาธิปไตยที่มีรากฐานแนวความคิดจากแนวทางเดียวกัน เป็นความเชื่อต่อเนื่องกันมานานนับศตวรรษ จนกระทั่งเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์ได้หันมาสู่เศรษฐกิจเสรีนิยมและยอมรับในเรื่องกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินและเศรษฐกิจตลาด

อดัม สมิธ ได้ต่อเติมปรัชญามนุษยนิยม (Humanism) ให้กว้างขวางออกไปอีก และสามารถนำไปเป็นเหตุผลอธิบายโมเดลเศรษฐกิจได้อย่างสมเหตุผล (Rational) แนวคิดที่มีอิทธิพลต่อสมิธเป็นความเชื่อแบบนักวิทยาศาสตร์ที่เชื่อว่า โลกธรรมชาติเป็นโลกที่มีระเบียบและกฎเกณฑ์ และพฤติกรรมมนุษย์ที่เห็นว่ามนุษย์ทุกคนมีความเห็นแก่ตัว และการทำทุกสิ่งทุกอย่างก็เพื่อประโยชน์ส่วนตัว แต่มนุษย์ก็มีศีลธรรมเป็นแรงถ่วงความเห็นแก่ตัว มนุษย์รู้ว่าการกระทำใดเป็นสิ่งที่ถูกและผิด เมื่อปล่อยให้มนุษย์ดำเนินไปตามพฤติกรรมธรรมชาติแล้ว กฎ ระเบียบธรรมชาติก็จะจัดการให้ทุกอย่างเข้าสู่ความถูกต้องสมบูรณ์ที่สุดตามหลักธรรมชาติ

ลัทธิความสุขส่วนตัวและความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว (Individualism and Self-interest) ได้ยอมรับต่อมา มีผู้อธิบายหลาย ๆ คนและขยายให้ครอบคลุมกว้างมากขึ้น อดัม สมิธ กล่าวถึงพลังจูงใจให้มนุษย์ทำงานคือรายได้ มีรายได้มากเท่าใดจะทำให้พอใจยิ่งขึ้น เมื่อสะสมรายได้มากกลายเป็นคนมั่งคั่งร่ำรวย ทำให้เกิดความสุขและมีอำนาจ สรุปได้ว่า นิสัยมนุษย์ทำงานโดยเห็นแก่ตัวเอง แสวงหาความร่ำรวยเป็นหลักธรรมชาติ จึงใช้เงินจูงใจให้เขาทำงาน เพื่อผลิตสิ่งมีประโยชน์สำหรับตนเองและจำหน่ายแก่คนอื่นด้วย ในขณะเดียวกันก็เป็นการทำให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมคือสังคม เป็นการแสดงความเห็นว่า ภายใต้กฎนี้เกิดการประสานผลประโยชน์ของตนเองและสังคม ทั้งตนเองและสังคมจะดีขึ้นพร้อมกันไป

สมิธเป็นผู้เสนอแนวการวิเคราะห์แบบคนเศรษฐกิจ (Economic Man)เพื่อสนับสนุนคำกล่าวข้างต้น โดยเสนอความเห็นว่า คนทั่ว ๆ ไปจะแสวงหาประโยชน์ส่วนตัวทางเศรษฐกิจ จึงใช้ความคิดอ่านที่จะใช้ความพยายามน้อยที่สุดเพื่อให้ได้ความมั่งคั่งมา

มีนักเศรษฐศาสตร์อีกหลายคนที่อธิบายในแนวอื่นที่มิใช่คนเศรษฐกิจ คือ Hobbe , Hume , Hutchison และ Bentham ที่สรุปได้ว่า สิ่งใดที่มนุษย์ทำไปมักจะได้ผลตอบแทนอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ ความพอใจและความเจ็บปวด ทั้งสองสิ่งนี้จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ แม้กระนั้น มนุษย์ยังมีความต้องการไม่มีที่สิ้นสุด ทุกคนจึงแสวงหาความสุขส่วนตัวก่อน การทำงานไม่ใช่เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสุข ไม่มีผู้ใดอยากทำงาน เว้นแต่มีความจำเป็น

ปรัชญาของ เจเรมี เบนแทม (Jeremy Bentham) ในเรื่องลัทธิถือประโยชน์ (Utilitarianism : หรือ ลัทธิอรรถประโยชน์) หรือให้ความสุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด (The greatest happiness for the greatest number) ซึ่งถือเป็นหลักมาแต่ปรัชญากรีกโบราณ เรื่อความพอใจสูงสุด (Hedonism) ความสุขความพอใจสูงสุดที่มนุษย์แต่ละคนแสวงหามาเป็นของตน ไม่จำเป็นจะต้องก่อให้เกิดความพอใจให้คนส่วนใหญ่ (แต่ก็ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่นก็มิได้เช่นกัน) เป็นปรัชญาพื้นฐานของกลุ่มแนวคิดเศรษฐกิจเสรีนิยมแบบคลาสสิค นอกจากนี้ การแทรกแซงของรัฐบาลเพื่อเพิ่มความสุขให้แก่ชุมชนมากกว่าเป็นการลด การแทรกแซงนั้นใช้ได้ และก็เป็นอีกเหตุผลของเศรษฐกิจเสรีนิยมที่ใช้อยู่ในยุคปัจจุบัน แตกต่างจากแนวคิดเสรีนิยมของพวกคลาสสิค ที่ห้ามการแทรกแซงเศรษฐกิจของรัฐบาล

ตามแนวคิดของเบนแทม ผลประโยชน์ทั่วไปของชุมชน วัดโดยจำนวนผลประโยชน์ที่บังเกิดแก่บุคคลในชุมชน ลัทธินี้จึงเป็นแบบประชาธิปไตยและถือความเสมอภาค (Equalitarian) หรือก็คือ ไม่ว่าคนยากจนหรือคนมั่งมี ผลประโยชน์ของแต่ละคน ควรได้รับเท่ากัน วัดได้จากสวัสดิการ ถ้าสิ่งใดเป็นความสุขความพอใจของชาวนาจะเท่ากับความสุขความพอใจของผู้มั่งมี (Aristocrat) กลายมาเป็นแนวคิดพื้นฐานระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย

ลัทธิถือประโยชน์ ยังใช้เป็นหลักทางศีลธรรม เรื่องความสุขความพอใจที่ว่า นิสัยของมนุษย์จะต้องมุ่งเพื่อให้เกิดความสุขสูงสุดแก่จำนวนคนมากที่สุด ดังนั้น ถ้ามีผู้กระทำผิดกฎหมาย ศาสนา และกฎของสังคม จะถูกลงโทษ เพราะเป็นผู้ทำให้เสียหายแก่คนอื่นในการแสวงหาความสุขให้แก่ตน นอกจากนี้ ในการแสวงหาวิธีการวัดสวัสดิการ เบนแทม อยากให้มีศีลธรรมเป็นวิทยาศาสตร์คือพิสูจน์ให้เห็นจริงได้ ถ้าความสุขและความเจ็บปวดอาจวัดได้เป็นปริมาณ กฎหมายทุกฉบับก็สามารถใช้ตัดสินบนมูลฐานของสวัสดิการได้ เป็นการประยุกต์แนวปรัชญาสู่กฎหมาย

วิธีการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์

เศรษฐกิจเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นพลวัตร วิชาเศรษฐศาสตร์จึงเป็นศาสตร์ที่เป็นพลวัตร เมื่อสังคมเปลี่ยนเศรษฐศาสตร์จะมีคำถามใหม่ ๆ เกิดขึ้นเสมอ เศรษฐศาสตร์มีจุดเด่นอยู่ในตัวเอง คือ ความมีเหตุมีผลหรือตรรกะที่สามารถหาข้อสรุป ตอบคำถาม และวิเคราะห์ปรากฏการณ์และปัญหาที่

เกิดขึ้นได้ วิชาเศรษฐศาสตร์จึงเป็นศาสตร์ด้านสังคมศาสตร์ที่สามารถใช้ทฤษฎีหรือหลักการในการวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหา และหาข้อสรุปในทางศาสตร์ของตนเองได้อย่างชัดเจน

เนื่องจากเศรษฐศาสตร์เป็นศาสตร์ที่เป็นพลวัตร ห้วงเวลาเปลี่ยนไป กรอบความคิด ทฤษฎี คำสอน เครื่องมือ และเทคนิคทางเศรษฐศาสตร์จึงแปรเปลี่ยนไป ประเด็นนี้ต้องยอมรับในบริบทที่หลากหลาย ระบบความคิดทางเศรษฐศาสตร์ก็หลากหลายตาม การหาข้อสรุปในนโยบายจึงมีความหลากหลายตามไปด้วย สิ่งนี้ควรตระหนัก อาจไม่มีวิธีการใดวิธีการหนึ่งที่ถูกต้องและสมบูรณ์ยึดถือได้ตลอดไป ดั่งเช่น สหรัฐอเมริกาในยุคทศวรรษ 1960s สนับสนุนเศรษฐกิจโลกแบบเสรี เพื่อประโยชน์โดยรวมของเศรษฐกิจโลก แต่ญี่ปุ่นกลับหันไปใช้แนวความคิดแบบลัทธิพาณิชยนิยมมุ่งแสวงหาประโยชน์เข้าประเทศจากการส่งออกสินค้าและห้ามนำเข้า เมื่อโลกเข้าสู่ยุค 2000 เศรษฐกิจก็มีการเปลี่ยนแปลงไปอีก สหรัฐกลับใช้ระบบการเงินเสรีของโลก มุ่งหาผลประโยชน์เข้าสู่ประเทศ แม้แต่การบริหารนโยบายเศรษฐกิจของรัฐบาลไทยก็มีความหลากหลายเช่นกัน บางครั้งใช้แนวคิดเศรษฐศาสตร์กระแสหลักบริหาร แต่บางครั้งก็ใช้ในเรื่องของความยุติธรรมในเศรษฐกิจเป็นกรอบของนโยบาย

หลักคำสอนหรือแนวคิดด้านเศรษฐกิจ ขึ้นอยู่กับความผันแปรของสถานการณ์ ศีลธรรม การเมือง ศาสนา ปรัชญาทางสังคม รวมตลอดถึงกรอบประเพณี จารีต และค่านิยมทางสังคม และไม่ถูกกำหนดให้ตายตัวกับทฤษฎี เครื่องมือ และเทคนิคการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์

จากความหลากหลายของรูปแบบการศึกษาทางเศรษฐศาสตร์ เพราะต้องพิจารณาธรรมชาติแวดล้อมและแนวคิดจากศาสตร์สาขาอื่นมาประกอบด้วย แต่รูปแบบโดยทั่วไปของเศรษฐศาสตร์ก็ยังสามารถจำแนกรูปแบบการศึกษาเศรษฐศาสตร์ประกอบด้วยสองแนวทาง

วิธีการแรก Positive Economic เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นทฤษฎีและหลักการ เครื่องมือและเทคนิคการวิเคราะห์ ใช้เพื่อตอบคำถามว่า “ คือ อะไร” (What is)

วิธีที่สองแบบ Normative Economic เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นไปที่กรอบทางอุดมการณ์ ศีลธรรม การเมือง ศาสนา จารีตประเพณี ค่านิยม และปรัชญาทางสังคม เป็นหลักใหญ่ เพื่อตอบคำถามว่า “ควรเป็นอะไร” (What ought to be)

วิชาเศรษฐศาสตร์ที่กล่าวมุ่งถึงแต่ข้อเท็จจริงเท่าที่ปรากฏเท่านั้น การศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ลักษณะนี้ เป็นการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงตามทฤษฎี หลักการและกฎเกณฑ์ โดยมีเทคนิคเครื่องมือ และกรอบการวิเคราะห์ที่แน่นอน ซึ่งเป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญในเชิงปริมาณ หรือเป็นการศึกษาที่เรียกว่า Positive Economics

ตัวอย่างแบบ Positive Economic มีพวกคลาสสิคใหม่ ใช้เครื่องมือและเทคนิคการวิเคราะห์ในแบบคณิตศาสตร์ พร้อมกับใช้พฤติกรรมมนุษย์มาเป็นกรอบ เพื่อสร้างทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ขึ้นมา

และก็มีสำนักคิดในรุ่นหลังๆ ที่พยายามใช้เครื่องมือแบบเดียวกันโดยเฉพาะเศรษฐมิติ เพื่อหาข้อสรุปของทฤษฎีโดยมิได้สนใจในสิ่งอื่นใดอีก และใช้ทฤษฎีมาอธิบายปัญหาและแนวทางแก้ไขเศรษฐกิจ

ในขณะที่ลัทธิหรือแนวคำสอนที่มุ่งเน้นแก้ปัญหา เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หรืออุดมการณ์ทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง โดยไม่ยึดติดกับกรอบทฤษฎี หลักการ เครื่องมือ และเทคนิคการวิเคราะห์ แต่คำนึงถึงปรากฏการณ์ ปัญหา และความผันแปรทางเศรษฐกิจ ที่เชื่อมโยงสัมพันธ์และส่งปฏิกิริยาสัมพัทธ์ไปยังอุดมการณ์ด้าน ศีลธรรม การเมือง ศาสนา กรอบจารีตประเพณี ค่านิยมและปรัชญาทางสังคม เป็นหลักใหญ่ เป็นการศึกษาที่เรียกว่า Normative Economics

ตัวอย่างแบบ Normative Economic พวกคลาสสิคได้สร้างกรอบทฤษฎีขึ้นมา แล้วจึงนำข้อมูลและเหตุการณ์เศรษฐกิจมาอธิบาย โดยให้ครอบคลุมทั้งในด้านเศรษฐกิจ ศีลธรรม การเมืองและอื่น ๆ ดังที่พบว่า มีการอธิบายเศรษฐศาสตร์ให้มีการผลิตที่มีประสิทธิภาพสูงสุด การให้สิทธิเสรีภาพแก่มนุษย์ ฯลฯ ในท้ายสุดก็มีการจัดตั้งชมรมเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) ขึ้นมา เพื่อการอธิบายมีการเชื่อมโยงกับในด้านอื่นให้ครอบคลุม

การศึกษาเศรษฐศาสตร์เพื่อแก้*ปัญหาเศรษฐกิจ* ในฐานะที่เป็นศาสตร์ต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ หลายประการ ประการแรกจะต้องหาข้อสรุปด้านปัญหาและแนวทางแก้ไขเศรษฐกิจในท้ายสุดให้ได้ การวิเคราะห์ต้องมองภาพแบบองค์รวมและความเชื่อมโยงสัมพันธ์ซึ่งกันและกันทั้งปัญหาและข้อสรุป ประการที่สอง เศรษฐศาสตร์เกี่ยวข้องกับทฤษฎีและหลักการ (General) จึงต้องใช้กรอบแนวคิดเชื่อมโยงไปสู่ธรรมชาติของปัญหาและแนวทางแก้ไข นอกจากนี้ การตอบสนองของหน่วยเศรษฐกิจ (Economic Unit) ที่ประกอบด้วย ภาคครัวเรือน ธุรกิจ รัฐบาล และภาคต่างประเทศ เพื่อหาข้อสรุปที่แท้จริงและเป็นไปได้ ประการที่สาม ในกรอบของเศรษฐศาสตร์กระแสหลักที่ใช้อยู่ในยุคเศรษฐกิจแบบเสรีต้องคำนึงถึงประสิทธิภาพ (Efficiency) ของระบบเศรษฐกิจในด้านการผลิตการจำหน่ายจ่ายแจกสินค้าและบริการ แต่บางครั้งเป้าหมายอาจเปลี่ยนไปเน้นในเรื่องความยุติธรรม (Equity) ในเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นเศรษฐศาสตร์กระแสรองได้บ้าง ประการสุดท้าย จะต้องใช้วิธีการวิเคราะห์ที่ใช้อยู่ในเศรษฐศาสตร์เป็นแนวทางหลัก มีอยู่สองวิธี การอนุมานแบบอุปนัย (Inductive Method) และการอุปมานแบบนิรนัย (Deductive Method)

วิชาเศรษฐศาสตร์มีวิธีการวิเคราะห์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปสองแนวทาง แนวทางแรกวิธีการวิเคราะห์การอนุมานแบบอุปนัย (Inductive Method) เป็นการศึกษาวิเคราะห์จาก*เหตุการณ์ทางเศรษฐกิจ*เฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้ว Induce ขึ้นไปหาทฤษฎีหรือหลักการทั่วไป (Theory and General) หรือวิเคราะห์จากประเด็น*ปัญหาเศรษฐกิจ*ปัญหาใดปัญหาหนึ่งแล้ว Induce ขึ้นไปหาทฤษฎีหรือหลักการทั่วไป แล้วสรุปปัญหาหรือเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจเรื่องนั้นตามทฤษฎีหรือหลักการที่มีอยู่แล้ว

วิธีการนี้เป็นการวิเคราะห์ด้วยการสังเกตตรวจสอบปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ เก็บรวบรวมข้อมูล ค้นหาผลกระทบที่เชื่อมโยงสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (Interrelation) และพลังปฏิกิริยาสัมพันธ์ (Interaction) แล้วนำมาสรุปและสร้างหลักการ ซึ่งเป็นการค้นคว้าตรวจสอบเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงจากผลการศึกษา (Empiricalism) ซึ่งจะเชื่อถือได้เมื่อมีการตีความการเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างพลังทางเศรษฐกิจที่ถูกต้อง

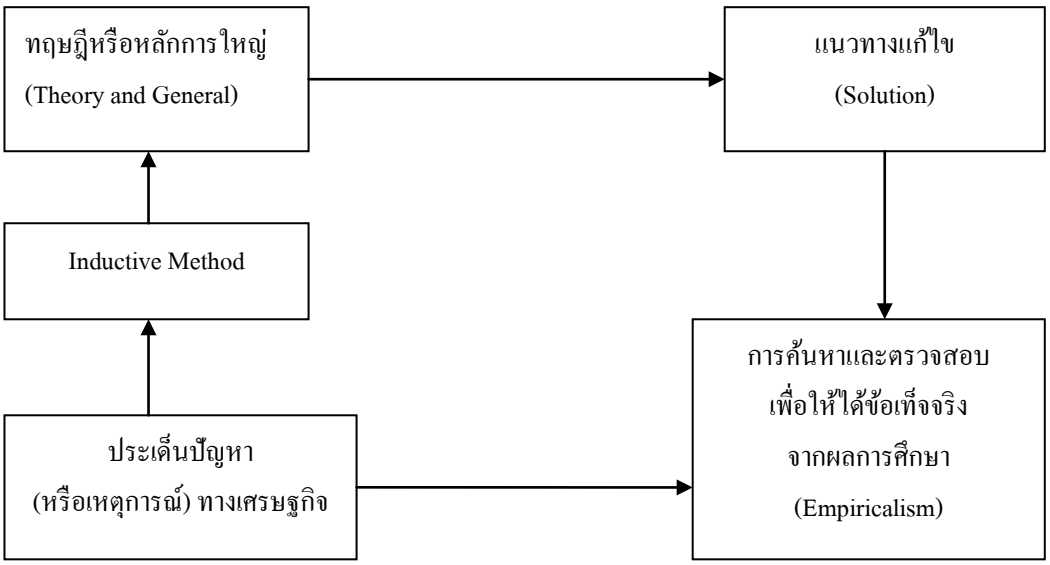

รูปภาพที่ 1.1 การวิเคราะห์การอนุมานแบบอุปนัย (Inductive Method)

ตัวอย่างเช่น อุปสงค์รวมของระบบเศรษฐกิจลดลงทำให้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทำให้ระดับรายได้และการมีงานทำลดลง สาเหตุเกิดจากการลงทุนลดลง การลงทุนที่ลดลงเกิดจากอัตราดอกเบี้ยเพิ่มสูงขึ้น อัตราดอกเบี้ยที่เพิ่มสูงขึ้นเกิดจากปริมาณเงินลดลง ปริมาณเงินที่ลดลงเกิดจากการขาดดุลการชำระเงิน จึงสรุปได้ว่า อุปสงค์รวมลดลงเกิดจากการขาดดุลการชำระเงิน

กระบวนการข้างต้นจะสรุปได้ ต้องมีการศึกษาข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ (Empirical Study) มีการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำมาทดสอบหาความสัมพันธ์ของตัวแปรเศรษฐกิจตามความสัมพันธ์เชิงทฤษฎีจนประจักษ์ แล้วสรุปออกมาเป็นทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มหภาคที่ใช้อยู่ทั่วไป จึงนำทฤษฎีที่ได้มาแก้ไขปัญหา และทำการตรวจสอบซ้ำอีกครั้งว่าได้ผลจริงหรือไม่

จากตัวอย่าง เรามีประเด็นปัญหาที่ว่า อุปสงค์รวมลดลงเกิดจากการขาดดุลการชำระเงิน การลดลงของอุปสงค์รวมทำให้เศรษฐกิจตกต่ำหรือก็คือรายได้และการทำงานลดลง สาเหตุการลดลงมาจากตัวแปรเศรษฐกิจด้านการลงทุนลดลงซึ่งก็เป็นส่วนหนึ่งของอุปสงค์รวม (AD=C+I+G+X-M) แต่ในที่นี้ เราต้องศึกษาหาความสัมพันธ์จากข้อมูลเชิงประจักษ์ว่า ฟังก์ชั่นการลงทุนมีความสัมพันธ์กับอัตราดอกเบี้ยแบบผกผัน และปริมาณเงินมีความสัมพันธ์กับอัตราดอกเบี้ยแบบผกผันเช่นเดียวกัน

ประการสุดท้ายการขาดดุลการชำระเงินจะทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายเงินทุนออกไป (ชำระเงินการค้าระหว่างประเทศ) และทำให้ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจลดลงจริง เมื่อได้ความสัมพันธ์ในเศรษฐกิจย่างแท้จริงแล้ว ก็จะนำมาสรุปเป็นทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มหภาคด้านอุปสงค์รวม

แนวทางที่สอง การวิเคราะห์การอุปมานแบบนิรนัย (Deductive Method) เป็นการศึกษาจากทฤษฎีหรือหลักการใหญ่ (Theory and General) แล้ว Deduce ไปหาเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง (หรือประเด็นปัญหาใดปัญหาหนึ่ง) แล้วสรุปเหตุการณ์หรือประเด็นปัญหาทางเศรษฐกิจนั้นตามหลักการหรือทฤษฎีที่ตั้งไว้

วิธีการนี้เป็นการวิเคราะห์ด้วยการเลือกเอาทฤษฎีหรือหลักการใหญ่ทั่วไปเป็นตัวตั้ง แล้วเชื่อมสัมพันธ์ไปยังสาเหตุและหรือปัญหาใดปัญหาหนึ่ง กระบวนการปฏิกิริยาสัมพันธ์ระหว่างพลังเศรษฐกิจจะถูกกำหนดขึ้นมาบนพื้นฐานของทฤษฎี หลักการ และกฎเกณฑ์ "ซึ่งเป็นวิธีการค้นหาข้อเท็จจริงแบบอ้างอิงหลักการหรือทฤษฎี (Abstract)" กล่าวคือ ปัญหาและปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับทฤษฎีหรือหลักการใหญ่ทางเศรษฐกิจ

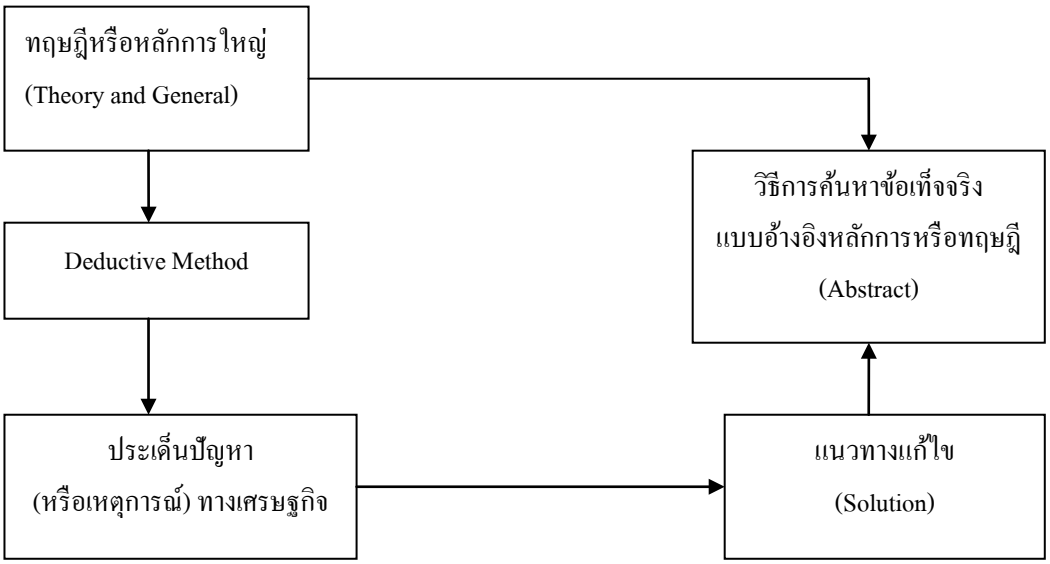

รูปภาพที่ 1.2 การวิเคราะห์การอุปมานแบบนิรนัย (Deductive Method)

ตัวอย่างเช่น เริ่มแรกการวิเคราะห์ปัญหาจะใช้กรอบแนวคิดของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์กระแสหลักหรือเศรษฐศาสตร์มหภาคแบบเคนส์เซียนในด้านการค้าระหว่างประเทศและการชำระเงินผ่านบัญชีดุลการชำระเงิน ประเด็นวิเคราะห์ การขาดดุลการชำระเงินจะก่อให้เกิดปริมาณเงินในเศรษฐกิจลดลงผ่านการเคลื่อนย้ายเงินทุน (การชำระเงินด้านการค้า) ปริมาณเงินที่ลดลงทำให้อัตราดอกเบี้ยสูงขึ้น อัตราดอกเบี้ยสูงขึ้นทำให้การลงทุนลดลง การลงทุนที่ลดลงทำให้ระดับรายได้ลดลงหรือเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำเนื่องมาจากอุปสงค์รวมลดลง กระบวนการความสัมพันธ์ในเศรษฐกิจเป็นไปตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มหภาค จึงสรุปปัญหาได้ว่า การขาดดุลการชำระเงินทำให้อุปสงค์รวมลดลง เศรษฐกิจตกต่ำ

แนวทางแก้ไข จะต้องทำให้อุปสงค์รวมภายในประเทศไม่ลดลง วิธีการง่ายที่สุดก็คือให้การเคลื่อนย้ายเงินทุนไหลเข้ามาชดเชยการขาดดุลบัญชีเดินสะพัด (อาจกู้ยืม หรือเกิดการเข้ามาลงทุนในหลักทรัพย์ของต่างประเทศ หรือการเข้ามาลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ (FDI)) ก็จะทำให้ไม่ขาดดุลการชำระเงิน แต่ถ้าเงินไหลเข้ามามากไปก็ให้ธนาคารแห่งประเทศไทย ใช้วิธีการเข้าแทรกแซงทำ Sterilize คือทำให้ปริมาณเงินในเศรษฐกิจไม่เปลี่ยนแปลงโดยใช้เครื่องมือทางการเงิน อีกวิธีการหนึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุจากการขาดดุลการค้าทำให้เกิดการขาดดุลการชำระเงิน เช่น การลดค่าเงิน เพื่อทำให้การส่งออกเพิ่มขึ้นการนำเข้าลดลง ดุลการค้าสมดุล ดุลการชำระเงินก็สมดุลไปด้วย หรือการสร้างมาตรการควบคุมการนำเข้าและอุดหนุนการส่งออก เป็นต้น เมื่อได้ดำเนินตามแนวทางแก้ไขไปแล้วก็ต้องตรวจสอบดูว่า ทฤษฎีหรือหลักการใหญ่ยังใช้ได้อย่างมีประสิทธิผลหรือไม่ จากการศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจก็จะพบว่า บ่อยครั้งที่ทฤษฎีไม่สามารถนำไปใช้ได้ผล จนก่อให้เกิดการสร้างแนวคิดใหม่ วิธีการใหม่ มาสร้างลัทธิใหม่เพื่อที่จะนำมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิผลต่อไป กระบวนการเช่นนี้เกิดซ้ำแล้วซ้ำเล่าเป็นวัฏฏจักรในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ

แนวทางการสร้างทฤษฎีใหม่ พวกคลาสสิคใช้วิธีการแบบอนุมาน (Deductive) คือ สร้างกฎเกณฑ์ อธิบายปรากฏการณ์ แล้วหาข้อมูลสนับสนุนกฎเกณฑ์ดังกล่าว เมื่อกฎเกณฑ์เป็นที่ยอมรับเพราะมีข้อมูลเพียงพอกฎเกณฑ์นั้นถือเป็นทฤษฎีต่อไป ส่วนพวกนีโอคลาสสิคใช้วิธีการศึกษาแบบอนุมาน (Inductive) ศึกษาจากประเด็นปัญหาหรือเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจ เมื่อได้ผลสรุปที่เป็นจริงก็จะนำไปสร้างทฤษฎีหรือหลักการใหญ่ให้เป็นที่ยอมรับ

การศึกษาประวัติลัทธิเศรษฐกิจชี้ให้เห็นถึง พัฒนาการด้านความคิดเศรษฐศาสตร์ แนวคิดจะพัฒนาสลับซับซ้อนขึ้นตามพัฒนาการทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง บนแนวทางประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ แต่ละสำนักคิดทางเศรษฐศาสตร์เป็นกลุ่มบุคคลที่มีความคิดเป็นวิทยาศาสตร์และผลงานของพวกเขาสะท้อนให้เห็นความเฉลียวฉลาด หล่อหลอมเป็นหนึ่งเดียวกันทางความคิดทางเศรษฐศาสตร์ ความเป็นเอกภาพทางความคิดได้รวบรวมมวลสมาชิกของสำนักเศรษฐศาสตร์แต่ละสำนักให้สะท้อนออกมาซึ่งกรอบการวิเคราะห์ ทฤษฎีเชิงจิตวิทยา และวิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์ ซึ่งทั้งสามประเด็นเป็นจุดเด่นของผลงานแต่ละสำนัก

สำนักคิดจึงมีกรอบความคิดที่แต่ละสำนักพัฒนาขึ้นมาเอง แต่ละสำนักมีการใช้ข้อเท็จจริงชนิดประเภทที่เหมาะสมกับมาตรฐานการประยุกต์ใช้ที่สอดคล้องกับความเชื่อในสำนักตนเอง และชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างทฤษฎีของสำนักตนเองกับทฤษฎีของสำนักคู่แข่ง ในแต่ละสำนักก็จะมีบทสรุปหรือสิ่งที่ยังมิได้ทดสอบหรือสิ่งที่ปฏิเสธมิได้หรือทฤษฎีขึ้นมา

บทที่ 2
ความเป็นมาของเศรษฐศาสตร์
และลัทธิเศรษฐกิจในยุคประวัติศาสตร์

กำเนิดของวิชาเศรษฐศาสตร์

พัฒนาการทางความคิดด้านเศรษฐศาสตร์เริ่มจากแนวคิดแบบพื้น ๆ ในยุคสมัยของสังคมที่เรียบง่าย โดยเริ่มตั้งแต่แนวคิดทางเศรษฐกิจของสังคมชนเผ่าที่ระบบเศรษฐกิจเป็นแบบพอเพียง มีการทำเกษตรใช้ปัจจัยการผลิตเบื้องต้นเป็นแรงงานมนุษย์และเครื่องมือ เครื่องใช้ ที่ประดิษฐ์เอง อาจมีการแลกเปลี่ยนสิ่งของและปัจจัยการผลิต เป็นการใช้วิชาเศรษฐศาสตร์โดยสัญชาติญาณ การพูดหรือคิดทางเศรษฐศาสตร์มีน้อย และมักรวมกับเรื่องอื่นที่สำคัญกว่า

วิชาการที่มีผู้กล่าวถึง เพราะเป็นเรื่องที่ซับซ้อนกว่าและปฏิบัติกันอยู่มากคือเรื่องรัฐศาสตร์ ได้แก่ การใช้อำนาจปกครอง การปกครองและรัฐ เพื่อให้คนในถิ่นที่ตนอาศัยอยู่อย่างสันติสุข จึงมีนักปราชญ์คิดศึกษาและค้นคว้า มักจะเห็นกันว่าผู้ปกครองหรือหัวหน้าต้องเป็นคนฉลาด เป็นปราชญ์ รู้จิตใจคนที่อยู่ใต้ปกครองของตน จึงมีการศึกษาค้นคว้าด้านจิตวิทยา

แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์แบบชนเผ่า ในระยะเริ่มต้นเกิดขึ้นพร้อมกับพัฒนาการทางสังคมจากสังคมแบบเรียบง่ายเป็นสังคมที่พึ่งพากันด้านเศรษฐกิจ ไม่มีการขูดรีดเอารัดเอาเปรียบกันด้านเศรษฐกิจ ต่อมาเรียกสังคมดังกล่าวว่า สังคมอุดมคติหรือจินตสังคม (Utopia Society) พัฒนาการด้านแนวคิดเศรษฐศาสตร์ต่อมาให้ความสำคัญกับการค้าการพาณิชย์ในด้านหนึ่ง และในอีกด้านหนึ่งให้ความสำคัญกับปัญหาเรื่องทาส (Slavery) การขูดรีดดอกเบี้ย (Usury) การถือครองที่ดินผืนใหญ่ของนายทุนที่ดิน

สภาพเศรษฐกิจในยุคประวัติศาสตร์และยุคกลาง

เศรษฐกิจในยุคประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจได้ถือกำเนิดขึ้นก่อนการเกิดขึ้นของนครรัฐกรีก ก่อน 800 ปีก่อนคริสตกาล เป็นยุคสมัยราชวงศ์ฮิบรู (Hebrew Monarchy) เกิดลัทธิคำสอนของนักปฏิวัติคำสอนหรือนักสอนศาสนานอกรีต (The Prophetic Revolt) ที่ถือเป็นแนวคำสอนหัวก้าวหน้าด้านสังคม เป็นคำสอนที่ประณามความเหลวแหลกของสังคม การกดขี่ขูดรีดชนชั้นที่อ่อนแอกว่า การขูดรีดดอกเบี้ย

จากเงินกู้ เพราะผู้ที่ไม่สามารถชำระหนี้เงินกู้จะถูกยึดตัวมาเป็นทาส สังคมจึงเต็มไปด้วยผู้ยากไร้และมวลทาส ยุคนี้จึงเป็นยุคเริ่มต้นของการส่งผ่านแนวความคิดมาสู่ยุคนครรัฐกรีก

นักปฏิวัติคำสอนหรือนักสอนศาสนานอกรีตไม่ยอมรับชนชั้นพ่อค้า ไม่ยอมรับนายทุนเงินกู้ที่ขูดรีดดอกเบี้ย ไม่ยอมรับชนชั้นศักดินาที่ถือครองที่ดินผืนใหญ่ และถือว่าชนชั้นนี้คือพวกขโมยที่ดิน จึงเสนอให้มีการจำกัดการถือครองที่ดิน ห้ามเก็บภาษีจากพ่อค้าขายเสื้อผ้าและพ่อค้าขายเครื่องมือทำกิน จากคำสอนเหล่านี้นำไปสู่หลักบัญญัติของกฎหมายยิว (Jewish Law)

นักสอนศาสนานอกรีตอยากเห็นการดำรงอยู่ของจินตสังคมหรือจินตธรรมชาติ (Utopia Nature or Society) นั่นคือ การเป็นสังคมชนเผ่า ยอมรับหัวหน้าเผ่า เป็นสังคมเศรษฐกิจแบบพอเพียง การผลิตเป็นการผลิตเพื่อสนองตอบความต้องการของครัวเรือนหรือชุมชน ที่ดินและปัจจัยการผลิตเป็นของส่วนรวม มีการแบ่งงานกันทำไม่มีการแบ่งชนชั้น

การเรียกร้องให้สังคมย้อนยุคย่อมเป็นไปไม่ได้ เพราะพลังขับเคลื่อนทางสังคมนั้นยิ่งใหญ่นัก การขยายตัวของการผลิตที่เกินความต้องการตามธรรมชาติก่อให้เกิดสถาบันเศรษฐกิจและสังคมมากมาย ศักดินาที่ดิน นายทุน พ่อค้า ทาส ความล้มเหลวของสังคมปรากฏอยู่ทั่วไป

การปรากฏขึ้นของนครรัฐกรีก กรีกเป็นชนเผ่าที่อพยพมาจากคาบสมุทรบอลข่านมาสู่คาบสมุทรกรีก ตั้งถิ่นฐานเป็นเมืองต่าง ๆ เรียกว่า “นครรัฐ” ซึ่งประกอบด้วยเมืองต่าง ๆ หลายร้อยเมือง เมืองใหญ่สำคัญ ได้แก่ เอเธนส์ สปาตาร์ และโครินซ์ เป็นต้น นครรัฐมีเมืองเป็นศูนย์กลางและมีหมู่บ้านชาวนาอยู่รอบ ๆ เมือง เมืองจะเป็นศูนย์กลางของอารยธรรม เป็นที่อยู่ของชนชั้นสูงและชนชั้นปกครอง เมืองเอเธนส์และโครินซ์ มีความเจริญรุ่งเรืองมาก เนื่องจากเป็นเมืองชายฝั่งทะเล จึงประสบผลสำเร็จทางด้านการค้าและการเมือง

สังคมสมัยกรีก มีการแบ่งชั้นวรรณะกันอยู่ คนที่มีสัญชาติของประเทศนั้น มักจะประกอบอาชีพเป็นทหาร รับราชการ และเกษตรกรรม อาชีพอื่น เช่น พ่อค้าและการผลิตสินค้าถือเป็นอาชีพไม่มีเกียรติให้คนต่างประเทศทำ ส่วนทาสเป็นผู้รับใช้และทำงานหนัก งานน่าเบื่อหน่ายและอันตราย นักปราชญ์และนักเขียนสมัยนั้นจึงละเว้นที่จะกล่าวถึงอาชีพและบุคคลเหล่านี้ อันจะเป็นการลดเกียรติของตนลง

วิวัฒนาการความเป็นอยู่ของชาวกรีก เริ่มจากอาศัยการเพาะปลูกกับการเลี้ยงสัตว์เป็นหลัก การดำเนินเศรษฐกิจในแบบครัวเรือน เริ่มมีการถือครองที่ดินส่วนบุคคล พื้นที่ขนาดเล็กเจ้าของทำการเพาะปลูกเอง ส่วนพื้นที่ขนาดใหญ่แบ่งให้เช่า ในระยะแรกการผลิตเป็นการผลิตเพื่อให้เพียงพอกับความต้องการของประชาชน การถือครองที่ดินยังไม่มีปัญหามากนัก ต่อมาสภาพการผลิตเปลี่ยนเป็นการผลิตเพื่อการค้า ทำให้ความต้องการที่ดินเพื่อการเพาะปลูกเพิ่มมากขึ้น ที่ดินจึงมีค่าเช่าเพิ่มขึ้น การเกษตรมีการพัฒนาเป็นการค้ามากขึ้น การซื้อขายแลกเปลี่ยนค่อย ๆ พัฒนากลายเป็น

การซื้อขายแบบใช้เงินตรา ตอนแรกใช่สิ่งของเป็นเงิน ต่อมาพัฒนาเป็นเงินตราโลหะ เพื่อสะดวกในการค้าขาย ก่อให้เกิดผลทางเศรษฐกิจมากมาย ทำให้เศรษฐกิจแบบใช้เงินตราแพร่กระจายออกไป เดิมสิ่งที่แสดงความมั่งคั่งคือ ที่ดิน ทาส และสัตว์เลี้ยง เมื่อมีการใช้ระบบเงินตราทำให้หันมาสั่งสมเงินตรา เพื่อแสดงความมั่งคั่งแทน การบริโภคทำได้ง่ายขึ้น มีการลงทุน และออกเงินกู้เพื่อหาดอกผล เกิดธุรกิจเกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนเงิน ทำให้กรีกในสมัยนั้นเจริญรุ่งเรืองทั้งทางธุรกิจการค้าและการเงิน

จากเรื่องเล่าและนิทานปรัมปราที่เล่าขานสืบทอดกันมา เช่นเรื่อง"ธรรมนูญการปกครองของซีซูส" (Constitution of Theseus) ทำให้ทราบว่าการปกครองแบบชนเผ่าได้ล่มสลายลงในสมัยกรีกเริ่มเรืองอำนาจ หรือประมาณ 800 ปีก่อนคริสตกาล สังคมแบบชนเผ่าเป็นสังคมที่ยอมรับหัวหน้าเผ่าและเป็นสังคมแบบเรียบง่ายพึ่งพาอาศัยกันฉันญาติพี่น้องได้ถูกยกเลิก และแทนที่โดยสังคมที่แบ่งชนชั้น มีระบอบปกครองแบบขุนนางศักดินา (หรืออภิชนาธิปไตย : Aristocracy) หรือคณะขุนนางศักดินา (หรือศักดินาธิปไตย) ซึ่งเป็นรูปแบบการปกครองโดยคณะบุคคลที่เชื่อกันว่า มีความเฉลียวฉลาดและมีความสามารถในการปกครอง รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยแบบเดิม ที่มีสภาประชาชน (Popular Assembly)ได้สูญสิ้นไป อยู่ในอำนาจปกครองของขุนนางศักดินาที่ถือครองที่ดินผืนใหญ่ และอำนาจปกครองก็ตกทอดไปยังทายาทของชนชั้นปกครองกลุ่มนี้

จากรูปแบบการผลิตทางเกษตรแบบพอเพียงกลายเป็นการผลิตในเชิงพาณิชย์ ทำให้พ่อค้ามีบทบาทและอำนาจทางสังคมเพิ่มขึ้น ชนชั้นขุนนางเริ่มไม่พอใจและท้ายสุดก็เป็นการขัดแย้งของสองกลุ่มนี้ ซึ่งต่างฝ่ายต่างก็หาแนวร่วมสนับสนุนตัวเองเพื่อยึดกุมอำนาจรัฐ และแนวร่วมที่สนับสนุนชนชั้นทั้งสองนี้คือ ชาวนาและชนชั้นฐานราก ซึ่งเป็นชนชั้นที่ยากจนและถูกกดขี่

ประมาณ 600 ปีก่อนคริสตกาล ธรรมนูญของโซลอน (Constitution of Solon) ชี้ให้เห็นถึงความขัดแย้งนี้อย่างชัดเจน การขัดแย้งทางเศรษฐกิจนำไปสู่การขัดแย้งทางการเมือง นักปฏิรูปพยายามให้สังคมสมานฉันท์โดยการยอมรับสถาบันการเมืองแบบสันติวิธี ในทางเศรษฐกิจและสังคมห้ามยึดลูกหนี้ที่ไม่มีเงินมาชำระหนี้มาเป็นทาส และให้ปลดปล่อยทาสให้เป็นอิสระ แต่ไม่มีบทบัญญัติห้ามการคิดดอกเบี้ย ในตอนนี้สังคมได้แบ่งคนออกเป็นสี่ชนชั้น ไม่รวมชนชั้นทาส โดยใช้เกณฑ์การถือครองที่ดินและทรัพย์สินเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง

เอเธนส์แบ่งที่ดินออกเป็น 5,040 แปลง ซึ่งเท่ากับจำนวนพลเมืองขณะนั้น พลเมืองหนึ่งคนจะถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินได้หนึ่งแปลงเท่านั้น แต่มีทรัพย์สินได้ไม่เกินสี่เท่าของมูลค่าที่ดิน ถ้ามีเกินกว่านี้ต้องยกให้เป็นของรัฐ ชนชั้นสี่ชนชั้นจึงแบ่งตามมูลค่าทรัพย์สินที่ถือครอง เป็นการแบ่งชนชั้นตามสถานะทางด้านเศรษฐกิจของบุคคล

รูปแบบการปกครองของเอเธนส์สลับสับเปลี่ยนระหว่างการปกครองแบบประชาธิปไตย (Democracy) แล้วก็มาเป็นแบบทรราช (Tyranny) แล้วไปเป็นแบบขุนนางศักดินาหรืออภิชนาธิป

ไตย (Aristocracy) เป็นวัฏฏจักรอยู่เช่นนี้ การปกครองแบบประชาธิปไตยพลเมืองทุกคนมีสิทธิในการลงคะแนนเสียงในสภาประชาชน (Popular Assembly) เพื่อการตรวจสอบและถ่วงดุลอำนาจของรัฐบาล ส่วนตำแหน่งข้าราชการสงวนไว้ให้กับชนชั้นที่มีทรัพย์สิน เป็นการผสมผสานรูปแบบปกครองแบบประชาธิปไตยและอภิชนาธิปไตยเข้าด้วยกัน

จนกระทั่งประมาณ 300 ปีก่อนคริสตกาล อำนาจการปกครองของชนชั้นขุนนางก็ถูกขจัดไปหมดสิ้น จากพลังการเติบโตทางการค้าและการถูกคุกคามโดยชนชาติเปอร์เซีย รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยเอเธนส์ก็ฟื้นคืนชีพกลับมารุ่งเรืองอีกครั้งในยุคที่เอเธนส์เรืองอำนาจหรือยุคจักรวรรดิเฮเลนใหม่ (New Hellenic Imperialism) แต่ก็ยังคงตกอยู่ใต้อำนาจของชนชั้นพ่อค้า และเป็นจักรวรรดิที่ก้าวร้าว ชาตินิยม ไม่มีกุศโลบายเหมือนกับนครรัฐกรีกสมัยก่อน ทำให้นครรัฐต่าง ๆ ขัดแย้งกันเอง โดยเฉพาะนครรัฐเอเธนส์กับนครรัฐสปาร์ตา ที่มีรูปแบบการปกครองแบบรัฐขุนนางไม่ยอมรับการปกครองแบบประชาธิปไตยของนครรัฐเอเธนส์และท้ายสุดก็พ่ายแพ้แก่นครรัฐขุนนางสปาร์ตา นำมาซึ่งการล่มสลายของจักรวรรดิเฮเลนใหม่ แต่หลังจากร้อยปีผ่านไป เอเธนส์ก็ฟื้นคืนชีพขึ้นมาอีกครั้ง และมีจุดยืนในเรื่องของประชาธิปไตยและสหพันธรัฐแห่งชาติ เช่นที่เคยมีมาก่อนในยุคที่เอเธนส์เรืองอำนาจสูงสุด จวบกระทั่ง 338 ปีก่อนคริสตกาล ชาวมาซิโดเนียน นำโดยอเล็กซานเดอร์มหาราช พิชิตนครรัฐกรีกไว้ได้อย่างเบ็ดเสร็จ

การใช้แรงงานทาสกลายเป็นสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้ในการดำรงชีวิตของประชาชนทั่วไป อิสระชนเกิดความรู้สึกรังเกียจการทำงานที่ใช้แรงกาย และชนชั้นปกครองจะไม่สนใจทำงานเลย มีการใช้ทาสเป็นแรงงานที่ผลิตผลผลิต แต่ประโยชน์ผู้เป็นนายได้รับ จึงเป็นมูลเหตุให้แรงงานทาสไม่ตั้งใจทำงาน มีกรณีหลบหนีอยู่เป็นประจำ การผลิตจึงไม่มีการพัฒนา ระบบเศรษฐกิจและการเมืองเริ่มอ่อนแอ ดังนั้น เมื่อโรมันบุกเข้ามาทางตะวันออก อาณาจักรกรีกก็เสื่อมสลายลง

อาณาจักรโรมันสร้างขึ้นโดยเผ่าลาติน อพยพมาตั้งถิ่นฐานในบริเวณที่ราบลาติอุม (Latium) ในราว 700 ปีก่อนคริสตกาล โดยมีกรุงโรมเป็นศูนย์กลางการปกครองและเศรษฐกิจ ปัจจัยอย่างหนึ่งที่ทำให้กรุงโรมกลายเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรโบราณ คือ การพิชิตดินแดน เพราะทรัพย์สมบัติและความมั่งคั่งมาจากการแย่งชิงสมบัติ ทำให้เกิดสงครามอยู่เสมอ ผลที่ได้จากการชนะสงคราม ได้ทรัพย์สมบัติ สัตว์เลี้ยง เชลยศึกเพื่อนำมาเป็นทาส มีสิทธิเรียกเอาบรรณการและมีสิทธิในพื้นที่ที่พิชิตได้

การเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจ เกิดการพัฒนาเกษตรขนาดเล็กให้เป็นเกษตรขนาดใหญ่ เรียกว่าลาติฟุนเดียม (Latifundium) ทำให้ชาวนาขนาดเล็กตกอับ คนรวยคือชนชั้นสูงหรือวุฒิสมาชิกซึ่งได้รับอภิสิทธิ์ไม่ต้องเสียภาษี ภาษีจึงถูกผลักให้เป็นภาระของคนชั้นกลางทำให้คนชั้นกลางเดือดร้อน แรงงานทาสถูกนำไปใช้ในการสร้างอาคารและสิ่งปลูกสร้างที่ใหญ่โตมโหฬาร ส่วนแรงงานทาสที่ใช้ในการผลิตก็ไม่ตั้งใจทำงาน เพราะไม่ใช่ผลผลิตของตัวเอง กรุงโรมจึงเป็นระบบเศรษฐกิจ

ของชนชั้นสูงและพ่อค้า ใช้ชีวิตอย่างฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่าย ในขณะที่ชนชั้นกลาง ชาวนา ตกอับและเดือดร้อน

เนื่องจากโรมเป็นนครรัฐของชนชั้นสูงที่ชอบทำสงครามและตั้งอยู่บนพื้นฐานของแรงงานทาส แหล่งที่มาของทาสคือการพิชิตดินแดนต่าง ๆ ดังนั้นในช่วงที่พิชิตดินแดนจึงรุ่งเรืองมาก แต่เมื่อการพิชิตดินแดนมีขีดจำกัด ดินแดนที่จะพิชิตหมดไปโรมก็เริ่มประสบกับความเสื่อม เพราะประชาชนโดยทั่วไปไม่มีกำลังใจที่จะทำงานหรือก่อให้เกิดผลผลิตต่าง ๆ ดังนั้น 73 – 71 ก่อนคริสตกาล จึงเกิดจราจลของพวกทาสสปาร์ตาคัสขึ้น ดินแดนที่เคยอยู่ในความคุมครองก็เริ่มแยกตัวออกเป็นอิสระ สุดท้ายเมื่อเยอรมันบุก อาณาจักรโรมันก็เสื่อมสลายจากอารยธรรมโรมันเป็นอารยธรรมเยอรมัน เข้าสู่ยุคกลาง

ยุคสมัยกลาง เป็นช่วงเวลาประมาณศตวรรษที่ 5 ถึงประมาณกลางศตวรรษที่ 15 หรือตั้งแต่อาณาจักรโรมันเสื่อมถึงการสลายตัวของระบบการปกครองแบบศักดินา (Feudalism) นักปราชญ์ในยุคก่อนมักจะเห็นกันว่า ผู้ปกครองหรือหัวหน้าต้องเป็นคนฉลาด เป็นปราชญ์ รู้จิตใจคนที่อยู่ใต้ปกครอง แต่ที่ผ่านมาผู้ปกครองกลับเป็นผู้ขูดรีดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและใช้วิธีการปกครองแบบเบ็ดเสร็จโดยเฉพาะในยุคโรมัน วิวัฒนาการในยุคต่อมาจึงหลีกหนีรูปแบบเดิมและก่อเกิดรูปแบบใหม่ที่อิงแอบศาสนาเป็นที่พึ่ง ระบบเศรษฐกิจในยุคนี้สนับสนุนการคงอยู่ของสถาบันศาสนาที่เป็นที่พึ่งทางใจ การแสวงหาความมั่งคั่งและความสุขสมบูรณ์จากระบบเศรษฐกิจได้หยุดลงอย่างสิ้นเชิง ยังคงมีอยู่เฉพาะพวกศักดินาหรือเจ้าขุนมูลนาย (Feudalism) เท่านั้น

การเกิดขึ้นของศาสนาคริสต์และอำนาจฝ่ายศาสนจักร เป็นจุดเปลี่ยนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอย่างแท้จริงในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจโลกในช่วงยุคกลาง ในกลางศตวรรษที่ห้า อำนาจอันยิ่งใหญ่ของจักรวรรดิโรมัน ซึ่งเป็นอำนาจของฝ่ายอาณาจักรก็ถึงกาลอวสาน จักรวรรดิโรมันเสื่อมอำนาจ ถูกทำลายลง และถูกแทนที่โดยอำนาจของฝ่ายศาสนจักร

มีการพูดเรื่องศีลธรรมและความยุติธรรม เพราะการประพฤติปฏิบัติของผู้ปกครองบ้านเมืองมีลำอียง และทำหน้าที่ด้วยความโหดร้าย ทารุณ จะระงับได้ด้วยนำศาสนาเข้ามาสั่งสอนและปฏิบัติ จึงเกิดมีพระเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าหลักทางศีลธรรม จรรยา มาสั่งสอนให้ประชาชนปฏิบัติตาม ศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญ และมีผู้เขียนถึงหลักธรรมเหล่านี้

เมื่อประชาชนเกิดความเชื่อมากขึ้นต่อศาสนาและศีลธรรม ได้ก่อตั้งลัทธิเทวสิทธิ์ (Divine Right) ถือพระเจ้าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คำสั่งคือเทวสิทธิ์ กษัตริย์ได้รับแต่งตั้งมาเป็นตัวแทนพระเจ้าเป็นผู้รับเทวสิทธิ์มาเพื่อปกครองดูแลประชาชน ดังนั้น ประชาชนควรให้ความเคารพศาสนาและพระมหากษัตริย์ องค์พระสันตะปาปาเป็นผู้ปกครองทางธรรม ศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อแนวคิดของคน เพื่อชำระจิตใจตนให้เกิดรักความเป็นธรรม รักศีลธรรม ทางเศรษฐกิจก็ควรมีความเป็นธรรมในการแบ่งสรรรายได้ “ราคายุติธรรม (Just Price)” จึงถือเป็นสิ่งถูกต้องที่ควรปฏิบัติ

กล่าวได้ว่า วิชาทางปรัชญาซึ่งรวมเอารัฐศาสตร์และจิตวิทยาเข้าไว้ด้วยอย่างหนึ่งและอีกอย่างหนึ่งศาสนาอันเป็นหลักธรรมเพื่อยึดถือทางใจแก่มนุษย์ได้เกิดขึ้นก่อน แต่ได้แทรกเอาเศรษฐศาสตร์ไว้ขณะที่อธิบาย อันเป็นวิชาการทางสังคมศาสตร์ด้วยกัน สมัยเริ่มแรกนักปรัชญาและพระในศาสนาคริสต์จึงมีอิทธิพลต่อวิชาทางเศรษฐศาสตร์ โดยได้กล่าวและเขียนปนอยู่กับหลักปรัชญาและหลักศีลธรรม เกิดจากมีนักคิด นักศึกษา รวมกันเป็นลัทธิการศึกษา (Scholasticism) ผู้ที่ทำตนดังกล่าวและถือลัทธินี้เรียกว่า นักศึกษา (Scholastic or Schoolmen) ยังมีศานุศิษย์มาเรียนวิชาด้วย ผู้คงแก่เรียนเหล่านี้เรียกว่า นักปรัชญาลัทธิการศึกษา เป็นลัทธิที่ค้นหาข้อเท็จจริงและความเป็นจริงของโลกที่เป็นปัญหาเกิดขึ้น ทั้งในทางปรัชญา รัฐศาสตร์ และจิตวิทยา โดยผสมผสานเหตุผลให้กลมกลืนกับความเชื่อ (Faith) ของประชาชนขณะนั้น ได้นำเอาปรัชญาและศาสนาเข้ามาเป็นมูลฐานของเหตุผลและตรรกวิทยายิ่งกว่าการใช้วิทยาศาสตร์และประสบการณ์ มีนักปราชญ์ที่สำคัญเป็นพระในคริสตศาสนา เช่น โทมัส อควิแนส (Thomas Aquinas , 1227 - 1274) เป็นต้น

แนวคิดเศรษฐศาสตร์ยุคกลาง เป็นยุคที่ฝ่ายศาสนจักรมีอำนาจเหนือฝ่ายอาณาจักร ขุนศึกศักดินา (Landlord) มีเอกสิทธิ์เหนือที่ดินในมณฑลของตนเอง ขณะเดียวกันก็เกิดแคว้นต่าง ๆ มากมายขึ้นในยุโรปตอนกลาง จากการอพยพลงมาทางใต้ของชนเผ่าอนารยชนจากยุโรปตอนเหนือ ขุนศึกศักดินาจึงแพร่สะพัดทั่วไปในยุโรปและมีเอกสิทธิ์เหนือมณฑลตัวเอง และถ้าต้องการสถาปนาตัวเองขึ้นเป็นกษัตริย์ต้องได้รับการสวมมงกุฎจากพระสันตะปาปาจึงเป็นกษัตริย์ที่สมบูรณ์และเป็นที่ยอมรับ อำนาจของฝ่ายศาสนจักร (Christendom) จึงเข้ามามีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง ในยุคกลางได้อย่างเบ็ดเสร็จ

สภาพเศรษฐกิจและสังคมยุคกลาง

ระบบศักดินา (Feudal System) เป็นการผลิตแบบแมนเนอร์ (Manorial System) เพราะรูปแบบการถือครองที่ดินเป็นแบบศักดินา โดยขุนศึกศักดินา (Landlord) ได้รับพระราชทานที่ดินจากกษัตริย์หรือใช้กำลังเข้ายึดครองจับจองที่ดิน เป็นยุคของการต่อสู้แย่งชิง กดขี่ เอารัดเอาเปรียบประชาชนฐานรากที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ มีชีวิตอย่างแร้นแค้นยากจน มีฐานะความเป็นอยู่เพียงผู้เช่านา (Tenant) และกลายสภาพเป็นทาสติดที่ดิน (Serf) ในท้ายสุด

ในยุคกลางนี้ ชนชั้นพ่อค้ายังไม่ค่อยมีเกียรติ ประชาชนมักวิจารณ์พ่อค้าไปในทางไม่ดี เป็นชนชั้นที่ขูดรีดคนอื่น เอาเปรียบผู้บริโภค พ่อค้าไม่ใช่ผู้ผลิตเพียงแต่ซื้อสินค้าจากผู้ผลิตมาแล้วนำมาขายให้แก่คนอื่นที่ต้องการใช้เท่านั้น ยังจะมาบวกเอากำไรเข้าไปโดยซื้อถูกมาขายให้ผู้บริโภคราคาแพง บางครั้งเอากำไรเกินควร ทางศาสนาในขณะนั้นมีอิทธิพลมากตำหนิการสะสมเงินทองถือว่าบาป จึงไม่นิยมใช้เงินนัก โดยเฉพาะให้ยืมโดยมีดอกเบี้ย จึงถูกประณามว่า พ่อค้ากระทำผิดหลัก

ศีลธรรมและความยุติธรรม ก่อให้สังคมเกิดความรังเกียจ ไม่เป็นการประพฤติที่ถูกที่ควรและคนไม่ต้องการให้ทำอย่างนั้น โทมัส อควิแนส จึงบอกว่า พ่อค้าควรมีอุดมการณ์ควรยึดถือราคายุติธรรม

ระบบเศรษฐกิจสมัยกลาง เป็นระบบเศรษฐกิจการเกษตรที่สามารถเลี้ยงตัวเองได้ การใช้เทคนิคหรือวิธีการเพาะปลูกเป็นแบบง่าย ๆ ค้าขายในดินแดนที่ห่างไกลมีน้อย เนื่องจากการผลิตส่วนใหญ่จะผลิตเพื่อบริโภคเอง นอกจากนี้ การเดินทาง การคมนาคมไม่ค่อยสะดวก ถนนหนทางไม่มีการพัฒนาเชื่อมต่อกันให้เป็นระบบที่สมบูรณ์ ส่วนใหญ่เป็นลักษณะการอยู่โดยโดดเดี่ยวของพื้นที่ การค้าขายระหว่างพื้นที่ไม่สนับสนุน มีการตั้งด่านเก็บภาษีระหว่างพื้นที่โดยผู้ปกครอง

หลักคิดและคำสอนยุคนี้เป็นหลักทางศาสนา ที่นักบวชคริสต์ในลัทธิการศึกษานำออกมาเผยแพร่ เพื่อต่อต้านพฤติกรรมและธุรกรรมทางเศรษฐกิจ ในรูปบทบัญญัติของศาสนา ที่เรียกว่ากฎหมายนักบวชคริสต์ คำสอนเน้นไปที่การต่อต้านการขูดรีดดอกเบี้ย การสะสมความมั่งคั่งและการแลกเปลี่ยนต้องอยู่บนพื้นฐานของราคายุติธรรม แต่แนวคำสอนและระบบเศรษฐกิจแบบศักดินาที่ถือเป็นลัทธิเฉพาะส่วน (Particularism) ก็ไม่สามารถยืนหยัดอยู่ได้ภายใต้คลื่นพัฒนาเศรษฐกิจ

ในท้ายยุคกลางนี้ ช่วงของการสถาปนาเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) ที่ปราชญ์เมธีได้ปลดปล่อยความคิดออกจากการครอบงำของแนวคิดแบบเทวนิยมหรือแนวคิดของฝ่ายศาสนจักร ผลงานวิชาการที่หลั่งไหลออกมาช่วงนั้นจะเป็นผลงานด้านเศรษฐศาสตร์การเมือง โดยเริ่มตั้งแต่ยุคพาณิชยนิยมไปสู่ธรรมชาตินิยม ซึ่งเป็นพื้นฐานความคิดหลักของเศรษฐกิจเสรีนิยม แต่ในยุคนี้ระบบเศรษฐกิจยังมิได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจเสรีอย่างแท้จริง การนำไปใช้ยังมิได้เกิดผล ประกอบกับแนวคิดเศรษฐกิจเสรีนิยมยังมิได้สมบูรณ์แบบ จึงเกิดเพียงผลกระทบในด้านองค์ความรู้ในรูปของความคิดเท่านั้น

ช่วงปลายยุคกลาง การใช้อำนาจของฝ่ายศาสนจักรเริ่มผ่อนคลายและยืดหยุ่นมากขึ้น เพราะไม่สามารถต้านกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เป็นยุคที่เงาร่างของลัทธิทุนนิยมเริ่มก่อตัวขึ้น จากการเปลี่ยนรูปแบบการผลิตจากสังคมศักดินามาเป็นสังคมการค้า แรงงานเปลี่ยนสภาพจากทาสติดที่ดิน มาเป็นแรงงานของผู้ประกอบการ ซึ่งเป็นก้าวย่างไปสู่ลัทธิพาณิยนิยมและลัทธิเสรีนิยมในท้ายสุด

วิชาเศรษฐศาสตร์เพิ่งเริ่มขึ้นอย่างแท้จริงในปลายศตวรรษที่ 15 เมื่อมีการเปิดศักราชใหม่ทางการค้า มีการเดินเรือค้นหาโลกใหม่ เพราะวิชาการเจริญขึ้น ค้นคิดต่อเรือขนาดใหญ่ได้สำเร็จ ทำแผนที่และเข็มทิศได้ จึงมีผู้แล่นเรือไปในทะเลมหาสมุทรกว้าง Vesco Da Gama เดินเรือไปทางตะวันออกถึงเมืองกัลกัตต้า อินเดีย ได้นำเครื่องเทศจากอินเดียกลับมาด้วยจำนวนมาก เข้ามาขายในประเทศตนมีกำไรมากมาย Christopher Columbus ก็เดินเรือไปทางตะวันตก ค้นพบโลกตะวันตกสหรัฐอเมริกา Ferdinand Magellan แล่นเรือไปพบเกาะเครื่องเทศมะละกาและฟิลิปปินส์

ยังมีคนอื่น ๆ อีกเดินเรือค้นหาโลกใหม่ ได้นำสินค้าสำเร็จรูปไปขายด้วย วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกำลังเฟื่องฟู มีการคิดใช้กังหันลมและนำถ่านหินมาใช้ และเมื่อมีการผลิตสินค้าเพื่อซื้อขายแลกเปลี่ยนทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างกว้างขวาง จึงมีผู้กล่าวถึงการผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยน และการแบ่งสรรกันมากขึ้น

ปัญหาเศรษฐกิจมีความสำคัญต้องคิดแก้ เพราะการค้าเจริญขึ้นเรื่อยๆ และหัตถอุตสาหกรรมเริ่มก่อตัว เพื่อมีสินค้านำไปขายยังต่างประเทศ มนุษย์ได้รับการยั่วยุให้ใช้สิ่งใหม่ ๆ แปลก ๆ เพิ่มขึ้น การผลิตปัจจัยสี่ที่เป็นธรรมดาง่าย ๆ เปลี่ยนไปเป็นวิจิตรพิสดารขึ้น ธุรกิจจึงขยายเพื่อสนองความต้องการ เมื่อมีเงินเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนได้รับความสะดวกขึ้น สังคมเกษตรกรรมเปลี่ยนเป็นพาณิชยกรรม เปลี่ยนวัตถุดิบจากเกษตรกรรมเป็นสินค้าสำเร็จรูปและเก็บไว้ได้นาน กลายเป็นหัตถอุตสาหกรรมความต้องการของคนเปลี่ยนไปและเพิ่มขึ้น

เมื่อมนุษย์เกิดความต้องการสิ่งของต่าง ๆ มากเช่นนั้น แต่วัตถุสิ่งของกลับหายากและมีอยู่อย่างจำกัด บางครั้งถึงกับขาดแคลนจะทำอย่างไร เพื่อความอยู่รอดมนุษย์จึงต้องศึกษาค้นคว้าหาความเป็นจริง และหาให้ได้มากที่สุด วิชาเศรษฐกิจยุคใหม่จึงเกิดขึ้นและนับวันมีความสำคัญตามความเจริญพัฒนาของโลก

หลักปรัชญาและแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ก่อนปลายศตวรรษที่ 15

ดังที่กล่าวมาแล้วปรัชญาและศาสนามีผู้เขียนถึง ส่วนเศรษฐศาสตร์มีเพียงส่วนน้อยที่ปนอยู่ แต่ในยุคกรีกนับเป็นยุคที่มีปราชญ์เมธีออกมาแสดงความคิดเห็นไว้มาก เพราะนครรัฐกรีกถือกำเนิดขึ้นจากสภาพปัญหาเศรษฐกิจและสังคมที่สับสนวุ่นวายทำให้เกิดปราชญ์ราชบัณฑิตมากมายนำเสนอหลักการทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เพื่อเยียวยาปัญหาสังคมที่เหลวแหลกและสนองตอบการขยายตัวทางเศรษฐกิจ นักปรัชญาเศรษฐศาสตร์ยุคเริ่มแรกที่วางแผนงานสำหรับโครงสร้างสังคมในอุดมคติคือ พลาโต (Plato) ส่วนอริสโตเติล (Aristotle) เป็นผู้วางรากฐานเกี่ยวกับลัทธิหรือแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์

ซอคราติส (Socrates ก่อน ค.ศ. 473 - 399)

ซอคราติสเป็นอาจารย์ของพลาโต สร้างเทคนิคการค้นหาความจริงหรือหาข้อสรุปของปัญหาโดยวิธีการ Dialogue ซึ่งก็คือการสนทนาโต้ตอบระหว่างคู่สนทนา ด้วยการตั้งคำถามหรือปัญหาขึ้น แล้วอภิปรายโต้ตอบกัน จนได้ข้อสรุปหรือความจริง และเป็นวิธีเดียวกับปุจฉาวิสัชนาในทางพุทธศาสนา

คำสอนของซอคราติสเน้นในเรื่องของศีลธรรม (Moral) และคุณธรรม (Virtue) และมองว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม คือมีความต้องการที่จะอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ชุมชน หรืออยู่ในรัฐเดียวกัน รัฐ

จึงมีความจำเป็น เมื่อมีรัฐก็ต้องมีกฎหมายใช้บังคับสมาชิกของรัฐให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติหรือประพฤติตนอยู่ในทำนองคลองธรรม ซอคราติส มองว่า มนุษย์มีพันธะที่ยิ่งใหญ่ 3 ประการคือ พันธะต่อมโนสำนึกของตัวเอง พันธะต่อความจริง และพันธะต่อการแสวงหาคุณธรรม พันธะกรณีนี้มนุษย์ต้องยึดถือเหนือชีวิตของตัวเอง

ในด้านการปกครอง ซอคราติสไม่เห็นด้วยกับระบบประชาธิปไตยแบบเอเธนส์เพราะมนุษย์ไม่เท่าเทียมกันด้านความเฉลียวฉลาดและความสามารถในการปกครอง เขาสนับสนุนให้คนที่เฉลียวฉลาดและมีความสามารถเป็นชนชั้นปกครอง เป็นความเห็นที่สนับสนุนการปกครองระบอบขุนนางศักดินาหรืออภิชนาธิปไตย (Aristocracy)

ซีโนฟอน (Xenophon ก่อน ค.ศ. 427 - 355)

ซีโนฟอน เป็นนักการทหารและเป็นศิษย์ซอคราติส เขียนหนังสือไว้หลายเล่ม ใน Oeconomicus เป็นงานเขียนที่ต้องการสำรวจการบริหารและจัดการองค์กรที่เหมาะสมของภาครัฐและเอกชน แนวคิดของเขาจึงมุ่งไปที่การตัดสินใจของปัจเจกชน (การตัดสินใจของแต่ละบุคคล) ซีโนฟอน มองว่า การบริหารจัดการที่ดี จะเพิ่มขนาดส่วนเกินทางเศรษฐกิจทั้งระดับครัวเรือนและระดับประเทศหรือรัฐได้ การเพิ่มขนาดส่วนเกินทางเศรษฐกิจจะสำเร็จได้ต้องอาศัยความชำนาญงาน (Skill) การจัดระเบียบ (Order) และการแบ่งงานกันทำ (Division of Labor)

แนวคิดเรื่องการแบ่งงานกันทำยังเชื่อมโยงกับการกระจุกตัวของประชากรและความชำนาญในการผลิต อธิบายไว้ในหนังสือ Cyropaedia กล่าวว่า รัฐใหญ่จะมีพัฒนาการแบ่งงานกันทำ ขณะที่รัฐเล็กแทบจะไม่มีการแบ่งงานกันทำ การแบ่งงานกันทำแม้จะเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยสังคมชนเผ่า แต่ซีโนฟอน เป็นนักคิดนักปรัชญาคนแรกที่เริ่มวิเคราะห์การแบ่งงานกันทำที่เป็นระบบและมีเป้าหมายด้านเศรษฐศาสตร์ชัดเจนมากที่สุด นอกจากนี้ เขายังเสริมว่า การแลกเปลี่ยนของภาคเอกชนเป็นเรื่องธรรมชาติ

ในหนังสือ Hier ซีโนฟอน กล่าวว่า ถ้ามีจานอาหารจำนวนมากตั้งอยู่ต่อหน้าคนหนึ่ง ในไม่ช้า เขาจะรู้สึกเบื่อหน่ายอาหารหรือทำให้ความพอใจในการบริโภคอาหารลดลง ซึ่งสอดคล้องกับกฎแห่งการลดน้อยถอยลง และเขาได้เปรียบเทียบต่อไปว่า คนที่มีพร้อมทุกสิ่งอยู่ต่อหน้า สิ่งเหล่านั้นจะทำให้เขาเลวลง การมีชีวิตอยู่ระดับปานกลางจะเป็นสิ่งที่ดีกว่า ของสิ่งเดียวกันบางครั้งทำให้เกิดความมั่งคั่งได้บางครั้งก็ไม่ทำให้เกิดความมั่งคั่ง เพราะบางสิ่งอยู่กับคนบางคนจะไม่มีประโยชน์แต่อยู่กับบางคนมีประโยชน์ ถ้าคนนั้นรู้จักนำสิ่งนั้นไปแสวงหากำไรด้วยการนำไปขาย จะเห็นว่า ซีโนฟอน มองกำไรคือความมั่งคั่ง สิ่งใดที่ให้ความสุขบุคคลไม่ได้ สิ่งนั้นไม่ใช่ความมั่งคั่ง แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจในสินค้าของซีโนฟอนได้กลายเป็นหลักคิดให้กับทฤษฎีอรรถประโยชน์

พลาโต (Plato ก่อน ค.ศ. 427 - 327)

พลาโต เกิดในตระกูลขุนนาง เขียนหนังสือหลายเล่มแต่ที่มีเนื้อหาด้านเศรษฐศาสตร์ปรากฏอยู่ใน The Republic พูดถึงเรื่องการแบ่งงานกันทำ ความต้องการ และความสามารถของมนุษย์มีแตกต่างกัน ถ้าทุกคนทำในสิ่งที่เหมาะสมกับความสามารถของตนเองแล้ว จะได้ผลผลิตมากขึ้น ค่าใช้จ่ายในการผลิตและการใช้แรงงานน้อยลง เพราะความชำนาญในการผลิตเฉพาะอย่าง ช่วยให้ผลิตได้เร็วขึ้น นำไปแลกเปลี่ยนได้ดีขึ้น ถ้ามีเงินตราเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนแล้วจะช่วยทำให้การค้าขายดำเนินไปได้สะดวกขึ้น และในหนังสือนี้ยังกล่าวถึงรัฐอุดมคติ (Utopia State) ซึ่งมีทั้งความจริงและจินตนาการ ทั้งที่ปฏิบัติได้และไม่ได้

พูดถึงลัทธิคอมมิวนิสต์ว่า "ภรรยาและทรัพย์สินเป็นของทุกคนใช้ร่วมกัน บุตรเป็นของทุกคน มรดกเป็นของกลางคือของรัฐ เพื่อจัดให้ประชาชนทุกคนได้ใช้" และพลาโตมีความเห็นว่า สตรีกับบุรุษควรจะมีฐานะเสมอกัน ชายและหญิงเรียนร่วมกันเป็นสหายสนิทกัน เรียกว่า Platonic Friendship ชนชั้นปกครองที่เลือกแล้วจะต้องไม่มีทรัพย์สินเป็นส่วนตัว ต้องใช้ของร่วมกัน คือของรัฐ ความสนใจในทรัพย์สินจะไม่มีเลย นักปกครองจะไม่มีทุจริตและมุ่งพัฒนาความยุติธรรมให้เกิดขึ้นในหมู่มนุษย์ตลอดไป

ความสำเร็จด้านรัฐศาสตร์ของพลาโต คือ แนวคิดในเรื่องกำเนิดรัฐที่เกี่ยวกับรัฐอุดมคติ พลาโตให้เหตุผลว่า รัฐเกิดขึ้นเนื่องจากการแบ่งงานกันทำ มนุษย์โดยธรรมชาติแล้วจะไม่เท่าเทียมกันในเรื่องของทักษะ และมีความต้องการที่หลากหลาย รัฐของพลาโตนั้นทุกคนจะทำงานที่ตนเองถนัดเท่านั้น โดยจัดแยกพลเมืองออกตาม 3 หลักการคือ แยกตามความฉลาด ความกล้าหาญ และความมีวินัย เขากล่าวถึงรัฐอุดมคติไว้ว่า "บุคคลควรอยู่ภายใต้บังคับของรัฐ คนงานควรฝึกให้มีความชำนาญงานเฉพาะอย่าง คนฉลาดควรเป็นผู้ใช้อำนาจในการปกครอง" พลเมืองในรัฐอุดมคติจึงถูกจำแนกออกเป็น 3 ชนชั้นด้วย ชนชั้นปกครองต้องมีความฉลาด ชนชั้นนักรบต้องมีความกล้าหาญ และชนชั้นกรรมกรต้องมีระเบียบวินัยของตนเอง

ชนชั้นปกครอง จะต้องมาจากทายาทที่สืบสายโลหิตจากชนชั้นขุนนาง การปกครองเป็นหน้าที่ของชนชั้นขุนนาง การผลิตเป็นหน้าที่ของชนชั้นผลิต (Artisan) ที่เป็นชนชั้นใต้ปกครอง ซึ่งประกอบด้วย พ่อค้า นักหัตถอุตสาหกรรม ช่างฝีมือ กสิกร และผู้ใช้แรงงานในการผลิตอื่น ๆ จะเห็นว่าประเด็นนี้ พลาโตซึ่งเป็นชนชั้นขุนนางโดยกำเนิด ต้องการรักษาประโยชน์ของชนชั้นขุนนางให้ผู้ปกครองเป็นประเพณีสืบทอดกันมา แต่ก็ได้สอดแทรกหลักศีลธรรมไว้ ชนชั้นปกครองต้องปลอดจากแรงจูงใจในการแสวงหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจหรือการกดขี่เอารัดเอาเปรียบทางเศรษฐกิจ จึงจะเป็นมาตรฐานความประพฤติที่ยอมรับได้

การเป็นชนชั้นปกครองต้องถูกฝึกตั้งแต่เยาว์วัย ได้รับการฝึกอบรมด้านศิลปะศาสตร์อย่างดี ไม่ว่าจะเป็นปรัชญาและศาสตร์ด้านการสงคราม เพราะนอกจากจะทำหน้าที่ปกครองหรือพิทักษ์

แล้ว ยังต้องทำหน้าที่ในการปกป้องรัฐจากการถูกรุกรานจากศัตรูนอกรัฐอีกด้วย ในชนชั้นปกครองจะมีอยู่สองระดับประกอบด้วย ชนชั้นพิทักษ์ (Guardian) และชนชั้นผู้ช่วยชนชั้นพิทักษ์หรือชนชั้นปกป้องรักษาชาติ (Auxiliary) ผู้ที่จะอยู่ในชนชั้นใดจะต้องมีการสอบผ่านหลักสูตร ราชาปราชญ์ (Philosophy King) เพื่อเป็นปราชญ์ในอนาคต ผู้ที่สอบไม่ผ่านจะเป็นผู้ช่วยราชาปราชญ์หรือเป็นชนชั้นปกป้องรักษาชาติ เพื่อทำหน้าที่บริหารกิจการของรัฐทั่ว ๆ ไป ตามความเชื่อของพลาโต ชนชั้นปกครองต้องเป็น "ยอดคน" (Elite)

แนวคิดการตอบสนองความต้องการที่หลากหลาย ได้กล่าวไว้ว่า การดำรงอยู่ของรัฐประเทศหรือรัฐ ก็เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ไม่มีมนุษย์คนไหนพอเพียงในสิ่งที่ตนมีอยู่ เราทุกคนมีความต้องการที่หลากหลาย เมื่อแต่ละคนมีความต้องการมากมาย ผู้เกี่ยวข้องต้องตอบสนองความต้องการเขา คนหนึ่งอาจสนองตอบความต้องการเขาได้สิ่งหนึ่งในหลาย ๆ สิ่งที่เขาต้องการเขาจึงต้องแสวงหาอีกสิ่งหนึ่งจากคนอื่น ความต้องการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ทำให้คนต้องอาศัยร่วมกันในสิ่งที่เราเรียกว่าประเทศหรือรัฐ การแลกเปลี่ยนกันของแต่ละคน จะทำให้เขาได้ประโยชน์จากสิ่งนั้น

แนวความคิดได้สะท้อนเศรษฐศาสตร์แห่งรัฐ เป็นหนทางสู่ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน เมื่อคนชำนาญงานมากขึ้นจะนำมาซึ่งผลผลิตในทางพาณิชย์และก่อให้เกิดองค์กรทางการค้า การผลิตก็จะไม่เป็นการผลิตแบบพอเพียงอีกต่อไป และการแบ่งงานกันทำจะทำให้ได้สินค้ามีคุณภาพมากขึ้นเป็นการเพิ่มมูลค่าการใช้ การผลิตเพิ่มขึ้นนำไปสู่การแลกเปลี่ยน ตลาดต้องมีการควบคุมหรือบริหารจัดการ โดยใช้เงินเป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยน

พลาโต มองว่า เงินตราและการค้าเป็นสิ่งชั่วร้ายที่จำเป็น การค้าจึงต้องอยู่บนกฎแห่งความยุติธรรม (Rule of Justice) แนวคิดการแสวงหาจุดเหมาะสมทางเศรษฐกิจและการเงิน ได้นำเสนอความยุติธรรมทางเศรษฐกิจด้วยศีลธรรม

พลาโต สร้างจินตนาการว่า "รัฐควรฝึกฝนให้พลเมืองซื่อตรงและประกอบด้วยคุณความดีเพื่อที่จะอยู่อย่างมีความสุขที่แท้จริง" พลาโตตระหนักถึงความจริงว่า รัฐตามที่กล่าวนั้นไม่สามารถจัดตั้งในความเป็นจริง แต่ก็ได้วางแนวทางไว้ เพื่อให้ช่วยกันสร้างต่อไป

อริสโตเติล (Aristotle ก่อน ค.ศ. 384 - 322)

อริสโตเติล เป็นศิษย์พลาโต เขียนหนังสือไว้มาก หนังสือที่เขียนชี้ให้เห็นถึงสภาพสังคมของยุคนั้นว่ามีโครงสร้างพื้นฐานอย่างไร และเป็นผู้วางรากฐานด้านวิทยาศาสตร์ รัฐศาสตร์ และวิเคราะห์เศรษฐกิจคนแรกของโลก [11]

ด้านรัฐศาสตร์ หนังสือ Politic เล่ม 11 ได้อธิบายถึงโครงสร้างของรัฐอุดมคติ ขณะเดียวกันก็คัดค้านเนื้อหาสาระของรัฐอุดมคติของพลาโตโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับหลักการสังคมนิยมแบบคอมมิวนิสต์ อริสโตเติล สนับสนุนเรื่องกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของบุคคลไม่เห็นด้วยกับการที่รัฐเป็นเจ้าของทรัพย์สินทั้งหมด เพราะการควบคุมดูแลจะไม่ทั่วถึงและทำได้ไม่เหมือนกับทรัพย์สินส่วนตัวของเอกชน และอาจนำมาซึ่งความขัดแย้งของคนในสังคม เพราะมนุษย์ไม่เท่าเทียมกันในเรื่องของทักษะและความขยัน แต่มีความพึงปรารถนาที่หลากหลายไม่แตกต่างกัน ฉะนั้นจึงควรให้เอกชนมีเสรีภาพในการมีทรัพย์สินได้อย่างเต็มที่

แนวคิดเรื่องรัฐอุดมคตินับว่ามีความสำคัญน้อยมาก เมื่อเทียบกับแนวคิดแบบเศรษฐศาสตร์ที่เขาสร้างขึ้นและอธิบายไว้ แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ 3 ประการที่สร้างขึ้นและอธิบายไว้ คือ

1. คำจำกัดความของขอบเขตทางเศรษฐกิจหรือเศรษฐศาสตร์
2. การวิเคราะห์การแลกเปลี่ยน
3. ทฤษฎีเงินตรา (Theory of Money)

อริสโตเติล อธิบายกระบวนการเหล่านี้ได้ต่อเนื่องเป็นขั้นตอน เชื่อมโยงเป็นเหตุเป็นผลอย่างต่อเนื่อง และมองว่าเศรษฐศาสตร์นั้นแบ่งออกเป็นสองส่วน คือ

- ความเป็นเศรษฐศาสตร์โดยคุณลักษณะเฉพาะ ซึ่งเป็นศาสตร์ว่าด้วยการบริหารจัดการบ้านเรือน (Science of Household Management)
- ความเป็นศาสตร์ด้านอุปทาน (The Science of Supply) ซึ่งเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยศิลปะการได้มาด้วยทักษะ ความสามารถ ความพยายาม หรือพฤติกรรมของบุคคลที่ถือเป็นศิลปะการแสวงหา (Art of Acquisition)

เศรษฐศาสตร์ในความหมายแรก เป็นศาสตร์ว่าด้วยการบริหารจัดการบ้านเรือน เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของรัฐ ที่เริ่มจากครัวเรือน ชุมชน หรือหมู่บ้าน และเป็นเมืองหรือนครรัฐในท้ายที่สุด ในสังคมต้องมีชนชั้นทาส สถาบันทาสมีความจำเป็นในการสร้างนครรัฐ อริสโตเติลสนับสนุนให้คงสภาพสถาบันทาสไว้

เศรษฐศาสตร์ในความหมายที่สอง ที่เป็นศาสตร์ด้านอุปทาน ได้อธิบายถึงความมั่งคั่งและการวิเคราะห์ศิลปะแห่งการแลกเปลี่ยน เศรษฐศาสตร์เป็นศาสตร์ที่กล่าวถึงการแสวงหาความมั่งคั่ง ได้อธิบาย ความมั่งคั่งว่ามีอยู่ 2 ชนิด คือ

---

[11] Eric Roll , A History of Economic Though (London : Faber and Faber Lid ., 1973) p.13

ความมั่งคั่งอย่างแท้จริง มีอยู่ตามธรรมชาติและมีอยู่อย่างจำกัด ได้แก่ ที่ดิน ซึ่งต้องใช้แรงงานทำการผลิตทางด้านการเกษตร ที่ดินที่อุดมสมบูรณ์จะนำผลผลิตที่ดีทางการเกษตร หรือที่ดินที่มีแร่ ต้องทำเหมืองแร่เพื่อนำแร่ขึ้นมาใช้ แต่ที่ดินก็มีอยู่จำกัดไม่สามารถสร้างเพิ่มขึ้นมาอีกได้ แนวคิดนี้เป็นพื้นฐานของลัทธิฟิโอแครตในยุคต่อมา

ความมั่งคั่งที่ต้องแสวงหา เป็นความมั่งคั่งที่ไม่จำกัด ซึ่งมนุษย์สามารถแสวงหาได้ เพราะไม่ใช่สิ่งที่เกิดมากับธรรมชาติ ได้แก่ การซื้อขายสินค้า การแลกเปลี่ยน ผู้ประกอบการจะสามารถทำได้โดยไม่จำกัด จะขยายออกไปกว้างใหญ่เพียงใดก็ได้ และเป็นแนวคิดพื้นฐานของลัทธิพาณิชยนิยม ต่อมา

การแลกเปลี่ยนจะมีสองลักษณะคือ การแลกเปลี่ยนที่เป็นธรรมชาติ (Natural Exchange) กับการแลกเปลี่ยนที่ไม่เป็นธรรมชาติ การแลกเปลี่ยนที่เป็นธรรมชาติคือการแลกเปลี่ยนเพียงเพื่อสนองตอบความต้องการที่เป็นธรรมชาติของมนุษย์ โดยเริ่มจากความต้องการของบุคคล ครัวเรือน ชุมชน จนกระทั่งรัฐ การแลกเปลี่ยนระดับนครรัฐจะมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น และเพราะมีความต้องการที่หลากกลาย จะนำไปสู่การแลกเปลี่ยนที่ไม่เป็นธรรมชาติ

การแลกเปลี่ยนที่ไม่เป็นธรรมชาติหรือการค้า คือ กระบวนการที่คนสองคนดีขึ้น (Better Off) จากการแลกเปลี่ยน คนสองคนจะแลกเปลี่ยนหรือค้าขายกันได้ เมื่อแต่ละคนต่างมีส่วนเกินและยอมเสียสละส่วนเกินเพื่อให้ได้สินค้าจากอีกคนหนึ่ง การแลกเปลี่ยนจึงต้องเป็นสัดส่วนต่อกัน ..... ถ้านาย ก เป็นคนสร้างบ้าน นาย ข เป็นช่างทำรองเท้า คนสร้างบ้านจะต้องสวมรองเท้า ช่างทำรองเท้าต้องมีบ้านอยู่ ฉะนั้น ต้องมีความเท่าเทียมกันที่เป็นสัดส่วนของสินค้า การแลกเปลี่ยนที่เป็นสัดส่วนจึงเกิดขึ้น ประเด็นจึงอยู่ที่ว่าต้องใช้รองเท้ากี่คู่จึงจะแลกบ้านหนึ่งหลัง การเปรียบเทียบต้องใช้เงินตรามาช่วยเป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยน เพราะเงินตราสามารถวัดทุกสิ่งได้ นำไปสู่คำถามที่ว่า รองเท้าคู่ละเท่าไรจึงจะนำไปแลกบ้านได้ จำนวนรองเท้าที่สามารถนำไปแลกบ้านได้ต้องสอดคล้องกับสัดส่วนของช่างที่สร้างบ้านต่อช่างทำรองเท้า เมื่อเปรียบเทียบได้ การแลกเปลี่ยนจะเกิดขึ้น สินค้าทั้งหลายจะถูกวัดโดยสิ่ง ๆ เดียวนั่นคือ เงินตรา เพราะเงินตราถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นตัวแทนอุปสงค์ การแลกเปลี่ยนเกิดขึ้นเมื่อจำนวนคนสร้างบ้านและคนทำรองเท้าเท่ากัน ..... ในทรรศนะของอริสโตเติลการค้าเกิดขึ้นเพราะ 1. เมื่อปรากฏส่วนเกิน 2. ผู้ค้าได้ประเมินส่วนเกินของตนเอง 3. ผู้ค้าต่างได้ประโยชน์จากการแลกเปลี่ยน 4. เมื่อมีการขัดแย้งทางการค้า ผู้มีอำนาจเกี่ยวข้องหรือรัฐจะเข้ามาไกล่เกลี่ย โดยยึดหลักความยุติธรรมร่วมกันและสวัสดิการของรัฐ

อริสโตเติล ได้สร้างทฤษฎีมูลค่า (Theory of Value) ของสินค้าขึ้นมา อธิบายเรื่องมูลค่าว่าสินค้าทุกชนิดมีมูลค่า เพราะสามารถตอบสนองความต้องการได้ เมื่อนำมาใช้ทำให้เกิดความพอใจและสามารถนำไปแลกเปลี่ยนได้ด้วย อริสโตเติลจึงได้แบ่งมูลค่าออกเป็น 2 อย่างคือ

มูลค่าการใช้ (Value in Use) หมายถึง สินค้าที่สามารถตอบสนองความต้องการได้โดยตรงตามธรรมชาติ (Natural Want) เช่น ดินสอ ปากกา นำมาใช้เขียน เสื้อผ้านำมานุ่งห่ม

มูลค่าการแลกเปลี่ยน (Value in Exchange) หมายถึง สินค้าที่นำไปแลกเปลี่ยนกับสินค้าอื่น ซึ่งสินค้านั้นมีมูลค่าการใช้อยู่ มูลค่าจะวัดได้จากประโยชน์และต้นทุนการผลิต ตัวอย่างเช่น ดินสอ ปากกา เมื่อจะนำไปแลกเปลี่ยนต้องคำนึงว่าต้นทุนการผลิตเท่าไร และควรจะขายในราคาเท่าไร ซึ่งผู้ซื้อก็จะพิจารณาว่า ดินสอ ปากกา นั้นนำไปใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง

อริสโตเติล มองว่า มูลค่าการแลกเปลี่ยนไม่จำเป็นต้องเป็นธรรมชาติเสมอไป คนอาจพอใจแลกเปลี่ยนกันได้ในรูปแบบที่ไม่เป็นธรรมชาติ นั่นคือ มูลค่าการแลกเปลี่ยนอาจสูงกว่ามูลค่าการใช้ การแลกเปลี่ยนจึงเป็นศิลปะในการแสวงหาความมั่งคั่ง

ระบบการแลกเปลี่ยนสิ่งของต่อสิ่งของ (Barter System) จะไม่สะดวกต่อการแลกเปลี่ยน เพราะจะมีปัญหาเรื่องขนาด น้ำหนัก และจำนวน คิดตามมาว่าจะวัดกันอย่างงไร แต่ถ้าใช้เหรียญเงินตรา (Coinage) ในการแลกเปลี่ยนหรือเป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยน ก็จะขจัดปัญหาดังกล่าวออกไปและสร้างประโยชน์ให้กับการค้า และเป็นการทำเงินหรือหาเงิน (Money Making) จากการแลกเปลี่ยน การแลกเปลี่ยนที่ไม่เป็นธรรมชาติทำให้การแลกเปลี่ยนที่เป็นธรรมชาติสูญหายไป การสะสมเงินตราเข้ามาแทนที่เพื่อสนองความต้องการที่หลากหลายของมนุษย์ อริสโตเติลขยายความต่อเนื่องจากที่พลาโตให้คำจำกัดความว่า เงินตราคือสัญลักษณ์เพื่อประโยชน์ในการแลกเปลี่ยน

ทัศนะต่อการค้า อริสโตเติล มองว่าการค้าทำให้คนสะสมความมั่งคั่งและขายสินค้าเกินราคายุติธรรม การค้าจึงไม่ใช่อาชีพที่เป็นธรรมชาติจะต้องมีการจำกัดขอบเขตของการค้า สรุปได้ว่าความมั่งคั่งที่ต้องแสวงหาจากการซื้อขายนี้เป็นการขูดรีดเอากำไร เป็นสิ่งที่ไม่ดีงาม และการให้กู้โดยเรียกเก็บดอกเบี้ยก็เป็นการขูดรีดที่ไม่ยุติธรรม เพราะนำไปใช้ส่วนตัว

เศรษฐศาสตร์แบบใช้ศีลธรรมควบคุม จะมองว่า การค้าไม่ใช่อาชีพที่เป็นธรรมชาติ มีการขูดรีดเอารัดเอากำไร จึงต้องพยายามจำกัดขอบเขตของการค้า และให้การค้าต้องคำนึงถึงจริยธรรม (Ethic) ศีลธรรม (Moral) โดยให้แยกแยะรูปแบบการค้าในแต่ละประเภท แนวคิดเรื่องจริยธรรมทางการค้าของอริสโตเติล ได้รับการสนับสนุนและนำไปใช้โดยพระในศาสนาคริสต์ในยุคกลาง

มูลค่ากำหนดราคาสินค้า และสร้างตัวกลางในการแลกเปลี่ยนขึ้นมาเพื่อความสะดวก อาจเป็นเหรียญ แร่เงิน หรือทองคำ อริสโตเติล ถือว่า เป็นนักวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์คนแรกที่เจาะลึกในเนื้อหาเศรษฐศาสตร์ด้านเงินตราและการแลกเปลี่ยนเพื่อสนองตอบพัฒนาการทางการค้า ให้ความหมาย“เงิน” เป็นเครื่องแสดงความมั่งคั่งที่ต้องแสวงหาไม่ได้เกิดขึ้นมาเองโดยธรรมชาติ มนุษย์เป็นผู้กำหนดมูลค่าของเงินในการแลกเปลี่ยน เพื่อความสะดวกในการค้าขายแลกเปลี่ยน หรือก็คือเงินนอกจากทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยนแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นทุนเงินตรา (Money - Ca

pital) ที่นำพามวลมนุษย์ไปสู่ความปรารถนาเพื่อการสะสมความมั่งคั่งอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งอริสโตเติล เน้นหนักหนาว่า การใช้เงินทั้งสองรูปแบบต้องมีจริยธรรม (Ethic) ซึ่งเศรษฐศาสตร์สมัยนี้เพิกเฉยละเลยกัน

ในเรื่องคุณสมบัติของเงิน หนังสือ Ethics เล่ม 5 ของอริสโตเติลอธิบายหน้าที่ของเงินตราว่า เงินตราเป็นมาตรวัดมูลค่า (Measure of Value) ที่สามารถนำไปเป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยนได้ และการแลกเปลี่ยนต้องอยู่บนพื้นฐานที่เท่าเทียมกัน (Equivalence) นั่นคือ การแลกเปลี่ยนต้องขึ้นอยู่กับความต้องการที่เท่าเทียมกันที่เป็นสัดส่วน และมูลค่าการแลกเปลี่ยนต้องเท่ากัน ธุรกรรมการแลกเปลี่ยนจึงจะเกิดขึ้น อริสโตเติล ยังอธิบายหน้าที่ของเงินตราอีกว่า เงินตรามีหน้าที่สะสมมูลค่า (Store of Value) และเงินตราเป็นสิ่งที่ใช้เพื่อการแลกเปลี่ยนในอนาคต (Future Exchange)
สรุป อริสโตเติล มองว่า เงินตรามีหน้าที่ คือ

- เป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยน
- เป็นทุนเงินตรา
- เป็นมาตรวัดมูลค่า
- เป็นสิ่งสะสมมูลค่า
- ใช้เพื่อการแลกเปลี่ยนในอนาคต

อริสโตเติล มองว่า กระบวนการทางเศรษฐศาสตร์ต้องคำนึงถึง*ทฤษฎีและจริยธรรม*ทางสังคมควบคู่กันไปด้วย ทรัพย์สินไม่ได้เลวร้ายโดยตัวของมันเอง แต่ความเลวร้ายเกิดจากบุคคลที่ใช้มัน เป็นต้นว่าการใช้เงินไปขูดรีดดอกเบี้ย (Usury) ธุรกรรมทางเศรษฐกิจจึงต้องถูกควบคุมโดยเงื่อนไขด้านจริยธรรม โดยเฉพาะสังคมที่เปลี่ยนรูปแบบการผลิตจากการผลิตแบบพอเพียงไปเป็นการผลิตเพื่อการค้าและพาณิชย์ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องนำจริยธรรมไปควบคุมพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ

ระบบเศรษฐกิจและแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ในยุคโรมัน

ความมั่งคั่งของโรม เกิดจากทรัพย์สมบัติที่ยึดมาจากต่างแดนเมื่อชนะสงคราม ซึ่งแบ่งสรรกันในหมู่ทหาร บางคนกลายเป็นผู้ครอบครองดินแดนใหม่ เรียกเก็บภาษี ยึดของกลางเป็นของตัว ในตอนแรกใช้สมบัติเหล่านี้เพื่อหาอำนาจทางการเมือง แต่ต่อมาก็ใช้หาผลกำไรสร้างความร่ำรวยให้กับตนเอง โดยให้กู้คิดดอกในราคาแพง และหรือนำไปลงทุนในการเกษตรขนาดใหญ่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเศรษฐกิจและสังคม ชาวนาขนาดเล็กมีฐานะตกต่ำ เกิดการบริหารเกษตรขนาดใหญ่ใช้พื้นที่อย่างกว้างขวางขนาด 1,000 เอเคอร์ (2,500 ไร่ขึ้นไป) เรียกว่า ลาติฟุนเดียม (Latifundium) เกิดการค้าและอุตสาหกรรม เนื่องจากทรัพย์สินและที่ดินตกเป็นของชนชั้นสูงและพวกพ่อค้า แรงงานถูกเนื่องจากมีแรงงานทาสที่เป็นเชลย ภาระภาษีมีการบิดเบือนจากการเป็นชนชั้นสูงและเป็น

ผู้มีอำนาจทางการเมือง จึงได้รับการยกเว้นภาษี แต่ภาระภาษีกลับตกมาอยู่กับชนชั้นกลางและชนชั้นต่ำ

สังคมการผลิตแบบลาติฟุนเดียมในสมัยโรมันก็คือ ระบบการผลิตแบบขุนนางศักดินา เป็นระบบการครอบครองที่ดินที่กว้างใหญ่ไพศาลของขุนศึกศักดินา (Landlord) ซึ่งเป็นชนชั้นที่มั่งคั่งร่ำรวย อีกนัยหนึ่งเป็นการครอบครองมณฑลเกษตรกรรม ผู้ครอบครองมีอำนาจเบ็ดเสร็จในการผลิตและบริหารจัดการในมณฑลของตัวเอง ในบางมณฑลแทบจะมีอธิปไตยของตนเองหรือเป็นรัฐอิสระรัฐหนึ่ง ลาติฟุนเดียมจะมีลักษณะเป็นฟาร์มขนาดใหญ่ มีบ้านพักหรูหราอยู่ตรงกลาง มีโรงทาส คอกสัตว์เลี้ยง โรงทำผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เช่น ธัญพืช น้ำมันมะกอก โรงเหล้าไวน์ สินค้าผลิตเพื่อส่งออกและแรงงานส่วนใหญ่ใช้แรงงานทาส

ขณะเดียวกัน การเติบโตของเมืองทำให้โรมันก้าวเข้าสู่สังคมหัตถอุตสาหกรรมมากขึ้น เนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ การเปิดเส้นทางการค้าจากแม่น้ำอินดัสไปสู่แม่น้ำไนล์ จากการเป็นผู้พิชิตของอเล็กซานเดอร์มหาราช ระดับราคาสินค้าเพิ่มขึ้นเนื่องจากชาวเปอร์เซียปล่อยทองคำและแร่เงินออกมาหมุนเวียนมากขึ้น สืบเนื่องมาจากการลงทุนและการเก็งกำไรที่ขยายตัวเพิ่มขึ้น ประการสุดท้าย รัฐบาลส่งเสริมการค้าและอุตสาหกรรมทั้งวิสาหกิจของรัฐ เพื่อให้เก็บภาษีได้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นผลพวงมาจากการขยายตัวของการผลิตขนาดใหญ่ การค้า และการเงิน

การผสมผสานของระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของยุคโรมัน กระบวนการสร้างความมั่งคั่งของระบบเศรษฐกิจในยุคโรมัน จากระบบเศรษฐกิจพื้นฐานเป็นสังคมเกษตรกรรม การสะสมความมั่งคั่งมิได้มาจากกระบวนการผลิตสินค้า แต่ใช้วิธีการทำสงครามเพื่อปล้นชิงทรัพย์สมบัติ ยึดครองที่ดิน เป็นการสร้างความมั่งคั่งขั้นปฐม หลังจากนั้น เมื่อมีที่ดินมากมายก็นำมาแบ่งจัดสรรให้กับชนชั้นนำและนำมาใช้ทำการผลิตเกษตรกรรมขนาดใหญ่แบบลาติฟุนเดียม เป็นระบบเกษตรกรรมเพื่อการค้า ที่มีลักษณะของพื้นที่เศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเอง ชนชั้นทาสที่เป็นแรงงานมหาศาลถูกนำมาใช้ผลิตเพื่อสร้างส่วนเกินในระบบเศรษฐกิจให้กับชนชั้นปกครอง ในขณะที่ความเป็นอยู่ก็ให้อยู่ในระดับพอประทังชีพมีการพึ่งพาการผลิตที่ผลิตได้ในลาติฟุนเดียม ผลจากการผลิตสินค้าเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์ ทำให้มีสินค้าเพื่อการส่งออกไปยังพื้นที่ต่าง ๆ และเป็นรากฐานของการผลิตทางด้านหัตถอุตสาหกรรม การสร้างส่วนเกินและมูลค่าเพิ่มจากสินค้าสามารถสร้างขึ้นมาในระบบเศรษฐกิจได้อย่างมากมาย สำหรับความมั่งคั่งที่มาจากการค้าได้เกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย เพราะอาณาเขตของโรมันกว้างใหญ่ไพศาล ประกอบกับการพัฒนาระบบเงินตราใช้โลหะที่มีมาก่อนยุคหน้านี้ ได้รับความนิยมใช้เป็นสื่อกลาง กลุ่มพ่อค้าจึงเป็นอีกชนชั้นหนึ่งที่ได้รับผลประโยชน์จากความมั่งคั่งในราชอาณาจักรโรมัน การค้าขายสามารถขยายตัวไปอย่างรวดเร็ว แม้ว่าจะมีการสร้างความมั่งคั่งขึ้นมาในระบบเศรษฐกิจได้อย่างมากมาย แต่ชนชั้นในสังคมก็ถูกแบ่งแยกออกมาอย่างแตกต่างมากมาย

การสร้างความไม่สมดุลในระบบสังคมในยุคโรมัน ชนชั้นทางสังคมของโรมันเห็นได้อย่างชัดเจนจากระบบการปกครอง แบ่งชนชั้นออกเป็น ชนชั้นผู้ดี (Patrician) เป็นบุคคลที่เกิดในตระกูลสูง แต่ไม่ใช่ชนชั้นขุนนาง (Aristocrat) เพราะโรมันยุคเริ่มแรกมิได้ปกครองโดยระบบกษัตริย์ จึงเรียกแทนชนชั้นขุนนางแบบเดิม อีกชนชั้นเป็นชนชั้นฐานราก (Plebeian) เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศประกอบด้วย ชาวนา พ่อค้า ช่างฝีมือ และชาวประมง เป็นต้น นอกจากนี้สังคมโรมันยังเต็มไปด้วยชาวต่างด้าวที่เป็นพ่อค้าวาณิชย์ และพวกที่ถูกต้อนมาเป็นแรงงานทาส โรมันจึงเต็มไปด้วยชนชาติหลายภาษา กรรมกร และมวลทาสมหึมา

การเป็นจักรวรรดิผู้พิชิต ทำให้โรมันขยายอาณาจักรกว้างใหญ่ไพศาลขึ้นเรื่อย ๆ ปัญหาและภาระที่ตามมาคือ ค่าใช้จ่ายที่ต้องเลี้ยงดูกองทัพ รัฐบาลหาทางออกโดยการเพิ่มการจัดเก็บภาษีจากชาวนาและอาชีพอื่น ๆ ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้ต้องทำงานหนักยิ่งขึ้นแต่ฐานะความเป็นอยู่กลับยากจนลง ขณะเดียวกันสังคมเมืองก็เติบโตใหญ่ขึ้น สภาพสังคมมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ความขัดแย้งในสังคมเมืองก็ปรากฏออกมาให้เห็น

ความเข้มแข็งของระบบการเมืองและกฎหมายในยุคโรมัน การสถาปนาจักรวรรดิยุคเริ่มแรก โรมันมีการบริหารจัดการที่ดี มีความมั่นคงด้านการเงิน และให้ประชาชนคลายเครียดด้วยการดูละครสัตว์ (Circuses) ชายโรมันชนชอบกีฬาชนิดนี้มากและทำให้ลืมความเจ็บปวดทุกข์ยากไปชั่วขณะ นับเป็นกุศโลบายของชนชั้นปกครองที่ชาญฉลาดในการสร้างเสถียรภาพทางการเมืองและความสามัคคีของคนในชาติ แต่แท้จริงแล้วละครสัตว์หาใช่ไม่เป็นการต่อสู้เพื่อรักษาชีวิตตัวเองให้รอด ที่เรียกว่า Gladiatorial Combat ในสนามกีฬาโคลอสเซียม ผู้ชนะจะมีชีวิตรอดและอาจได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระ

เริ่มแรกโรมันปกครองในระบอบสาธารณะรัฐ (Republic) ตำแหน่งสูงสุดด้านบริหาร คือ ตำแหน่งกงสุล (Consul) โรมันมีสองสภาคือ สภาซีเนท (Senate) และสภาเซนจูรี (Centurial) กงสุลเป็นผู้แต่งตั้งสมาชิกสภาซีเนท ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นชนชั้นผู้ดี ส่วนสมาชิกสภาเซนจูรีมีหลายชนชั้นและชนชั้นฐานราก (Plebeian) อาจได้รับการเลือกตั้งเข้ามาเป็นสมาชิกได้บ้าง แต่อย่างไรสภาเซนจูรีก็อยู่ภายใต้การกำกับของสภาซีเนท ชนชั้นพลีเบี้ยนซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศไม่พอใจที่ชนชั้นผู้ดีมีอำนาจทางการเมืองมากเกินไป จึงประกาศตั้งสถาบันการเมืองของตนเองขึ้น เรียกว่า สภาชาวพลีเบี้ยนหรือสภาชนเผ่า (Plebeian Assembly or Tribal Assembly) ซึ่งเป็นสภาที่พิจารณาปัญหา เรื่องราว และรักษาผลประโยชน์ของชนชั้นพลีเบี้ยนเป็นหลัก มติของสภาชนเผ่า เรียกว่า Plebiscite ซึ่งตรงกับประชามติในปัจจุบัน

กฎหมายโรมัน เป็นสิ่งที่จักรวรรดิโรมันมอบให้เป็นอารยะธรรมทางความคิดที่ยิ่งใหญ่แก่ชาวโลก หนึ่งในกฎหมายเหล่านี้คือ กฎหมายสิบสองโต๊ะ ที่ถือเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษรฉบับ

แรกของโรมัน บัญญัติขึ้นและใช้อยู่เมื่อประมาณ 450 – 500 ปีก่อนคริสตกาล และยังมีอีกหลายฉบับที่บัญญัติขึ้นมาเพื่อใช้บังคับทั่วไปทั้งที่เป็นชาวโรมันและมิใช่ชาวโรมัน ใช้ทั้งภายในประเทศ อาณานิคม และต่างประเทศ ที่มีความสัมพันธ์กันอยู่ในรูปของการค้า เป็นกฎหมายที่ให้ความยุติธรรมกับทุกฝ่าย ไม่มีใครได้เปรียบเสียเปรียบ เนื้อหาสาระของกฎหมายที่ใช้บังคับเหมือนกัน จึงเป็นหลักกฎหมายสากล

กฎหมายโรมัน มีเนื้อหาครอบคลุมพฤติกรรมหรือธุรกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญอยู่ 3 ประการคือ

ประการแรก ใช้ควบคุมการทำธุรกรรมทางเศรษฐกิจของบุคคล

ประการที่สอง ให้เอกชนหรือปัจเจกชนมีสิทธิ์ในทรัพย์สินได้โดยไม่จำกัด

ประการที่สาม การทำสัญญาย่อมมีผลบังคับในภายหน้าตามกฎหมาย

นอกจากนี้ ในประมวลกฎหมายจัสติเนียนยังได้บัญญัติเกี่ยวกับราคาไว้ว่า ราคาสินค้าไม่เพียงแต่ให้อรรถประโยชน์แก่ปัจเจกชนเท่านั้น แต่เป็นสิ่งที่ต้องประเมินตีราคาร่วมกัน เวลา และสถานที่ ทำให้ราคามีความแตกต่างกัน และอาจตีค่าร่วมกันไว้อยู่ก่อนล่วงหน้าแล้ว ตัวอย่างเช่น ราคาน้ำมันมะกอกแตกต่างกันเมื่อขายในโรมันกับขายในสเปญ ราคาจึงไม่ถูกสร้างเพียงครู่ยามหรือช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ราคาถูกประเมินตีค่าร่วมกันมาก่อนหน้าสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นช่วงที่ขาดแคลนหรือช่วงที่มีเหลือเฟือ จากการสร้างระบบเก็งกำไรในสินค้าทำให้ราคาอาจทำให้คนร่ำรวยขึ้นได้

กฎหมายโรมัน ได้ยอมรับสิทธิส่วนบุคคลในเรื่องของการมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน การทำธุรกรรมทางเศรษฐกิจเป็นการสนับสนุนการค้าเสรี เป็นพัฒนาการทางพาณิชย์สมัยใหม่ที่กินขอบเขตกว้างขวาง กฎหมายโรมันจึงเป็นกฎหมายที่สนับสนุน ลัทธิเศรษฐกิจของปัจเจกชน (Individual Economy) ซึ่งตรงข้ามกับยุคสมันกรีกที่จำกัดสิทธิส่วนบุคคล และอริสโตเติลยังนำหลักจริยธรรมและศีลธรรมมาควบคุมการค้าและธุรกรรมทางเศรษฐกิจอีกชั้นหนึ่ง เศรษฐกิจการค้ายุคโรมันจึงเติบโตแบบทุนนิยม เปิดโอกาสให้คนแสวงหาความมั่งคั่งได้อย่างเต็มที่ แต่ก็ยังใช้ระบบชนชั้นกีดกันกลุ่มคนส่วนใหญ่ไม่ให้สามารถเข้าถึงสิทธิอันชอบธรรม เป็นจุดอ่อนของการใช้เศรษฐกิจแบบทุนนิยมและก็กลายเป็นแรงผลักทางด้านเศรษฐกิจที่แอบแฝงอยู่และมีความสำคัญมาก

สภาพทางการเมือง เป็นอีกปัจจัยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง มาจากประมาณ 30 ปีก่อนคริสตกาล ออกัสตัส ซีซาร์ (Augustus Caesar) สถาปนาตัวเองขึ้นเป็นจักรพรรดิ การปกครองรูปแบบสาธารณรัฐของโรมันก็สิ้นสุดลง โรมันมีจักรพรรดิปกครองหลายพระองค์ สภาพปัญหาเศรษฐกิจสังคมมีดีและย่ำแย่สลับกันไป แต่ปัญหาโครงสร้างชนชั้นและการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมยังเป็นปัญหาหลัก มวลทาสจำนวนมหาศาลที่อยู่คู่กับโรมทุกยุคทุกสมัย ทาสบางส่วนผันตัวเองไปเป็นกรรกรในเมือง และสภาพกรรมกรในเมืองก็เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ โรมันปฏิบัติต่อชนชั้น

ทาส ชนชั้นฐานราก และชาวต่างด้าว ดูจะหยาบคายและไม่เป็นธรรมเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ชนชั้นเหล่านี้ต้องหาที่พักพิงใหม่ นั่นคือ การหันหน้าเข้าพึ่งศาสนาหรือการเป็นคริสต์ศาสนิกชน ความเสื่อมของจักรวรรดิโรมันเริ่มเห็นได้ชัดเจนในปลายศตวรรษที่สอง และรุนแรงยิ่งขึ้นในศตวรรษที่สาม และกลางศตวรรษที่ห้า อำนาจอันยิ่งใหญ่ของจักรวรรดิโรมัน ซึ่งเป็นอำนาจของฝ่ายอาณาจักรก็ถึงกาลอวสาน และถูกแทนที่โดยอำนาจของฝ่ายศาสนจักร

อิทธิพลของคริสตศาสนา

การกระจายรายได้ไม่เป็นธรรมจากการแบ่งแยกทางชนชั้น นำไปสู่การต่อสู้ทางชนชั้นเป็นสิ่งที่ขึ้นอย่างรุนแรงในโรม ก่อนการเกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงในชนชั้นก็ได้เกิดสถาบันศาสนาขึ้นมาเป็นแนวทางแก้ไขโดยใช้กฎเกณฑ์ด้านศีลธรรมแทน ดังคำกล่าว พระเยซูย้ำแล้วย้ำอีก ในเรื่องของการกดขี่ผู้ที่อ่อนแอกว่า และตรัสว่า “พระเจ้าจะทรงพิโรธผู้สะสมความมั่งคั่ง”

คำสอนของพระเยซูแตกต่างจากคำสอนของนักบวชยุคอื่น เป็นคำสอนที่มุ่งโจมตีพฤติกรรมทางสังคมรูปแบบใหม่ เป็นคำสอนที่เปลี่ยนจากการใช้คำว่า ยุติธรรมมาเป็นความรัก พระคัมภีร์จึงมีวิญญาณในด้านการปฏิวัติ และมีหลักการที่เป็นสากลมากกว่า เป็นคำสอนที่มิใช่เพียงปลดปล่อยชนชั้นที่ยากจนและถูกกดขี่เท่านั้น แต่เพื่อปลดปล่อยมนุษยชาติทั้งมวล

แนวคิดหรือหลักคำสอนของคริสตศาสนา แม้จะดูก้าวหน้าและมีความเป็นสากล แต่ก็เป็นเพียงแนวคิดที่เป็นอุดมการณ์หรือเป็นจินตภาพ (Utopia) ชนชั้นล่างแทบจะไม่มีที่ยืนในสังคม ปัญหาหมักหมมมาตั้งแต่ยุคแรกของจักรวรรดิและทวีความเข้มข้นขึ้นเรื่อย ๆ แม้พระคริสต์อยากช่วยเหลือเขาเหล่านี้ แต่ก็ไม่สามารถช่วยอะไรได้ แต่เป็นพวกชนชั้นที่สิ้นหวังเหล่านี้เองนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การต่อสู้ระหว่างชนชั้นทวีความรุนแรงขึ้นตามลำดับ ผสมผสานกับการดิ้นรนปลดปล่อยประเทศให้เป็นอิสระของแหล่งอาณานิคม การดึงมวลชนเข้าเป็นคริสต์ศาสนิกชนของศาสนาคริสต์เหล่านี้ทำให้จักรวรรดิโรมันที่ยิ่งใหญ่เกรียงไกรก็ถึงการล่มสลาย ชนชั้นผู้ดีและฐานรากต่างพ่ายแพ้ทั้งคู่ เพราะไม่มีฝ่ายใดมีชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งสองฝ่ายตกอยู่ในสภาพบอบช้ำจากปัญหาเศรษฐกิจที่รุมเร้าหนักหนาสาหัสมากขึ้น ความยากจนแพร่สะพัดทุกย่อมหญ้า ประชาชนสิ้นหวัง ศาสนาคริสต์ได้โอกาสแทรกซึม รวบรวมมวลชน และพัฒนาตัวเองขึ้นมาเป็นสถาบันศักดินา (Feudal Institution) ในรูปของ “นครศาสนา” หรือคริสตจักร (Christendom) และเป็นสถาบันศักดินาที่ถือครองที่ดินมากที่สุดในบรรดาสถาบันขุนนางศักดินาอื่นใดทั้งหมด อำนาจของฝ่ายศาสนจักร (Ecclesiastic Power) ที่เป็นอำนาจครอบจักรวาล จึงครอบงำอำนาจของฝ่ายอาณาจักรหรืออำนาจทางโลก (Secular Power) แบบเบ็ดเสร็จ ความเชื่อ วิถีชีวิต และพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของปัจเจกชนและชุมชนขึ้นอยู่กับฝ่ายศาสนจักร และฝังรากลึกติดกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมมาตลอดยุคกลาง คริสต์ศาสนาจึงเป็นสถาบันหลักทางเศรษฐกิจและการวิเคราะห์เศรษฐกิจยุคกลาง

ศาสนาคริสต์ถือกำเนิดขึ้น 30 ปีให้หลัง หลังจากที่ ออกัสตัส ซีซาร์ สถาปนาตัวเองเป็นจักรพรรดิองค์แรกของโรม ในระยะแรกจักรพรรดิโรมันไม่ยอมรับศาสนาคริสต์ และทรงคิดว่าอำนาจของจักรพรรดิเหนือกว่าอำนาจของศาสนา แต่ในสมัยจักรพรรดิคอนสแตนติน ในปีคริสตศักราชที่ 313 โรมก็ออกโองการออกมา เรียกว่า โองการแห่งมิลาน (Edict of Milan) เป็นโองการที่ยอมรับความถูกต้องของการนับถือศาสนาคริสต์ ทายาทของจักรพรรดิองค์ต่อมาก็ประกาศให้ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาประจำชาติ และศาสนาคริสต์ก็เข้ามามีอิทธิพลเหนือความเชื่อแบบเก่าของชาวโรมันอย่างรวดเร็ว และเมื่อจักรวรรดิโรมันเสื่อมอำนาจลงศาสนาคริสต์ก็เพิ่มบทบาทของตัวเองมากขึ้นเรื่อย ๆ

ประมาณคริสต์ศักราชที่ 492 – 496 สันตะปาปา เจเลเซียสที่ 1 (Gelesius I) ได้สร้างทฤษฎีสองดาบ (Theory of Two Sword) โดยมีหลักการว่า พระเจ้าจะแบ่งอำนาจการปกครองออกเป็นสองฝ่าย คือ อำนาจการปกครองทางโลก กับ อำนาจการปกครองทางธรรมหรือจิตวิญญาณ สันตะปาปาในฐานะองค์ประมุขศาสนามีอำนาจเหนือจักรพรรดิที่เป็นประมุขทางโลกในเรื่องเกี่ยวกับศาสนกิจ และจักรพรรดิมีอำนาจเหนือกว่าสันตะปาปาในกิจกรรมทางโลก

ต่อมาสันตะปาปา เกรกอรี่ที่ 7 (Gregory VII) ถือว่า พระเจ้ามอบอำนาจการปกครองทั้งทางโลกและทางธรรมผ่านทางสันตะปาปา แต่สันตะปาปาไม่ต้องการใช้อำนาจทางโลกจึงมอบต่อให้กษัตริย์ รัฐจึงได้รับมอบอำนาจมาจากพระเจ้าผ่านสันตะปาปา รัฐที่ไม่ใช่คริสเตียนย่อมไม่ใช่สถาบันอันศักดิ์สิทธิ์ ผู้ปกครองจะอ้างอำนาจที่พระเจ้าให้ได้ ต้องยอมรับศาสนาคริสต์ อำนาจที่พระเจ้ามอบให้สันตะปาปาและสันตะปาปามอบต่อให้กษัตริย์จึงเป็นอำนาจที่ถูกต้องและได้รับการยอมรับ อำนาจปกครองของพระสันตะปาปาจึงทรงใช้อำนาจผ่านกษัตริย์หรือจักรพรรดิ นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา อำนาจฝ่ายศาสนจักรจึงมีอิทธิพลเหนือฝ่ายอาณาจักรในสมัยยุคกลาง นับเป็นความยิ่งใหญ่ของ “คริสตจักร” (Christendom) สถาบันที่ถือศักดินามากที่สุดในยุคกลาง

ระบบเศรษฐกิจและแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ในยุคกลาง

ยุคกลาง เป็นยุคที่อำนาจของฝ่ายศาสนจักรมีอิทธิพลเหนืออำนาจของฝ่ายอาณาจักร เป็นผลสืบเนื่องจากอำนาจฝ่ายอาณาจักรโรมันเสื่อมลง ขุนศึกศักดินา (Landlord) มีเอกสิทธิ์เหนือที่ดินในมณฑลของตัวเอง ขณะเดียวกันก็เกิดแคว้นต่าง ๆ มากมายขึ้นในยุโรปตอนกลางจากการอพยพลงใต้ของชนเผ่าอนารยะชนจากยุโรปเหนือ ขุนศึกศักดินาจึงแพร่สะพัดทั่วไปในยุโรปและมีเอกสิทธิ์เหนือมณฑลตัวเอง ขุนศึกศักดินาใดต้องการสถาปนาตัวเองขึ้นเป็นกษัตริย์ ต้องได้รับการสวมมงกุฎจากพระสันตะปาปา จึงจะเป็นกษัตริย์ที่สมบูรณ์และเป็นที่ยอมรับ อำนาจของฝ่ายศาสนจักร (Christendom) จึงเข้ามามีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง และสังคม ในยุคกลางได้อย่างเบ็ดเสร็จ

ยุคนี้จึงเป็นยุคมืด (The Dark Ages) ป่าเถื่อน ไร้อารายธรรม และด้อยพัฒนา สังคมเต็มไปด้วยการขูดรีด เอารัดเอาเปรียบคนที่อ่อนแอและด้อยโอกาส แต่ไปสร้างอิทธิพลให้กับชนชั้นขุนศึกศักดินา นายทุนเงินกู้ขูดรีดดอกเบี้ย หลักคิดและคำสอนในยุคนี้จึงเป็นหลักคิดและคำสอนทางศาสนา ที่นักบวชคริสต์รวมกันเป็นลัทธิศึกษา (Scholasticism) ค้นหาข้อเท็จจริง และความเป็นจริงของโลกที่เป็นปัญหาเกิดขึ้น โดยรวมแนวคิดทั้งปรัชญา รัฐศาสตร์ และจิตวิทยา ผสมผสานเหตุผลให้กลมกลืนกับความเชื่อ (Faith) ในทางศาสนาเวลานั้น ก่อสร้างลัทธิเทวสิทธิ์ (Divine Right) ในการปกครอง เผยแพร่ความเชื่อทฤษฎีว่าด้วย จักรวาลและโลกของศาสนาคริสต์สนับสนุนลัทธิเทวสิทธิ์ ในทรรศนะของศาสนาคริสต์ระบบชุมชนของมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของโลก โลกกำเนิดมาได้เพราะพระเจ้า กลุ่มใด ๆ บนพื้นโลกย่อมเป็นองค์ประกอบอินทรียะของนครของพระเจ้า ซึ่งรวมทั้งโลกพิภพและสวรรค์ กลุ่มเหล่านี้ผูกพันผสานกลมกลืนเข้าด้วยกันด้วยพระประสงค์ของพระเจ้า แต่ละส่วนที่ดำรงอยู่มีฐานะต่างกัน แต่ผสานรวมกันเป็นอินทรีย์หนึ่งเดียวกัน (One Organism) เคลื่อนไหวตามพลังผลักของจิตอันเดียวกัน (พระเจ้า) หลักพื้นฐานของจักรวาล คือ ความสามัคคี เอกพจน์มาก่อนพหูพจน์ พหูพจน์เกิดจากเอกพจน์หนึ่งเดียวกัน ฉะนั้นในทุกระบบความหลากหลายต้องยอมนอบน้อมต่อความสามัคคี (Unity) ในระบบการเมืองและสังคม ประชาชนทั้งหลายต้องเคารพยอมรับผู้ปกครองคนเดียว ผู้ซึ่งจะนำประชาชนทั้งหลายไปสู่จุดหมายปลายทาง [12] ในด้านเศรษฐกิจก็เผยแพร่หลักคิดและคำสอน เพื่อต่อต้านพฤติกรรมการขูดรีด เอารัดเอาเปรียบในสังคม คำสอนเน้นไปที่การต่อต้านการขูดรีดดอกเบี้ย การสะสมความมั่งคั่ง และการแลกเปลี่ยนต้องอยู่บนพื้นฐานของราคายุติธรรม (Just Price) โดยถือว่าเป็นโองการสวรรค์ (Divine Authority)

พัฒนาการในยุคกลาง แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ช่วงแรก อยู่ระหว่างศตวรรษที่ 6 – 11 เป็นยุคแห่งความเจ็บปวด สังคมเต็มไปด้วยการต่อสู้ที่โหมกระหน่ำทั่วทุกย่อมหญ้า เป็นยุคของการสถาปนาระบบศาสนจักรที่ครอบงำอำนาจทางโลกและอำนาจทางจิตวิญญาณไว้ได้อย่างเบ็ดเสร็จ ในยุคนี้เป็นยุคระบบเศรษฐกิจแบบแมนเนอร์ เกิดขึ้นในยุโรป การค้าขายอยู่ในบริเวณใกล้เคียง ค้าขายในดินแดนไกล ๆ มีน้อยหรือไม่มีเลย ช่วงนี้เป็นความร่วมมือกันต่อต้านการรุกรานจากอนารยะชนที่รุกรานลงมาจากยุโรปเหนือ หรือการรุกรานของชนเผ่านอร์แมด (Nomad)

ช่วงที่สอง อยู่ระหว่างศตวรรษที่ 11 ถึงประมาณกลางศตวรรษที่ 15 เป็นช่วงที่โลกตะวันตกผนึกกำลังกันอย่างเป็นเอกภาพ เพื่อต่อต้านการรุกรานของชนชาติมุสลิม หรือช่วงแห่งภาวะสงครามครูเสด (The Crusades) เป็นยุคของการใช้อำนาจครอบจักรวาลของฝ่ายศาสนจักร ในช่วงศตวรรษที่ 12 – 13 การค้าเริ่มฟื้นตัว มีการขยายตัวของอุตสาหกรรม ฟื้นฟูศิลปะและวรรณกรรม ระบบแมนเนอร์เริ่มเสื่อมสลาย แต่ในช่วงศตวรรษที่ 14 – 15 ก็เกิดสงครามและโรคระบาด คือ กาฬโรค (Black Death) ที่ยุโรป โดยเฉพาะในอังกฤษและฝรั่งเศส ทำให้ระบบเศรษฐกิจเกิดภาวะชะงักงัน

---

[12] ฉัตรทิพย์ นาถสุภา “ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง” หน้า 5 – 6

ช่วงสุดท้าย ตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 15 มีการฟื้นฟูศิลปะวิทยากร (Renaissance) ขึ้นในประเทศอิตาลี เบลเยี่ยม และเนเธอร์แลนด์ ให้ความสนใจหันกลับไปศึกษาวิทยาการของกรีกและโรมันที่เคยรุ่งเรืองในอดีต

หลังจักรวรรดิโรมันล่มสลายลง ขุนศึกศักดินา (Landlord) แต่ละคนก็แย่งชิงกันเป็นใหญ่ กอปรกับการอพยพลงทางใต้ของอนารยะชนจากยุโรปเหนือ กลุ่มคนเหล่านี้ต่างก็ตั้งรัฐอิสระของตนขึ้นมา และอำนาจสิทธิ์ขาดเหนือที่ดินภายในรัฐหรือมณฑลที่ครอบครองอยู่ และบางคนก็ตั้งตัวเองเป็นกษัตริย์และพระราชทานที่ดินให้กับขุนศึกที่สนับสนุนตนเอง

ระบบการปกครองในยุคกลาง เป็นระบบศักดินาหรือเจ้าขุนมูลนาย (Feudalism) มีช่วงประมาณ ค.ศ. 11 หมายถึง การปกครองที่กษัตริย์มอบกรรมสิทธิ์ในที่ดินให้แก่ขุนนาง บริวารของขุนนาง เพื่อสะดวกแก่การปกครองและทำที่ดินให้เกิดประโยชน์ ระบบศักดินาแพร่หลายในยุโรปสมัยกลาง การปกครองเป็นรูปปิรามิดมีกษัตริย์อยู่บนยอดเป็นองค์ประมุขปกครองประเทศตอนกลางเป็นชนชั้นขุนนางส่วนฐานเป็นเป็นประชาชนทั่วไป กษัตริย์มีอำนาจสูงสุด โดยหลักการทรงเป็นเจ้าของที่ดินทั้งหมดในราชอาณาจักรที่ปกครอง มีสิทธิ์ในการดำเนินการต่าง ๆ เช่น มอบให้ขุนนางเรียกว่า ฟีฟ (Fief) โดยมีข้อผูกพันว่า จะจงรักภักดีต่อกษัตริย์ จะสู้รบเมื่อมีศึกสงคราม จะปกป้องรักษาราชบัลลังก์ อำนาจหน้าที่ของขุนนางคือ เป็นผู้นำทางทหาร บริหารราชการ และเป็นเจ้าของที่ดินเพื่อทำเกษตรกรรม สถานภาพทางสังคมของบุคคลสมัยนั้นวัดจากการถือครองที่ดิน กษัตริย์มีที่ดินมากที่สุด รองลงมาคือ ดยุค เคานต์ ต่ำลงมาเป็น ลอร์ด บารอน ซึ่งได้รับการแบ่งที่ดินจากดยุค หรือเคานต์ ฐานะต่ำสุดคือทาส

ชนชั้นทางสังคมในยุคกลางที่เป็นเสาหลักทางเศรษฐกิจมีอยู่สองชนชั้น ชนชั้นขุนศึกศักดินา (Landlord or Feudal Lord) และชนชั้นทาสติดดิน (Serf) การผลิตบนผืนดินขนาดใหญ่พวกศักดินาจึงให้เกษตรกรที่ไม่มีที่นาทำกินเป็นของตัวเอง หรือมีแต่ผลผลิตที่ได้ไม่เพียงพอที่จะเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้มาเช่านาเรียกว่า ผู้เช่านา (Tenant) ทำการผลิต ชนชั้นนี้เป็นคนของขุนศึกศักดินาและจะไม่ได้รับอนุญาตให้ออกจากที่ดินที่ตัวเองทำการผลิตอยู่ และกลายสภาพเป็น " ทาสติดดิน หรือไพร่" (Serf) ในท้ายสุด ชนชั้นทาส (Slave) เป็นอีกชนชั้นที่อยู่ในกระบวนการผลิต (แต่เป็นพลเมืองส่วนน้อย) [13] ขุนศึกศักดินาจะเรียกเก็บค่าเช่าจากชนชั้นผู้ผลิตในรูปของเงินตราหรือผลผลิต

---

[13] ชนชั้นไพร่ประกอบด้วยวิเลนส์ เป็นพลเมืองส่วนใหญ่ของแมนเนอร์ มีฐานะด้อยกว่าเสรีชนแต่สูงกว่าพวกทาส (เสรีชนเป็นชนชั้นอิสระไม่ขึ้นกับขุนนาง) พวกบอร์ดาร์ (Bordar) หรือ Cottager มีจำนวนรองจากวิเลนส์และมีฐานะด้อยกว่า สันนิษฐานว่าเป็นชนชั้นทาสที่หลุดจากความเป็นทาสและมีฐานะดีขึ้นหรือลูกหลานของวิเลนส์ ที่มีฐานะยากจนทำหน้าที่เป็นแรงงานสำรองจึงมีเวลาว่างไปรับจ้างชนชั้นขุนนาง วิเลนส์หรือชนชั้นเสรี เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัวชนชั้นนี้จึงกลายเป็นลูกจ้างในชนบท ลูกจ้างเกษตรซึ่งเป็นกำลังสำคัญในระบบเศรษฐกิจ ชนชั้นทาสเป็นพลเมืองส่วนน้อยของแมนเนอร์ และลดลงเรื่อย ๆ เพราะได้รับอิสระเป็นบอร์ดาร์

ระบบศักดินาหยั่งรากลึกลงในยุโรปยุคกลางและเข้มแข็งขึ้นเรื่อย ๆ สภาพเศรษฐกิจสังคมยุคนี้ไม่ต่างจากยุคโรมันเรื่องอำนาจ มีการแบ่งชนชั้นทางสังคม กดขี่เอารัดเอาเปรียบชนชั้น สังคมเต็มไปด้วยชนชั้นต่ำที่ปราศจากสิทธิใด ๆ ทางสังคม พันธนาการผู้เช่านาให้ผูกติดกับที่ดิน จนกลายสภาพเป็นทาสติดที่ดินในท้ายสุด

ทาสติดที่ดิน (Serf) จะแต่งงานได้เฉพาะกับเครือญาติเท่านั้น นับเป็นพันธนาการของระบบทาสยุคใหม่ (System of Bondage) ของสมัยกลางที่มาแทนที่ทาสยุคเก่าสมัยโรมัน (ในยุคนี้จะเรียกว่าชนชั้นไพร่) จักรวรรดิโรมันเสื่อมอำนาจลงและล่มสลายเมื่อประมาณกลางศตวรรษที่ 5 ทำให้อำนาจของศักดินาทวีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจบนอาณาจักรของพวกเขา มณฑลศักดินา (Feudal Province) จึงกลายเป็นหน่วยเศรษฐกิจและการเมืองหน่วยหนึ่ง การผลิตภายในมณฑลจึงเป็น ระบบการผลิตแบบแมนเนอร์ (Manorial System) [14]

ระบบการผลิตเป็นระบบศักดินา (Feudal System) และสังคมก็เป็นสังคมศักดินา (Feudal Society) การผลิตของระบบศักดินาเรียกว่า ระบบการผลิตแบบขุนนางศักดินา (Manorial System) ซึ่งเป็นการถอดด้ามมาจากสังคมการผลิตแบบลาติฟุนเดียมของโรมัน การเป็นศักดินาที่ดินหมายถึงการถือครองที่ดินผืนใหญ่ที่ได้รับพระราชทานมาจากกษัตริย์หรือครอบครองที่ดินโดยการบุกรุกก็ตาม แต่ที่ดินที่ถือครองนั้นกว้างใหญ่ไพศาลมากถึงระดับที่เรียกว่า มณฑลศักดินา (Feudal Province) บางแห่งอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐบาลกลาง แต่บางแห่งก็มีอิสระทางการเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจ ทุกมณฑลศักดินามีอำนาจสิทธิ์ขาดในการบริหาร จัดการด้านการผลิต มณฑลศักดินาจึงกลายเป็นหน่วยเศรษฐกิจและการเมืองหน่วยหนึ่ง

ระบบการผลิตแบบแมนเนอร์ จะเป็นการทำเกษตรกรรมผืนใหญ่ การบริหารจัดการพื้นที่ภายในมณฑล จะมีคฤหาสน์ของศักดินาที่ขุนนางศักดินาใช้อยู่อาศัยและเป็นอาคารบังคับบัญชาการทั้งการเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจ และบ้านของผู้เช่านา ทาสติดดินและทาส นอกเหนือจากการผลิตบนผืนนาที่เป็นการผลิตหลัก ภายในมณฑลศักดินายังมีการปศุสัตว์ ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ คอกสัตว์ พื้นที่ผลิตพืชผักสวนครัว วิหาร (Church) เพื่อประกอบพิธีทางศาสนา โรงสีข้าว ตลาด พื้นที่ป่า หรือแม้แต่สะพานเก็บค่าธรรมเนียมผ่านทางสำหรับบุคคลอื่นที่จะผ่านมณฑลศักดินา

การเพาะปลูกในแมนเนอร์ แบ่งออกเป็น ระบบนา 2 ทุ่ง และระบบนา 3 ทุ่ง เป็นการจำแนกที่ดินออกตามจำนวนที่กำหนดไว้ มีการเพาะปลูกในทุ่งหนึ่งและอีกทุ่งใช้เลี้ยงปศุสัตว์ ปีต่อมา

---

[14] แมนเนอร์ หมายถึง บ้านหรือคฤหาสน์ ใช้เรียกที่อยู่อาศัยของขุนนางในระบบแมนเนอร์ แต่ในทางเศรษฐกิจ แมนเนอร์ หมายถึง ที่ดินเพื่อการเกษตร (Agricultural Estate) เป็นศูนย์กลางการเก็บภาษีอากร การบริหารการปกครอง หรือศาลยุติธรรม

ก็นำทุ่งปศุสัตว์มาใช้เพาะปลูก และใช้ทุ่งเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์ เพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ของดิน หมุนเวียนอย่างนี้ไปเรื่อย ๆ

เศรษฐกิจของแมนเนอร์ขึ้นอยู่กับการเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพหลัก ในชนบทมีการพาณิชย์เล็กน้อย ประชาชนส่วนใหญ่มีผลประโยชน์ผูกพันกับที่ดินเป็นสำคัญ การดำรงคงความเป็นแมนเนอร์อยู่ได้ต้องมีแรงงานทำงานในแมนเนอร์มาก จึงจะได้ผลผลิตมาก จุดมุ่งหมายของแมนเนอร์คือ ให้มีผลผลิตสามารถเลี้ยงตนเองได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาผลผลิตจากภายนอก ดังนั้น กิจกรรมของแมนเนอร์จึงมักปลูกข้าวสาลี และพืชที่ใช้บริโภคอื่น ๆ การปศุสัตว์ส่วนใหญ่จะเป็นการเลี้ยงแกะเพื่อนำขนแกะมาทอเป็นเสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม และกิจกรรมอื่น ๆ เช่น หมักเบียร์ไว้ดื่ม ฟอกหนัง รีดนม ผลิตเนย เลี้ยงผึ้งใช้น้ำผึ้งแทนน้ำตาล เป็นต้น สินค้าที่ผลิตเองไม่ได้ ชาวแมนเนอร์จะนำผลผลิตที่เหลือใช้ไปแลกเปลี่ยนสินค้ากับพ่อค้าเร่ ได้แก่ เกลือ ใช้หมักเนื้อ ดองผัก น้ำมันดิบ (Tar) ใช้ทารักษาโรคให้สัตว์เลี้ยง เหล็กใช้ทำเครื่องมือทำนา หินใช้โม่แป้ง และสินค้าฟุ่มเฟือย เช่น ผ้าไหม เครื่องเทศ เหล้าองุ่น ฯลฯ การแลกเปลี่ยนส่วนใหญ่ใช้ของแลกเปลี่ยนกัน การใช้เงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนมีน้อย สะท้อนการเป็นระบบเศรษฐกิจเลี้ยงตนเองอย่างชัดเจน

การค้าและอุตสาหกรรมขยายตัวต่อเนื่องจากยุคโรมัน มีการค้าขายติดต่อกับตะวันออกใกล้ที่โรมันเคยค้าขายมาก่อน และนี่คือพื้นฐานพาณิชยกรรมในยุคกลาง การค้าขนาดใหญ่บังเกิดขึ้นในยุโรปตะวันออก การอุตสาหกรรมเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็กที่ตอบสนองความต้องการตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศที่ใกล้เคียง อุตสาหกรรมแต่ละชนิดจะอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของสมาคมอาชีพ (Guild)

ระบบสมาคมอาชีพ (Guild) เป็นสมาคมของกลุ่มบุคคลที่มีประโยชน์ร่วมกัน มีอยู่สองประเภท คือ สมาคมพ่อค้า (Guild Merchant) และสมาคมช่างฝีมือ (Craft Guild) สมาคมแรกประกอบด้วยพ่อค้าทั้งหมดในเมืองนั้น ๆ ที่รวมตัวปกป้อง คุ้มครอง และปรับปรุงการผลิตและการค้าของพวกเขาเอง ส่วนสมาคมช่างฝีมือประกอบด้วย นายจ้าง (Master) ช่างชำนาญงาน (Journey man) และผู้ฝึกงาน (Apprentice) ระบบสมาคมอาชีพ เกิดขึ้นมาตั้งแต่ยุคโรมันต่อเนื่องมายุคกลาง เป็นระบบที่มีอยู่ในตัวเมืองทุกเมืองในสมัยนั้น

ในการผลิตสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่ง สมาคมอาชีพจะควบคุมคุณภาพสินค้าและปริมาณสินค้าที่ผลิตเพื่อขาย สมาคมอาชีพในยุคกลางจึงเป็นการผูกขาดการผลิตและการค้าไว้เฉพาะกลุ่มอาชีพของตัวเอง ชนชั้นทางสังคมจึงแบ่งออกตามกลุ่มอาชีพด้วย

สมาชิกของสังคมจะต้องขายสินค้าในราคายุติธรรม (Just Price) เป็นการนำหลักศีลธรรมเข้าแทรกแซงเศรษฐกิจ ดังนั้น ในยุคนี้ราคาจึงมิใช่เครื่องมือในการแสวงหาความมั่งคั่ง เพราะไม่สามารถที่จะเก็งกำไรในสินค้าได้ ระบบราคาถูกควบคุมโดยสมาคมพ่อค้า มีการตั้งคณะกรรมการการค้าเข้ามาแทรกแซง ควบคุมดำเนินการ ในยุคกลางบทบาทของพ่อค้าจึงมีบทบาทไม่มากนักทั้ง

ทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง (ไม่เหมือนกับในยุคกรีก โรมัน หรือในยุคปัจจุบัน) แต่บทบาทสำคัญทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม กลับไปอยู่ที่ฝ่ายศาสนจักรที่ครอบงำความคิดในช่วงยุคกลางไว้ได้ทั้งหมด

คริสตจักร (Christendom) กลายเป็นโครงสร้างหลักทางเศรษฐกิจที่สำคัญของยุคกลาง คริสตจักรถือครองที่ดินมากกว่าขุนศึกศักดินาคนใด ๆ คริสตจักรจึงเป็นขุนนางศักดินาที่มีที่ดินมากที่สุด คริสตจักรเผยแพร่คำสอนได้อย่างอิสระและเป็นเอกเทศ คริสตจักรจึงครอบงำอำนาจทางโลก (Secular Power) และอำนาจทางจิตวิญญาณ (Ecclesiastic Power) ไว้ได้ทั้งหมด จึงเป็นสัญลักษณ์ของสังคมศักดินาในยุคกลาง แม้ว่าคำสอนจะขัดแย้งกับการพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสภาพความเป็นจริงทางเศรษฐกิจในขณะนั้น แต่ก็เป็นคำสอนที่ทรงอิทธิพลต่อวิถีเศรษฐกิจของสังคมยุคกลางเป็นอย่างยิ่ง

หลักคำสอนเน้นว่า สถาบันเศรษฐกิจและพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของบุคคลต้องคำนึงถึงจริยธรรม (Ethic) และต้องกลมกลืนกับสถาบันทางสังคมที่เป็นอยู่ คณะนักบวชคริสต์ (The Canonist) รับหลักการทางเศรษฐศาสตร์ของอริสโตเติลที่ว่าเศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยการจัดการบ้านเรือน เป็นศาสตร์ที่เป็นธรรมชาติ ส่วนเศรษฐศาสตร์ที่เป็นศาสตร์ว่าด้วยเรื่องอุปทานเป็นศาสตร์ที่แสวงหาเงินหรือทำเงิน (Money - Making) จะเป็นศาสตร์ที่ไม่เป็นธรรมชาติ นักบวชคริสต์มองว่า เศรษฐศาสตร์หมายถึงเนื้อหาหรือโครงร่างกฎหมาย แต่ไม่ใช่กฎหมายที่เป็นวิทยาศาสตร์ แต่เป็นกฎหมายด้านศีลธรรมจรรยาที่จะประกันได้ว่า กิจกรรมทางเศรษฐกิจต้องได้รับการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งแนวคิดของเทวคริสต์ (Christian Theology) ดังกล่าวเป็นหลักคิดของอริสโตเติลที่วางไว้ก่อนหน้านี้

หลักเทวคริสต์ ประณามความละโมบโลภมาก กดขี่เอารัดเอาเปรียบชนชั้นที่อ่อนแอและด้อยโอกาสกว่า ด้วยการขูดรีดดอกเบี้ย สะสมความมั่งคั่ง และการขายสินค้าแพงกว่าราคายุติธรรม (Just Price) เป็นหลักคำสอนที่หวังจะพามวลมนุษย์ไปสู่โลกหน้าที่สมบูรณ์พร้อม จึงออกกฎหมายคริสต์ศาสนามามากมายที่เรียกว่า กฎหมายนักบวชคริสต์ (The Canon Law) เป็นกฎหมายที่ออกมาเพื่อควบคุมพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อก่อให้เกิดความเสมอภาคและเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ มีบทบัญญัติมากมาย เช่น

ห้ามการคิดเอาดอกเบี้ยจากเงินกู้
ห้ามขายสินค้าเกินกว่าราคายุติธรรม (Just Price)
ห้ามกักตุนสินค้าไว้ขายเอากำไร (Regretting)
ห้ามขึ้นราคาสินค้าตัดหน้าคนอื่น (Forestalling)
ห้ามใช้เวลาและความคิดหมกมุ่นกับการค้า (Engrossing)
ให้จำกัดสิทธิในการถือครองทรัพย์สิน

ห้ามสะสมความมั่งคั่ง

ในยุคกลาง นักปรัชญาและพระในศาสนาคริสต์ เป็นกลุ่มคนกลุ่มเดียวกัน จัดตั้งเป็นลัทธิการศึกษา (Scholasticism) ส่วนใหญ่จะพูดถึงหลักคำสอนที่เป็นทั้งหลักปรัชญาและหลักศีลธรรม โดยผสมผสานวิชาเศรษฐศาสตร์รวมเข้าไว้ด้วยกัน

แนวคิดเรื่องการห้ามคิดดอกเบี้ยเงินกู้และราคายุติธรรม ถือเป็นศูนย์กลางการศึกษาระบบเศรษฐกิจสมัยกลาง กฎหมายนักบวชคริสต์จึงเป็นทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของพระในศาสนาคริสต์ เป็นการประมวลความคิดในเรื่องวิถีปฏิบัติทางเศรษฐกิจ ถือว่าชีวิตและความมั่งคั่งเป็นสิ่งที่พระเจ้าประทานมาให้มนุษย์ไม่ควรสะสมสมบัติ การผลิตและสวัสดิการของมนุษย์จะดีขึ้นเมื่ออยู่ในอาณาจักรของพระเจ้า แต่เป้าหมายที่แท้จริงของกฎหมายนักบวชคริสต์ คือการสถาปนาและรักษาไว้ซึ่งอาณาจักรของพระเจ้าที่แท้จริง

เพื่อให้เป็นไปตามอุดมการณ์ของราคายุติธรรม ให้สมาคมพ่อค้าตั้งคณะกรรมการควบคุมการค้า เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบสินค้าในด้านคุณภาพ น้ำหนัก ราคา และดูว่าพ่อค้าคนนั้นมีฐานะร่ำรวยขึ้นหรือไม่ ถ้าฐานะดี เช่นนั้นหมายถึงการคิดเอากำไรมาก สมาคมพ่อค้านี้มักซื้อสินค้าจำนวนมาก มาแบ่งแก่สมาชิกขาย โดยยึดหลักราคายุติธรรมให้มีกำไรพอควรเท่านั้น

ความคิดเรื่องราคายุติธรรมเป็นแนวคิดอิงปรัชญาเทววิทยา การอธิบายเรื่องราคายุติธรรมของ โทมัส อควิแนส จึงดูคลุมเครือและค่อนข้างเป็นเรื่องเพ้อฝัน ในทางปฏิบัติจึงยอมให้ราคาที่ซื้อขายกันเคลื่อนไหวอยู่รอบ ๆ ราคายุติธรรมได้ โดยยอมให้ผู้ขายขึ้นราคาได้หากเห็นว่าการค้าจะขาดทุน หรือรวมต้นทุนขนส่งเข้าไปได้ หรือดูความแตกต่างของฐานะบุคคลที่ซื้อขายกัน สุดท้ายก็ต้องยอมรับพลังของราคาตลาด ที่ถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานที่เป็นราคาที่ซื้อขายกันจริง มีบทบาทมากขึ้น

การขูดรีดดอกเบี้ย ถือว่าเป็นเรื่องผิดศีลธรรม โดยอ้างเหตุผลจากความจำเป็นในการกู้ ถ้ามีความจำเป็นก็ไม่ควรเก็บดอกเบี้ย แต่ในทางปฏิบัติก็ไม่สามารถหยุดยั้งกระแสเศรษฐกิจได้ จึงหันมาใช้การกำหนดอัตราดอกเบี้ยขั้นสูง และเมื่อเศรษฐกิจเริ่มมุ่งเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ข้อห้ามและการควบคุมต่าง ๆ ก็ใช้ไม่ได้ผล

ทัศนะของโทมัส อควิแนส (Thomas Aquinas , 1225 - 1274)

เซนต์ โทมัส อควิแนส เป็นนักปรัชญาและนักเทววิทยาในแนวทางของลัทธิการศึกษา เป็นที่รู้จักในชื่อของ Doctor Angelicas หรือ Doctor Universals ถือเป็นนักเทววิทยาที่ยิ่งใหญ่ของคริสตจักรแคธอลิก เป็นหนึ่งในสามสิบสามคนที่ถือเป็น Doctor ของคริสตจักร อควิแนสมีงานเขียนมากมาย หนึ่งในผลงานที่โดดเด่นคือ Commentary on Job

อควิแนส เป็นลูกศิษย์ที่เฉลียวฉลาดของ อัลแบร์ตัส แม๊กนัส (Albertus Magnus) เป็นผู้ปรับปรุงทฤษฎีแรงงาน[15] ของแม๊กนัส โดยมองไปที่ความต้องการของมนุษย์ว่า มนุษย์จะไม่จัดลำดับสิ่งของตามระเบียบหรือกฎเกณฑ์ธรรมชาติ จึงจำเป็นต้องใช้หลักศีลธรรมมาควบคุมพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ ปกติแล้วสิ่งของมีประโยชน์สองประการคือ ประโยชน์ในการใช้และประโยชน์ในการแลกเปลี่ยน อควิแนสมองว่า ราคาผันแปรกับความอยากหรือความต้องการ (Need) ความอยากหรือความต้องการจึงเป็นตัวกำหนดราคา[16]

อควิแนส ได้รวบรวมแนวคิดของพระในศาสนาคริสต์ที่อยู่ในลัทธิการศึกษา และนำหลักเทวะมาประยุกต์ สอดคล้องกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจที่เป็นอยู่ โทมัส อควิแนส ถือเป็นแกนนำในการบัญญัติ กฎหมายนักบวชคริสต์ และถือว่ากฎหมายเป็นกฎหมายสวรรค์หรือโองการสวรรค์ (Divine Rights of Law) นำมาใช้ควบคุมการค้า กฎหมายเป็นโองการสวรรค์จึงดีกว่ากฎหมายที่มนุษย์บัญญัติขึ้น

ทัศนะต่อทรัพย์สิน

อควิแนส ให้ทัศนะว่า ทรัพย์สินเกิดจากอำนาจของความอยากและประโยชน์ใช้สอยของทรัพย์สิน ความอยากเป็นสิทธิของบุคคล ส่วนประโยชน์การใช้เป็นภารกิจของบุคคลที่ต้องคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมและของชุมชน พฤติกรรมการใช้ทรัพย์สินของบุคคลจะบ่งชี้ว่าเขาดีหรือเลว กล่าวคือพฤติกรรมบนโลกของมนุษย์จะชี้วัดว่าเขาดีหรือเลว เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับความอดอยากของคนในสังคม

อควิแนส ไม่ได้บอกว่าความมั่งคั่งเป็นธรรมชาติหรือมีประโยชน์ในตัวของมันเอง แต่พฤติกรรมของสามัญชนทั่วไปจะบ่งชี้ว่าเขาดีหรือเลว ซึ่งเป็นพฤติกรรมตามที่ธรรมชาติให้มา อย่างเช่น คนบางคนเป็นขโมยเพราะเขามีความจำเป็น ตัวเขาเองและลูกเมียไม่มีอะไรจะกิน เขาไม่ได้ตั้งใจทำผิดกฎหมายแต่เป็นความจำเป็น เขาจึงไม่ใช่คนผิด แต่เป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องหางานให้เขาทำ คนจนเขาตระหนักในฐานะทางสังคมของเขาอยู่แล้ว เขายินดีรับบริจาคสิ่งของจากบุคคลหรือองค์กร และเขาก็ตระหนักดีว่าบุคคลหรือองค์กรที่บริจาคสิ่งของให้พวกเขา บุคคลหรือองค์กรเหล่านี้

---

[15] ทฤษฎีแรงงานของอัลแบร์ตัส แม๊กนัส อธิบายว่า ราคาสินค้าจะรวมเอา ค่าแรง วัตถุดิบ และค่าใช้จ่ายในการผลิตไว้ด้วย ค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการผลิตสินค้าจะนำมากำหนดราคาสินค้าเพื่อซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน แต่ต้นทุนการผลิตสินค้าต้องถูกกำหนดโดยหลักการของความยุติธรรม เพื่อให้ผู้ผลิตอยู่ได้ ผู้ซื้อได้ราคายุติธรรม และเป็นการป้องกันความร่ำรวยจากการค้า

[16] อควิแนส จึงนับเป็นผู้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างความอยากหรือความต้องการกับระดับราคา นักเขียนในเวลาต่อมาได้รวมเอาอรรถประโยชน์ (Utility) เข้าไปด้วย

จะไม่มีวันจนลง แต่คนที่รับบริจาคอย่างพวกเขาต้องจนตลอดไป โดยนัยเช่นนี้ จึงต้องมีการจำกัดสิทธิในการถือครองทรัพย์สิน

ทัศนะต่อการค้า

อควิแนส ไม่ได้คำนึงว่าการค้ามีประโยชน์ต่อสังคมหรือเป็นธรรมชาติของสังคม แต่ชี้ชัดลงไปว่า การค้ามิใช่ธรรมชาติ การค้าเกิดจากความอยากมีอยากได้ของคน ถ้าคนละความอยากการค้าการค้าก็จะไม่เกิด การค้าทำให้ความสง่างามในตัวบุคคลลดลง การค้าควรเป็นการทำมาหากินเพื่อเลี้ยงครอบครัว กำไรที่ได้จากการค้ามิใช่สิ่งอื่นใดแต่เป็นรางวัลจากการใช้แรงงานเท่านั้น การพิจารณาว่า การค้าดีหรือเลว ต้องดูว่าการแลกเปลี่ยนเป็นธรรมหรือไม่ นั่นคือ สิ่งที่ใช้แลกเปลี่ยนกันต้องมีมูลค่าเท่ากัน หรือราคาสินค้าที่จะขายต้องมีราคาเท่ากับมูลค่าที่แท้จริง คือ ราคายุติธรรม (Just Price)

อควิแนส แม้จะประณามการค้า แต่ก็ยอมรับว่าการค้าต้องอยู่คู่กับสังคมและต้องนำราคายุติธรรมมาควบคุมการค้า ซึ่งเป็นหลักเดียวกับอริสโตเติลนำมาใช้ในกาวิเคราะห์มูลค่าการแลกเปลี่ยน พระในศาสนาคริสต์ในจุดเริ่มแรกไม่ยอมรับการค้าและพยายามออกกฎหมายควบคุมการค้าแต่ก็ไม่สามารถยกเลิกการค้าได้ จึงหันมาใช้หลักการราคายุติธรรมมาควบคุมพฤติกรรมการค้าแทน

ทัศนะต่อราคา

นักเทววิทยาเห็นว่า เป็นไปไม่ได้ที่จะทราบว่าอะไรมากำหนดราคา จึงเป็นการยากที่จะอธิบายราคาให้ถูกต้อง และอีกแนวคิดหนึ่งว่า ราคาเป็นวัตถุหรือเป็นมูลค่าเพื่อการพาณิชย์ การจะทำให้ราคาไม่เป็นราคาพาณิชย์ต้องนำบทบัญญัติด้านศีลธรรม (Moral Code) มาควบคุม อควิแนสมองว่า ถ้าราคาของสิ่งหนึ่งมากกว่าปริมาณของมูลค่าของสิ่งนั้น หรือของสิ่งนั้นมีมูลค่ามากกว่าราคาจะไม่เกิดความเท่าเทียมที่ยุติธรรม การซื้อถูกขายแพงจึงเป็นสิ่งที่ไม่ยุติธรรมและห้ามการซื้อขายกันราคายุติธรรมเป็นการประเมินที่แน่นอน ราคามีการเปลี่ยนแปลงตาม สถานที่ เวลา หรือความเสี่ยงจากการขนส่ง การค้าขายจึงต้องอยู่บนพื้นฐานราคายุติธรรม

ทัศนะต่อดอกเบี้ย

หลักการในเรื่องของการห้ามการขูดรีดดอกเบี้ยและราคายุติธรรม เป็นแนวคิดที่นำมาจากหลักการของอริสโตเติล ในเรื่องทฤษฎีคุณสมบัติของเงินตราที่ว่าเงินตราถูกนำมาใช้เพื่อให้เกิดความสะดวกในการแลกเปลี่ยนที่เป็นธรรมชาติหรือถูกต้องตามกฎหมายและทำให้ผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจ การใช้เงินเพื่อขูดรีดดอกเบี้ยจึงเป็นการหาประโยชน์จากการใช้เงินและเป็นการใช้เงินที่ไม่เป็นธรรมชาติ (ไม่ถูกกฎหมาย)

อควิแนส จำแนกการบริโภคสินค้าออกเป็นสองประเภท คือ สินค้าที่ซื้อขายกันเพื่อบริโภค และสินค้าที่ซื้อขายกันแต่นำไปบริโภคไม่ได้ การปล่อยเงินกู้ต้องพิจารณาดูว่า ผู้กู้กู้เงินไปเพื่อซื้อสินค้าประเภทใด ถ้าเป็นการกู้เงินไปเพื่อซื้อสินค้าเพื่อการบริโภค การคิดเอาดอกเบี้ยจากเงินกู้ประเภทนี้ เป็นการแสวงหาประโยชน์ที่ไม่ยุติธรรมและไม่เป็นธรรมชาติ

การผสมผสานของเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ในยุคกลาง ยุคกลางแทบจะกล่าวได้ว่าไม่ได้สร้างอารยะธรรมทางความคิดในด้าน ปรัชญา เศรษฐกิจ การเมือง และสังคม การสร้างความสมดุลในองค์ประกอบเหล่านี้มีลักษณะแตกต่างจากยุคโรมันที่รุ่งโรจน์ อาศัยอำนาจทางทหารการปกครองแบบกระจายอำนาจและความยุติธรรมในกฎหมาย ในยุคกลางแม้จะมีรูปแบบการปกครองแบบศักดินา มีการเอารัดเอาเปรียบในระบบเศรษฐกิจอย่างรุนแรงเช่นเดียวกับยุคโรมัน แต่ก็สร้างดุลถ่วงอำนาจในระบบใหม่ขึ้นมา คือ การใช้ศาสนาคริสต์มาเป็นศูนย์ถ่วงดุล สร้างความเชื่อถือในปรัชญาแบบจิตนิยมมาครอบงำ โดยสร้างลัทธิเทวสิทธิ์มาเป็นแกนหลักในการปกครอง แต่กษัตริย์ก็ยังต้องอยู่ภายใต้อำนาจของฝ่ายศาสนจักร

หลังภาวะการล่มสลายของจักรวรรดิโรมัน การแตกออกเป็นก๊กเป็นเหล่าทำให้ประเทศต้องอยู่ในภาวะสงครามอย่างต่อเนื่องและยาวนาน การพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองต่างชะงักงัน ต้องอยู่ภายใต้การครอบงำของอิทธิพลสงคราม ลัทธิเทวสิทธิ์จึงมีความเหมาะสมกับการปกครองในช่วงนี้ และศาสนจักรก็สามารถที่จะรวบศูนย์อำนาจไว้ได้ โดยอาศัยความเชื่อในศาสนา และเป็นยุคที่ศาสนาคริสต์เจริญรุ่งเรืองสุดขีด

ในด้านเศรษฐกิจ ภาวะการค้าขายเกิดขึ้นได้น้อยมาก ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจโลกหันกลับมาอยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเอง ไม่พึ่งพาอาศัยจากโลกภายนอก การพัฒนาด้านหัตถอุตสาหกรรมอยู่ในรูปสถาบัน ส่วนการค้าขายก็ไม่ให้มีกำไรส่วนเกินเกิดขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นการขูดรีด กล่าวได้ว่า กลไกราคามิได้ทำงานในตลาด ชนชั้นพ่อค้าจึงไม่สามารถสร้างกำไรจากความแตกต่างของตลาดหรือการเก็งกำไรสินค้าได้เลย ระบบตลาดถูกแทรกแซงด้วยศีลธรรม กลไกทำงานในตลาดเป็นราคายุติธรรม ซึ่งก็สะท้อนออกมาในรูปของความยุติธรรมในการผลิต การขาย และส่งไปสู่การกระจายรายได้ แต่ในความเป็นจริงระบบทางสังคมและการเมืองก็ได้เข้ามากีดขวางการทำงานในส่วนนี้การกระจายรายได้กลับเลวลง แต่สถาบันประชาชนก็สามารถอยู่ได้โดยความเชื่อในศาสนามาแทนที่

การเกิดขึ้นของชนชั้นยังเหมือนเดิม เพียงแต่ชนชั้นต่ำสุดคือทาสได้ลดลงไปจากสังคมเพราะความเชื่อในทางศาสนา แต่ชนชั้นสูงก็ยังคงสามารถอิงแอบอยู่ในศาสนาได้เช่นเดิม จึงทำให้ความแตกต่างของชนชั้นยังเกิดขึ้นและชนชั้นล่างก็มีการยอมรับมากขึ้นกว่าอดีต เพราะหลักศาสนาได้กำหนดไว้ สงครามชนชั้นจึงมิใช่แรงผลักดันให้ออกจากระบบเศรษฐกิจยุคนี้ แต่ได้เปลี่ยนมาเป็นแรงผลักทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม เป็นแรงขับเคลื่อนให้เศรษฐกิจยุโรปก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจยุคใหม่

ระบบเศรษฐกิจในช่วงเปลี่ยนผ่านสู่ระบบพาณิชยนิยม

ใน ค.ศ. ที่ 8 เมืองคอนสแตนติโนเปิลปัจจุบันคืออิสตัลบูล เป็นเมืองหลวงของอาณาจักรไบแซนไทน์ มีความเจริญรุ่งเรืองมาก ทำการค้าขายส่วนใหญ่กับเมืองสำคัญคือ เวนิช มีประชากรหนึ่งล้านคนในเวลานั้น จึงกลายเป็นเมืองใหญ่ที่สุดในโลก การผลิตสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการของประชากรเพิ่มมากขึ้น ต้องอาศัยวัตถุดิบจากแดนไกล ๆ ประชาชนในกรุงคอนสแตนติโนเปิลมีฐานะร่ำรวย สามารถซื้อสินค้าฟุ่มเฟือยได้ ทำให้เป็นเมืองศูนย์กลางการค้าขาย มีพ่อค้าจากทุกมุมโลก นำสินค้ามาซื้อขายแลกเปลี่ยนกับสินค้าพื้นเมือง โดยเฉพาะชาวเมืองเวนิช นำผ้าไหม เครื่องเทศ และสินค้าฟุ่มเฟือยต่าง ๆ มาค้าขายแลกเปลี่ยน พ่อค้าชาวเวนิชมีฐานะมั่งคั่งร่ำรวยและมีความสำคัญได้รับอนุญาตให้ตั้งสถานีการค้า (Fonda chi) ขึ้นตามเมืองท่าหลายแห่งของโรมันและได้รับสิทธิพิเศษไม่ต้องเสียภาษีทุกชนิด

ต่อมาในราว ค.ศ.ที่ 11 จุดศูนย์กลางทางการค้าอีกแห่งในเวลานั้นเกิดขึ้นแถบทะเลบอลติคและทะเลเหนือ ชาวนอร์แมด (Nomad) หรือพวกไวกิงส์ (Viking) มีการต่อเรือและเดินเรือไปยังดินแดนไกล ๆ เช่น ไอซ์แลนด์ หมู่เกาะอังกฤษ ฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์ การเดินเรือครั้งแรกอยู่ในลักษณะปล้นสะดมต่อมาจึงเปลี่ยนเป็นการค้าขาย

การพัฒนาทางการค้าเกิดควบคู่ไปกับการพัฒนาการขนส่ง ส่วนใหญ่จะเป็นการขนส่งทางทะเล มีการนำเอาเครื่องมือทางดาราศาสตร์และเครื่องมือการเดินเรือต่าง ๆ มาใช้ เช่น เข็มทิศ เครื่องวัดความสูงของดวงอาทิตย์และดวงดาว (Astrolabe) เพื่อหาเส้นละติจูด การทำแผนที่จากการสำรวจมากกว่าการคาดคะเน

เศรษฐกิจในยุคกลาง เริ่มฟื้นฟูระหว่าง ค.ศ. 12 – 13 เป็นมูลเหตุให้เศรษฐกิจของหลายประเทศในยุโรปเจริญเติบโต การฟื้นฟูทางการค้า ทำให้เศรษฐกิจขยายตัวออกไปมาก โดยเฉพาะทางด้านอุตสาหกรรม การทอผ้าขนสัตว์ ผ้าลินิน พรม มีผลทำให้สินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมขยายตัวตาม เกิดพ่อค้าคนกลางทำหน้าที่แลกเปลี่ยนสินค้าโดยเฉพาะ เป็นเหตุให้คนในแมนเนอร์ได้รับข่าวสารและทราบสภาพความเป็นอยู่นอกระบบแมนเนอร์ ทำให้เกิดการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงในระบบแมนเนอร์

การเฟื่องฟูทางการค้า หรือ การปฏิวัติพาณิชยกรรม (Commercial Revolution) เกิดก่อนการปฏิวัติอุตสาหกรรมประมาณ 100 ปี ตั้งแต่ศตวรรษที่ 14 การค้าของอังกฤษเฟื่องฟูทั้งในชนบทและในเมือง ราชวงศ์ทิวดอร์ (Tudor) ทำลายอำนาจของศาสนจักรปราการของระบบฟิวดัลลงได้ ก่อให้เกิดสันติภาพเป็นเวลานานซึ่งส่งเสริมการค้า พัฒนาการทางการค้าทำให้เกิดการขยายตัวของเมืองที่สำคัญที่สุดคือ ลอนดอน ซึ่งเป็นทางผ่านของสินค้าเข้าถึงร้อยละ 80 และสินค้าออกร้อยละ 70 เมือง

อื่น ๆ ที่เจริญเพราะการค้าทางทะเลก่อนการปฏิวัติอุตสาหกรรม เช่น ลิเวอร์พูล บริชตอล และกลาสโกว์

พัฒนาการทางการค้าทำให้เกิดความต้องการใช้ที่ดินแบบทุนนิยม คือ ใช้เลี้ยงแกะเพื่อตัดขนมาทอเป็นผ้าขนสัตว์เพื่อขาย ที่ดินกลายเป็นสินค้ามากกว่าเป็นที่ทำมาหากินของชาวบ้าน ตลาดซื้อขายที่ดินในอังกฤษเฟื่องฟูมากตั้งแต่ ค.ศ. 1580 – 1630 ระบบเกษตรกรรมแบบแมนเนอร์ เปลี่ยนมาเป็นระบบเกษตรกรรมแบบทุนนิยม ส่วนใหญ่จะเป็นการทำเกษตรกรรมและทุ่งเลี้ยงสัตว์ขนาดใหญ่โดยเจ้าของที่ดิน ระบบการสืบทอดมรดกแบบ Primogeniture ในอังกฤษ ที่ให้ลูกชายคนโตสุดได้รับมรดกที่ดินแต่ผู้เดียว ลูกชายคนอื่น ๆ ต้องออกไปเผชิญโชค เป็นแรงสนับสนุนให้มีการถือครองที่ดินขนาดใหญ่เกิดขึ้น และเป็นแรงสนับสนุนหลักให้เกษตรกรรมเพื่อการค้าสามารถบรรลุได้อย่างรวดเร็ว

การค้ากับภาคพื้นทวีปยุโรป ตั้งแต่ปลายยุคกลางอังกฤษเป็นแหล่งผลิตผ้าขนสัตว์ (Wool) ที่สำคัญที่สุดของยุโรปคิดเป็นร้อยละ 80 – 90 ของสินค้าออกของอังกฤษ และมีสินค้าอุตสาหกรรมอื่น เริ่มเข้ามาแทนที่ ในค.ศ. 1660 ผ้าขนสัตว์ลดลงเหลือประมาณร้อยละ 50 ของมูลค่าการส่งออกรวม และสินค้าที่เข้ามาแทนที่คือสินค้าอุตสาหกรรมสิ่งทอ ที่อังกฤษเป็นเจ้าตลาดของโลก ในยุคเริ่มต้นของการปฏิวัติอุตสาหกรรม

ในปี ค.ศ. 1348 เกิดกาฬโรค (Black Death) ระบาดไปทั่วทวีปยุโรปประมาณ 1 ปี ทำให้สูญเสียประชากรไปประมาณครึ่งหนึ่ง มีผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจในสมัยนั้นมาก เพราะขาดแรงงานในภาคเกษตร ทำให้ราคาสินค้าเพิ่มสูงขึ้น ลูกจ้างเรียกร้องค่าแรงเพิ่มขึ้นเพื่อให้ความสามารถในการซื้อสินค้าลดลงไม่มาก ชาวนาในประเทศอังกฤษก่อการจลาจล ชนชั้นวิลเลนส์ไม่เต็มใจทำงานและขัดขืนคำสั่งของแมนเนอร์

ในช่วงเริ่มต้นของการพัฒนาอุตสาหกรรม ต้องใช้ระยะเวลายาวนานในการเปลี่ยนผ่านโครงสร้างเศรษฐกิจจากเกษตรกรรมสู่อุตสาหกรรม ในประเทศอังกฤษที่เป็นต้นแบบของทุนนิยมมีการสอดประสานอย่างเป็นระบบในสองภาค เริ่มจากการพัฒนาเกษตรกรรมเพื่อการค้าผลักดันให้เกิดแรงงานอพยพภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ในเมือง และกลายเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรมพร้อมกับการมีรายได้สูงขึ้นของคนในภาคเกษตรกรรมและแรงงานที่อยู่ในภาคอุตสาหกรรม กระบวนการนี้เกิดขึ้นอย่างช้า ๆ ในช่วงเริ่มต้น ดังจะเห็นว่า ในช่วงเริ่มแรกประชากรอังกฤษมีประมาณ 5.5 ล้านคนก่อน ค.ศ. 1700 (อังกฤษและเวลล์) อาศัยอยู่ในลอนดอนประมาณ 575,000 คน หรือร้อยละ 11 ซึ่งเป็นเมืองใหญ่ที่สุดในยุโรปก่อนการปฏิวัติอุตสาหกรรม ในปี ค.ศ. 1750 คนอพยพเข้ามาอยู่ในเมืองร้อยละ 15 แต่ในปี ค.ศ. 1800 ประชากรลอนดอนเพิ่มเป็น 1 ล้านคนมีขนาดเป็น 2 เท่าของปารีสนครใหญ่ที่สุดอันดับสอง ประชากรทั้งประเทศเพิ่มขึ้นเป็น 10.7 ล้านคน อัตราส่วนเพิ่มเป็น

ร้อยละ 25 ยิ่งในปี ค.ศ. 1880 ประชากรทั้งประเทศมียอดเพิ่มสูงขึ้นเป็น 29.8 ล้านคน อัตราส่วนเพิ่มเป็นร้อยละ 80 แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า เมื่อเริ่มปฏิวัติอุตสาหกรรมกรรมกรมาจากชนบท แต่เมื่ออุตสาหกรรมดำเนินไปอย่างแข็งขันกรรมกรมาจากประชากรที่เพิ่มขึ้นในเมืองเอง และจะก้าวเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรมรุ่งโรจน์ก็จะต้องมีช่วงของยุค Baby Boom อัตราการเกิดเพิ่มขึ้นหลังจากปี ค.ศ. 1740 ประชากรอังกฤษจึงเป็นเด็กและคนหนุ่มสาว คนเหล่านี้มาเป็นกรรมกรในกิจการอุตสาหกรรม

แนวทางอธิบายกระบวนการเปลี่ยนผ่านสู่พัฒนาการของระบบทุนนิยม เห็นได้ชัดเจนที่ประเทศอังกฤษ และเป็นต้นแบบทฤษฎีที่ถูกนำไปใช้อธิบายในประเทศอื่น ๆ เปรียบเทียบ อังกฤษประเทศทุนนิยมเริ่มแรกได้แสดงเงื่อนไขต่าง ๆ ไว้ดังนี้

การพัฒนาเกษตรเพื่อการค้าเกิดก่อนการปฏิวัติอุตสาหกรรม การขยายตัวทางการค้าได้ทำลายการกสิกรรมแบบพอเลี้ยงชีพอย่างสิ้นเชิง ได้เปลี่ยนสังคมกสิกรรม (Farming) ไปสู่สังคมเกษตรกรรม (Agriculture) ปรับปรุงวิธีการผลิตและการเพาะปลูก หรือไม่ก็เปลี่ยนทุ่งนาที่อุดมสมบูรณ์ไปเป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ เพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของตลาดและระบบทุนพาณิชย์ที่ครอบงำสังคมอยู่ในขณะนั้น การปฏิวัติวิธีการผลิตทางด้านกสิกรรมได้ทำลายหลักพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจแบบศักดินาและเกิดคนอพยพเข้าเมืองจำนวนมาก

พัฒนาการของการค้าทำให้เกิดความต้องการใช้ที่ดินแบบระบบทุนนิยม ความต้องการที่ดินทำให้มีการล้อมรั้วที่ดิน ผลักดันให้ชาวนาหมดสิทธ์ในการเพาะปลูกในที่ดินที่ยังว่างอยู่ หรือหมดสิทธิ์ใช้ที่ดินส่วนกลาง และมักอ้างสิทธิ์เหนือที่รกร้างว่างเปล่า การยึดที่ดินส่วนกลางโดยเจ้าที่ดินทำผ่านการออกกฎหมายทางรัฐสภา ซึ่งถูกครอบงำโดยเจ้าที่ดินและพ่อค้า ชานาไร้ที่ดินต้องอพยพเข้าเมืองและกลายเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรม ชาวนาผู้ถือครองที่ดินขนาดเล็กเริ่มหมดไปในอังกฤษ การผลิตทางการเกษตรเป็นการผลิตเพื่อขายและทำในขนาดใหญ่ขึ้นมาก ระบบทุนนิยมในอังกฤษจึงเป็นทุนนิยมทั้งในการผลิตทางอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม ปราศจากชนชั้นชาวนาผู้ถือครองขนาดเล็กแบบดั้งเดิม (ในขณะที่ประเทศอื่น ๆ ในยุโรป แม้พัฒนาระบบทุนนิยม ชาวนาผู้ถือครองขนาดเล็กยังคงเหลืออยู่ เป็นระบบทุนนิยมแท้จริงเฉพาะในภาคอุตสาหกรรม) นอกจากนี้เจ้าที่ดินเป็นผู้ปรับปรุงการเกษตร ใช้เทคนิคการผลิตใหม่เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต (Productivity) ในช่วงพัฒนาอุตสาหกรรม สาขาเกษตรกรรมจึงสามารถรองรับประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วได้

การปฏิวัติอุตสาหกรรม กระฎุมพีอุตสาหกรรมพัฒนาอย่างอิสระจากรัฐ เป็นการพัฒนาในรูปของปัจเจกบุคคลอย่างเต็มที่ คิดค้นเทคโนโลยีเอง สะสมทุนเอง โดยรัฐแทบไม่มีบทบาทเลยในกระบวนการปฏิวัติอุตสาหกรรม หัตถกรอิสระ ชาวนา ผู้ผลิตเพื่อขายขนาดย่อม ได้สะสมทุนปรับเปลี่ยนตัวเองเป็นกระฎุมพีอิสระ (ในขณะที่บางส่วนล้มละลายกลายเป็นกรรมกร) กระบวนการเปลี่ยนแปลงนี้ใช้เวลายาวนานและเกิดเป็นขั้นตอน

เมื่อเจ้าที่ดินและกระฎุมพีแย่งอำนาจการปกครองจากกษัตริย์มาได้เป็นผู้ครอบงำรัฐสภา ก็ปล่อยให้อังกฤษมีบรรยากาศเสรีภาพส่วนบุคคล อุปถัมภ์ค้ำชูวิทยาศาสตร์ เหล่านี้เป็นบรรยากาศที่ดึงดูดให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรม นอกจากนี้ ยังช่วยสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางด้านขนส่ง สร้างและรักษาถนน ขุดคลอง ในการสร้างและรักษาถนน ผู้นำท้องถิ่นรวมตัวกันเป็นทรัสต์ เรียก Turnpike Trust (Turnpike แปลว่า ด่านเก็บเงิน) ได้รับอำนาจจากรัฐสภาให้เก็บค่าผ่านทางได้ มีการสร้างโครงข่ายการขนส่งไปทั่วอังกฤษ ได้พัฒนาเทคนิคการทำถนนให้ดีขึ้นด้วย คือใช้หินเล็ก ๆ อัดแน่นระหว่างหินบล็อกใหญ่ ๆ รวมทั้งทำให้โค้งเล็กน้อยเพื่อไม่ให้น้ำขัง บำรุงรักษาแม่น้ำคูคลอง มีการสร้างประตูน้ำและขุดลัดให้ตรงขึ้น

การปฏิวัติอุตสาหกรรมเริ่มแห่งแรกในโลกที่อังกฤษและเปลี่ยนเป็นประเทศอุตสาหกรรม รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเมือง มีการอพยพแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้ามาอยู่ในเมืองเป็นแรงงานภาคอุตสาหกรรม ในปี ค.ศ. 1871 การจ้างงานในภาคอุตสาหกรรมเพิ่มเป็นเกือบร้อยละ 70 และแรงงานในภาคเกษตรกรรมลดลงเหลือเพียงร้อยละ 15 ในการปฏิวัติอุตสาหกรรม การเปลี่ยนแปลงทางเทคนิคใช้เครื่องจักรแทนแรงงานมนุษย์และสัตว์ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุด ทำให้ประสิทธิภาพการผลิต (Productivity) เพิ่มขึ้นอย่างมาก เกิดการผลิตด้วยระบบโรงงาน เพราะเครื่องจักรแต่ละชิ้นต้องการเงินลงทุนสูงและใช้แรงงานจำนวนมาก จะแบ่งแยกงานไปทำตามบ้านอย่างเดิมไม่ได้ ทำให้เกิดการกระจุกตัวของประชากรอยู่ใกล้โรงงานอยู่เป็นเมืองขนาดใหญ่ เมืองกับชนบทแตกต่างกันมากขึ้น

การคิดค้นเครื่องจักรไอน้ำ เป็นการเปลี่ยนทางเทคนิคที่เป็นรากฐานของการเริ่มปฏิวัติอุตสาหกรรม ได้นำไปใช้ในอุตสาหกรรมสิ่งทอและกลายเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญสูงสุดต่อเนื่องมาจนถึงศตวรรษที่ 19 และในปลายศตวรรษจึงถูกแทนที่ด้วยอุตสาหกรรมเหล็กและเหล็กกล้า การตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในระยะแรกต้องการทุนเริ่มต้นไม่สูงมากนัก เทคนิคการผลิตยังไม่ซับซ้อน นักอุตสาหกรรมจึงสามารถขยายกิจการของตัวเองได้จากการใช้เงินทุนภายในมิได้พึ่งพาธนาคาร กระบวนการพัฒนาสู่ระบบทุนนิยม อุตสาหกรรมของอังกฤษจึงเป็นไปตามขั้นตอน จากหน่วยเล็กสุดทั้งทุนและแรงงานพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง กินเวลาการพัฒนาที่ยาวนาน ไม่ได้มีการย่นย่อระยะเวลาเช่นในประเทศที่พัฒนาต่อมาในช่วงหลัง

ในช่วงปลายยุคกลางนี้ การใช้อำนาจของฝ่ายศาสนจักรเริ่มผ่อนคลายและยืดหยุ่นมากขึ้น การผ่อนปรนข้อห้ามข้อบังคับต่าง ๆ โดยเฉพาะแนวคำสอนของพระคริสต์สายโปรเตสแตน (Protestant) และพิวริแคน (Puritan) เริ่มเข้าใจและมีทัศนะที่ดีต่อการค้าและพัฒนาการของลัทธิทุนนิยมมากขึ้น แนวคิดระหว่างฝ่ายศาสนาและแนวคิดทางเศรษฐกิจจึงเชื่อมสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ไม่มีใครสามารถหยุดยั้งการขยายตัวของการค้าและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้ เศรษฐศาสตร์ที่เป็นศาสตร์ทางโลกจึงถือกำเนิดขึ้น และเป็นการกำเนิดขึ้นของลัทธิทุนนิยม (Capitalism) พร้อมกับการสิ้นสุดของสังคมศักดินา (Feudal Society) และกฎหมายเทวะในกลางศตวรรษที่ 15

ศตวรรษที่ 15 และ 16 มีการฟื้นฟูศิลปะวิทยาการ (Renaissance) ขึ้นในประเทศอิตาลี เบลเยี่ยม และเนเธอร์แลนด์ ให้ความสนใจหันกลับไปศึกษาวิทยาการของกรีกและโรมันที่เคยรุ่งเรืองในอดีต การกลับไปศึกษาวิทยากรของกรีกและโรม ทำให้เกิดความคิดสำนักมนุษยนิยม (Humanism) ที่เน้นเชื่อในความสามารถของมนุษย์ หลังจากนั้นเกิดการปฏิรูปศาสนา สถาบันสันตะปาปาถูกโจมตี เกิดนิกายโปรเตสแตนท์ (Protestant) เชื่อว่า คริสต์ศาสนิกชนอาจอ่านพระคัมภีร์และตีความเองได้ ไม่ต้องขึ้นอย่างเด็ดขาดกับสันตะปาปา จึงมีความพยายามตีความให้กษัตริย์มีอำนาจโดยเด็ดขาดไม่ต้องอ้างสันตะปาปา รูปแบบการปกครองได้เปลี่ยนมาสู่ยุคสมบูรณาญาสิทธิ์ นอกจากนี้ เป็นยุคของการค้นพบโลกใหม่ ยิ่งทำให้ช่องว่างทางการลงทุนเพื่อแสวงหากำไรขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ระบบเศรษฐกิจเริ่มเดินหน้าเข้าสู่ยุคพาณิชยนิยม

บทที่ 3
ประวัติลัทธิเศรษฐกิจก่อนยุคคลาสสิค

ยุคกลางถือเป็นยุคมืดทางความคิด เป็นยุคที่ถูกครอบงำโดยนักเทวนิยมหรือฝ่ายศาสนจักร แนวคิดด้านเศรษฐศาสตร์เริ่มตกผลึกเป็นลัทธิเศรษฐกิจอย่างแท้จริงในยุคพาณิชยนิยมและเป็นรุ่งอรุณของลัทธิทุนนิยม ในเวลาตอนนี้แนวคิดที่เป็นต้นกำเนิดของเศรษฐศาสตร์เพราะเป็นทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่เป็นระบบที่สุดเป็นครั้งแรกคือ การเกิดขึ้นของลัทธิธรรมชาตินิยมหรือฟิซิโอแครต (Physiocrat) ผนวกรวมกับแนวคิดด้านมนุษย์นิยม (Humanism) ของพวกเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) ก่อเกิดเป็นรากฐาน นำไปสู่แนวคิดเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมของสำนักคลาสสิคในยุคต่อมา

ลัทธิพาณิชยนิยม (Mercantilism)

ปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองได้เกี่ยวพันกันอย่างแนบแน่น เป็นฐานรองรับแนวความคิดของลัทธิพาณิชยนิยม การก่อร่างสร้างระบบเศรษฐกิจแบบส่งสินค้าออกและมุ่งแสวงหาความมั่งคั่งจากการค้าระหว่างประเทศ เป็นแนวคิดหลักของความคิดที่เกิดขึ้น ในขณะที่ด้านการเมืองต้องการสร้างจักรวรรดิได้เกิดขึ้น ภายใต้การปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราช ความต้องการเลือดรักชาติ การสร้างรัฐให้เป็นหนึ่งเดียว ปลูกฝังแนวความคิดรักชาติ (Nation - State) ให้ผู้คนมีเป้าหมายเดียวกันในการสร้างประเทศให้เป็นมหาอำนาจของโลก ทำให้ปัญหาต่าง ๆ ในประเทศทั้งการปกครองและการเมืองสงบราบคาบมีสันติสุขอย่างแท้จริง โดยมุ่งเป้าไปสู่ลัทธิจักรวรรดินิยม สร้างกองกำลังทหารให้แข็งแกร่ง รัฐบาลมีเสถียรภาพ และความจำเป็นในการมุ่งแสวงหารายได้ เพื่อเสริมสร้างแสนยานุภาพก็ตามมา สร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในชาติและปลุกกระแสชาตินิยม (Nationalism) ได้อย่างรุนแรงและลึกซึ้ง

กองกำลังจักรวรรดิที่มีแสนยานุภาพได้ก่อเกิดขึ้นตลอดภาคพื้นยุโรป แต่มิได้มุ่งรบกันเองภายในภาคพื้นทวีป แต่มุ่งเป้าเข้าไปยึดครองประเทศโลกที่สามที่มีทรัพยากรอย่างอุดมสมบูรณ์และยังมิได้ใช้ นำมาสร้างความมั่งคั่ง (Wealth) ให้กับจักรวรรดิของตนเอง ลัทธิล่าอาณานิคมได้เกิดขึ้นมาแทนที่การแสวงหาความมั่งคั่งจากการพัฒนาในระบบเศรษฐกิจต่อยอดทางด้านการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมอย่างจริงจัง แต่อย่างไรก็ตาม ภายหลังหมดยุคล่าอาณานิคม การพัฒนาเศรษฐกิจด้วยการพัฒนาอุตสาหกรรมก็ได้กลับมาเป็นแนวทางหลักอีกครั้งหนึ่ง

นโยบายเศรษฐกิจอยู่ในแนวทางรูปแบบของการปกป้องการค้า (Trade Protection) เริ่มจากความต้องการเกินดุลการค้า มุ่งเน้นหาตลาดส่งออกสินค้าของประเทศตนเองไปสู่อาณานิคม

เป็นการค้าแบบผูกขาด การพัฒนาอุตสาหกรรมไม่มีความจำเป็นมากนักในเรื่องของการแข่งขัน การแสวงหาตลาดแบบอาณานิคมจึงเป็นเรื่องที่สำคัญมากกว่า และเพื่อให้เกิดการเกินดุลการค้าสูงสุดที่เป็นเป้าหมายหลักของลัทธิ มาตรการปกป้องตลาดภายในประเทศได้ถูกนำมาใช้อย่างเข้มงวด เพื่อให้ผลในสองแรงบวกทั้งการส่งออกและนำเข้าทำงานพร้อม ๆ กันไป

แนวความคิดในยุคนี้ จึงเป็นต้นแบบของการแสวงหาความได้เปรียบ (Exploitation) ทางการค้ากับประเทศคู่ค้าอย่างสุดโต่ง มิได้มองถึงผลประโยชน์ร่วมของประเทศคู่ค้าเลย ในยุคปัจจุบันถึงแม้ว่าจะมีระบบเศรษฐกิจแบบการค้าเสรี มีองค์กรมาคอยควบคุมทั้ง GATT , WTO แต่ภายใต้การค้าเสรีก็มีหลายประเทศได้สร้างมาตรการทางการค้าหรืออุปสรรคทางการค้า (Trade Barrier) ขึ้นมาเพื่อสร้างผลประโยชน์ให้กับประเทศตนเอง

ปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจเป็นตัวเร่งให้ยุคกลางล่มสลายเร็วขึ้น สังคมก้าวเข้าสู่ยุคใหม่ การกำเนิดขึ้นของบริษัทขนาดใหญ่ของประเทศอังกฤษที่ผูกขาดการค้าระหว่างประเทศ อันเป็นยุคของทุนนิยมพาณิชย์ (Commercial Capitalism) พัฒนาการด้านการค้าและทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ในช่วงนี้ได้ทำลายเศรษฐกิจแบบศักดินาลงอย่างสิ้นเชิง และเป็นการเกิดขึ้นของรัฐชาติ (Nation - State) เหตุการณ์นี้ดำเนินอยู่ในศตวรรษที่ 16 และแสดงให้เห็นว่าพ่อค้าไม่เพียงแต่ต้องการทุนพาณิชย์เท่านั้นแต่ยังซ่อนผลประโยชน์อย่างอื่นไว้ด้วย จากการสร้างเหตุผลของการสร้างชาติ

พัฒนาการทางความคิดเศรษฐศาสตร์อีกรูปแบบหนึ่งที่มิใช่หลักคำสอน แต่เป็นทฤษฎีที่สร้างขึ้นจากประสบการณ์ด้านการค้าและงานที่เขาเกี่ยวข้องอยู่ นั่นคือ แนวคิดหรือทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของพ่อค้า ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ทั้งในอดีตและปัจจุบันมุ่งเน้นศึกษาอยู่บนสมมุติฐานของพฤติกรรมมนุษย์และการประสานผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน เพราะเป็นแนวทางที่ยั่งยืนและเป็นจริงได้ในระยะยาว แต่การใช้ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของพ่อค้า ก็เป็นหนทางหนึ่งของการแสวงหาความมั่งคั่งจากการค้าอย่างรวดเร็ว หลาย ๆ ประเทศที่มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วก็พึ่งพาหนทางนี้ เช่น ญี่ปุ่น มีการจัดตั้ง KAIDANREN แต่ในระยะยาวแล้วก็จะต้องพบกับการตอบโต้ทางการค้า (Trade Retaliation) และหันกลับมาใช้แนวทางของเศรษฐศาสตร์ที่ประสานผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

นานาทัศนะเกี่ยวกับความเห็นและความหมายของลัทธิพาณิชยนิยม เช่น Schmoller ชี้ว่าเป็นลัทธิสร้างชาติ (State - Making) ศาสตราจารย์ Hechscher มองว่าเป็นก้าวย่างทางประวัติศาสตร์ของนโยบายเศรษฐกิจ ที่ได้บรรจุเนื้อหาสาระเกี่ยวกับมาตรการเศรษฐกิจที่เกี่ยวกับความมั่นคงทางการเมืองและอำนาจของชาติ การสร้างชาติ (State - Making) เป็นเป้าหมายหลัก โดยการใช้เครื่องมือด้านเศรษฐกิจอื่น ๆ และการแทรกแซงของรัฐเป็นส่วนที่สำคัญของหลักคำสอนของลัทธิพาณิชยนิยม

รัฐบาลประเทศต่าง ๆ นำหลักการนี้ไปใช้ เพราะมองเห็นอยู่แล้วว่าเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับสมบูรณาญาสิทธิรัฐ (Absolutist State) ทั้งจากการแข่งขันในต่างประเทศและการทำลายล้างลัทธิศักดินา (Feudalism) เพื่อป้องกันการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองแข่งกับอำนาจรัฐ ซึ่งเห็นได้จากงานเขียนของ โทมัส มุน (Thomus Mun) พ่อค้าชาวอังกฤษผู้รู้จริงคนหนึ่ง จนกระทั่งถึง ฮอร์นิค (Hornick) นักกฎหมายและองคมนตรีชาตินิยมชาวออสเตรีย ต่างสอดรับกันในด้านความคิดเรื่องผลประโยชน์ของชาติว่าจะนำมาซึ่งความก้าวหน้าของประเทศชาติ กลยุทธการรักชาติหรือชาตินิยม (Nationalism) ได้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายและเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ใช้หลักจิตวิทยามากำหนดพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของหน่วยเศรษฐกิจเพื่อเอื้ออำนวยการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งอาจใช้ในช่วงที่เศรษฐกิจประเทศกำลังประสบปัญหา หรือต้องการการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องยาวนาน เช่น ญี่ปุ่น

นโยบายของนักพาณิชยนิยมจึงวางกรอบเพื่อสร้างความเข็งแกร่งให้ชาติ และให้ชาตินำนโยบายของพวกเขาไปใช้ การขยายตัวด้านพาณิชยกรรมนำไปสู่ผลประโยชน์ของปัจเจกบุคคลที่หลากหลาย และกลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้ต่างเพ่งมองไปที่อำนาจส่วนกลางว่าจะเป็นอำนาจรักษาผลประโยชน์ของพวกเขาได้ ในขณะที่ต้องแข่งขันกับคู่แข่งทางการค้า และท้ายสุดประเทศก็ได้ผลประโยชน์จากการค้าด้วยการสร้างความแข็งแกร่งให้รัฐ ด้วยเหตุผลดังกล่าว นโยบายของนักพาณิชยนิยมจึงเป็นไปเพื่อผลกำไรทางการค้าและผลประโยชน์ของชาติ ซึ่งเป็นประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย นโยบายที่ชัดเจนที่สุด คือ การสร้างความเข้มแข็งให้กับอำนาจของอาณาจักร

นักพาณิชยนิยมส่วนใหญ่จึงเชื่อในหลักการของการให้รัฐเข้ามาควบคุม กำกับ ดูแลการค้าเพื่อขยายตลาดให้กว้างขึ้น ซึ่งต่างจากความเชื่อยุคกลางที่ให้จำกัดขอบเขตการค้า อันเป็นผลมาจากรูปแบบการเมืองที่ต้องการปกป้องอำนาจตนเองไว้ แต่เมื่อระบบการเมืองพัฒนาจนระบบกษัตริย์มีความเข้มแข็ง รูปแบบเศรษฐกิจก็เกิดตามขึ้นมาใหม่ พร้อมกับเกิดการสอดประสานผลประโยชน์ซึ่งกันและกันขึ้นมา

ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรทางเศรษฐกิจและการเมือง แนวคิดทางเศรษฐกิจและการเมืองต้องสอดประสานซึ่งกันและกัน ลัทธิทุนนิยมพาณิชย์ได้ปูพื้นฐานเพื่อไปสู่ลัทธิทุนนิยมสมัยใหม่ เห็นได้จากอำนาจรัฐและการแทรกแซงของรัฐในเรื่องเศรษฐกิจที่เอื้ออำนวยต่อพัฒนาการของระบบทุนนิยม นักพาณิชยนิยมต้องการสร้างความเข้มแข็งของชาติเพื่อการปกป้องผลประโยชน์ทางการค้าและทลายกำแพงกีดกันในยุคลาง เพื่อให้เกิดการขยายตัวของพาณิชยกรรม และก็ชัดเจนว่า การควบคุมกำกับดูแล (Regulation) การจำกัดการค้าโดยการผูกขาด (Monopoly) และการปกป้องการค้า (Trade Protection) เป็นหลักการสำคัญและจำเป็นยิ่งของรัฐในขณะนั้น มีความต้องการทุนพาณิชย์ (Commercial Capital) มากขึ้น และการจัดสรรตลาดเพื่อประกันความได้เปรียบคู่แข่ง แต่เมื่อลัทธิทุนนิยมเบ่งบานถึงขีดสุด การผูกขาด การปกป้องการค้า และการควบคุมกำกับดูแลของรัฐก็ไม่จำเป็นอีกต่อไป

กล่าวได้ว่า ยุคพาณิชยนิยมเป็นรูปแบบของการผสานผลประโยชน์ของเศรษฐกิจและการเมืองได้ลงตัวมากที่สุด ระบบการเมืองได้พัฒนากลับมาสู่ยุคสมบูรณาญาสิทธิราชอย่างสมบูรณ์ พร้อมกับมีอำนาจสูงสุดนับจากประวัติศาสตร์ในอดีต ภาคอุตสาหกรรมได้เติบโตตามขึ้นมาตามลำดับ ในส่วนภาคประชาชนก็เกิดระบบทุนนิยมขึ้นมา ทาสหายไปจากระบบแรงงานเข้ามาแทนที่ พร้อมกับสิทธิการถือครองทรัพย์สินได้อย่างเสมอภาค

ลัทธิพาณิชยนิยมกับความมั่งคั่ง

ความมั่งคั่ง (Wealth) ทางเศรษฐกิจ ได้มีการก่อตัวขึ้นนับจากเริ่มมีการศึกษาเศรษฐศาสตร์ในยุคโบราณ ความมั่งคั่งอยู่ในรูปของทรัพย์สินที่ถูกยึดครองโดยส่วนกลาง การสร้างความมั่งคั่งในด้านการผลิตก็มาจากการแบ่งงานกันทำ และมีการกระจายความมั่งคั่งอย่างเสมอภาค ต่อมาในยุคกรีก ระบบการเมืองได้พัฒนาขึ้นมาเป็นรูปแบบการปกครองที่มีลำดับชั้น ระบบเศรษฐกิจก็ได้พัฒนาตามขึ้นมาพร้อมกับเกิดระบบค้าขายขึ้นมา ความมั่งคั่งจึงอยู่ในรูปของการถือครองกรรมสิทธิ์ทรัพย์สิน การนำแรงงานผลิตสินค้าและถูกยึดส่วนเกินไปสู่ชนชั้นปกครอง การค้าเป็นแหล่งของการสร้างมูลค่าเพิ่มและเป็นช่องทางของการสร้างความมั่งคั่ง

ทฤษฎีมูลค่า (Theory of Value) ได้ถูกนักเศรษฐศาสตร์สร้างขึ้นมาเพื่อตอบปัญหาว่า มูลค่าของสินค้าควรเป็นเท่าใด และควรจะมีการกระจายอย่างไรจึงจะเกิดความเป็นธรรม เริ่มแรกพลาโตได้แยกมูลค่าสินค้าเป็นสองแบบคือ มูลค่าการใช้ (Value in Use) กับมูลค่าการแลกเปลี่ยน (Value in Exchange) นักเศรษฐศาสตร์ในยุคแรกเน้นในเรื่องศีลธรรม ก็จะพยายามให้ราคาสินค้าเท่ากับมูลค่าการใช้หรือก็คือไม่ให้มีการสะสมความมั่งคั่งไว้กับปัจเจกชน แต่ถ้าเป็นมูลค่าการแลกเปลี่ยนพ่อค้าสามารถที่จะแสวงหาส่วนเกินจากความต้องการที่แตกต่างออกไปได้ทั้งจาก เวลา สถานที่ ความต้องการ จะเป็นสิ่งระบุส่วนเกินที่จะนำไปสะสมเป็นความมั่งคั่งให้กับพ่อค้า ส่วนชนชั้นปกครองก็จะได้ความมั่งคั่ง จากการขูดรีดส่วนเกินจากมูลค่าสินค้าของแรงงาน (และทาส) ที่ใช้ ---------- ทฤษฎีมูลค่าเท่ากับแรงงาน (Labor Theory of Value)

ในยุคกลาง เป็นการขูดรีดในลักษณะการจัดเก็บส่วยและภาษีทางการค้า ระบบเศรษฐกิจอยู่ในรูปแบบเลี้ยงตัวเอง และมีการใช้ระบบศีลธรรมมาคอยควบคุมกำกับเศรษฐกิจอีกชั้นหนึ่ง เป็นยุคที่มีการนำระบบคุณธรรมมาเป็นสิ่งกำหนดเศรษฐกิจครั้งแรกอย่างจริงจัง หลังจากที่ปราชญ์เมธีในยุคโบราณพยายามนำเสนอมาเป็นระยะเวลายาวนาน เพื่อให้สอดคล้องกับระบบการเมืองที่ใช้ปรัชญาด้านเทวนิยมมาสร้างลัทธิเทวสิทธิ์ เป็นยุคที่การเมืองนำหน้าเศรษฐกิจอย่างแท้จริงและมีการกดขี่ ขูดรีด ไม่น้อยกว่าในยุคใด ๆ เลย

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า รูปแบบของการสะสมความมั่งคั่งมีพัฒนาการต่อเนื่องกันมาและสัมพันธ์กับระบบการเมืองอย่างแนบชิด ในยุคของพาณิชยนิยมความมั่งคั่งถูกกำหนดมาจากการค้า

ขาย การสร้างส่วนเกินในรูปของการผลิตแบบอุตสาหกรรม และส่วนเกินจากพาณิชยกรรมเป็นแหล่งใหญ่

วิธีการของพวกพาณิชยนิยมกับการสร้างนโยบายเศรษฐกิจขึ้นมาครั้งแรก ในช่วงของการสร้างรัฐชาติขึ้นมา ความพยายามแรกเป็นการขจัดอุปสรรคทางการค้าภายในประเทศ ซึ่งเป็นคุณลักษณะของยุคกลาง เมื่อสินค้าจะผ่านแดนจะถูกด่านเรียกเก็บภาษีในเกือบทุก ๆ เมือง และในตอนที่จะข้ามแม่น้ำ ประการที่สอง พัฒนาอุตสาหกรรมเพราะเป็นแหล่งของภาษีที่จะนำมาใช้สนับสนุนกองทัพและรัฐบาล แนวความคิดการแสวงหาประโยชน์จากอาณานิคมเป็นสิ่งที่ถูกต้องเป็นที่ยอมรับในสังคม และแนวคิดเหล่านี้ก็คือนิยามของความมั่งคั่งในยุคของพาณิชยนิยมในช่วงเริ่มต้น

ต่อมา นโยบายเศรษฐกิจได้มีการใช้อย่างแพร่หลายในยุโรปช่วงศตวรรษที่ 16 – 18 ภายใต้การควบคุม ดูแล ของรัฐบาลในเรื่องเกี่ยวกับอุตสาหกรรมและการค้า ซึ่งก็สอดคล้องกับทฤษฎีที่จะทำให้ประเทศเข้มแข็งขึ้นจากดุลการค้า คือ การทำให้การส่งออกมากกว่าการนำเข้าเป็นแนวทางสร้างความมั่งคั่งต่อมา ลัทธิพาณิชยนิยมมีคุณลักษณะไม่สอดคล้องกับความเชื่อในอดีตที่เคยเชื่อกันมา พวกเขาเชื่อว่า การส่งออกสินค้าไปต่างประเทศเป็นสิ่งที่ดีและเป็นช่องทางที่จะแสวงหาผลประโยชน์จากการค้าได้อย่างเต็มที่ นอกจากการยึดครองทรัพย์สิน ทรัพยากร จากประเทศอาณานิคมแล้ว ช่องทางการหาความมั่งคั่งจากการค้าขายกับประเทศอาณานิคมก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการสร้างความมั่งคั่งให้ประเทศแม่สูงสุด และในแนวทางหลังนี้ยังเป็นรูปแบบที่ดูเหมาะสมและซ่อนเงื่อนได้ดีกว่าวิธีการแรก การแสวงหาความได้เปรียบจากการใช้อัตราทางการค้า (Term of Trade) ได้ถูกพัฒนาขึ้นมาในยุคนี้และใช้ต่อเนื่องยาวมาจนถึงยุคปัจจุบัน

ความมั่งคั่งของประเทศจึงขึ้นกับการได้ทองคำหรือเงินมา การเข้าแทรกแซงของรัฐบาลเป็นสิ่งถูกต้องถ้ายังดำเนินการอยู่บนเส้นทางของวัตถุประสงค์นี้ ทัศนะการสร้างความร่ำรวยให้กับชาติแรกเริ่มไม่ได้ผูกโยงติดกับประโยชน์ของพ่อค้า แต่มีเป้าหมายเพื่อปกป้องสต๊อกของโลหะมีค่าไว้กับประเทศ โดยการควบคุมการเคลื่อนย้ายโลหะมีค่าออกนอกประเทศอย่างเข้มงวดและกระตุ้นการนำเข้าโลหะมีค่า ซึ่งข้อห้ามลักษณะนี้เหมือนกับข้อห้ามในยุคกลางและคงอยู่จนกระทั่งยุคขัดแย้งกันเองทางความคิดของนักพาณิชยนิยม ประมาณศตวรรษที่ 14 ความก้าวหน้าทางการค้าอยู่ในความสนใจของผู้ปกครอง เพราะการค้ามีความสัมพันธ์กับปริมาณโลหะมีค่าของประเทศ ดังที่ได้ออกกฎพ่อค้าส่งออกขนสัตว์ต้องนำเข้าโลหะมีค่าถาดหนึ่งต่อการส่งออกขนสัตว์หนึ่งกระสอบ

การขาดแคลนเงินตราสมัยพระเจ้าริชาร์ดที่ II และริชาร์ด แอเลสเบอรี่ ทำให้มีความสนใจเรื่องดุลการค้าของนักพาณิชยนิยม ได้แนะให้รักษาสต๊อกทองคำของประเทศ และไม่ควรให้มีการนำเข้าสินค้ามากกว่าสินค้าส่งออก ระบบข้อมูลข่าวสารและกลไกระบบการเงินระหว่างประเทศ

ถูกสร้างขึ้น การจัดทำบัญชีดุลการชำระเงินเพื่อเป็นข้อมูลข่าวสารของผู้กำกับดูแลการค้าระหว่างประเทศถูกนำมาใช้และเป็นระบบข้อมูลทางการค้าและการเงินระหว่างประเทศ

การห้ามการส่งออกทองคำและนำเข้าสินค้าฟุ่มเฟือย อยู่ในการควบคุมดูแลของสำนักปริวรรตเงินตรา (The Office of Royal Exchange) แต่การจำกัดและควบคุมทำได้ไม่นานนัก เนื่องจากพัฒนาการของการค้าระหว่างประเทศ พ่อค้าได้ค้นพบวิธีการหลีกเลี่ยงที่ถูกต้องตามกฎหมาย จากความพยายามป้องกันการเคลื่อนไหวของราคาอัตราแลกเปลี่ยน และการเคลื่อนย้ายทองคำและโลหะเงินของสำนักปริวรรตเงินตรา ยิ่งทางการออกกฎเกณฑ์มาควบคุมเข้มงวดเท่าไร พ่อค้ายิ่งค้นพบช่องทางการหลีกเลี่ยงที่ถูกต้องตามกฎหมายมากเท่านั้น การเติบโตทางการค้าได้ทำลายหลักการเดิมของเจ้าหน้าที่ศุลกากรที่บันทึกอัตราแลกเปลี่ยนลงไว้ในสมุด ตั๋วแลกเงิน (Bill of Exchange) กลายมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการชำระหนี้ระหว่างประเทศ และก่อให้เกิดชนชั้นใหม่ของสังคมคือ ชนชั้นนักการเงินที่เชี่ยวชาญการเงินระหว่างประเทศ มาตรการควบคุมของรัฐจึงไม่สามารถนำมาใช้บังคับได้ และยังมีข้อผ่อนปรนให้บริษัทที่ได้รับสิทธิพิเศษส่งออกทองคำไปยังหมู่เกาะเครื่องเทศได้ในแต่ละเที่ยวเรือ

การขยายตัวของพาณิชยกรรมในศตวรรษที่16 ที่ต้องเผชิญกับปัญหาการแข่งขันทางการค้าของชาติต่าง ๆ และการเคลื่อนย้ายโลหะมีค่าออกนอกประเทศจำนวนมาก ก็นำมาสู่ปัญหาอีกครั้งหนึ่ง นั่นคือ คำถามเกี่ยวกับการควบคุมกำกับดูแลการค้า นักทองคำแท่ง (Bullionist) คือชื่อที่ตั้งให้กับบุคคลที่รื้อฟื้นข้อห้ามการส่งออกโลหะมีค่าและตั้งสำนักปริวรรตเงินตราขึ้นมาใหม่ เพื่อให้มีบทบาทควบคุมการแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ ตัวแทนที่สำคัญที่สุดของแนวคิดนี้คือ เจอรัลด์ มาไลนส์ (Gerald Malynes)

เจอรัลด์ มาไลนส์ เน้นการแทรกแซงของรัฐในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการค้าระหว่างประเทศและการแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศที่ถือว่ามีความสำคัญที่สุด ตัวอย่างเช่น ธุรกรรมการแลกเปลี่ยนของนักการเงินภาคเอกชน โดยการลดปริมาณทองคำแท่งภายในประเทศและทำให้อัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้น (บ่อยครั้งเป็นการขูดรีดดอกเบี้ย)

มาไลนส์ ยอมรับว่า การแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศและภายในประเทศเป็นความจำเป็น การค้าเป็นผลประโยชน์ส่วนตนของพ่อค้า รัฐบาลต้องควบคุมเพื่อจะได้มั่นใจได้ว่าสังคมจะได้รับสวัสดิการที่ดี[17] เงินตราถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นตัวกลางในการแลกเปลี่ยนและเป็นมาตรวัดมูลค่า ตั๋วแลกเงินก็เช่นเดียวกัน ใช้เป็นมาตรวัดมูลค่าของการแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศ แต่พ่อค้าเงินก็ใช้เล่ห์กลแสวงหาผลประโยชน์จากตั๋วแลกเงิน การแลกเปลี่ยนที่ผิดกฎหมายเติบโต

---

[17] ในยุคนี้นักเศรษฐศาสตร์ พยายามที่จะให้ความมั่งคั่งกระจายไปสู่ประชาชนทั่วไปด้วย ไม่ต้องการให้ระบบทุนนิยม ยึดผลประโยชน์ไปให้นายทุนฝ่ายเดียว

เพิ่มขึ้นได้ทำลายค่าเสมอภาค (Parity) ของตั๋วแลกเงินระหว่างประเทศ ซึ่งค่าเสมอภาคนี้เรียกว่า ค่าเสมอภาคการแลกเปลี่ยนของโรงกษาปณ์ (Mint Par of Exchange) [18] ตัวอย่างเช่น สัดส่วนของมูลค่าของเงินสองสกุลจะต้องเท่ากับมูลค่าของทองคำที่ใช้ทำเหรียญ ถ้าใช้ทองคำเท่ากันเงินสองสกุลนั้นต้องมีค่าเท่ากัน การแลกเปลี่ยนจึงเกิดขึ้นบนพื้นฐานความเป็นจริงนี้ เรียกว่า ค่าเสมอภาคการแลกเปลี่ยน (Par Pro Pari) จึงจะเป็นการแลกเปลี่ยนบนพื้นฐานของศีลธรรม แต่ถ้าสัดส่วนของมูลค่าเงินไม่เท่ากับค่าเสมอภาค การแลกเปลี่ยนก็จะไม่ยุติธรรมกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งและที่สำคัญคือ ถ้าอัตราแลกเปลี่ยนคงที่ การเคลื่อนย้ายทองคำออกนอกประเทศก็จะไม่เกิดขึ้น และถ้าประเทศใดประเทศหนึ่งได้เปรียบอัตราแลกเปลี่ยน ทองคำก็จะไม่ไหลออกจากประเทศนั้น ในทางตรงข้ามทองคำก็จะไหลเข้าประเทศ ซึ่งเท่ากับทำให้ทองคำไหลออกจากประเทศคู่แข่งทาการค้า

มาไลน์ ได้กำหนดอัตราแลกเปลี่ยนดุลยภาพขึ้นมา และแสดงให้เห็นว่าถ้าอัตราแลกเปลี่ยนผันผวนไม่อยู่ในดุลยภาพจะทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายทองคำอย่างไร ซึ่งต่อมาก็คือทฤษฎีการกำหนดค่าทองคำ มาไลนส์ เสนอให้แก้ปัญหาอัตราแลกเปลี่ยนที่ไม่ยุติธรรมเพื่อป้องกันทองคำไหลออกนอกประเทศว่า การทำธุรกรรมแลกเปลี่ยนให้เป็นหน้าที่ของผู้ปริวรรตทางการ (Royal Exchanger) หรือไม่ก็เป็นผู้ที่ได้รับมอบอำนาจจากกษัตริย์เท่านั้น ธุรกรรมการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่ากับค่าเสมอภาคการแลกเปลี่ยนต้องถูกห้ามเด็ดขาด การแลกเปลี่ยนภายใต้เงื่อนไขค่าเสมอภาคการแลกเปลี่ยนเท่านั้นจึงจะทำได้ ทั้งนี้เพื่อป้องกันเล่ห์เหลี่ยมของพ่อค้าเงิน ทำให้การแลกเปลี่ยนมีเสถียรภาพและเพื่อรักษาสมบัติของชาติไม่ให้รั่วไหลออกนอกประเทศ ซึ่งประเด็นหลังเป็นวัตถุประสงค์หลักของมาไลน์

เอ็ดเวิร์ด มิสเซลเดน (Edward Misselden) ค.ศ. 1623 ได้กล่าวถึงคำว่า ดุลการค้า (Trade Balance) [19] และให้ทัศนะเรื่องการค้าระหว่างประเทศว่า อัตราแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศก็เหมือนกับราคาสินค้าชนิดหนึ่ง ราคาถูกกำหนดโดยประโยชน์ของสินค้านั้น ๆ และราคาที่กำหนดในขณะนั้นจะสูงหรือต่ำจะแปรผันขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของผู้ซื้อและผู้ขาย เช่นเดียวกัน ราคาการแลกเปลี่ยนขึ้นอยู่กับประโยชน์ของเงินตรา ซึ่งมีราคาเท่ากับค่าเสมอภาคออกจากโรงกษาปณ์ แต่อัตราแลกเปลี่ยนขึ้นลงอยู่รอบ ๆ ดุลยภาพนี้ขึ้นอยู่กับโอกาสของคู่ค้า นั่นคือขึ้นอยู่กับอุปสงค์และอุปทาน การแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศมิใช่สาเหตุที่ทำให้ทองคำไหลออกนอกประเทศ แต่ถูกกำหนดโดยขนาดการค้าระหว่างประเทศ

---

[18] โรงกษาปณ์จะผลิตเหรียญเงินและเหรียญทอง แล้วกำหนดค่าเหรียญให้เท่ากับมูลค่าของเงินหรือทองคำที่ใช้ทำเหรียญนั้น ๆ

[19] นักพาณิชยนิยมสนใจการค้าระหว่างประเทศ สิ่งที่เขาเรียกว่า ดุลการค้านั้นในปัจจุบันเรียกว่า ดุลการชำระเงิน (Balance of Payment) และใช้มาถึง ค.ศ. 1767 เซอร์ เจมส์ สจ๊วต (Sir James Steuart) จึงได้แยกดุลการค้ากับดุลการชำระเงินออกจากกันอย่างชัดเจนและใช้มาจนปัจจุบัน

การตัดสินใจว่า การค้าให้ประโยชน์หรือไม่อย่างไร ต้องดูความสัมพันธ์ระหว่างการส่งออกและนำเข้า โดยพิจารณาที่ดุลการค้า ซึ่งจะชี้ให้เห็นความแตกต่างของฐานะทางการค้าของราชอาณาจักรกับประเทศอื่น ฉะนั้นนโยบายของรัฐต้องรักษาดุลการค้าให้ได้เปรียบและป้องกันไม่ให้ดุลการค้าเสียเปรียบ การส่งออกที่เกินดุลทำให้ประเทศได้สมบัติและร่ำรวยขึ้น ขณะเดียวกันการกระตุ้นการส่งออกจะทำให้คนยากจนมีงานทำจากการผลิตสินค้าเพื่อส่งออก แต่การนำเข้าจะให้ผลตรงกันข้าม โดยเฉพาะการนำเข้าสินค้าฟุ่มเฟือย ประเทศอังกฤษต้องพัฒนาการประมงเพื่อจะได้ไม่พึ่งพาอาหารจากต่างประเทศ

ผลกระทบของการเสื่อมค่าหรือด้อยค่า (Debasement) ของเหรียญเงินตรา โทมัส มุนประณามการทำให้เหรียญเงินด้อยค่าลงเพราะจะกระทบต่อการกระจายความมั่งคั่ง เหรียญเงินจากต่างประเทศที่หมุนเวียนอยู่ในประเทศอังกฤษมีราคาสูงกว่ามูลค่าของมัน จึงเป็นเหรียญที่มีมูลค่าต่ำกว่ามาตรฐานของอังกฤษ และถ้าเหรียญด้อยค่าเหล่านี้มีส่วนต่างมาก จะทำให้สมบัติของประเทศไหลออกนอกประเทศ จอห์น เฮลล์ (John Hales) กล่าวว่า การทำให้ค่าเงินเสื่อมหรือด้อยค่าจะก่อให้เกิดความเลวร้ายด้านเศรษฐกิจมากมาย เพราะค่าเงินเสื่อมจะไปกระทบราคาสินค้านำเข้าและการเงิน เงินเฟ้อจะกระทบการกระจายความมั่งคั่งระหว่างชนชั้นต่าง ๆ ในสังคม เอดเวิดมิสเซลเดล (Edward Misselden) เห็นความสำคัญของอัตราแลกเปลี่ยน เงินเป็นเครื่องชี้ภาวะตลาด เช่น เงินสกุลในประเทศมีค่าแพงขึ้น จะซื้อของจากต่างประเทศได้ถูกลง

นโยบายเศรษฐกิจของลัทธิพาณิชยนิยม

แนวคิดแบบพ่อค้า มิได้อยู่บนปรัชญาใดที่สะท้อนในเรื่องศีลธรรมออกมาก เป็นการหาผลประโยชน์ (Exploitation) ให้ได้มากที่สุด ไม่มีแนวทางประนีประนอมผลประโยชน์กับประเทศคู่ค้า ถึงแม้ว่า จะมีประสิทธิผลในการหากำไรให้มากสุด แต่ก็อยู่บนความเปราะบางของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ และทำให้ปริมาณการค้าระหว่างประเทศลดลง อย่างไรก็ตาม สิ่งนี้ก็เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นครั้งหนึ่งในหน้าประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของโลก เป็นยุคที่มีความเห็นแก่ตัวของจักรวรรดินิยมอย่างไม่น่าเลียนแบบ แต่ในโลกแห่งความเป็นจริงแนวคิดเหล่านี้ก็แฝงอยู่ในจิตสำนึกและวิญญาณของพ่อค้า เพียงแต่ว่าจะให้ความสำคัญมากน้อยเพียงไรในแต่ละช่วงเวลาและสะท้อนออกมามากน้อยเพียงไร ก็ขึ้นอยู่กับการทำนโยบายเศรษฐกิจมาใช้ว่าอยู่ในรูปแบบใด

รัฐชาติสนับสนุนการผูกขาดทางการค้า เพราะทำให้การค้าขยายตัวมากขึ้นเป็นแหล่งรายได้ของรัฐชาติที่สำคัญ สำหรับพ่อค้าแล้วการได้สิทธิผูกขาดเป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการพัฒนาโรงงานหัตถอุตสาหกรรม การขยายการค้า และการสร้างกำไรมหาศาล โดยเฉพาะการผูกขาดการค้ากับต่างประเทศของบริษัทใดบริษัทหนึ่ง มีความจำเป็นมากในสมัยนั้น เพราะการค้าต้องผจญภัยและมีความเสี่ยงสูง ขณะเดียวกันสถาบันกษัตริย์ก็มีค่าใช้จ่ายสูง เพื่อรักษาและสร้างความ

เข้มแข็งให้สถาบัน การปกป้องผลประโยชน์ทางการค้าระหว่างประเทศจึงเป็นแหล่งที่มาของแหล่งรายได้ที่สำคัญ

แนวคิดแบบสุดโต่งของพวกพาณิชยนิยมอยู่บนแนวคิดแบบพ่อค้ามิได้อยู่บนปรัชญาใดที่สะท้อนในเรื่องศีลธรรมออกมาเป็นการหาผลประโยชน์ (Exploitation) ให้ได้มากที่สุด การบริหารบริษัทกับนโยบายเศรษฐกิจ ได้ถูกกำหนดขึ้นมาจากพวกพาณิชยนิยมให้เป็นแนวทางเดียวกัน นักเศรษฐศาสตร์ของกลุ่มนี้จึงเป็นผู้บริหารของบริษัทขนาดใหญ่ของประเทศอังกฤษที่ผูกขาดการค้าระหว่างประเทศ บริษัทร่วมทุนขนาดใหญ่ที่ได้สิทธิผูกขาดการค้าระหว่างประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลกในช่วงศตวรรษที่ 16 และ 17 ประกอบด้วย The Merchant Adventures , The Eastland Company และ The East India Company

เพื่อลดความเสี่ยงภัยของการค้า การมีอาณานิคมจึงกลายเป็นอาวุธสำคัญเป็นความพยายามของพ่อค้าและบริษัทที่จะควบคุมพื้นที่ห่างไกลที่ตัวเองทำการค้าอยู่ ซึ่งพวกเขาจะทำได้ก็ต่อเมื่อใช้กองกำลังทหารของรัฐเข้ามาช่วย ความเชื่อมโยงระหว่างผลประโยชน์ทางการค้าและรัฐบาลแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น และนโยบายที่รัฐให้ความสำคัญคือ ปัญหาเรื่องการค้า

โทมัส มุน (Thomas Mun , 1574 - 1641) นักพาณิชยนิยมที่มีชื่อเสียงเป็นคณะกรรมการในบริษัทอินเดียตะวันออกและได้เป็นผู้อำนวยการต่อมา เขาได้เสนอแผนอย่างรอบคอบที่จะทำให้อังกฤษเพิ่มความมั่งคั่ง แนวคิดทางพาณิชยนิยมของเขา คือ

1. อังกฤษต้องขายสินค้าแก่ประเทศอื่นมากกว่าซื้อเข้า เพื่อมีดุลการค้าได้เปรียบ
2. ให้ชาวอังกฤษใช้ที่ดินว่างเปล่าเพาะปลูกให้มาก เพื่อผลิตวัตถุดิบป้อนโรงงานได้มาก
3. ลดการบริโภคสินค้าต่างประเทศลง และหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลงในแฟชั่นต่าง ๆ และของฟุ่มเฟือย
4. ฉลาดที่จะขายสินค้าไปยังต่างประเทศ ให้ตั้งราคาสูงสำหรับสิ่งจำเป็นที่ชาวต่างประเทศต้องซื้อ และลดราคาสินค้าที่มีการแข่งขันกันมาก
5. ขนส่งสินค้าอังกฤษไปยังต่างประเทศโดยเรือของอังกฤษเพื่อได้ค่าธรรมเนียมการขนส่ง
6. ประหยัดการใช้ทรัพยากรเพื่อเป็นสินค้าออก
7. พัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศ เพื่อผลิตสิ่งจำเป็นใช้ในประเทศและส่งขายต่างประเทศ
8. ทำให้อังกฤษเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนระหว่างชาติต่าง ๆ เพื่อเพิ่มสินค้าเข้าและออกจากอังกฤษให้สูงไว้ เพื่อได้ค่าธรรมเนียมการขนส่งและค่าฝากสินค้า
9. ค้ากับประเทศที่ผลิตสินค้าขั้นปฐม (เกษตรกรรม) ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อซื้อวัตถุดิบในราคาถูก นำมาผลิตเป็นสินค้าสำเร็จรูปส่งออกไปขายในราคาแพงขึ้น
10. ไม่ส่งเงินและทองออกนอกประเทศ เพราะเป็นสิ่งจำเป็นในการช่วยสนับสนุนการค้าระหว่างประเทศให้เจริญรุ่งเรือง (ในตอนหลังยอมให้มีการนำออกไปได้ ถ้าสามารถนำกลับเข้ามาได้มากกว่า)

11. เก็บแต่พอสมควรหรือไม่เก็บภาษีสินค้าที่ผลิตเพื่อส่งออก แต่เก็บอากรแก่สินค้านำเข้าแพง
12. มีการร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างรัฐบาลและนักธุรกิจ เพื่อส่งสินค้าออกให้ได้มาก
13. ให้มีดุลบริการ (Service Balance) เช่น ค่าระวางขนส่งทางเรือ ค่าประกันภัยทางทะเล ค่าเดินทางท่องเที่ยว และนำไปบวกกับดุลการค้า (Trade Balance) เพื่อคำนวณหาดุลการชำระเงิน (Balance of Payment) ต่อไป

ต่อมา การค้ามีความสลับซับซ้อนมากขึ้นมีรูปแบบที่ก้าวหน้ามากขึ้น รวมถึงการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมทำให้มีความซับซ้อนมากขึ้น ถ้าเราใช้แนวทางการปกป้องทางการค้าที่ใช้อยู่ในปัจจุบันและเป็นที่ยอมรับของนักเศรษฐศาสตร์ในระดับหนึ่งว่าเป็นสิ่งที่ยอมรับได้ในกติกาเศรษฐกิจโลก ก็จะพบความเข้มข้นของการใช้มาตรการในยุคพาณิชยนิยม การกำหนดวิธีการปกป้องทางการค้าในปัจจุบันแบ่งออกเป็นสองประการคือ

- การตั้งกำแพงภาษี (Tariff)
- มาตรการที่มิใช่กำแพงภาษี (Non – Tariff Barrier) ในส่วนนี้จะเน้นในเรื่องของการจำกัดโควต้า การควบคุมคุณภาพสินค้า แหล่งกำเนิดสินค้า การควบคุมสิ่งแวดล้อม การใช้แรงงานเด็กและสตรี ฯลฯ

พบว่ามีมาตรการที่ 11 ของโทมัส มุน ที่ให้ตั้งกำแพงภาษีและการจำกัดโควต้า ส่วนมาตรการอื่นจะเป็นวิธีดำเนินธุรกิจโดยทั่วไป และมาตรการข้อที่ 5 เป็นการเลือกปฏิบัติของธุรกิจก็อาจมีการตอบโต้ทางธุรกิจ แต่นโยบายเศรษฐกิจส่วนอื่น ๆ ที่มิได้กล่าวในแผนของ โทมัส มุน กลับมีความเข้มข้นมาก อาทิเช่น การให้อำนาจผูกขาดด้านตลาดและการผลิต การออกกฎหมายห้ามนำเข้าสินค้าเกษตรเพื่อปกป้องสินค้าเกษตรภายในประเทศ การผูกขาดทางการค้ากับอาณานิคมมีหลายมาตรการ (เช่น มีการควบคุมอย่างเข้มงวดกับสินค้านำเข้าจากอาณานิคม ควบคุมการค้ากับประเทศอื่นที่มิใช่ประเทศแม่ กระตุ้นให้อาณานิคมซื้อของประเทศแม่ กดดันมิให้มีการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมในอาณานิคม กำหนดสินค้าบางอย่างที่ผลิตได้ในอาณานิคมต้องส่งเข้าประเทศอังกฤษและอาณานิคมเท่านั้น เช่น น้ำตาล ยาสูบ ฝ้าย สี ขิง และไม้ เป็นต้น เพื่อให้อังกฤษเป็นศูนย์กลางทางการค้าของสินค้าทุกชนิด) อังกฤษจะเก็บภาษีสูงมากกับสินค้าที่บรรทุกโดยเรือของต่างชาติ การให้เงินอุดหนุนกับอุตสาหกรรมภายในประเทศ

แนวทางนโยบายเศรษฐกิจแบบประสานผลประโยชน์ของประเทศคู่ค้า ส่วนใหญ่จะอยู่บนแนวทางเศรษฐกิจเสรี ซึ่งก็จะมีการพัฒนาโครงสร้างการผลิตเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรมให้ได้เร็วที่สุด เพราะความเสียเปรียบของผลผลิตเกษตรกรรมในการค้าขายเป็นสิ่งที่ทุกประเทศต้องการหลีกหนีและมุ่งไปสู่สิ่งที่ดีที่สุดที่จะให้กับประเทศตนเอง สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นแรงผลักดันในเรื่องของการแข่งขัน แต่ทว่าถ้าช่องว่างของการผลิตระหว่างประเทศพัฒนาแล้วกับกำลังพัฒนาไล่ตามกันมาทันก็จะเกิดการแข่งขันที่ประเทศพัฒนาแล้วจะแพ้เพราะปัจจัยการผลิตในประเทศจะแพงกว่า การ

สร้างนวตกรรม (Innovation) จึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้เกิดช่องว่างการผลิตอีกครั้ง แต่ถ้าทำไม่ได้ก็จะเห็นแนวทางของนโยบายเศรษฐกิจที่ต้องปกป้องประโยชน์ของประเทศและเพื่อมิให้เศรษฐกิจของประเทศประสบปัญหาเศรษฐกิจ ลักษณะการใช้นโยบายเศรษฐกิจโลกก็จะสะท้อนออกมาในรูปแบบเช่นนี้เสมอไปแม้ในอนาคต

ในกลางศตวรรษที่ 18 Phillip Von Hornick , Johan Yosim Becker และ J.H. Justi ชาวออสเตรียและเยอรมัน ได้เขียนหนังสือชื่อ The Kameralists ขยายความลัทธิพาณิชยนิยม โดยมีความเห็นความมั่งคั่งคล้ายนักพาณิชยนิยม แตกต่างที่ลัทธินี้เห็นว่า เงินของรัฐ (Public Finance) ที่ได้มาจากภาษีอากร และรัฐทำการค้าอุตสาหกรรม เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความมั่งคั่งและทำให้รัฐมีอำนาจเข้มแข็งขึ้น ยิ่งดำเนินธุรกิจจนทำได้ทุกอย่าง สามารถเลี้ยงตัวเองได้ (Self Sufficient) ยิ่งจะก่อความมั่งคั่งให้แก่ประเทศ กลุ่มนี้ยังมีแนวคิดว่าสิ่งที่ผลิตขึ้นทั้งสิ้น ทั้งผลิตผลเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม ก่อให้เกิดความมั่งคั่งตราบที่ผลิตขึ้นภายในประเทศ แต่ถ้าผลิตจากต่างประเทศโดยสั่งเข้ามาจำหน่ายในประเทศแล้ว ย่อมเป็นการสูญเสียความมั่งคั่งไป

ลัทธิคาเมอรัล เกิดขึ้นในประเทศเยอรมัน ซึ่งมีนโยบายไม่เหมือนกับประเทศอื่นที่มุ่งแสวงหาอาณานิคม แต่เยอรมันมุ่งสร้างความเข้มแข็งให้ประเทศเพื่อจะเป็นมหาอำนาจในภาคพื้นทวีปยุโรปจึงไม่มีการออกล่าอาณานิคม แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ของชาวเยอรมันกับออสเตรียอยู่ภายใต้แนวคิดของลัทธินี้มากกว่าสองร้อยปี คำว่า Camera (ภาษาเยอรมัน Kammer) หมายถึงสถานที่ซึ่งเป็นที่เก็บราชสมบัติของกษัตริย์ และต่อมาได้เปลี่ยนความหมายไปเป็นคำที่แสดงถึงราชสมบัติของกษัตริย์ ดังนั้นคำนี้จึงหมายถึงศิลปะของการรักษา สรรหา และการเกี่ยวกับราชสมบัติ

พวกคาเมอรัลลิสต์นี้ อาจเรียกว่าพวกพาณิชยนิยมเยอรมัน เพราะมีความเห็นว่าความมั่งคั่งของประเทศได้มาจากการค้าขายเหมือนกัน แต่ที่แตกต่างมีการส่งเสริมอุตสาหกรรมภายในประเทศเพื่อให้มีลักษณะเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเองได้ คิดว่าการมีประชากรมาก ทำให้การบริโภคเพิ่มซึ่งเป็นลักษณะเศรษฐกิจที่กำลังพัฒนา และได้แสดงความคิดการทำให้รัฐมั่งคั่งด้วยภาษี มีนักเขียนคนสำคัญกล่าวถึงเรื่องภาษีในเศรษฐศาสตร์การเมือง (ค.ศ. 1775) ไว้โดยย่อ คือ

1. ภาษีจะต้องไม่เก็บจนขัดขวางการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมและการค้า
2. ภาษีควรจัดเก็บในลักษณะที่ว่าประชาชนเต็มใจที่จะเสีย
3. ประชาชนควรเสียภาษีเสมอภาคกัน
4. ภาษีควรเก็บบนสิ่งของที่สามารถแสดงจำนวนได้ชัด และแสดงให้เห็นการเก็บด้วยความซื่อสัตย์
5. ภาษีควรเก็บบนสิ่งของที่ต้องใช้ผู้ตามเก็บน้อยที่สุด
6. ภาษีควรจัดเก็บเป็นจำนวนและเวลาการจ่ายเงินในลักษณะที่จะทำให้ผู้เสียสะดวกสบายที่สุด

อย่างไรก็ตาม แนวคิดของสองกลุ่มก็มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในยุคต่อ ๆ มา ขอบเขตของการเขียนแตกต่างกันจนเห็นได้ชัด พวกพาณิชยนิยมอังกฤษเขียนไว้อย่างกว้าง ๆ และเป็นแม่บท แต่พวกพาณิชยนิยมเยอรมันจะแบ่งเป็นขั้นตอนมีหัวข้อเรื่องและมีกฎเกณฑ์ว่าด้วยเหตุผลและต่อเนื่องกันไปอย่างมีระบบ ทั้งสองกลุ่มยังแตกต่างกันในการแสดงออกถึงต้นกำเนิดและวัตถุประสงค์ พวกพาณิชยนิยมเยอรมันสนใจเรื่องประสิทธิภาพในการบริหาร สิทธิ และหน้าที่ ของผู้ปกครองประเทศ แต่พวกอังกฤษสนใจในเรื่องผลประโยชน์ของรัฐซึ่งไม่เกี่ยวกับตัวบุคคล ประการสุดท้ายพวกพาณิชยนิยมเยอรมันไม่สนใจมากนักเกี่ยวกับเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การค้า หรือเรื่องดุลการค้า เหมือนพวกอังกฤษ แต่สนใจเกี่ยวกับเทคนิคการผลิตในเกษตรกรรมหรืออุตสาหกรรม ซึ่งพวกอังกฤษไม่ค่อยสนใจ แม้เยอรมันจะมีการพัฒนาอุตสาหกรรมช้ากว่าอังกฤษ แต่มีวิธีการที่แตกต่างกัน อังกฤษปล่อยให้มีการพัฒนาอย่างเสรี เยอรมันเป็นรูปแบบการวางแผน รัฐเข้าแทรกแซงตั้งโรงงานอุตสาหกรรมพื้นฐาน (Basic Industry) โดยลัดขั้นตอนการพัฒนาอุตสาหกรรมขั้นปฐม ส่วนใหญ่จะใช้ตลาดภายในประเทศที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในยุโรปเป็นตัวรองรับสินค้าที่ผลิตภายในประเทศ เมื่ออุตสาหกรรมเข้มแข็งแล้วก็ผ่องถ่ายโอนเป็นของเอกชน และในท้ายสุดความสนใจเรื่องเทคนิคทำให้การพัฒนาอุตสาหกรรมแซงอังกฤษได้ในช่วง ค.ศ. 1900 เป็นต้นไป อุตสาหกรรมเคมีและอิเล็คทรอนิคส์ พัฒนาจนเป็นผู้นำโลกคู่กับประเทศสหรัฐอเมริกา

การตอบโต้ทางการค้า (Trade Retaliation)

ลัทธิพาณิชยนิยม ได้ประสบความสำเร็จในการกระตุ้นอุตสาหกรรมและการพัฒนาอาณานิคม แต่ในไม่ช้าก็ก่อเกิดพลังกดดันลัทธิขึ้นมา การใช้อาณานิคมเป็นแหล่งตอบสนองสินค้าสำหรับเศรษฐกิจประเทศแม่ และการกีดกันอาณานิคมออกจากการค้ากับประเทศอื่น ก็มีการตอบโต้ทางการค้าเกิดขึ้นเรียกว่า American Revolution ประเทศอาณานิคมได้แสดงความปรารถนาที่จะสามารถค้าได้อย่างเสรี เพื่อแสวงหาความได้เปรียบทางเศรษฐกิจ (Economic Advantage) ที่พวกเขาสามารถหาได้

ภาวะเงินเฟ้ออย่างรุนแรง (Hyper Inflation)

ปรากฏการณ์เงินเฟ้ออย่างรุนแรงในระบบเศรษฐกิจของพวกพาณิชยนิยม เป็นสิ่งที่นักเศรษฐศาสตร์ที่ผ่านมาไม่เคยพบในช่วงเศรษฐกิจกำลังรุ่งเรือง ปัญหาเกิดจากดุลการค้าเกินดุลในประมาณที่สูงมาก เมื่อมีดุลการค้าเกินดุล ทองคำและเงินไหลเข้าประเทศ เป็นการเพิ่มปริมาณเงินหมุนเวียนในภาคเอกชน เมื่อปริมาณเงินหมุนเวียนเพิ่มขึ้น ระดับราคาสินค้าก็จะเพิ่มสูงขึ้นด้วยเพราะอุปสงค์รวมในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น แต่อุปทานของสินค้ามิได้เพิ่มขึ้น ในตอนหลังนักเศรษฐศาสตร์ด้านการเงินได้สร้างทฤษฎีปริมาณเงิน (Quantity Theory of Money) มาอธิบาย

ปรากฏการณ์นี้ว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร สรุปได้ว่า ราคาสินค้าสูงขึ้นเพราะการเพิ่มปริมาณเงิน แต่อุปทานสินค้ามิได้เพิ่มด้วย จึงเกิดเงินเฟ้อแบบอุปสงค์ดึงไป (Demand Pull Inflation)

การเกิดเงินเฟ้ออย่างรุนแรงทำให้ปัจจัยการผลิตในประเทศอังกฤษสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่ในขณะที่ประเทศคู่แข่งมิได้เพิ่มขึ้น (การปรับลดค่าอัตราแลกเปลี่ยนมิได้ดำเนินการ) ทำให้ต้นทุนเปรียบเทียบในการผลิตสินค้าอังกฤษเพิ่มสูงขึ้น และไปลดการค้าระหว่างประเทศลง เป็นเหตุการณ์ที่เกิดใกล้ช่วงยุคท้าย ๆ ของลัทธิพาณิชยนิยม

เดวิด ฮูม (David Hume) ค.ศ. 1752 ได้พิมพ์บทความเรื่อง Balance of Trade (ดุลการค้า) ทฤษฎีทำลายความหวาดกลัวของนักพาณิชยนิยมที่ว่า จะมีทองคำและเงินไม่เพียงพอในระบบเศรษฐกิจ ทฤษฎีแสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า ทองคำและเงินมีการเคลื่อนไหวไปมาและเข้าออกประเทศตามความจำเป็นและความเหมาะสมโดยอัตโนมัติเสมอ โดยไม่ต้องกลัวว่าจะขาดแคลนทองคำและโลหะเงิน เมื่อเทียบกับประเทศอื่นที่ทำการค้าขายติดต่อกัน

ความมั่งคั่งในรูปแบบของการสะสมโลหะมีค่าจากการเกินดุลการค้า เริ่มถูกสั่นคลอนว่าจะเป็นหนทางที่ถูกต้องและดีที่สุดสำหรับประเทศหรือไม่ การไหลเข้าของปริมาณทองคำจำนวนมากทำให้ประเทศต้องประสบปัญหาภาวะเงินเฟ้ออย่างรุนแรง [20] เป็นสิ่งทำลายเศรษฐกิจของประเทศพร้อมกับลดความสามารถในการแข่งขัน (Competitiveness) ของประเทศลง ดังที่เกิดขึ้นกับประเทศอังกฤษในเวลานั้น การแสวงหาแนวคิดใหม่ในเรื่องความมั่งคั่งของประเทศได้เกิดขึ้นใหม่อีกครั้ง และท้ายสุดไปจบลงที่แนวคิดของ อดัม สมิธ

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิต (Structural Change)

การปฏิวัติทางการค้าและการปรับรูปแบบองค์กรการผลิต เป็นก้าวย่างที่ทำให้พ่อค้าทุนครอบงำกระบวนการผลิตไว้ได้หมด ซึ่งก่อนหน้านี้จะเป็นการผลิตโดยวิธีการที่ผู้ผลิตรายย่อยรับวานจากพ่อค้ามาทำการผลิต หรือเป็นการจ้างทำของให้กับพ่อค้า กำไรของพ่อค้าเป็นผลพวงจากการผูกขาดและตัดตอน เมื่อนายทุนอุตสาหกรรมดั้งเดิมได้สินค้ามาก็จะขายให้นายทุนพาณิชย์ที่เป็นผู้ผูกขาดการค้าส่งและการส่งออก พ่อค้าหรือนายทุนพาณิชย์จึงครอบงำการผลิตได้เบ็ดเสร็จ ขณะเดียวกันลัทธิทุนอุตสาหกรรมดั้งเดิม ก็ก่อตัวขึ้นแบบค่อยเป็นค่อยไป นั่นคือ พัฒนาการจากระบบให้งานไปทำแล้วได้ผลผลิตมา กลายสภาพไปเป็นพ่อค้านักหัตถอุตสาหกรรม (Merchant Manufacturer)

---

[20] ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มหภาคที่ใช้ในปัจจุบัน ก็จะแสดงปัญหาเงินเฟ้ออย่างรุนแรงเป็นปัญหาที่สำคัญของการบริหารนโยบายเศรษฐศาสตร์มหภาค โดยกำหนดให้เป้าหมายการบริหารเศรษฐศาสตร์มหภาคเป็นอัตราการเจริญเติบโตของประเทศ และปัญหาที่ผู้บริหารต้องระมัดระวังประกอบด้วยสองเรื่องสำคัญ คือ เงินเฟ้อ และการว่างงาน

การพัฒนาในช่วงเริ่มต้นนี้แม้จะยังไม่มีประสิทธิภาพ (Efficiency) ต้นทุนการผลิตยังสูงอยู่ คุณภาพสินค้ายังไม่ได้มาตรฐานมากนัก แต่เมื่อแรงกดดันของตลาดที่มีขนาดใหญ่มากขึ้นอย่างรวดเร็ว แนวทางการแสวงหากำไรก็ต้องลดต้นทุนการผลิตให้ได้มากที่สุด นอกจากนี้การพัฒนาคุณภาพสินค้าเพื่อหามูลค่าเพิ่ม (Value Added) ก็เป็นสิ่งสำคัญตามมา เพราะทำให้การตั้งราคาสินค้าสามารถตั้งราคาได้สูงกว่าสินค้าปกติทั่วไป แนวทางนี้ได้เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในประเทศอังกฤษที่เป็นต้นลัทธิพาณิชยนิยม ในขณะที่ประเทศฝรั่งเศสก็ดำเนินรอยตามแต่การพัฒนาอุตสาหกรรมก็ไม่ดีเหมือนกับอังกฤษ ส่วนประเทศเยอรมันที่มิได้มีการล่าอาณานิคม จึงต้องใช้แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมที่อยู่บนฐานของความต้องการภายในประเทศ (Domestic Demand) แต่ทว่าขนาดของตลาดและการแข่งขันมีน้อยกว่า เศรษฐกิจแบบเปิดในท้ายสุดจึงมีการพัฒนาช้ากว่า แต่ความได้เปรียบของขนาดตลาดภายในประเทศที่ใหญ่กว่าทุกประเทศในภาคพื้นทวีปยุโรปก็เป็นแรงขับเคลื่อนของการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มิได้หยุดชะงักลง จนเข้าสู่ยุคใหม่ของการปฏิวัติอุตสาหกรรม นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศเยอรมันก็ต้องเปลี่ยนไปตามภาวะกระแสเศรษฐกิจโลกในเวลานั้น

พัฒนาการทางเศรษฐกิจในศตวรรษที่ 17 เป็นการแข่งขันระหว่างนายทุนอุตสาหกรรมดั้งเดิมกับนายทุนพาณิชย์ที่ผูกขาดการค้าและการส่งออก และกลางศตวรรษที่ 17 การผลิตได้หันมาใช้พลังงานแทนแรงงานคน และลัทธิทุนนิยมอุตสาหกรรม (Industrial Capitalism) ก็เกิดขึ้นเต็มตัว เป็นการแสดงให้เห็นถึงจุดอิ่มตัวจากการแสวงหาความมั่งคั่งจากการล่าอาณานิคม และการตอบโต้ทางการค้า (Trade Retaliation) ที่รุนแรงมากขึ้นตามระยะเวลาที่ผ่านไปบวกกับภาวะเงินเฟ้อที่กัดกร่อนความเชื่อในแนวทางเดิม แนวทางการแสวงหาความมั่งคั่งในหนทางใหม่เริ่มก่อตัว การแข่งขันผลิตในอุตสาหกรรมสมัยใหม่ (Sophisticate Industry) เป็นหนทางของการสร้างผลประโยชน์ร่วมให้กับประเทศคู่ค้า และสร้างตลาดใหม่ที่ใหญ่กว่าเดิม การใช้ตลาดในภาคพื้นทวีปยุโรปเป็นอุปสงค์ใหม่ของสินค้ามีขนาดที่ใหญ่มากกว่าตลาดในอาณานิคมที่ยังเป็นปะเทศล้าหลัง บทบาททางเศรษฐกิจเปลี่ยนไป ตลาดสินค้าส่วนใหญ่อยู่ในยุโรป แต่วัตถุดิบนำเข้ามาจากประเทศอาณานิคม รูปแบบเศรษฐกิจใหม่ก่อเกิดขึ้นเป็นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วและยังล้าหลัง การแบ่งงานกันทำเกิดขึ้นชัดเจน ประเทศพัฒนาแล้วผลิตสินค้าอุตสาหกรรม ส่วนประเทศล้าหลังผลิตสินค้าปฐมและเป็นแหล่งวัตถุดิบ เมื่อปัจจัยต่าง ๆ บ่มเพาะจนถึงจุด การเกิดขึ้นของระบบเศรษฐกิจใหม่ก็เริ่มเกิดขึ้น การปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรปได้เริ่มขึ้น และเป็นยุคที่รุ่งเรืองที่สุดของพวกพาณิชยนิยม ในศตวรรษที่ 18 อังกฤษผลิตสินค้าอุตสาหกรรมได้มาก จึงต้องส่งขายเมืองขึ้นให้หมด

ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจในช่วงการปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial Revolution)

การพัฒนาอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นในยุโรปเป็นแห่งแรกเกิดที่ประเทศอังกฤษ มีวิวัฒนาการแบบเกิดขึ้นช้า ๆ และเป็นขั้นตอน นับจากการเกิดปฏิวัติพาณิชยนิยม ผลของการค้าเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง ตลาดขยายตัวการผลิตเป็นรูปแบบโรงงาน เริ่มจากขนาดเล็กจนพัฒนาไปสู่ขนาดใหญ่ที่เป็นผลพวงจากการพัฒนาเทคโนโลยีพร้อมกับการเกิดนวตกรรม (Innovation) ขึ้นมาเป็นแห่งแรกของโลก เจมส์ วัตต์ (James Watt) ผลิตเครื่องจักรไอน้ำ การผลิตเป็นแบบขนาดใหญ่ (Mass Production) ขั้นการพัฒนาอุตสาหกรรมเริ่มจากผ้าขนสัตว์เลื่อนลำดับไปสู่อุตสาหกรรมสิ่งทอ ยึดตลาดโลกทั้งอาณานิคมและภาคพื้นทวีปยุโรป เป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ประสบความสำเร็จอย่างมาก

ในยุคศตวรรษที่ 18 อังกฤษยังเกิดนวตกรรมใหม่ ๆ และการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ทันสมัย อุตสาหกรรมเหล็กเกิดขึ้นจากความต้องการต่อเรือไอน้ำ การขยายและสร้างเส้นทางรถไฟ เทคโนโลยีเหล็กกล้าเกิดขึ้น การผลิตแบบ Bessemer ทำให้คุณภาพเหล็กสูงขึ้นต้นทุนต่ำลง พลังงานเปลี่ยนจากการใช้ไม้ไปสู่ถ่านหินที่ให้ความร้อนสูงขึ้น ต้นทุนต่ำลง โครงสร้างอุตสาหกรรมพัฒนาจากสินค้าที่ใช้แรงงานสูงไปสู่อุตสาหกรรมพื้นฐาน (Basic Industry) ที่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยี

พลังการแข่งขันก่อเกิดแรงขับเคลื่อนการพัฒนาอุตสาหกรรมในยุโรป แนวทางการสร้างอุตสาหกรรมแบบก้าวกระโดดของเยอรมัน ตามแนวทางของลัทธิคาร์เมอรัล ฝรั่งเศสพัฒนาอุตสาหกรรมแบบช้า ๆ และเป็นขนาดเล็ก แต่ก็ได้พัฒนาอุตสาหกรรมพื้นฐานขึ้นมาด้วย สาเหตุเป็นเพราะมิได้ผ่านขั้นตอนของการเกิดเกษตรกรรมเพื่อการค้า การปฏิวัติในฝรั่งเศสทำให้ชาวนาเป็นเจ้าของที่ดินขนาดเล็ก แรงผลักให้ชาวนาเคลื่อนเข้ามาในเมืองเพื่อเป็นแรงงานให้กับอุตสาหกรรมมิได้เกิดขึ้น – วิเคราะห์ตามแนวทางประวัติศาสตร์ สหรัฐอเมริกาประเทศเกิดใหม่ แรงงานราคาถูก ตลาดขนาดใหญ่ ทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ เป็นแรงขับเคลื่อนการพัฒนาอุตสาหกรรมและการแข่งขันในตลาดโลก [21]

ในศตวรรษที่ 19 กลยุทธการแข่งขันวิวัฒนาการสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิต (Structural Change) และการเกิดนวตกรรม (Innovation) เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดการประสบความสำเร็จในการแข่งขันในตลาดโลก เยอรมันและสหรัฐอเมริกาได้เข้าสู่การผลิตอุตสาหกรรม

---

[21] ปะเทศจีนก็ใช้แนวทางนี้ในการแทรกตัวเข้ามาแข่งขันในตลาดโลก ในช่วงของการเปลี่ยนผ่านเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์ (วางแผนจากส่วนกลาง) มาเป็นเศรษฐกิจแบบตลาด (Market Economy) แต่ก่อนหน้านี้ ญี่ปุ่นในช่วงเริ่มแรกของการพัฒนาอุตสาหกรรมก็ใช้กลยุทธการผลิตสินค้าราคาถูกเพื่อเข้ามาแข่งขันในตลาดโลก เมื่อประสบผลสำเร็จแล้วจึงพัฒนามาเป็นสินค้าที่มีคุณภาพสูง

ที่ทันสมัย (Sophisticate Industry) ในยุคนั้น [22] อุตสาหกรรมเคมีและอิเล็คทรอนิคส์ ในขณะที่อังกฤษกลับมิได้พัฒนาให้เกิดขึ้นก่อน พร้อมกับการเกิดนวตกรรมใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่องในสองประเทศ ทำให้กลายเป็นผู้นำทางด้านอุตสาหกรรมของโลกเรื่อยมาจนถึงยุคปัจจุบัน ประเทศอังกฤษมีอัตราการเจริญเติบโตลดลงอย่างชัดเจนในต้นศตวรรษที่ 20 (ค.ศ. 1900 เป็นต้นมา) และเป็นต้นแบบความเชื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศว่าเมื่อพัฒนาถึงจุดสูงสุดแล้วในช่วงต่อมาก็จะถดถอยลง นำไปสู่ทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจในยุคปัจจุบัน แต่ก็มีนักเศรษฐศาสตร์สหรัฐอเมริกาจำนวนมากเชื่อว่า การทะลุผ่านปัญหาแบบนี้สามารถประสบผลสำเร็จได้โดยการพัฒนาเทคโนโลยี และนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจแบบเทคโนโลยีนิยมในยุคนี้

ระบบการค้าเสรีที่ถูกใช้อย่างแพร่หลายในศตวรรษที่ 19 ได้ถูกละเลยอย่างรวดเร็วในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ซึ่งถูกเรียกว่าเป็นการฟื้นคืนกลับมาของยุคพาณิชยนิยม หรือเรียกว่า Neo Mercantilism[23] ประเทศต่าง ๆ มีการใช้นโยบายตั้งกำแพงภาษีสูงนำกลับมาใช้ใหม่ เนื่องมาจากเหตุผลทางด้านการเมืองหรือกลยุทธ์การพัฒนาประเทศ จุดเน้นหลักกลับมาเน้นในเรื่องการพึ่งพาตนเองได้ของประเทศ (Self Sufficiency) ซึ่งเป็นสิ่งโต้แย้งกับการพึ่งพาซึ่งกันและกันและการไหลของการค้าได้อย่างอิสระ

นโยบายส่งเสริมการส่งออก (Export Promotion Policy) และนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า (Import Substitution Industry Policy) ได้กลายมาเป็นเครื่องมือของการพัฒนาอุตสาหกรรมภายในประเทศเหมือนในยุคพาณิชยนิยมของประเทศทางตะวันตก แต่การใช้ในประเทศทางตะวันออก มาตรการเสริมนโยบายก็มีนัยยะแบบเดียวกัน ตั้งแต่ การตั้งกำแพงภาษี การอุดหนุน การให้ความช่วยเหลือด้านการเงิน การสร้างอุปสรรคทางการค้า ฯลฯ ในท้ายสุดสหรัฐอเมริกาก็ต้องมีการประกาศใช้WTO มาสนับสนุน GATT เพื่อความก้าวหน้าของเศรษฐกิจโลกและความเป็นเศรษฐกิจเสรีของโลกมากขึ้น

ในยุคศตวรรษที่ 21 ประเทศในแถบตะวันออกก็ได้เริ่มหันกลับมาใช้แนวทางการค้าเสรีมากขึ้นกว่าเดิม เพราะมีการตอบโต้ทางการค้าในหลาย ๆ รูปแบบ เช่น มาตรการอุดหนุนการส่งออก ก็มีการใช้มาตรการภาษีตอบโต้การอุดหนุนการส่งออก (Countervailing Tax) การทุ่มตลาดก็มีการใช้ภาษีตอบโต้การทุ่มตลาด (Surcharge Tax) ซึ่งเป็นมาตรการชั่วคราวในการป้องกันการทุ่ม

---

[22] ปัจจุบันประเทศที่ใช้ยุทธ์ศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศให้มีพลังความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้นตลอดเวลาโดยมุ่งสู่อุตสาหกรรมที่ทันสมัยของโลกอยู่เสมอเป็นเป้าหมายหลักการพัฒนาอุตสาหกรรม มิได้เดินไปบนเส้นทางการพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นขั้นตอน (Stage Development) คือ ประเทศสิงคโปร์

[23] เริ่มจากประเทศญี่ปุ่นใช้เป็นประเทศแรกในการพัฒนาเศรษฐกิจภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ต่อมาก็เป็น 4 เสือเอเชีย ไต้หวัน เกาหลีใต้ ฮ่องกง สิงคโปร์ และรวมถึงประเทศไทยในยุคแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 2 ที่ใช้กลยุทธ์การพัฒนาอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้า

ตลาด การจำกัดโควตาสิ่งทอ รูปแบบเศรษฐกิจได้หันกลับไปสู่แนวทางเสรีมากขึ้นแต่อยู่ในรูปของการรวมกลุ่มเศรษฐกิจในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก หรือการใช้การเจรจาทางการค้าตั้งแต่พหุภาคีจนถึงทวิภาคี

อย่างไรก็ตาม ระบบการเงินโลกแบบเสรี ก็ได้ถูกสหรัฐอเมริกานำมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ตั้งแต่การให้เงินดอลล่าร์มาเป็นเงินสกุลหลักของโลก และทำการกู้ยืมเงินโลก โดยการพิมพ์เงินดอลล่าร์ การแสวงหาผลประโยชน์จากการเก็งกำไรในระบบการเงินโลก การเข้าแทรกแซงกลไกอัตราแลกเปลี่ยนเสรี และในประการสุดท้ายกลับหันมาใช้นโยบายการค้าขาดดุลเพื่อระดมทรัพยากรโลกกลับเข้าไปใช้ในสหรัฐอเมริกา

เห็นได้ว่า รูปแบบเศรษฐกิจนั้นมีการเคลื่อนไหวบ่อยมาก (พลวัตร) แนวความคิดหนึ่งอาจมีการใช้อย่างแพร่หลายในช่วงเวลาหนึ่ง เมื่อเศรษฐกิจ สังคม การเมือง มีการเคลื่อนตัวเปลี่ยนแปลงรูปแบบก็มีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดครั้งหนึ่ง แต่ก็ยังมีร่องรอยของแนวความคิดเดิมอยู่ แต่รูปแบบอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปได้ตลอดเวลา

ในช่วงท้ายของยุคพาณิชยนิยม อุตสาหกรรมในยุโรที่ได้พัฒนามาภายใต้ระบบพาณิชยนิยมก็ได้เริ่มแข็งแกร่งเพียงพอที่จะดำเนินการโดยปราศจากการปกป้องจากพวกพาณิชยนิยม และในเวลาเดียวกันปราชญ์ปรัชญาของกลุ่มการค้าเสรีเริ่มฝังรากลึก นักเศรษฐศาสตร์กลุ่มนี้ได้ชี้ว่า การควบคุมของรัฐจะเป็นสิ่งที่ถูกต้องและมีความจำเป็นก็เพียงแต่ทำให้ตลาดเสรีสามารถดำเนินการได้อย่างราบรื่น เพราะว่าผลประโยชน์ของชาติเป็นการรวมผลประโยชน์ของแต่ละคนมารวมกัน และความกินดีอยู่ดีของชาติจะถูกต้อง เมื่อยอมรับการแข่งขันอย่างอิสระของแต่ละคนที่จะแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของเขาเอง แนวความคิดนี้เป็นความคิดสำคัญที่แสดงออกไว้ใน The Wealth of Nation (1776) โดย อดัม สมิธ

หลักการปรัชญาที่สำคัญในระบบเศรษฐกิจได้เริ่มมาถึงจุดเปลี่ยนอีกครั้ง แนวคิดของมนุษยนิยม (Humanism) การพิจารณาประโยชน์ของปัจเจกบุคคลได้ให้ความสำคัญมากขึ้น การใช้ระบบเศรษฐกิจเสรี (Laisser-faire) มีความเหมาะสมมากกว่าเศรษฐกิจแบบผูกขาดหรือปกป้องตลาดที่ผ่านมา ความพร้อมของประเทศในยุโรปได้พัฒนามาถึงจุดการเปลี่ยนแปลง เพื่อประสานผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศร่วมกับประเทศอื่น เพื่อผลประโยชน์ในส่วนของประเทศตนเองจะได้สูงยิ่งขึ้นกว่าเดิมก็เป็นแรงผลักดันให้เกิดการปฏิวัติในลัทธิเศรษฐกิจที่จะต้องนำมาใช้เป็นรากฐานของระบบเศรษฐกิจใหม่ แนวคิดของพวกคลาสสิค อย่างไรก็ตาม รูปแบบเศรษฐกิจก็ยังอยู่บนรากฐานเดิมของเศรษฐกิจทุนนิยม ที่ยังใช้เป็นแนวทางของลัทธิวัตถุนิยม (Materialism) ที่อธิบายถึงความต้องการบริโภคของปัจเจกบุคคลที่มีความต้องการที่ไม่สิ้นสุด และแนวคิดความมั่งคั่งของเศรษฐกิจได้เปลี่ยนไป เงินทองเป็นเพียงสื่อกลางที่จะใช้เพื่อให้เศรษฐกิจสามารถมีการแลกเปลี่ยนและดำเนินไปอย่างราบรื่นมิใช่เป็นสิ่งสะสมความมั่งคั่งอีกต่อไป แต่กลับมาเป็นสินค้าที่ตอบสนอง

ความต้องการของคนที่มีอยู่อย่างเหลือล้นเพื่อความกินดีอยู่ดี (Well being) ของประชาชนในประเทศ จึงเป็นความมั่งคั่งของประเทศอย่างแท้จริง

ลัทธิธรรมชาตินิยมหรือฟิซิโอแครต (Physiocrats)

ในขณะที่ลัทธิพาณิชยนิยมกำลังเฟื่องฟูในประเทศอังกฤษ ลัทธิธรรมชาตินิยมก็เริ่มก่อตัวขึ้นในฝรั่งเศสประมาณปี ค.ศ. 1758 เป็นแนวคิดใหม่ที่ตรงข้ามโดยสิ้นเชิง เพราะลัทธิพาณิชยนิยมนั้นนิยมพ่อค้าและการค้าขาย ส่วนลัทธิธรรมชาตินิยมสนใจที่ดินและผู้ที่ทำให้ที่ดินเกิดประโยชน์ คือ เกษตรกร ฟรองซัง เกสเน (Francois Quesney , 1694 - 1774) ผู้ก่อตั้งลัทธิได้ให้คำอธิบายไว้ว่า "ความมั่งคั่งไม่ได้ประกอบด้วยปริมาณเงินที่ประเทศสะสมไว้ดังที่นักพาณิชยนิยมกล่าวไว้ แต่ประกอบด้วยวัตถุดิบที่เกษตรกรเพาะปลูกทำขึ้นเพื่อให้มนุษย์ใช้จ่ายและบริโภค"

มูลเหตุและที่มาของลัทธิธรรมชาตินิยม

สภาพเศรษฐกิจในปี ค.ศ. 1758 ของฝรั่งเศสแตกต่างจากอังกฤษ กล่าวคือในฝรั่งเศสยังทำเกษตรกรรมกันอยู่ส่วนมาก ซึ่งรวมทั้งการประมงและเหมืองแร่ อันเป็นการผลิตขั้นปฐมสำหรับเลี้ยงประชากรให้อยู่ดีกินดี ยังไม่ได้อาศัยสินค้าทางอุตสาหกรรมมากนัก ประชากรก็ไม่เดือดร้อน ยังมีระบบแมนเนอร์ที่ทำเกษตรกรรมผลิตปัจจัยสี่เลี้ยงให้มีพอกินพอใช้ ผู้ดีและนักบวชเป็นเจ้าของทรัพย์สินจำนวนมาก มีสิทธิเหนือเกษตรกร โดยแบ่งที่ดินให้เช่าเก็บค่าเช่ามาเป็นของตน เกษตรกรเป็นผู้เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ได้ผลผลิตมาตกเป็นของตนและยังแบ่งให้เจ้าของที่ดิน โดยให้เจ้าของที่ดินเป็นผู้จัดหาพันธ์พืช พันธ์สัตว์ จึงมักแบ่งผลผลิตคนละครึ่ง เกษตรกรมีรายได้น้อยสิ่งจูงใจให้ผลิตไม่ค่อยมี ทำนาแปลงเล็กและเพียงพอใช้เท่านั้นเนื่องจากไม่มีทุน

เมืองทางเหนือของฝรั่งเศส เกษตรกรมีที่ดินผืนใหญ่ทำเกษตรเองโดยใช้ทุนของตน เป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญช่วยให้ประชากรเป็นอยู่ดีและช่วยในการพัฒนาประเทศ และในยุคนี้อุตสาหกรรมที่เคยพัฒนามาอย่างต่อเนื่องในยุคพาณิชยนิยมก็เกิดการแข่งขันกันมากขึ้น รัฐบาลมักให้เอกสิทธิแก่เจ้าของโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อต้องการเปลี่ยนให้เกิดปฏิวัติอุตสาหกรรมโดยวิธีส่งเสริมอุตสาหกรรม เป็นยุคที่กำลังจะก้าวย่างเข้าสู่ยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรม เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1760 - 1830

ประเทศฝรั่งเศสปกครองด้วยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นเวลานาน ในพระราชวังมีการใช้จ่ายที่หรูหราฟุ่มเฟือย จนทำให้พระคลังร่อยหรอ ต้องหันมาสูบเลือดจากประชาชนด้วยการเก็บภาษีที่โหดร้ายทารุณ ขณะที่ขุนนางและข้าราชการได้รับการยกเว้นไม่ต้องเสียภาษี สภาพสังคมที่ฟอนเฟะ ความทุกข์ยากของประชาชน ความไม่เป็นธรรมทั้งหลายทั้งปวงเหล่านี้เป็นที่มา

ของสงครามภายในประเทศอันน่าสะพรึงกลัวที่เรียกกันว่า การปฏิวัติใหญ่ในฝรั่งเศส (The French Revolution)

ความรู้สึกที่อยากปฏิรูประบบเศรษฐกิจและการเมืองของชาวฝรั่งเศสหมักหมมมานาน ภาระภาษีสังคมที่สูงมากนั้น แต่ระบบภาษีกลับขาดความเป็นธรรม ชนชั้นขุนนางและข้าราชการเป็นเจ้าของที่ดินถึงสองในสามของที่ดินทั้งประเทศ แต่พวกเขาแทบไม่ได้จ่ายภาษีเลย ขณะที่เกษตรกรที่ยากจนและเช่าที่นาทำการผลิตกลับแบกรับภาษีทุกชนิดและจ่ายภาษีในอัตราสูง เกษตรกรแทบไม่มีส่วนเกินเหลือไว้เพื่อปรับปรุงบำรุงดินหรือไม่มีส่วนเกินเหลือไว้แม้กระทั่งเพื่อการบริโภคของตัวเอง

รูปแบบการจัดเก็บภาษีซ้ำซ้อน ภาษีที่รัฐบาลจัดเก็บมีแม้กระทั่งภาษีเกลือ ภาษียุ้งข้าว ภาษีกระท่อมนา และภาษีอื่น ๆ ที่รัฐอยากเก็บ การค้าขายสินค้าทุกชนิดจะถูกเก็บภาษีทั้งหมด แม้แต่การค้าแบบข้ามจังหวัดภายในประเทศก็ต้องเสียภาษี การเก็บภาษีสินค้าเกษตรส่งผลให้ภาระภาษีตกทอดไปยังเกษตรกรแบกรับภาษีอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย และทำให้สินค้าเกษตรมีตลาดจำกัดแคบลง ระบบภาษีสร้างความไม่พอใจให้พ่อค้าและเกษตรกรเป็นอย่างมาก ปัญญาชนวิพากษ์วิจารณ์เสนอแนะเพื่อแก้ไขปรับปรุงระบบดังกล่าว กษัตริย์และคณะรัฐบาลต่างเพิกเฉย เอาหูทวนลม เหตุการณ์ทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น

ผลกระทบของภาษีทำให้ราคาที่ดินลดลง เพราะผลผลิตภาคเกษตรลดลง ภาระภาษีที่บิดเบือนทำให้ไม่มีการสะสมทุนในระดับการผลิตที่สามารถผลิตได้ การค้าภายในประเทศและรายได้ต่อหัวของบุคคลจะถูกกำหนดโดยนโยบายของพ่อค้า ด้วยการลดค่าจ้างเพื่อลดต้นทุนการผลิต

เศรษฐกิจของฝรั่งเศสตกอยู่ในภาวะชะงักงัน ความพยายามเข้าไปควบคุม กำกับ ดูแล ของภาครัฐยิ่งทำให้การฟื้นตัวยากยิ่งขึ้น การเกษตรกรรมที่เป็นฐานที่มาที่สำคัญของรายได้ประชาชาติตกยู่ในภาวะชะงักงันและตกต่ำอย่างต่อเนื่อง เช่นเดียวกับภาคการผลิตอื่น ๆ ของประเทศ ระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศตกอยู่ในภาวะวิกฤต กระแสทางความคิดจึงพุ่งไปที่การฟื้นฟูเศรษฐกิจที่เป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะแก้ปัญหาทั้งหลายทั้งปวงได้ และศูนย์รวมความคิดได้พุ่งเป้าไปที่การแก้ปัญหาภาคเกษตรกรรม ที่ส่วนใหญ่เห็นพ้องกันว่า ภาคเกษตรกรรมจะนำมาซึ่งการเจริญ เติบโตของทุนนิยมเกษตรกรรม แนวคิดดังกล่าวเป็นพื้นฐานของปรัชญาแนวใหม่ในการฟื้นฟูเศรษฐกิจเป็นปรัชญาที่ให้ความสำคัญกับภาคเกษตรกรรม มองว่าภาคเกษตรกรรมจะนำมาซึ่งความมั่งคั่งของประเทศ และนี่คือที่มาของลัทธิธรรมชาตินิยม

นักธรรมชาตินิยม พยายามที่จะหาแก่นแท้ของเศรษฐศาสตร์ โดยพยายามหากฎธรรมชาติในเศรษฐศาสตร์ เพราะเชื่อว่าธรรมชาติของสรรพสิ่งไม่ได้แยกตัวออกจากศาสตร์ที่เรียกว่าเศรษฐศาสตร์การเมือง แล้วอะไรคือ หลักใหญ่ของเศรษฐศาสตร์การเมือง

พวกเขาได้รับอิทธิพลแนวคิดจากนักเศรษฐศาสตร์การเมืองทั้งก่อนหน้านี้และแนวคิดร่วมสมัย เป็นต้นว่า แนวคิดของ วิลเลียม เพตตี ให้ความสำคัญกับแรงงานและมองว่าแรงงานเป็นแหล่งที่มาของความมั่งคั่ง โดยเปรียบแรงงานเสมือนพ่อ ที่ดินเปรียบเสมือนแม่ อิทธิพลของจอห์น ล็อค ที่ว่า แผ่นดินเป็นของทุกคน ทรัพย์ที่เอกชนแต่ละคนได้มาล้วนเกิดจากแรงงานของพวกเขา และส่วนหนึ่งเป็นบำเหน็จที่ธรรมชาติกำนัลให้มา และมองว่าแรงงานคือแหล่งที่มาของมูลค่าที่สำคัญที่สุด เดวิด ฮูม มองว่าที่ดินเป็นแหล่งที่มาของสรรพสิ่งที่มีประโยชน์ทั้งมวล รวมทั้งแนวคิดของ ริชาร์ด แคนติลอน ที่ว่า ที่ดินเป็นแหล่งที่มาของความมั่งคั่ง แรงงานเป็นพลังก่อเกิดผลผลิตจากที่ดิน ปัจจัยอื่นเป็นเพียงส่วนประกอบ ราคาและมูลค่าของทุกสิ่งเกิดจากที่ดิน แรงงานเป็นปัจจัยการผลิต

ลัทธิธรรมชาตินิยมให้ความสำคัญในเนื้อหาสาระทางเศรษฐศาสตร์และระบบสังคม มีเป้าหมายที่แตกต่างออกไปในคำจำกัดความของความมั่งคั่ง "ความมั่งคั่งของประชาชนและประเทศจะเพิ่มขึ้นเมื่อผลผลิตทางการเกษตรมีราคาเกินต้นทุน เรียกว่า ส่วนเกินหรือผลได้สุทธิ (Produit Net) ที่ดินจึงถือว่าเป็นทางเดียวที่ทำให้เกิดความมั่งคั่งเพราะที่ดินทำให้มีส่วนเกิน" โดยอธิบายความไว้ว่า การผลิตที่ทำโดยช่างฝีมือและอุตสาหกรรม เป็นการผลิตที่เพียงแต่เปลี่ยนรูปวัตถุดิบให้เป็นรูปแบบสินค้าใหม่ มีมูลค่าเพิ่มขึ้นเพราะใช้วัตถุอื่นและแรงงานทำให้เป็นสินค้าสำเร็จรูป ส่วนการค้าขายก็เช่นเดียวกัน ผู้ทำการค้าขายเพียงแต่เป็นตัวกลางนำสินค้าจากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่ง ดังนั้นค่าบริการของพ่อค้าไม่ควรจะมากเกินควรหรือควรจะได้น้อยสุด ส่วนผู้ประกอบอาชีพอิสระ ทนายความ นายแพทย์ ฯลฯ มีประโยชน์ต่อสังคมแต่ไม่ได้ก่อให้เกิดผลผลิต เป็นเพียงบริการที่มองไม่เห็น

ความมั่งคั่งทั้งมวลอยู่ในภาคเกษตรกรรม ผลผลิตของภาคเกษตรกรรมจะก่อให้เกิดผลผลิตส่วนเกินหรือผลได้สุทธิ (Produit Net) การผลิตที่มิใช่ภาคเกษตรกรรมจะไม่ก่อให้เกิดส่วนเกินเพราะการผลิตเป็นหมัน การผลิตของแรงงานภาคอุตสาหกรรมเป็นการผลิตเพื่อสนองการบริโภคที่ระดับพอยังชีพเท่านั้น การผลิตจึงไม่เหลือส่วนเกินใด ๆ ผลผลิตส่วนเกินจึงปรากฏในภาคเกษตร เพราะราคาสินค้าภาคเกษตรที่ผลิตได้มีราคาสูงกว่าต้นทุนการผลิต และนี่เป็นส่วนหนึ่งของกฎธรรมชาติ ส่วนเกินจะเกิดจากการผลิตของภาคเกษตรกรรมไม่ใช่การค้าหรือการผลิตของภาคอื่น [24] สรุปได้ว่า ความมั่งคั่งของประชาชนและประเทศจะเพิ่มขึ้นเมื่อผลผลิตทางการเกษตรมีราคาเกินต้นทุน หรือที่เรียกว่า ผลผลิตส่วนเกินหรือผลได้สุทธิ (Produit Net) ผลต่างระหว่างผลผลิตที่ผลิตได้และผลผลิตที่ใช้บริโภคเห็นชัดเจนในการผลิตภาคเกษตรกรรม นั่นคือ ปริมาณ

---

[24] เป็นข้อสมมุติฐานที่ไม่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงกับเศรษฐกิจปัจจุบัน ที่ให้ทุกภาคเศรษฐกิจมีความสำคัญ โดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรมและบริการ แต่แนวคิดของสมมุติฐานนี้ก็สอดคล้องกับสภาพความเชื่อในยุคนั้นและแฝงความต้องการพัฒนาเกษตรกรรมในความคิดของเจ้าทฤษฎี

อาหารที่ใช้บริโภคโดยกสิกร บวกกับ ส่วนที่เก็บไว้เป็นเมล็ดพันธ์เพื่อการผลิตในฤดูกาลหน้า ส่วนที่เหลือก็จะเป็นผลได้สุทธิหรือผลผลิตส่วนเกิน (Produit Net) ซึ่งจะเป็นสินค้าเกษตรกรรมที่แบ่งให้แก่คนอื่นบริโภค รวมทั้งจ่ายภาษี และค่าเช่าที่ให้แก่เจ้าของที่ดิน

ลัทธิธรรมชาตินิยมจึงนับถือที่ดิน ซึ่งธรรมชาติสร้างมาให้ การจัดระเบียบโดยธรรมชาติและกฎธรรมชาติ ซึ่งอยู่เหนือการบันดาลของมนุษย์ ทำให้มีฝนตก เพื่อให้เกษตรกรใช้ทำการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ หากินบนที่ดิน เกษตรกรจึงเป็นผู้ที่ได้รับความนิยมยกย่องนับถือกว่าบุคคลชั้นอื่น เกษตรกรเป็นผู้ผลิตปัจจัยสี่เลี้ยงมนุษย์

ปรัชญาลัทธิธรรมชาตินิยม

Physiocratie มีรากศัพท์มาจากภาษากรีกของคำว่า Physis แปลว่า ธรรมชาติ ผสมกับคำว่า kratos แปลว่า กฎเกณฑ์หรืออำนาจ หรือการปกครอง Physiocrat จึงหมายถึง กฎเกณฑ์ธรรมชาติ หรืออำนาจตามธรรมชาติ หรือการปกครองโดยธรรมชาติ ลัทธินี้จึงเชื่อว่า กฎหรือระเบียบธรรมชาติ (Natural Law of Order) เป็นตัวกำหนดสังคมมนุษย์ชาติ

ในทางเศรษฐศาสตร์และการเมือง ลัทธิธรรมชาตินิยมเชื่อในกฎธรรมชาติ (Natural Law) ว่าเป็นสิ่งกำหนดสังคมมนุษย์ชาติ โดยให้ความสำคัญกับกฎธรรมชาติว่าเป็นสิ่งที่สร้างสังคมมนุษย์ชาติขึ้นมา เป็นกฎที่ให้ธรรมาภิบาลเพื่อประโยชน์แห่งมวลมนุษยชาติ หรืออาจกล่าวได้ว่า Human society was ruled by natural laws. The laws were established by a benevolent providence for the good of mankind . สังคมมนุษย์ถูกปกครองโดยกฎธรรมชาติ กฎนี้ถูกจัดตั้งขึ้นมาด้วยความเมตตา เพื่อประโยชน์สุขของมวลมนุษย์ชาติ

กฎหมายที่รัฐสร้างขึ้นไม่สามารถเปลี่ยนแปลงกฎธรรมชาตินี้ได้ กฎธรรมชาตินี้สร้างคุณูปการอันยิ่งใหญ่กับมวลมนุษย์ชาติ ประเทศจะมั่งคั่งสมบูรณ์พูลสุข ย่อมเป็นไปตามกฎธรรมชาติ แต่น้อยคนนักที่จะตระหนักในเรื่องนี้ นักธรรมชาตินิยมอธิบายเศรษฐศาสตร์อย่างเป็นระบบ มีตรรกะเชื่อมเหตุผลต่าง ๆ ได้ดี และมองว่าเศรษฐศาสตร์เป็นวิชาแห่งกฎธรรมชาติ เพราะกฎธรรมชาติใช้บังคับกับมนุษย์และสรรพสิ่งที่มีชีวิต รวมตลอดถึงชุมชนและสรรพสิ่งที่ไม่มีชีวิตทั้งมวล ส่วนปรัชญาการดำเนินธุรกรรมทางเศรษฐกิจเรียกว่า Laissez faire ซึ่งเป็นประโยคอมตะและสร้างชื่อเสียงให้กูร์เนย์ “ปล่อยให้ทำไป ปล่อยให้ผ่านไป” ซึ่งหมายถึง ปล่อยให้ผ่านไปได้โดยสะดวกและให้ทำได้โดยเสรี ปล่อยให้ทำไปหมายความว่า ต้องให้เอกชนมีเสรีภาพในการทำธุรกรรมทางเศรษฐกิจทั้งปวง ปล่อยให้ผ่านไปหมายความว่า พาณิชยกรรมทั้งหลายทั้งในประเทศและระหว่างประเทศให้กระทำกันได้เต็มที่ ไม่มีการกีดกันการค้าหรือปกป้องการค้า ยกเลิกด่านภาษีหรือไม่มีการเก็บภาษีศุลกากร ปล่อยให้ผ่านไปได้โดยสะดวก ตามสภาพธรรมชาติการค้า

ควรเปิดเสรี แม้นจะถือว่า ไม่ได้ก่อให้เกิดผลผลิต แต่เพื่อให้มี "พลังธรรมชาติในการแข่งขัน" การค้าเสรีจะช่วยให้เกิดการปรับตัวเองจนเกิดการค้าสู่ดุลยภาพ

เกสเน กล่าวถึงแนวความคิดของลัทธิธรรมชาตินิยมว่า ที่ดินเป็นสิ่งที่ธรรมชาติจัดให้มาอยู่แล้ว การจัดระเบียบโดยธรรมชาติจะบันดาลให้มนุษย์บรรลุวัตถุประสงค์ดีกว่ามนุษย์หรือสิ่งอื่น ๆ ทำ ธรรมชาติจะจัดสิ่งพอใจให้โดยปล่อยให้เป็นไปเอง (Laissez faire) ธรรมชาติจะปรับตัวของมันเอง ถ้าเข้าไปยุ่งเกี่ยวอาจจะเกิดอันตรายได้ กล่าวได้ว่า เป็นความเชื่อในหลักปรัชญาของกฎธรรมชาติ (Natural Law) ซึ่งพวกนักธรรมชาตินิยมมีความเชื่อว่า ปล่อยให้มีการจัดระเบียบโดยธรรมชาติ (Natural Order) จะบันดาลให้มนุษย์บรรลุวัตถุประสงค์ได้ดีกว่ามนุษย์จัดหรือสิ่งอื่น ๆ ดังที่เกสเน กล่าวว่า มนุษย์ทุกคนควรแสวงหาความสนุกสนานและความพอใจให้ได้มากที่สุด โดยใช้ความพยายามแต่น้อย ธรรมชาติจะจัดสิ่งที่พอใจให้เอง

ดูปอง (Dupon De Nemour) ลูกศิษย์ของเกสเน ได้พูดถึงกฎธรรมชาติ (Natural Law) ว่าอยู่เหนือมนุษย์ การจัดระเบียบโดยธรรมชาติ (Natural Order) นั้น กฎธรรมชาติจะปกครองอยู่เหนือมนุษย์และสากลโลก เพื่อให้ชีวิตมีสุขได้รับความพอใจอย่างแท้จริง จำเป็นต้องหากฎเหล่านั้นและปฏิบัติตาม มนุษย์จะมีชีวิตที่เป็นสุขและพอใจเพราะเชื่อในกฎธรรมชาติ นอกจากนี้ เขายังเห็นว่า เมื่อธรรมชาติ (ที่ดิน) เป็นแหล่งเดียวที่ก่อให้เกิดความมั่งคั่งการผลิตส่วนเกิน การค้าย่อมไม่ก่อผลผลิตใด (เป็นหมัน) อย่างดีก็เป็นเพียงผู้ก่อให้เกิดความมั่งคั่งเทียมเท่านั้น

นักธรรมชาตินิยมให้ความสำคัญกับการผลิต โดยให้ความสำคัญกับแรงงานว่าเป็นผู้ก่อให้เกิดผลผลิตส่วนเกิน ส่วนเกินนี้มากพอที่จะสะสมเอาได้ และจะนำมาซึ่งความมั่งคั่งของประเทศ จากคำกล่าวที่ว่า การผลิตคือพลังให้เกิดความมั่งคั่ง[25] และส่วนเกิน นักธรรมชาติแสวงหาผลผลิตส่วนเกินหรือที่เรียกว่า ผลได้สุทธิ (Produit Net or Net Production) ด้วยการใช้ผังเศรษฐกิจของเกสเนวิเคราะห์กระแสการไหลเวียนของผลผลิตส่วนเกิน และถ้าปล่อยให้เป็นไปเอง (Laissez faire) รัฐบาลไม่เขาแทรกแซงให้กฎธรรมชาติปรับตัวเองเพื่อให้เศรษฐกิจเฟื่องฟู

แนวคิดเศรษฐศาสตร์ของคณะธรรมชาตินิยม

นักธรรมชาตินิยม ถือเป็นลัทธิเศรษฐกิจแรกที่มองปัญหาเศรษฐกิจเป็นแบบมหภาค นั่นคือมองว่าวิชาเศรษฐศาสตร์ควรต้องศึกษาแบบองค์รวม จะแบ่งพิจารณาเฉพาะส่วนไม่ได้ โดยเปรียบ

---

[25] การสะสมความมั่งคั่งของเศรษฐกิจปัจจุบัน ก็เป็นหลักการเดียวกันแต่ดัชนีชี้วัดแตกต่างกัน (มิได้ใช้ Produit Net) ดูจากอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ หรือก็คือ การขยายตัวของผลผลิตในประเทศ สูตรคำนวณ

อัตราการเจริญเติบโต = $\frac{GDP_t - GDP_{t-1}}{GDP_{t-1}}$

GDP เป็นผลผลิต ณ ราคาคงที่ จึงแสดงการขยายตัวของผลกระทบด้านปริมาณไม่มีผลกระทบด้านราคารวมอยู่ด้วย

ระบบเศรษฐกิจเหมือนกับร่างกายมนุษย์ มีการไหลเวียนของโลหิต มีส่วนประกอบและโครงสร้างที่สลับซับซ้อน กลไกการแลกเปลี่ยน ตลาด ก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน การกระทบส่วนหนึ่งส่วนใดของระบบจะไปกระทบกับทุกส่วนของระบบ เนื่องจากแต่ละส่วนทำงานสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีปฏิกิริยาสัมพันธ์และโต้ตอบซึ่งกันและกัน การวิเคราะห์ดังกล่าวจึงเป็นการวิเคราะห์ดุลยภาพทั่วไปทางเศรษฐศาสตร์เป็นครั้งแรก แรงบันดาลใจแนวคิดมาจาก เกสเนเป็นแพทย์ประจำพระองค์ของพระเจ้าหลุยส์ที่ 15 และแพทย์ประจำตัวของมาดาม ปอมปาดูว์ พระสนมคนโปรด

กลุ่มธรรมชาตินิยมค่อนข้างเล็ก สมาชิกคนสำคัญ ได้แก่ เปียร์ เอส ดูปอง , นิโคลา บอโด , มิราโบ , ลาริวิเอร์ และ เลอ โตรส์เน ชาวต่างประเทศที่สนใจก็มีน้อย แม้ภายในฝรั่งเศสความคิดทางธรรมชาตินิยมก็ไม่แพร่หลายออกไปนอกกรุงแวร์ซายและกรุงปารีส เกสเนมีผลงานสำคัญหลายเล่ม เช่น

ค.ศ. 1758 เขียน Tableau Economique (ผังเศรษฐกิจ)

ค.ศ. 1765 เขียน Droit Naturel (กฎธรรมชาติ)

ค.ศ. 1766 เขียน Du Commerce (การค้า)

ผังเศรษฐกิจและการไหลเวียนของส่วนเกิน

ผังเศรษฐกิจ เป็นหัวใจและวิญญาณของลัทธิธรรมชาตินิยม เป็นการวิเคราะห์การไหลเวียนของส่วนเกินหรือผลได้สุทธิ (Produit Net) ที่ไหลเวียนระหว่างชนชั้นต่าง ๆ ของสังคม เป็นการไหลเวียนในรูปแบบตารางอย่างง่าย ๆ หนังสือ Tableau Economique เป็นหนังสือที่เจาะลึกเนื้อหาทางเศรษฐศาสตร์ได้มากที่สุดเล่มหนึ่ง เป็นการอธิบายปรากฏการณ์อย่างง่าย ๆ และเป็นตรรกะ มิราโบ (Mirabeau)ถึงกับจัดให้เป็นหนึ่งของนวตกรรมด้านงานเขียนและเป็นหนึ่งของนวตกรรมด้านเงินตราที่มนุษย์ชาติได้ค้นพบที่สำคัญที่สุด

แนวคิดของเกสเน ในด้านสังคม กำหนดขึ้นจากสภาพความเป็นจริงของสังคมที่เป็นอยู่ในขณะนั้น เขาจำแนกกลุ่มคนในสังคมให้มีอยู่ 3 ชนชั้น [26] คือ

1. เกษตรกร ผู้ก่อให้เกิดผลผลิต รวมทั้งชาวประมงและชาวเหมืองแร่ (Productive Class) ผลิตวัตถุดิบเป็นปัจจัย 4 เลี้ยงประชากร
2. ช่างฝีมือและผู้ประกอบวิชาชีพ (Artisan of Profession) กลุ่มนี้ไม่ก่อให้เกิดผลิตผลเป็นหมัน รวมทั้ง พ่อค้า นักอุตสาหกรรม คนใช้ และผู้ประกอบอาชีพอิสระ (แพทย์

[26] ถ้ามีการจำแนกออกเป็นภาคเศรษฐกิจ (Sector) ก็จะทำให้สามารถเปรียบเทียบกับเศรษฐกิจปัจจุบันได้ชัดเจนขึ้น ชนชั้นเกษตรกร เป็นภาคครัวเรือน (Household) , ชนชั้นช่างฝีมือและผู้ประกอบวิชาชีพ เป็นภาคอุตสาหกรรม (Industry) , ชนชั้นเจ้าของทรัพย์สิน เป็นภาครัฐบาล (Government) ……. ผู้เขียน

ทนายความ ฯลฯ)

3. เจ้าของทรัพย์สิน รวมทั้งเจ้าของที่ดิน เป็นผู้ปรับปรุงที่ดินเตรียมที่ดินให้เกษตรกรทำการเพาะปลูก ประชากรครึ่งหนึ่งเป็นเกษตรกร หนึ่งในสี่เป็นขุนนางเจ้าของที่ดิน ส่วนที่เหลือเป็นผู้ผลิตในทางอุตสาหกรรม

เศรษฐกิจที่เป็นไปตามธรรมชาติคือระบบเศรษฐกิจเสรี คือปล่อยให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจดำเนินไปตามผังเศรษฐกิจ และปล่อยให้มีการค้าเสรีทั้งภายในและภายนอกประเทศ ผังเศรษฐกิจอุปมาชุมชนประหนึ่งโครงร่างของสิ่งมีชีวิตที่เศรษฐทรัพย์จะไหลเวียนไปทั่วทุกอณูของชุมชนนั้นเหมือนเช่นที่โลหิตฉีดไปทั่วร่างกายของมนุษย์ สิ่งที่เกษตรกรผลิตขึ้นได้จะไหลวนเช่นนั้น โดยรัฐบาลไม่เข้าแทรกแซง ให้กฎธรรมชาติปรับตัวเองเพื่อให้เศรษฐกิจเฟื่องฟู

การวิเคราะห์การไหลเวียนของส่วนเกินหรือผลได้สุทธิ จะให้เศรษฐทรัพย์ไหลเวียนระหว่างชนชั้น 3 ชนชั้น แต่ท้ายสุดเกษตรกรจะเป็นชนชั้นเดียวที่มีส่วนเกินหรือผลได้สุทธิ การไหลเวียนของส่วนเกิน เริ่มต้นที่เกษตรกรทำการผลิตได้ 5 ล้านฟรังซ์ เกษตรกรเก็บไว้เป็นค่าใช้จ่ายของตัวเอง รวมทั้งเก็บไว้ทำเมล็ดพันธุ์เพื่อการผลิตในฤดูกาลหน้า ชนชั้นที่ 1 คือเกษตรกรจะแลกเปลี่ยนซื้อขายกันไปมารวมทั้งซื้อพันธุ์สัตว์พันธุ์พืช เพื่อทำเกษตรกรรมในปีต่อไปและเพื่อครองชีพ ไหลวนอยู่ในกลุ่มตัวเองจากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่งภายในชั้นของตน

จะเหลือส่วนเกินหรือผลได้สุทธิอยู่ 3 ล้านฟรังซ์ เกษตรกรจะจับจ่ายซื้อสินค้าจากพ่อค้าอุตสาหกรรมและการให้บริการของ แพทย์ ทนายความ ฯลฯ คือชนชั้นที่ 2 จำนวน 1 ล้านฟรังซ์ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นแก่การดำรงชีพของเกษตรกร ส่วนที่เหลืออีก 2 ล้านฟรังซ์ จะนำไปจ่ายแก่เจ้าของทรัพย์สิน ชนชั้นที่ 3 ถือเป็นค่าเช่าแก่เจ้าของที่ดิน เสียภาษีให้แก่รัฐบาล

รูปภาพที่ 3.1 การไหลเวียนของส่วนเกินหรือผลได้สุทธิ (Produit Net)

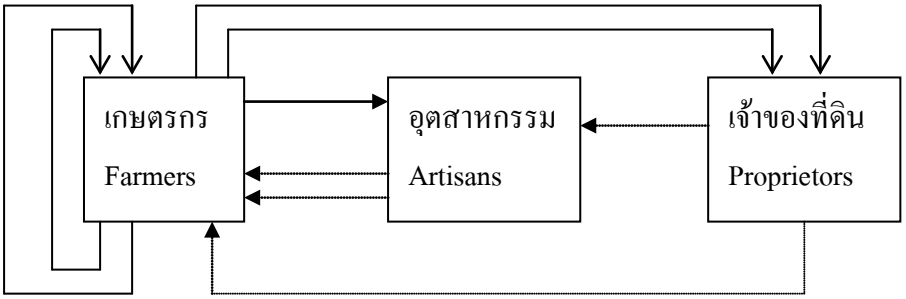

การไหลเวียนของเศรษฐกิจยังคงดำเนินต่อไป ชนชั้น 3 ที่ได้รับรายได้มา 2 ล้านฟรังซ์จะมีการใช้จ่ายในการซื้อผลผลิตของเกษตรกร (ชนชั้น 1) จำนวน 1 ล้านฟรังซ์ และซื้อสินค้าจากพ่อค้าอุตสาหกรรมและบริการของนักวิชาชีพ วิชาการ (ชนชั้น 2)

ชนชั้น 2 จะได้รายได้มารวม 2 ล้านฟรังซ์ จากการซื้อสินค้าอุตสาหกรรมและบริการของเกษตรกรในตอนแรก 1 ล้านฟรังซ์ และการซื้อของชนชั้น 3 อีก 1 ล้านฟรังซ์ ก่อนหน้านี้ และชนชั้น 2 ก็จะนำรายได้ไปซื้ออาหาร เครื่องอุปโภคบริโภคกลับคืนให้กับชนชั้น 1 จนหมด

ในที่สุดชนชั้น 2 และ 3 จึงใช้เงินที่ตนได้รับ กลับไปซื้อปัจจัยสี่จากเกษตรกรชนชั้น 1 อีกซึ่งได้รับเงินคืนทั้งหมด ครบวงจรแรก จะเริ่มใหม่หมุนเวียนอยู่อย่างนี้เหมือนสายโลหิต เกษตรกรจึงได้รับยกย่องว่าเป็นผู้ผลิตมีส่วนเกินจากต้นทุนนำไปจุนเจือผู้อื่นได้ [27]

เพื่อให้มีเงินนำไปลงทุนทางเกษตร ควรเลิกเก็บภาษีจากเกษตรกรและเลิกเก็บค่าเช่า เพื่อเกษตรกรเหลือเงินนำไปปรับปรุงการเกษตรของตน ควรให้มีการค้าเสรีกับสินค้าเกษตรกรรมเป็นไปตามหลักของลัทธิธรรมชาตินิยม โดยปล่อยให้เอกชนดำเนินการ (Laissez faire) มีการแข่งขันอย่างเสรี จะทำให้ช่องทางไหลของรายได้ใหญ่ขึ้น อันหมายถึงเศรษฐกิจขยายตัวผลิตได้มากขึ้น

ทัศนะทางเศรษฐกิจของนักธรรมชาตินิยม

ผังเศรษฐกิจเป็นความฝันของนักธรรมชาตินิยม เพราะรากฐานของผังเศรษฐกิจคือ ระบบเศรษฐกิจเสรี การสร้างแบบจำลองทางเศรษฐกิจเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยการศึกษาและทำความเข้าใจ โอกาสแพร่หลายจึงมีน้อย ตูโกต์ (Turgot , 1727 - 1781) เป็นรัฐมนตรีคลังของฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1774 เป็นผู้มีความคิดในทางเศรษฐกิจคนสำคัญ ได้พยายามสนับสนุนระบบเศรษฐกิจเสรี แต่ได้รับการต่อต้านอย่างรุนแรงจากหลายฝ่าย จึงเป็นรัฐมนตรีคลังได้ไม่นานก็ต้องลาออก และในปี ค.ศ. 1774 เกสเน ผู้นำของนักธรรมชาตินิยมก็ถึงแก่กรรม ทำให้กลุ่มกระจายคุมกันไม่ติด เมื่อไม่มีผู้นำการเผยแพร่ในที่สุดก็เสื่อมสลายลง

แม้จะให้ความสำคัญแก่เกษตรกรรม แต่ไม่หมายความว่า ลัทธิธรรมชาตินิยมเป็นระบบเกษตรกรรม แม้เกษตรกรรมจะเป็นแหล่งก่อให้เกิดส่วนเกิน (Produit Net) และเป็นแหล่งที่มาความมั่งคั่ง แต่ฝรั่งเศสก็ยังดำเนินการล่าอาณานิคมและแสวงหาความมั่งคั่งตามแนวทางของพาณิชยนิยม แต่ในยุคท้าย ๆ ของพาณิชยนิยมการพัฒนาอุตสาหกรรมไม่ได้สำเร็จทัดเทียมกับอังกฤษ

---

[27] เจ้าของทฤษฎีมีความต้องการที่จะเชิดชูเกษตรกร จึงกำหนดสมมุติฐานให้ภาคเกษตรเป็นภาคเดียวที่มีส่วนเกินทั้ง ๆ ที่ในโลกแห่งความเป็นจริงในยุคนั้นภาคอุตสาหกรรมเป็นภาคที่มีส่วนเกินสูงมากที่สุด ทุก ๆ ประเทศในยุโรปพยายามเร่งพัฒนาอุตสาหกรรมและอยู่ในช่วงของการปฏิวัติอุตสาหกรรม ทำให้การวิเคราะห์นี้จึงขาดรายละเอียดที่สำคัญไป แต่ก็เป็นการสร้างแนวทางการวิเคราะห์ผังเศรษฐกิจมหภาคในยุคต่อมา ที่แบ่งการไหลเวียนออกเป็น 3 ส่วน คือ การผลิต (Production) รายจ่าย (Expenditure) และรายได้ (Income) ทำให้การอธิบายสมบูรณ์และมีเหตุผล ตัวอย่างเช่น ผลผลิตได้ทั้งหมดจะเท่ากับรายจ่ายทั้งหมด เขียนสมการได้เป็น $Y = C+I+G$ โดยมีกระแสของรายได้ทำหน้าที่เป็นเสมือนตัวเงินหล่อเลี้ยงในระบบเศรษฐกิจ และยกเลิกสมมุติฐานที่ให้ภาคเกษตรกรรมเป็นภาคเดียวที่มีความสำคัญ แต่ให้ทุกภาคการผลิตมีความสำคัญเท่าเทียมกัน

ลัทธิธรรมชาตินิยมเชื่อในระบบธรรมชาติและต้องปฏิบัติตามกฎธรรมชาติ เพื่อให้ได้มาซึ่งเสถียรภาพความมั่งคั่งและประโยชน์ทั้งหลายทั้งมวล ระบบธรรมชาตินิยมมิใช่ระบบทางกายภาพ แต่เป็นการจัดระเบียบระบบสังคมที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์สังคมเศรษฐศาสตร์ ในเรื่องของความมั่งคั่ง การผลิต ภาษี และกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน การผลิตและความมั่งคั่งได้กล่าวไปแล้วก่อนหน้านี้

หน้าที่ของรัฐมิใช่ตรากฎหมายเรื่อยไป กฎหมายใดที่ขัดกับกฎธรรมชาติ กฎหมายฉบับนั้นก็ใช้ไม่ได้ ทรัพย์สินของเอกชนและสถาบันศักดินาเป็นสถาบันอันศักดิ์สิทธิ์ เพราะไม่มีสถาบันศักดินา ผู้เช่านาก็ไม่มีที่ดินทำการผลิตนี่เป็นกฎธรรมชาติ รัฐจึงมีหน้าที่ปกป้องทรัพย์สินของเอกชนและสถาบันศักดินาไว้ เสรีภาพและทรัพย์สินเป็นสิ่งที่มนุษย์หวงแหน เพราะบ่งชี้ให้เห็นความเป็นปัจเจกชน (Individualism) กฎหมายที่มนุษย์บัญญัติขึ้นต้องตระหนักและรับทราบ และต้องคงไว้ซึ่งทรัพย์สินและเสรีภาพของบุคคลเหล่านี้คือกฎธรรมชาติ กฎธรรมชาติเป็นสิ่งที่ธรรมชาติได้จัดระเบียบไว้ เป็นสิ่งที่ไม่สามารถควบคุมหรือเปลี่ยนแปลงได้บทบาทของรัฐควรลดบทบาทให้น้อยลงเท่าที่จะทำได้ ยกเลิกกฎหมายที่ไม่จำเป็นและขัดกับกฎธรรมชาติ

ความเห็นในเรื่องกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน (Property Right) กลุ่มนี้เห็นว่า มนุษย์ทุกคนควรมีสิทธิและพอใจที่จะได้รับผลจากแรงงานของตน ดังนั้นทรัพย์สินส่วนบุคคลที่หามาได้จากแรงงานเจ้าของแรงงานจึงควรมีกรรมสิทธิ์เต็มที่

นักธรรมชาตินิยมเห็นว่า บ่อเกิดของความมั่งคั่งมาจากแหล่งเดียวคือที่ดิน และผืนดินก่อให้เกิดผลผลิตส่วนเกินหรือผลได้สุทธิ ภาษีอากรทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นภาษีทางตรงหรือทางอ้อมล้วนมาจากผลได้จากผืนดิน เพราะฉะนั้นการจัดเก็บภาษีควรจัดเก็บจากแหล่งเดียวหรือเก็บภาษีเดี่ยว (Single Tax or Impot Unique) การเก็บภาษีจากแหล่งเดียวคือ จัดเก็บโดยตรงจากผลผลิตส่วนเกินหรือผลได้สุทธิจากผืนดิน ไม่ควรจัดเก็บจากแหล่งอื่น ๆ เพราะจะเป็นการจัดเก็บภาษีซ้ำซ้อนทำให้สิ้นเปลือง ถ้าจัดเก็บภาษีทางตรงจากเจ้าของที่ดินเพียงแหล่งเดียว ก็จะได้เงินภาษีเป็นจำนวนเท่ากับที่จัดเก็บจากแหล่งอื่น ไม่ควรเก็บภาษีจากเกษตรกรและชนชั้นผลิต (Artisan) อื่น เพราะพวกเขามีชีวิตอยู่ที่ระดับพอประทังชีพเท่านั้น ไม่เหลือส่วนเกินใด ๆ ดังนั้น ภาระภาษี (Tax Burden) จะตกอยู่เพียงแต่ระดับของส่วนเกิน

ถ้าภาษีทำให้ผลผลิตภาคเกษตรลดลง แหล่งที่มาของความมั่งคั่งก็จะลดลง ถ้าต้องการรักษาความมั่งคั่งของประเทศไว้ ต้องเก็บภาษีจากส่วนเกินหรือผลได้สุทธิเท่านั้น โดยเก็บตรงจากเจ้าของที่ดิน บอโด (Abb Nicolas Baudeau) เสนอให้เก็บในอัตราร้อยละ 30 ของผลได้สุทธิ ดังนั้น งบประมาณรายจ่ายของรัฐควรจัดทำอย่างประหยัดที่สุด ให้รายจ่ายเท่ากับภาษีที่จัดเก็บได้จากส่วนเกิน รัฐบาลควรบริหารหรือปกครองประเทศโดยตระหนักรับทราบและปฏิบัติตามกฎธรรมชาติ

บทที่ 4
ลัทธิคลาสสิค (Classical School)

ทฤษฎีสำนักคลาสสิค เน้นการวิเคราะห์ทางด้านมหภาคมากกว่าจุลภาค โดยให้ความสนใจเรื่องการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศมาก การวิเคราะห์จะเน้นปรากฏการณ์ในระยะยาวมากกว่าระยะสั้น สำนักคลาสสิคเชื่อในกฎตลาด ไม่สนใจปัญหาวัฏฏจักรธุรกิจ (Business Cycle) เพราะในระยะยาวปัญหาดังกล่าวจะมีการปรับตัวและหมดไปเอง โดยเน้นในด้านอุปทานมากกว่าอุปสงค์ แนวทางการพัฒนาประเทศเน้นที่พัฒนาเทคโนโลยี แรงงาน และการสะสมทุน ที่เป็นปัจจัยการผลิตสินค้า และไม่สนใจว่าจะมีอุปสงค์พอในการซื้อสินค้าที่ผลิตได้หรือไม่

ทฤษฎีและแนวคิดของสำนักคลาสสิคได้รับการยกย่องว่า อธิบายการทำงานของระบบเศรษฐกิจการแข่งขันอย่างเสรีได้ดี แม้นจะมีข้อบกพร่องแต่ก็เป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาทฤษฎีและแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์ให้เจริญก้าวหน้าและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น [28]

แนวคิดหลักในสำนักคลาสสิค

เป็นแนวคำสอนที่แพร่หลายและยอมรับ เป็นระบบที่เป็นวิทยาศาสตร์ทำให้เศรษฐศาสตร์เป็นศาสตร์แขนงหนึ่ง เป็นทฤษฎีที่นำไปกำหนดเป็นนโยบายของรัฐและชี้ให้เห็นความแตกต่างกับลัทธิความคิดของสำนักอื่น

นักเศรษฐศาสตร์คลาสสิคใช้วิธีการศึกษาแบบอุปมาน (Deductive) คือ สร้างกฎเกณฑ์อธิบายปรากฏการณ์ แล้วหาข้อมูลสนับสนุนกฎเกณฑ์ดังกล่าว เมื่อกฎเกณฑ์เป็นที่ยอมรับเพราะมีข้อมูลเพียงพอกฎเกณฑ์นั้นถือเป็นทฤษฎีต่อไป ทฤษฎีที่สำคัญของนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิคได้แก่ ทฤษฎีมูลค่า ทฤษฎีค่าจ้าง ทฤษฎีค่าเช่า ทฤษฎีกำไร และกฎแห่งการลดน้อยถอยลงของการผลิต (Law of Diminishing Return to Scale) เป็นต้น

---

[28] สำนักประวัติศาสตร์ (Historical School) เป็นลัทธิที่เกิดขึ้นในเยอรมนีกลางศตวรรษที่ 19 มีแนวคิดว่า ในการค้นคว้าหาข้อเท็จจริงทางเศรษฐศาสตร์ ควรใช้ประวัติศาสตร์และกฎทางเศรษฐศาสตร์เข้าช่วย ซึ่งเป็นการท้าทายแนวคิดของพวกคลาสสิคว่า ควรใช้วิธีพิสูจน์สิ่งที่เป็นจริงอยู่แล้ว โดยคิดหาเหตุผลต่าง ๆ อธิบายประกอบ

สำนักเศรษฐศาสตร์สถาบัน (Institutional Economics) เป็นสำนักที่กล่าวถึงการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์โดยเน้นถึงพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์ได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมทางสังคม โดยอาศัยสัญชาติญาณจิตวิทยา และประเพณีขนบธรรมเนียมเข้าประกอบการอธิบาย ซึ่งแตกต่างกับสำนักคลาสสิคที่เน้นเรื่องเหตุจูงใจ

การจัดระเบียบโดยธรรมชาติ (Natural Order) เป็นแนวความคิดของพวกธรรมชาตินิยม ที่ว่า การประกอบการทางเศรษฐกิจ (อาชีพ) จะมีกฎบังคับอยู่โดยธรรมชาติ รัฐบาลจะต้องไม่เข้าแทรกแซงการกระทำของเอกชน หลักการปล่อยให้เอกชนดำเนินธุรกิจไปโดยเสรี (Laissez faire) และให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินกับเอกชนจึงเกิดจากกฎนี้

อดัม สมิธ เชื่อว่า การจัดระเบียบโดยธรรมชาติขัดกับการจัดระเบียบที่มนุษย์วางขึ้นไว้เป็นกฎหมาย กฎ และข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนกระทำตามนั้น ดังนั้น สาระสำคัญของการจัดระเบียบโดยธรรมชาติจึงเป็นเรื่องประโยชน์ส่วนตัวของแต่ละบุคคลเข้ากันได้กับประโยชน์ส่วนรวม เพราะประโยชน์ส่วนตัวเกิดขึ้นเองโดยสัญชาติญาณในประโยชน์ส่วนรวม การจัดระเบียบโดยธรรมชาติคือ สิทธิที่จะได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินจากการใช้แรงงานของตน มีเสรีภาพเช่นคนอื่นในการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว การจัดระเบียบธรรมชาติยังหมายถึง สิ่งที่พระเจ้าให้มาเพื่อความสุขแก่มนุษย์ให้มนุษย์พอใจมากที่สุดและลงทุนน้อยที่สุด เป็นคำบัญชาที่ให้โชคลาภซึ่งมนุษย์จะต้องทำตาม สรุปได้ว่า แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ของ อดัม สมิธ สืบทอดมาจากความคิดด้านปรัชญาสังคม คือ “ผลประโยชน์ส่วนตัว” เป็นปัจจัยที่สำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของคน

สำนักนี้มีปรัชญาว่า การแข่งขันโดยเสรีจะกำหนดราคา ค่าจ้าง ค่าเช่า และกำไร ขึ้นมาในตลาด คัดค้านการให้ความช่วยเหลือแก่คนยากจน เพราะทำให้เศรษฐกิจขาดเสถียรภาพ รัฐบาลจะต้องลงทุนในโครงการที่เป็นประโยชน์แก่ประเทศ มนุษย์ย่อมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว พฤติกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์ (อาชีพ) ย่อมมีกฎและมีหลัก เอกชนและสังคมจะได้รับความสำเร็จมากที่สุด หากรัฐบาลไม่เข้าแทรกแซงในการดำเนินธุรกิจเอกชน

ลัทธินี้เชื่อว่า ควรให้มนุษย์มีเสรีภาพทางเศรษฐกิจและมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของตน จึงเรียกได้หลายอย่างเช่น ลัทธิถือเสรีภาพทางเศรษฐกิจ ลัทธิปัจเจกชน (Individualism) หรือความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวมหรือบุคคลอื่น การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวโดยมีเสรีภาพในการทำสัญญาและถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเป็นของตนนี่เอง ทำให้เกิดพลังในการประกอบกิจการงานของมนุษย์ เกิดความคิดเรื่องมนุษย์เศรษฐกิจ (Economic Man) ที่สำนักคลาสสิคกล่าวถึงและเป็นบ่อเกิดของสำนักคลาสสิค มนุษย์เศรษฐกิจเป็นข้อสมมุติใช้ในการพิสูจน์ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ โดยสมมุติให้เป็นบุคคลเศรษฐกิจคนหนึ่ง จะกระทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจ (อาชีพ) หรือมีพฤติกรรมอย่างหนึ่งด้วยเหตุจูงใจทางเศรษฐกิจ คือ หวังกำไร ดอกเบี้ย การพักผ่อน ความมีอิสระ ความมั่นคงสูงสุด กล่าวอีกนัยหนึ่ง เขาเป็นผู้ที่จะกระทำสิ่งใดอย่างมีเหตุผลเพื่อให้เกิดความพอใจสูงสุดแต่ให้มีการเสียสละน้อยที่สุด ซึ่งมนุษย์ทั่วไปมักจะทำกัน อย่างนี้แล้วจะทำให้เศรษฐกิจเป็นอย่างไร

อดัม สมิธ ได้นำเอาแนวความคิดภายใต้กฎธรรมชาติ จากหนังสือ Theory of Moral Sentiments ที่เขาเขียนเองมาผสมผสานกับผลประโยชน์ของปัจเจกชนในสังคม ดังข้อความ

ในหนังสือ The Wealth of Nation ตอนหนึ่งว่า "มิใช่เป็นความกรุณาของคนขายเนื้อ คนหมักเบียร์ หรือ คนทำขนมปัง ที่ทำให้เรามีข้าวของกิน แต่เป็นเพราะคนเหล่านั้นคำนึงถึงผลประโยชน์ของเขาต่างหาก" เพราะมนุษย์มีการผลิตและการแลกเปลี่ยนสินค้า โดยมีพื้นฐานจากผลประโยชน์ส่วนตัวและความรักตัวเองของมนุษย์ การแลกเปลี่ยนจึงเป็นช่องทางสำคัญที่สร้างการประสานผลประโยชน์ของตัวเองกับผู้อื่น ในขณะที่มนุษย์กระทำเพื่อตัวเอง ก็ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมด้วยในเวลาเดียวกัน การกระทำของปัจเจกชนมากมายในตลาด โดยมิได้มีการวางแผนหรือตกลงกันไว้ก่อน สภาพแบบนี้สามารถที่จะเป็นไปได้และให้ผลดีที่สุดด้วยตามความเชื่อของกฎธรรมชาติ การปล่อยให้เป็นไปเองของตลาดจึงเป็นรากฐานความคิดแบบเศรษฐกิจเสรีนิยม

ผลประโยชน์ร่วม (Mutual Benefit) ในสังคม สามารถเกิดขึ้นได้หรือไม่ตามความคิดข้างต้น ทั้งหมดมาจากอิทธิพลแนวคิดของนักวิทยาศาสตร์และนักปรัชญา เซอร์ ไอแซค นิวตัน ให้ความคิดไว้ว่า "โลกธรรมชาติเป็นโลกที่มีระเบียบและกฎเกณฑ์" ตามความเชื่อแบบวิทยาศาสตร์ ส่วนเอิร์ล แห่งชาฟเบอรี่ นักปรัชญาและศีลธรรมเชื่อว่า มนุษย์มีศีลธรรม ซึ่งทำให้มนุษย์แยกได้ระหว่างการกระทำที่ถูกและที่ผิด เป็นแรงถ่วงดุลความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ และสังคมมนุษย์เป็นสังคมที่มีระเบียบ กฎเกณฑ์เหมือนกับโลกกายภาพ ผลประโยชน์ของทุกฝ่ายในสังคมประสานกันได้ นอกจากนี้ก็ยังมีนักเศรษฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียงหลาย ๆ ท่านที่เชื่อว่า สังคมมนุษย์เป็นสังคมประสานผลประโยชน์ กล่าวได้ว่า มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันได้โดยไม่ต้องมีการบังคับกันทุกฝีก้าว สังคมมนุษย์ที่ให้เสรีภาพแก่มนุษย์จะปรับตัวเขาสู่สภาพที่ดีที่สุดได้เอง โดยมีมือที่มองไม่เห็น (Invisible Hand) กำกับ ซึ่งคือธรรมชาติการแลกเปลี่ยนและผสานผลประโยชน์ของมนุษย์ อดัม สมิธ ได้กล่าวถึงข้อยกเว้นตามธรรมชาติบางอย่างเช่น ความขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ของนายจ้างและลูกจ้าง พ่อค้ากับนักอุตสาหกรรม พ่อค้ากับมวลชน ชาวนาและเจ้าของที่ดิน แม้ว่าจะปล่อยให้เป็นไปตามกลไกของธรรมชาติแล้วก็ตาม ย่อมมีการขัดแย้งกันในทางผลประโยชน์เสมอ จึงต้องมีการแทรกแซงกลไกธรรมชาติ เพื่อให้เกิดการประสานผลประโยชน์ (Mutual Benefit) ได้อย่างลงตัวและอยู่บนความยุติธรรม

หน้าที่ของรัฐบาลควรมีบทบาทหรือทำหน้าที่ 3 ประการคือ หน้าที่ปกป้องการรุกรานจากภายนอก หน้าที่รักษาไว้ซึ่งความยุติธรรม และหน้าที่สร้าง รักษา สถาบันสาธารณะ ที่กลุ่มคนทั่วไปไม่สามารถทำได้เนื่องจากไม่มีกำไรพอ เช่น รัฐบาลควรจัดให้มีการบริการสาธารณะประโยชน์ สมิธได้พยายามระบุงานสาธารณะของรัฐบาล ได้แก่ การสร้างถนน สะพาน คลอง ท่าเรือ กิจการไปรษณีย์ และการศึกษา

กลไกที่เป็นแกนสร้างความมั่งคั่งให้เกิดในสังคม อดัม สมิธ สนับสนุนการแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) โดยเชื่อว่า บุคคลแต่ละคนจะเป็นผู้ตัดสินใจที่ดีที่สุดว่า เขาควรจะทำอะไรและทำอย่างไรจึงจะเกิดประโยชน์แก่ตัวเองมากที่สุด ประโยชน์นี้นอกจากจะหมายถึงเงินแล้ว ยังรวมถึงสิ่งต่าง ๆ ที่ทำให้ชีวิตมีความเป็นอยู่อย่างสุขสบายมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ถ้ากล่าวในทาง

ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ก็คือ การสร้างประสิทธิภาพการผลิตของแรงงาน (Productivity of Labor) ให้สูงขึ้น ย่อมหมายถึง การใช้ทรัพยากรแรงงานมีประสิทธิภาพสูงสุด หรือก็คือ ใช้ทรัพยากรเท่าเดิม แต่เมื่อประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นการผลิตผลผลิตก็จะเพิ่มขึ้นด้วย ถ้ามีการทำงานตามความชำนาญเฉพาะด้าน (Specialization) ของแรงงานในประเทศ ก็จะทำให้ผลผลิตรวมของประเทศสูงขึ้น หรือการผลิตที่ได้ผลผลิตรวมสูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้ แนวคิดนี้ยังประยุกต์ไปถึงระบบเศรษฐกิจโลก ถ้าทุกประเทศผลิตสินค้าที่ตัวเองชำนาญและนำมาแลกเปลี่ยนกัน ก็จะทำให้ผลผลิตรวมของโลกเพิ่มขึ้น หรือก็คือ สวัสดิการของโลกจะเพิ่มขึ้น หรือความมั่งคั่งของโลกเพิ่มขึ้นนั่นเอง

กลไกที่เป็นแกนสร้างความมีประสิทธิภาพในการผลิต (Efficiency) หรือก็คือการจัดสรรทรัพยากร (Resource Allocation) อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมกับกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงสังคมเข้าด้วยกันที่ทำให้ธุรกิจและผลประโยชน์ผสมผสานกัน สิ่งที่สมิธค้นพบก็คือ “กลไกตลาด” (Market Mechanism) หรือเรียกอย่างสมิธว่า “มือที่มองไม่เห็น” (Invisible Hand) คือการให้โอกาสทุกคนได้ตัดสินใจทำในสิ่งที่เขาคิดว่าดีที่สุดสำหรับเขา ความคิดสร้างสรรค์เหล่านั้นจะก่อให้เกิดความมั่งคั่งแก่ประเทศ เป็นการเสนอแนวความคิดแบบปัจเจกชนนิยม (Individualism) ถ้าอธิบายในทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ปัจจุบันก็คือ การเกิดประสิทธิภาพในการผลิตและการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพเกิดจากกลไกราคา (Price Mechanism) ซึ่งเป็นกลไกหนึ่งในกลไกตลาด เป็นผู้ดำเนินการ เมื่อตลาดเป็นไปอย่างเสรีผู้ที่มีประสิทธิภาพในการผลิตมากที่สุด จะเป็นผู้เสนอซื้อปัจจัยการผลิตในราคาสูงสุดเพื่อเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตนั้นและนำไปผลิตผลผลิตได้สูงที่สุด บนแนวทางของกลไกตลาดที่ให้กลไกราคาทำงาน จะเป็นผู้จัดสรรทรัพยากรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดด้วย

มือที่มองไม่เห็นหรือกลไกตลาดยังเป็นผู้แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจโดยที่รัฐบาลไม่ต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยว เพราะจะมีการปรับตัวเข้าสู่ดุลยภาพเศรษฐกิจในระยะยาว ตัวอย่างเช่น การสูงขึ้นของราคาพลังงาน (น้ำมัน) จะทำให้เกิดการปรับตัวในการประหยัดน้ำมันเป็นผลกระทบแรก และถ้าราคาน้ำมันสูงขึ้นมากก็จะมีความพยายามปรับปรุงเครื่องยนต์ให้มีประสิทธิภาพประหยัดน้ำมันมากขึ้น หรืออาจแสวงหาพลังงานอื่นมาทดแทน แต่ถ้าต้นทุนของการเปลี่ยนเครื่องยนต์สูงมากจนเกินไปก็อาจทำให้เป็นเครื่องยนต์แบบ Hybrid นอกจากนี้รัฐบาลอาจออกนโยบายสนับสนุนในด้านภาษีหรือมาตรการอื่น ๆ ที่ก่อให้เกิดการประหยัดการใช้พลังงานน้ำมัน ผลกระทบที่กล่าวมาอยู่ในส่วนของผู้ใช้รถยนต์ ส่วนผลกระทบในด้านอุปทาน ผู้ผลิตจะพยายามแสวงหาแหล่งพลังงานเพิ่มเติม หรืออาจลดต้นทุนการผลิตเพื่อลดราคา จนราคาปรับเข้าสู่ดุลยภาพ ทุก ๆ ภาคส่วนในระบบเศรษฐกิจก็จะถูกปรับไปด้วย และผลกระทบของราคาน้ำมันก็จะหายไป สิ่งที่เกิดขึ้นคือดุลยภาพจะเกิดการเปลี่ยนไปเป็นดุลยภาพ ณ จุดใหม่ อีกแนวทางหนึ่งของการปรับตัวเข้าสู่ดุลยภาพจุดใหม่ อาจอธิบายจากผลกระทบของราคาเพียงตัวเดียวโดยใช้เส้นอุปสงค์และอุปทาน เมื่อราคาน้ำมันเปลี่ยนมาก ๆ อันเนื่องมาจากการควบคุมการผลิตน้ำมันให้ลดลง

ของกลุ่ม OPEC เส้นอุปทานเลื่อนไปเป็นเส้นใหม่ทางซ้ายมือ ผู้บริโภคจะลดการบริโภคน้ำมันตามราคาที่สูงขึ้น ตามพฤติกรรมที่อยู่บนเส้นอุปสงค์ เศรษฐกิจก็จะปรับเข้าสู่ดุลยภาพที่จุดใหม่ แต่ถ้ารัฐบาลมีการเข้าแทรกแซงราคาน้ำมันในประเทศไม่สูงขึ้น พฤติกรรมการบริโภคก็จะไม่ลดลง และรัฐบาลก็จะต้องแบกรับภาระการอุดหนุนน้ำมัน ปัญหาก็จะไม่มีวันหมดไป รัฐบาลไม่สามารถนำเงินส่วนนี้ไปใช้ในการพัฒนาส่วนอื่น ทำให้การใช้ทรัพยากรภายในประเทศไม่มีประสิทธิภาพ และถ้าท้ายสุดรัฐบาลไม่ยอมรับภาระ โครงสร้างเศรษฐกิจไม่ปรับตัวเพื่อสะท้อนการใช้น้ำมัน ก็จะทำให้ความสามารถในการแข่งขันกับประเทศอื่นด้อยลง

มือที่มองไม่เห็นหรือกลไกตลาดเป็นผู้กระจายรายได้อย่างยุติธรรมในสังคม ดังที่กล่าวไว้แล้วว่า ผู้ซื้อปัจจัยการผลิตจะจ่ายซื้อปัจจัยการผลิตในราคาสูงสุด นั่นก็หมายถึง การวิภาครายได้หรือการกระจายรายได้ (Income Distribution) ได้เกิดขึ้นอย่างยุติธรรม ผู้ที่มีความสามารถสูงย่อมเป็นผู้ได้ค่าจ้างสูง และตรงข้าม ผู้ที่มีทรัพย์สินดีก็จะได้ผลตอบแทนในรูปค่าเช่าที่สูงด้วย ผู้ที่มีเงินทุนก็จะได้ต้นทุนเงิน (ดอกเบี้ย) สูงที่สุดให้กับผู้นำไปใช้ลงทุน บริษัทสามารถแสวงหากำไรได้สูงสุดภายใต้การแข่งขันอย่างเสรีที่มีการประสานผลประโยชน์ของผู้ซื้อและผู้ขาย พร้อมกับความพอใจสูงสุดของผู้ซื้อในเวลาเดียวกัน

รัฐบาลไม่ควรเข้าแทรกแซงในกิจการของพ่อค้า อดัม สมิธ ต่อต้านกิจกรรมทางเศรษฐกิจของลัทธิพาณิชยนิยมอย่างรุนแรง เช่น การตั้งกำแพงภาษี การออกข้อจำกัดในการค้าระหว่างประเทศ กฎหมายการกำหนดหลักแหล่ง หรือกฎหมายให้อำนาจผูกขาด เป็นต้น อดัม สมิธ มิเพียงสนับสนุนการแข่งขัน (Competition) อย่างจริงจังภายในประเทศ แม้แต่การแข่งขันในต่างประเทศก็เห็นควรให้มีการแข่งขันอย่างเสรี เพราะจะเกิดผลดีจากการแข่งขันหลายประการ ระดับราคาสินค้าจะเป็นสินค้าราคาเดียว (One Price) เหมือนกันทุกประเทศ เป็นหลักประกันความสามารถในการแข่งขัน (competitiveness) ของประเทศในระยะยาว มิได้มีการบิดเบือนการใช้ทรัพยากรไปในภาคการผลิตที่ไม่เหมาะสม และประการสุดท้าย เป็นสิ่งที่ได้กล่าวไว้แล้ว สวัสดิการสังคมโลกจะดีขึ้น

"เป็นการเสนอแนวคิดในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม โดยมุ่งผลกำไรและผลประโยชน์ของผู้บริโภค"

เศรษฐกิจทุนนิยมถูกผนวกไว้กับเศรษฐกิจเสรีนิยม จนเกือบจะเป็นความหมายเดียวกัน แต่ในความเป็นจริงแล้ว มีความแตกต่างกันแต่สามารถเดินไปด้วยกันได้ เศรษฐกิจทุนนิยมเป็นระบบเศรษฐกิจให้ความเป็นอิสระกับผู้ประกอบการสูงสุดสามารถแสวงหาผลประโยชน์ให้กับกลุ่มทุนสูงสุด สามารถสะสมกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินได้อย่างไม่จำกัด หรือก็คือสามารถเอาเปรียบในระบบเศรษฐกิจได้ ตราบใดที่อยู่บนความถูกต้องของกฎหมาย ดังนั้นการกระจายรายได้อาจเกิดการกระจุกตัวอยู่ในกลุ่มทุนได้ ความเชื่อในกฎธรรมชาติที่จะทำงานด้านนี้เพื่อความยุติธรรมใน

สังคมไม่ชัดเจน จึงเห็นได้อย่างชัดเจนว่าเป็นจุดอ่อนในระบบทุนนิยม คนโดยทั่วไปเชื่อว่า เมื่อเป็นระบบเศรษฐกิจเสรีแล้วจะต้องใช้ระบบทุนนิยมควบคู่กันไปด้วยจึงเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพสูงสุด [29] ซึ่งแนวคิดรูปแบบนี้ก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา เมื่อประเทศกลุ่มระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนได้เคลื่อนตัวเข้ามาสู่ระบบการค้าเสรีของโลกและก็อาจมาถึงจุดเปลี่ยนในแนวคิดได้ในอนาคต

ประโยชน์ของผู้บริโภคสูงสุด เป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่ถูกกำหนดให้เป็นคู่ขนานกับผลประโยชน์ของระบบทุนนิยมที่แสวงหาผลประโยชน์เข้าสู่กลุ่มทุนสูงสุดที่เห็นได้อย่างชัดเจนในทุกยุคทุกสมัย ความเชื่อในกฎธรรมชาติจะผลักดันให้ประโยชน์กลับมาสู่ผู้บริโภค เมื่อการแข่งขันเกิดขึ้นสูงมากพอ จะทำให้มีการลดต้นทุนการผลิตมาอยู่บนระดับการผลิตที่มีประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งในรูปแบบของการลดต้นทุน (Reduce Cost) หรือการพัฒนาเทคโนโลยี ผลประโยชน์ในรูปของการบริโภคได้สูงมากขึ้น เป็นความมั่งคั่งของประเทศ และปัจเจกชนที่อยู่บนแนวคิดวัตถุนิยม (Materialism) ซึ่งพวกคลาสสิคได้อธิบายปรากฏการณ์ในลักษณะเช่นนี้ ในรูปการประสานผลประโยชน์ของปัจเจกชนและสังคมในเทอมของดุลยภาพ (หรือธรรมชาติ เช่น ราคาธรรมชาติ) ในระบบเศรษฐกิจ

กฎธรรมชาติ จึงเป็นกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการประสานผลประโยชน์ของทุก ๆ กลุ่มในระบบเศรษฐกิจให้ได้รับความพอใจของแต่ละกลุ่มสูงสุด และเป็นกฎธรรมชาติที่พวกคลาสสิคเชื่อว่าเป็นการจัดระเบียบโดยธรรมชาติ ระบบเศรษฐกิจจึงต้องยอมรับ นอกจากนี้ ระยะเวลาที่ใช้ในการปรับตัวของกลไกในตลาดก็ดำเนินไปได้อย่างรวดเร็วไม่มีอุปสรรคใดขวางกันและใช้เวลาสั้นเท่านั้น

ลัทธิความสุขส่วนตัวและความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว (Individualism or Self Interest) เป็นแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เสรีนิยม มีผู้อธิบายหลายคน คือ Hobbe , Locke , Hutcheson และ Bentham แต่อธิบายโดยมิได้ใช้กฎธรรมชาติแต่เป็นพฤติกรรมมนุษย์ กลุ่มนี้สรุปว่า สิ่งใดที่มนุษย์ทำไปมักจะได้ผลตอบแทนอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ ความพอใจและความเจ็บปวด แม้กระนั้นมนุษย์ยังมีความต้องการไม่มีที่สิ้นสุด ทุกคนจึงแสวงหาความสุขส่วนตัวก่อน การทำงานไม่ใช่เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสุข ไม่มีผู้ใดอยากทำงาน เว้นแต่มีความจำเป็น

---

[29] ปัจจุบันประเทศคอมมิวนิสต์ได้หันกลับไปใช้ปรัชญาการค้าเสรีและการให้เอกชนมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินได้อย่างเสรี แต่รูปแบบการปกครองยังเป็นรูปแบบเดิม เพื่อการถ่วงดุลอำนาจของการรักษาผลประโยชน์โดยรวมของระบบเศรษฐกิจไว้ ไม่เชื่อในกลไกการทำงานของกฎธรรมชาติ และเรียกระบบตัวเองใหม่ว่า Socialism Market Economy ส่วนในการปกครองแบบประชาธิปไตยจะใช้กลไกด้านการคลังในการจัดเก็บภาษี และการคืนสวัสดิการให้กับชนชั้นแรงงาน ในบางครั้งเรียกว่า Social Safety Net

ข้อเท็จจริง ที่สามารถอธิบายอิทธิพลที่มีต่อแนวคิดในทฤษฎีของพวกคลาสสิคและผลสรุปของทฤษฎี

สภาวะแวดล้อมของเศรษฐกิจในยุคคลาสสิค พบว่า มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วของระบบเศรษฐกิจอังกฤษอันสืบเนื่องมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากร อัตราค่าจ้างต่ำระดับพอประทังชีพ มีการเอาเปรียบแรงงานสูงมาก และนำกำไรที่ได้ไปขยายลงทุนในเครื่องจักรอย่างมากมายและรวดเร็ว แรงงานแทบไม่มีความสำคัญในการผลิตเพราะมีอยู่มากมายไม่จำกัด ในขณะที่ที่ดินและทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัด จึงทำให้นักธุรกิจเกิดความไม่แน่ใจและคาดการณ์ว่า อัตราการเจริญเติบโตของผลผลิตรวมและกำไรจะลดลง นักธุรกิจต้องสู้ศึกสองด้าน คือ พยายามทำให้ค่าเช่าลดลงและอัตราค่าจ้างลดลง เพื่อป้องกันมิให้กำไรลดลง นอกจากนี้มีความเชื่อเศรษฐกิจเสรีนิยม ให้มีการแข่งขันอย่างเสรีในทุกตลาด (มาแทนที่แนวคิดของพวกพาณิชยนิยม) จะทำให้การจัดสรรทรัพยากรมีประสิทธิภาพสูงสุด สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดได้ดีที่สุด ในด้านการกระจายรายได้ มีความเชื่อว่า ในระยะยาวแรงงานจะได้รับผลตอบแทนเท่ากับระดับพอประทังชีพ ส่วนเจ้าของที่ดินจะได้รับผลตอบแทนสูงขึ้นทุกที ในขณะที่กำไรจะลดลงเรื่อย ๆ แสดงถึงผลประโยชน์ของชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมจะขัดแย้งกันได้ในระยะยาว

อดัม สมิธ (Adam Smith , 1723 - 1790)

แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ของ อดัม สมิธ ถูกพิจารณาว่าเป็นฐานรากของเศรษฐกิจสมัยใหม่ สมิธมีอิทธิพลต่อนักเศรษฐศาสตร์และรัฐบาลมานานหลายทศวรรษ หลังจากที่ได้แสดงแนวความคิดหลักที่มีการผสมกลมกลืนผลประโยชน์ระหว่างผลประโยชน์ของปัจเจกชนและสวัสดิ การทางสังคม ด้วยเหตุที่รัฐได้ปล่อยให้เศรษฐกิจดำเนินภายใต้การแข่งขันของตลาด ดังปรากฏในหนังสือ The Wealth of Nation สมิธ พยายามอธิบายความหมายของความมั่งคั่ง (Wealth) ที่แตกต่างจากพวกพาณิชยนิยม แต่ใช้แนวเดียวกับพวกฟิซิโอแครต ที่เน้นให้มีการผลิตสินค้าได้มากมายตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างเหลือเฟือ และอะไรเป็นกลไกสำคัญที่จะเกิดได้ สมิธเสนอให้มีการปล่อยเสรีทางเศรษฐกิจ (Laissez faire) แล้วกลไกต่าง ๆ ในเศรษฐกิจจะดำเนินไปบนหนทางที่ถูกต้อง โดยมีมือที่มองไม่เห็น (Invisible Hand) คอยควบคุมจัดการ (หรือกลไกตลาดในยุคปัจจุบัน) หรือก็คือ การให้โอกาสทุกคนได้ตัดสินใจทำในสิ่งที่เขาคิดว่าดีที่สุดสำหรับเขา ความคิดสร้างสรรค์เหล่านี้จะก่อให้เกิดความมั่งคั่งแก่ประเทศ (เสนอแนวคิด ปัจเจกชนนิยม : Individualism) บนหนทางเช่นนี้ยังเกิดกลไกการประสานผลประโยชน์ของสังคมได้อย่างลงตัวทั้งของปัจเจกชนและสังคม

การบริหารจัดการในการผลิตที่ สมิธ สนับสนุนมากคือ การแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) จะเป็นกุญแจสำคัญอีกดอกที่จะทำให้ประเทศสามารถผลิตสินค้าได้มากขึ้นภายใต้ทรัพยากรเท่าเดิมและก็เป็นอีกแหล่งของการสร้างความมั่งคั่งให้กับประเทศเพราะผลิตสินค้าได้มากขึ้น กลไก

ที่จะเกิดขึ้นภายใต้แนวคิดนี้คือ แรงงานจะผลิตสินค้าได้มากขึ้นเพราะประสิทธิภาพของแรงงาน[30] (Productivity of Labor) เพิ่มขึ้น และเมื่อทำไปในเวลาที่ยาวนานก็จะกลายเป็นความชำนาญเฉพาะด้าน (Specialization) เป็นปัจจัยสำคัญในการแข่งขันด้านอุตสาหกรรมและเป็นการเพิ่มความ สามารถในการแข่งขัน (Competitiveness) ในการค้าระหว่างประเทศ

ในยุคนี้ เป็นยุคแห่งความรุ่งเรืองทั้งในด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การค้าระหว่างประเทศ และวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นรากฐานของความเจริญรุ่งเรือง ประเทศต่าง ๆ มีนโยบายส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมมากกว่าเกษตรกรรม แนวคิดของสมิธ จึงสามารถประยุกต์ใช้กับระบบเศรษฐกิจได้อย่างกลมกลืน และยังได้เสนอแนวทางการบริหารจัดการด้านการคลังของรัฐบาลไว้ด้วย เพราะมีความแตกต่างในหลักการและนโยบายการคลังเมื่อเทียบกับแบบเดิมของพวกพาณิชยนิยม

สมิธ ให้ความเห็นว่า ความมั่งคั่งคือปริมาณของสิ่งจำเป็นและสิ่งอำนวยความสะดวกต่อการดำรงชีวิต อันเป็นผลผลิตของแรงงานและที่ดิน ยังเห็นต่อไปอีกว่า ความมั่งคั่งทางเศรษฐศาสตร์ คือ ความมั่งคั่งของประเทศ เพราะเป็นการเพิ่มผลผลิตเพื่อการกินดีอยู่ดีของประชาชนทั่วไป ดัชนีชี้วัดเป็นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ[31] ของประเทศอย่างต่อเนื่องและยาวนาน ซึ่งก็สอดคล้องกับโครงสร้างเศรษฐกิจ (Economic Structure) ที่เกิดขึ้นในเวลานี้อย่างเหมาะสม

นอกจากการปล่อยให้เศรษฐกิจเสรี (Laissez faire) แล้ว สมิธ เสนอให้มีการแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) เพื่อการเพิ่มผลผลิตภายใต้ทรัพยากรเท่าเดิม ทั้งการเพิ่มของประสิทธิภาพแรงงานและความชำนาญที่เป็นกลไกในการขับเคลื่อนการเพิ่มผลผลิต สมิธ อธิบายว่า ความสามารถและประสิทธิภาพในการทำงาน ขึ้นอยู่กับการแบ่งงานกันทำจะทำให้เกิดความชำนาญ เมื่อได้ทำงานเฉพาะอย่างและจะได้ผลผลิตมากขึ้น การแบ่งงานกันทำจะทำให้แรงงานมีการพัฒนา สามารถ

---

[30] การวัดประสิทธิภาพของแรงงาน สามารถใช้ดัชนีชี้วัดอย่างง่ายเป็นแบบอัตราส่วน จำนวนผลผลิต / แรงงาน 1 คน ถ้าแรงงานสามารถผลิตสินค้าได้เพิ่มขึ้นโดยให้ปัจจัยการผลิตอื่นคงที่ ก็หมายถึงประสิทธิภาพแรงงานเพิ่มขึ้น หรือถ้ามีการเพิ่มปัจจัยทุน (เครื่องจักร) เข้ามาก็สามารถเพิ่มประสิทธิภาพแรงงานได้เช่นกัน การใช้ดัชนีชี้วัดแบบยากก็จะใช้ฟังก์ชั่นการผลิตมาวัด โดยทั่วไปจะประกอบด้วย ทุน และแรงงาน เช่น Q = $A.K^{\alpha}L^{\beta}$ ถ้าค่าสัมประสิทธิ์ของแรงงาน (β) เพิ่มขึ้น ก็หมายถึงประสิทธิภาพแรงงานเพิ่มขึ้น สำหรับความชำนาญเฉพาะด้าน อาจต้องใช้ระยะเวลาในการสั่งสมชื่อเสียงให้เป็นที่ยอมรับ เช่น นาฬิกาสวิส ต้องมีประวัติศาสตร์การผลิตและพัฒนาที่ต่อเนื่องมายาวนาน หรือการผลิตสินค้าที่ใช้วัตถุดิบท้องถิ่นที่ไม่มีที่ใดหาได้มาผลิตสินค้าเป็นต้น

[31] การวัดอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ จะใช้ผลผลิตภายในประเทศ (GDP) ณ ราคาคงที่ เป็นข้อมูลคำนวณสูตร $\frac{GDP_{2557} - GDP_{2556}}{GDP_{2556}} * 100$ เป็นการวัดเฉพาะการเพิ่มของปริมาณผลผลิต โดยไม่มีผลกระทบของราคาเข้ามาเกี่ยวข้องเพราะใช้ GDP ณ ราคาคงที่

ประดิษฐ์เครื่องทุ่นแรง เพื่อช่วยให้การทำงานได้เร็วขึ้น มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สมิธ ยกตัวอย่างการผลิตเข็มหมุดในโรงงานที่มีคนงาน 10 คน ถ้าทุกคนทำงานตั้งแต่ต้นจนขั้นสุดท้าย คนหนึ่งจะได้เข็มหมุดเพียง 20 เล่มใน 1 วัน แต่ถ้ามีการแบ่งงานกันทำจะผลิตเข็มหมุดได้ 4,800 เล่มต่อวัน การแบ่งงานกันทำจะช่วยเพิ่มผลผลิตอย่างมหาศาลและสามารถนำไปใช้กับการผลิตทุกชนิด เพื่อเพิ่มผลผลิตและนำไปแลกเปลี่ยนสินค้าสิ่งของซึ่งกันและกัน

การแบ่งงานกันทำมีขอบเขตของตลาดเป็นตัวกำหนด เพราะการแลกเปลี่ยนถูกจำกัดด้วยขนาดของตลาดจึงส่งผลไปสู่ขอบเขตของการแบ่งงานกันทำ ถ้าตลาดมีขนาดเล็กก็ไม่ปรารถนาที่จะผลิตสินค้าชนิดเดียวเพราะตลาดมีไม่เพียงพอ ตลาดจะใหญ่เท่าใดจึงขึ้นอยู่กับการสร้างอาณาเขตตลาด ถ้ามีการขนส่งที่สะดวกและการค้าที่เสรีไม่มีการเก็บภาษีสินค้าผ่านแดนตลาดภายในประเทศก็จะขยายใหญ่ขึ้น ดังนั้น การค้าระหว่างประเทศจึงเป็นเหตุผลหลักของการสร้างอาณาเขตตลาดให้มีขนาดใหญ่ การลดต้นทุนจากการแบ่งงานกันทำจะทำได้อย่างกว้างขวาง จนประเทศที่มีการค้าเสรีที่น้อยกว่าไม่สามารถขายแข่งขันได้ อังกฤษประสบผลสำเร็จในการพัฒนาสู่มหาอำนาจทางเศรษฐกิจเพราะการเลือกใช้นโยบายที่ถูกต้องและเหมาะสมกับสถานการณ์

นอกจากนี้ สมิธ ยังได้จำแนกประเภทของแรงงานที่มีประสิทธิภาพ (Productive Labor) และแรงงานที่ไม่มีประสิทธิภาพ (Unproductive Labor) ชนิดของแรงงานก็เป็นตัวกำหนดความมั่งคั่งของประเทศอีกปัจจัยหนึ่ง เป็นความเชื่อของสมิธในยุคนั้นที่ว่า สัดส่วนของแรงงานที่มีประสิทธิภาพมากจะสร้างความมั่งคั่งได้มาก เพราะเป็นแรงงานที่สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิต มูลค่าเพิ่มที่เกิดขึ้นจะเห็นได้ชัดเจนจากรูปร่างและมูลค่ามากกว่าวัตถุดิบที่นำมาใช้การผลิต ส่วนแรงงานที่ไม่มีประสิทธิภาพจะเป็นงานด้านบริการ เช่น คนใช้ แพทย์ ทหาร ฯลฯ ควรมีสัดส่วนให้น้อย (เป็นความเชื่อคล้าย ๆ กับพวกฟิซิโอแครต)

การแบ่งงานกันทำยังขึ้นกับปริมาณทุนอีกด้วย สังคมที่ไม่มีการแลกเปลี่ยน ก็จะไม่มีการแบ่งงานกันทำ การสะสมทุนมีความจำเป็นน้อย แต่ถ้าเป็นสังคมอุตสาหกรรมความจำเป็นของการแบ่งงานกันทำและสะสมทุนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตก็เป็นสิ่งจำเป็นในการแข่งขัน วงจรของการแข่งขันก็จะเกิดเป็นแรงผลักขึ้น ยิ่งมีการสะสมทุนมากก็ยิ่งมีการแบ่งงานกันทำมากเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของแรงงานกลายเป็นวงจรที่หมุนไปเรื่อย ๆ นอกจากนี้ ปริมาณทุนจะเป็นสิ่งจำกัดการพัฒนาอุตสาหกรรมประเทศที่มีการสะสมทุนมากก็ยิ่งสามารถพัฒนาอุตสาหกรรมได้กว้างขวางในยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรม การแข่งขันของอุตสาหกรรมเป็นเรื่องการแข่งขันในด้านการสะสมทุน เพื่อสร้างเครื่องมือ เครื่องจักรมาใช้ในอุตสาหกรรม และการเกิดขึ้นของนวตกรรมก็จะเป็นแรงผลักให้เกิดการแข่งขันอย่างมีประสิทธิภาพของอุตสาหกรรมต่อไปข้างหน้า แต่ปริมาณการสะสมทุนก็ขึ้นอยู่กับการออมของประเทศ ซึ่งเป็นการกระทำของสมาชิกแต่ละคนในสังคมเอง ซึ่งต่างต้องการยกระดับสภาพความเป็นอยู่ของตน การออมทรัพย์เพื่อลงทุน เป็นการกระทำเพื่อตัวเองของมนุษย์แต่ละคนโดยแท้มิใช่เป็นการกระทำของสังคม

กล่าวได้ว่า ใจความสำคัญของทฤษฎีมาจากการผลิตและการแลกเปลี่ยน ที่เป็นจุดหมายทำเพื่อประโยชน์ของตัวเองโดยแท้ แต่ก็ทำให้สังคมโดยรวมดีขึ้นด้วย มนุษย์ออมทรัพย์ก็เพื่อยกฐานะของตัวเอง แต่ผลที่ได้คือการขยายตัวของการแบ่งงานกันทำ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการเพิ่มผลผลิตของประเทศ

กระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ในทรรศนะของสมิธมีส่วนสัมพันธ์กับแรงงานและการสะสมทุนของประเทศ เป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้เกิดวงล้อของการแบ่งงานกันทำและการแลกเปลี่ยนที่เป็นหัวใจของการบริหารอุตสาหกรรม ส่วนแรงขับเคลื่อนในระยะยาวกลับขึ้นอยู่กับการเกิดนวตกรรมใหม่ ๆ ในอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง เป็นแรงขับในการแข่งขันกับอุตสาหกรรมในประเทศอื่น ๆ ดังที่พบว่า ในยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรมการเกิดนวตกรรมใหม่ ๆ เป็นสิ่งที่กำหนดชัยชนะของการแข่งขันอย่างแท้จริง แนวคิดเหล่านี้ก็ได้กลายเป็นทฤษฎีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศต่อมา นอกจากนี้ สมิธ เห็นว่า การประหยัดเป็นการสร้างอนาคตทำให้การออมมากขึ้น ทำให้การสะสมทุนเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย เพราะปริมาณการสะสมทุนของประเทศกำหนดจากปริมาณการออมของประเทศ เพื่อนำไปจ้างแรงงานที่มีประสิทธิภาพ (Productive Labor) ทำให้ผลผลิตของประเทศเพิ่มมากขึ้น เป็นการวางแผนหรือนโยบายเศรษฐกิจมหภาคของประเทศและกลายมาเป็นหัวใจสำคัญของเศรษฐศาสตร์มหภาคต่อมา [32]

ในสังคมเศรษฐกิจที่ผู้ผลิตและผู้บริโภคเป็นอิสระต่อกัน และต่างก็มีเสรีภาพในการผลิตและการบริโภค มีปัญหาว่า การผลิตจะปรับตัวกับความต้องการอย่างไร สมิธเป็นนักเศรษฐศาสตร์คนแรกที่แสดงให้เห็นถึงการทำงานของกลไกราคาที่มาตอบคำถามข้างต้น นอกจากนี้กลไกราคาทำให้การกระจายผลผลิตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กลไกราคาหรือการกำหนดขึ้นเป็นราคาของสิ่งของที่นำมาแลกเปลี่ยนกันในตลาด

ทฤษฎีมูลค่าและราคา (Theory of Value and Price) ของสมิธ อธิบายจากแนวคิดเดิมที่กล่าวว่า มูลค่ามีอยู่สองชนิด คือ มูลค่าในการใช้งาน (Value in Use) และมูลค่าในการแลกเปลี่ยน (Value in Exchange) มูลค่าในการใช้งานขึ้นอยู่กับประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ของสิ่งของนั้น นักเศรษฐศาสตร์รุ่นหลังสมิธ จะเรียกว่า ประโยชน์ (Utility) ส่วนมูลค่าในการแลกเปลี่ยน หมายถึงอำนาจซื้อของสิ่งของนั้นว่าแลกเปลี่ยนกับสิ่งอื่นได้มากน้อยเพียงไร

แต่มูลค่าทั้งสองประเภทอาจไม่เกี่ยวข้องกันได้ในบางกรณี เช่น กรณีการเกิดความขัดแย้งในมูลค่า (Paradox of Value) สิ่งหนึ่งมีประโยชน์ในการใช้มาก เช่น น้ำ แต่มีมูลค่าในการแลกเปลี่ยนต่ำ เพราะเป็นของหาง่าย แต่เพชรมีมูลค่าในการใช้งานต่ำ แต่มีมูลค่าในการแลกเปลี่ยน

---

[32] ดูโมเดล IS ของเคนส์เซียนที่เป็นการสร้างดุลยภาพในตลาดผลผลิตประกอบด้วยการลงทุน (หรือการสะสมทุน) และการออมของประเทศ

สูง เนื่องจากเป็นของหายาก (ความหาง่ายและหายากได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดมูลค่า ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์ก็จะใช้ประเด็นนี้ในการอธิบายมูลค่าหลังจากนี้ต่อไป)

มูลค่าในการแลกเปลี่ยน กำหนดจากจำนวนแรงงานที่ใช้ในการผลิตสินค้า และใช้เป็นฐาน (Numeraire) ในการแลกเปลี่ยน ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนในสมัยโบราณ สมิธ จึงเสนอว่า การใช้แรงงานเป็นเครื่องวัดมูลค่ามีปัญหาในเรื่องคุณภาพของแรงงาน จึงใช้เงินเป็นเครื่องวัดมูลค่าของสิ่งของแทน สมิธ ใช้ต้นทุนการผลิตที่วัดเป็นตัวเงินมาใช้วัดมูลค่าซึ่งก็คือ ราคา ส่วนประกอบของต้นทุนการผลิตนั้น สมิธเห็นว่า มีปัจจัยการผลิตเพียงตัวเดียวคือแรงงานเป็นผู้ผลิตสินค้า และเกิดเป็นทฤษฎีมูลค่าเกิดจากแรงงาน (Labor Theory of Value)[33] ที่คาร์ล มาร์กซ์ นำไปใช้

มูลค่าในการแลกเปลี่ยน จึงเป็นราคาตลาด (Market Price) ซึ่งถูกกำหนดจากการซื้อขายกันจริง หรือราคาสมดุลในระยะสั้นที่ถูกกำหนดจากอุปสงค์และอุปทานของสินค้า อาจสูงหรือต่ำกว่าราคาธรรมชาติ (Natural Price) ในที่นี้ก็คือราคาสมดุลในระยะยาวใช้กฎธรรมชาติมาอธิบาย แต่ในระยะยาวแล้วราคาตลาดจะต้องเท่ากับราคาธรรมชาติเสมอ เพราะเป็นการจัดระเบียบโดยธรรมชาติ (Natural Order)

การเกิดขึ้นของราคาตลาด มาจากกลไกของอุปสงค์และอุปทานของสินค้า ซึ่งก็คือทฤษฎีราคาของวิชาเศรษฐศาสตร์ การผลิตปรับตัวกับความต้องการผ่านการปรับตัวของระดับราคา การอธิบายกลไกก็จะดูจากอุปสงค์และอุปทานในเวลานั้นไม่สมดุล ถ้ามีอุปสงค์มากกว่าอุปทานก็จะทำให้ราคาในตลาดสูงขึ้นจนไปสมดุลกับอุปทานในเวลานั้น หรือในทางตรงข้าม มีอุปทานมากกว่าก็จะมีการปรับลดราคาลงมาจนเข้าสู่สมดุล การอธิบายการปรับตัวของราคาตลาดเท่ากับราคาธรรมชาตินั้นก็มีลักษณะเช่นเดียวกันแต่ได้เพิ่มการอธิบายการเคลื่อนไหวของปัจจัยการผลิตรวมเข้าไปด้วย

การปรับตัวของตลาดจะเกิดขึ้นเมื่อราคาตลาดไม่เท่ากับราคาธรรมชาติ ถ้าการผลิตปัจจุบันมีน้อยกว่าอุปสงค์ ราคาตลาดจะสูงกว่าราคาธรรมชาติ สามารถตีความเป็นนัยยะได้ว่าปัจจัยการผลิตของสินค้าจะได้รับผลตอบแทนสูงกว่า ณ อัตราธรรมชาติ ทั้งค่าจ้าง กำไร และค่าเช่าตลาดจะสูงกว่าอัตราธรรมชาติของแต่ละปัจจัยการผลิต หรือก็คือการตอบแทนในอุตสาหกรรมนี้จะสูงกว่าอุตสาหกรรมอื่น ทำให้ดึงดูดปัจจัยการผลิตที่มีการจ่ายให้ต่ำกว่าอัตราธรรมชาติเข้ามาสู่อุตสาหกรรมนี้ ในท้ายสุดอัตราปัจจัยของตลาดก็จะค่อย ๆ ลดลง ตามกฎแห่งการลดน้อยถอยลงของการผลิตจนเข้าสู่อัตราธรรมชาติ เป็น อัตราค่าจ้างธรรมชาติ อัตราค่าเช่าธรรมชาติ อัตรากำไร

---

[33] หนังสือหลายเล่มได้โต้แย้งว่า สมิธ ได้รวมปัจจัยการผลิตอื่นไว้ในต้นทุนด้วย เช่น ค่าเช่า กำไร โดยกล่าวว่าสมิธใช้มาตรฐานวัดมูลค่าขั้นสุดท้ายแล้วคือแรงงาน มิได้หมายความว่าปริมาณของแรงงานกำหนดมูลค่าของสินค้าเพียงบอกว่า มูลค่าของสินค้าสามารถเทียบออกมาได้เป็นปริมาณของแรงงาน ..... ซึ่ง โรเบิร์ต โอเวน ก็นำวิธีการนี้ไปใช้

ธรรมชาติ ในทางตรงข้ามถ้าราคาตลาดต่ำกว่าราคาธรรมชาติก็สามารถอธิบายด้วยวิธีการเดียวกันนี้ ระดับราคานอกจากกำหนดมูลค่าของสินค้าแล้ว ก็ยังทำหน้าที่ในการจัดสรรทรัพยากร (Resource Allocation) ในระบบเศรษฐกิจให้เกิดประสิทธิภาพและมีความยุติธรรมโดยรัฐไม่ต้องเข้ามายุ่งเกี่ยว ดังนั้น การปล่อยให้ปัจจัยในการผลิตเคลื่อนย้ายได้อย่างเสรี ไม่มีสิ่งกีดขวางการเคลื่อนย้าย มนุษย์ทุกคนมีเสรีภาพที่จะเปลี่ยนงานจากที่รายได้ต่ำไปสู่รายได้สูง และการปล่อยให้อัตราค่าจ้างเป็นไปตามกลไกตลาด รัฐบาลไม่เข้ามาแทรกแซงกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ นโยบายเศรษฐกิจเสรีเช่นนี้จะนำระบบสู่ดุลยภาพเอง และทำให้ราคาตลาดเป็นราคาที่ไม่สูงหรือต่ำเกินไป แต่จะเท่ากับราคาธรรมชาติ กลไกการปรับตัวจากราคาตลาดเข้าสู่ราคาธรรมชาตินั้น สมิธ เชื่อว่าจะดำเนินไปอย่างรวดเร็วเกิดขึ้นในระยะเวลาสั้น ๆ ท่านั้น นั่นก็คือ การทำงานของมือที่มองไม่เห็นของสมิธในเรื่องการจัดสรรทรัพยากร ซึ่งก็ใช้แนวทางเดียวกันนี้อธิบายในด้านอื่น ๆ ได้ด้วย

แต่ถ้าผู้ผลิตสินค้ามีวิธีการพิเศษที่สามารถทำให้ปัจจัยการผลิตลดลงได้มาก หรือการผูกขาดปัจจัยการผลิต เช่น ที่ดิน วัตถุดิบ เงินทุน ทำให้เกิดการผูกขาดในตลาดได้ ผู้ผูกขาดจะจำกัดอุปทานสินค้าให้น้อยอยู่เสมอต่ำกว่าระดับธรรมชาติ ทำให้ขายสินค้าได้ในราคาสูงกว่าราคาธรรมชาติ ดังนั้นราคาผูกขาดเป็นราคาที่สูงที่สุด ขณะที่ราคาธรรมชาติหรือราคาที่ปล่อยให้มีการแข่งขันเสรีจะเป็นราคาที่ต่ำที่สุด

ในสังคมเศรษฐกิจของสมิธ หน่วยเศรษฐกิจอิสระทั้งหลายจะเชื่อมโยงเข้าด้วยกันโดยตลาด เป็นที่แลกเปลี่ยนให้ประโยชน์กับทั้งสองฝ่ายและสังคมรวมไปด้วย หรือก็คือ ระบบตลาดเป็นระบบที่มีการแข่งขันเสรี ในระบบเสรีหน่วยเศรษฐกิจที่ไม่มีประสิทธิภาพก็จะอยู่ไม่ได้ภายใต้การแข่งขันเข้มข้นมีการขาดทุนเลิกกิจการไป รวมทั้งแรงงานก็จะต้องเป็นแรงงานที่มีประสิทธิภาพจึงจะถูกนำไปใช้ในการผลิตเพื่อให้ผลตอบแทนสูงสุด กล่าวได้ว่า ระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมจึงเป็นแนวคิดของผู้เข้มแข็งเป็นผู้อยู่รอดหรือลัทธิแบบดาวิน (Dawinsianism)

จะเห็นได้ว่าในทรรศนะของสมิธ รัฐบาลมีหน้าที่เพียงเป็นคนกลาง คอยรักษากฎเกณฑ์ของสังคมและคอยตัดสินโดยยุติธรรม และให้บริการกิจการรากฐานของเศรษฐกิจและสังคมบางประการเท่านั้น นอกนั้นปล่อยให้เป็นกิจกรรมของปัจเจกชน ตามความคิดลักษณะนี้ รัฐบาลเป็นเพียงเครื่องมือที่รับใช้ปัจเจกชนรวมอยู่เป็นสังคมได้

อัตราค่าจ้างแรงงาน จากที่กล่าวมาแล้วอัตราค่าจ้างในระยะยาวหรืออัตราค่าจ้างธรรมชาติจะอยู่ที่ค่าจ้างพอยังชีพ (Subsistence Level) ส่วนอัตราค่าจ้างตลาดจะถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานของแรงงาน อุปสงค์ของแรงงานกำหนดมาจากกองทุนค่าจ้าง (Wage Fund) ได้มาจากการออมของบุคคลทั่วไปและจากกำไรของธุรกิจ ส่วนอุปทานแรงงานขึ้นอยู่กับจำนวนประชากรซึ่งอัตราค่าจ้างจะเปลี่ยนแปลงไปตามโครงสร้างประชากรตามทฤษฎีของมัลธัส เมื่อไรกองทุนค่าจ้างสูง ประชากรน้อย อัตราค่าจ้างจะสูง ความเป็นอยู่ดี อัตราการเพิ่มของประชากรเพิ่มขึ้นทำให้

ค่าจ้างลดลงมาอยู่ที่ระดับพอประทังชีพ (อัตราค่าจ้างธรรมชาติ) และในทางตรงกันข้าม ถ้ากองทุนค่าจ้างลดจำนวนลงน้อยกว่าประชากร จะเกิดการแย่งงานกันทำ อัตราค่าจ้างลด จำนวนประชากรจะลดลง ท้ายสุดอัตราค่าจ้างจะปรับตัวสูงขึ้นไปสู่ที่ระดับดุลยภาพระยะยาวอีกครั้ง การพิจารณากลไกตลาดของตลาดแรงงานใช้กองทุนค่าจ้างแทนด้านอุปสงค์ และใช้การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างประชากรแทนด้านอุปทานของแรงงาน เมื่อกลไกทั้งสองทำงานก็จะอธิบายการเคลื่อนตัวไปสู่ดุลยภาพในระยะยาวได้ แต่ก็เป็นระดับพอประทังชีพเท่านั้นเป็นความเชื่อจากสภาพในตอนนั้น

ค่าเช่า คือสิ่งตอบแทนจากการใช้ที่ดิน ซึ่งผู้เช่าต้องจ่ายให้แก่เจ้าของที่ดิน ค่าเช่าจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความอุดมสมบูรณ์ของที่ดินที่จะให้ผลผลิตออกมา สมิธ ให้ความเห็นว่า เจ้าของที่ดินไม่ค่อยมีส่วนในการปรับปรุงที่ดินมากนัก แต่จะเรียกเก็บค่าเช่าสูงเสมอโดยถือกรรมสิทธิ์จากการเป็นเจ้าของที่ดิน สมิธจึงเรียกค่าเช่าว่า เป็นราคาผูกขาด

กำไร สมิธ มีความเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงอัตรากำไรขึ้นอยู่กับการเจริญเติบโตของประเทศ เมื่อเศรษฐกิจดีประเทศเจริญมั่งคั่ง การสะสมทุนมาก มีการแข่งขันสูง อัตรากำไรจะต่ำลง แต่อาจสูงขึ้นได้ถ้ามีการค้นพบดินแดนใหม่ หรือมีความเจริญทางด้านการค้า มีช่องทางที่จะลงทุนใหม่ อาจกล่าวได้ว่า อัตรากำไรจะขึ้นอยู่กับปริมาณการสะสมทุนของประเทศ เป็นความเชื่อโดยทั่วไปจากสภาพในตอนนั้น

ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ เป็นการเปลี่ยนความเชื่อของนักเศรษฐศาสตร์ในเวลานั้นที่เปลี่ยนจากแนวทางคุ้มครองปกป้อง (Protection) การค้าของประเทศมาสู่การค้าเสรีระหว่างประเทศ โดยเชื่อว่า จะให้ประโยชน์สูงสุดกับประเทศ ส่วนทางด้านการเงินก็จะมีมือที่มองไม่เห็นปรับตัวให้ระบบการเงินของประเทศเป็นไปอย่างเหมาะสมและสามารถแก้ปัญหาการเกินดุลการค้า หรือขาดดุลการค้าโดยตัวของมันเองรัฐไม่จำเป็นต้องเข้าแทรกแซง

การค้าระหว่างประเทศจะเป็นการเปิดตลาดให้กว้างขึ้น ช่วยให้มีการแบ่งงานกันทำมากขึ้น การผลิตภายในประเทศเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การเข้าแทรกแซงของรัฐบาลจะทำให้เกิดการจำกัดสินค้าโดยการตั้งกำแพงภาษี (Tariff) หรือการห้ามสินค้านำเข้า จะทำให้เกิดการผูกขาดสินค้านั้น เพราะผู้ได้รับประโยชน์คือพ่อค้าหรือนักอุตสาหกรรมแต่ผู้เสียหายคือผู้บริโภค การปล่อยเสรีทางการค้าระหว่างประเทศจึงเป็นเป้าหมายมุ่งให้ประโยชน์ส่วนใหญ่ตกอยู่กับผู้บริโภค สามารถมีสินค้าดีและราคาถูกไว้บริโภค เพราะตลาดมีการแข่งขันอย่างเข้มข้น ประเทศที่มีประสิทธิภาพการผลิตสินค้าใดได้ถูกและมีคุณภาพก็จะจัดจำหน่ายได้มาก เกิดการแบ่งงานกันทำ ประเทศสามารถเป็นผู้ชำนาญในการผลิตสินค้าใดสินค้าหนึ่งและนำมาแลกเปลี่ยนกันได้ ผลประ โยชน์ก็จะเกิดแก่ประเทศและสวัสดิการโลกก็จะดีขึ้นตามทฤษฎีที่ได้กล่าวไว้แล้ว สมิธอธิบายการแบ่งงานกันทำระหว่างประเทศโดยให้แต่ละประเทศมีความชำนาญในการผลิตสินค้าแต่ละประเภท แสดงออกมาในรูปของต้นทุนการผลิตสินค้าที่ต่ำกว่าอีกประเทศหนึ่ง เป็นการแสดงผลประโยชน์ในการแลก

เปลี่ยนอย่างเปิดเผยชัดเจนไม่มีการตีความใดอีก เรียกว่า ทฤษฎีความได้เปรียบเชิงสมบูรณ์ (Absolute Advantage) ต่อมา ริคาร์โด ก็ได้ขยายการตีความให้กว้างขึ้น

ในการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างประเทศ สมิธสนับสนุนให้นำเงินตราที่เป็นกระดาษออกใช้แทนโลหะ (ทองคำ) เพราะประหยัด สะดวก แต่ปริมาณของเงินกระดาษต้องไม่เกินมูลค่าของทองคำและโลหะที่ประเทศมีอยู่ หมายถึงเงินกระดาษสามารถวัดค่าออกมาในรูปของทองคำได้ตามที่รัฐประกาศไว้ เป็นระบบการเงินแบบมาตรฐานทองคำในยุคต่อมา

การคลังรัฐบาล ตามที่สมิธได้กำหนดหน้าที่ของรัฐบาลไว้คือ หน้าที่ป้องกันประเทศ หน้าที่รักษาความสงบ และบริการสาธารณะต่าง ๆ ที่เอกชนไม่สามารถทำได้ เมื่อมีรายจ่ายของรัฐจึงต้องมีการบริหารด้านรายรับของรัฐ ตามแนวคิดการคลังรัฐบาลแบบเบื้องต้น แหล่งที่มาของรายได้ สมิธกำหนดให้มีความสอดคล้องกับผู้ที่ได้รับประโยชน์จากบริการของรัฐ เงินรายได้สำหรับใช้จ่ายในการป้องกันประเทศและค่าใช้จ่ายในราชสำนักควรได้มาจากภาษีอากร รายจ่ายด้านการรักษาความยุติธรรมควรเก็บจากค่าธรรมเนียมที่ให้บริการ ส่วนรายจ่ายด้านบริการสาธารณะ เช่น สร้างถนน สะพาน ท่าเรือ ควรเก็บค่าธรรมเนียมจากผู้ได้รับประโยชน์ และค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา ศาสนา ควรจะได้จากการเก็บภาษีหรือจากการบริโภคก็ยิ่งดี

หลักการจัดเก็บภาษีที่มีความยุติธรรม เสมอภาค ชัดเจน และมีประสิทธิภาพ ได้ถูกนำมาใช้เป็นแนวคิดหลักในการบริหารการคลังด้านการจัดเก็บภาษี และเป็นที่นิยมมาจนถึงทุกวันนี้ ประกอบด้วย

- หลักเสมอภาค (Equality) ทุกคนควรจ่ายภาษีเป็นการตอบแทนผลประโยชน์ที่ได้รับบริการตามความสามารถของแต่ละบุคคล (Ability to Pay) คือขึ้นอยู่กับรายได้ของแต่ละคน
- หลักความแน่นอน (Certainty) คือมีหลักที่แน่นอนว่า จะต้องเสียภาษีอะไร กำหนดเวลาเสียภาษี และจำนวนภาษีที่จะต้องเสียภาษี ตลอดจนขั้นตอนการเสียภาษีให้ชัดเจน
- หลักความสะดวก (Convenience of Payment) การเรียกเก็บภาษีควรให้ความสะดวกแก่ผู้เสียภาษี
- หลักประหยัด (Economy of Collection) พยายามเก็บภาษีให้ได้มากที่สุด เสียต้นทุนในการจัดเก็บให้น้อยที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ควรมีจำนวนน้อย แต่มีประสิทธิภาพสูง เป็นต้น

ภาษีควรจัดเก็บจากค่าจ้าง ค่าเช่า กำไร ค่าเช่าผู้ที่เสียภาษีคือผู้เช่าที่ดินเพราะจะหักภาษีออกจากผลผลิตก่อนแบ่งผลตอบแทนให้เจ้าของที่ (หรือก็คือการหักภาษี ณ ที่จ่ายที่ใช้ในปัจจุบัน) การเก็บภาษีจากค่าจ้างจะทำให้อัตราค่าจ้างสูงขึ้น เพราะนายจ้างต้องเสียภาษีแทนแรงงาน นายจ้างมักจะบวกภาษีเข้าไปในต้นทุนการผลิต สุดท้ายการเรียกภาษีจะตกอยู่กับผู้บริโภค ส่วนการเก็บ

ภาษีจากกำไร สมิธให้ความเห็นว่า เป็นการยากที่จะเก็บได้ เนื่องจากเจ้าของทุนจะไม่ยอมเปิดเผยรายละเอียด ถ้ามีการเก็บภาษีจากกำไรจะทำให้นายทุนโยกย้ายทุนหนีภาษีไปทำการลงทุนในประเทศอื่นที่ได้รับผลตอบแทนสูงกว่า ทำให้เกิดผลเสียหายต่อประเทศ

นักเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า สมิธเป็นบิดาของวิชาเศรษฐศาสตร์ ผลงานของเขาเป็นความก้าวหน้าทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จนเกือบสมบูรณ์ และเป็นระบบทฤษฎีมาตรฐานของนักเศรษฐศาสตร์รุ่นคลาสสิค เมื่อมีทฤษฎีมาตรฐานแล้วก็มีนักเศรษฐศาสตร์รุ่นต่อ ๆ มาคิดค้นเพิ่มเติม เพิ่มพูนความสมบูรณ์ทางทฤษฎีให้มากยิ่งขึ้น

แนวคิดสำนักคลาสสิคหลัง อดัม สมิธ

โรเบิร์ต มัลธัส (Robert Malthus , 1766 - 1834) [34]

เป็นนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิคสำคัญและสร้างทฤษฎีประชากรเป็นที่กล่าวขวัญมาจนถึงทุกวันนี้ เมื่อพูดถึงปัญหาประชากรแล้วมักจะกล่าวถึงทฤษฎีนี้ ประชากรยุโรปในสมัยนั้นเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจนทำให้วิตกว่าอาหารจะไม่พอเลี้ยง มัลธัส กล่าวว่า ถ้าปล่อยตามธรรมชาติประชากรจะเพิ่มในอัตราเรขาคณิต (Geometric Progression) ส่วนอาหารจะเพิ่มในอัตราเลขคณิต (Arithmetic Progression) เพราะเชื่อในกฎแห่งการลดน้อยถอยลง (Law of Diminishing Return to Scale)

ประชากร	เพิ่มเป็น	1	2	4	8	16	32	64	128
อาหาร	เพิ่มเป็น	1	2	3	4	5	6	7	8

ภายใน 25 ปี ประชากรจะเพิ่มเป็นสองเท่าจะได้รับการเลี้ยงดูพอประทังชีวิต และประชากรก็ยังเป็นต้นเหตุของปัญหาสำคัญยิ่งใหญ่ในสังคม ความแร้นแค้น และความเดือดร้อนจะมีเสมอ ข้อคิดเห็นนี้ได้กลายเป็นกฎเหล็กที่ใช้วิเคราะห์ค่าจ้างของทุกคนในพวกคลาสสิค และการพยากรณ์สังคมในอนาคตก็ใช้โมเดลนี้ ความคิดเห็นของมัลธัสในการยับยั้งไม่ให้ประชากรเพิ่มเร็วด้วยวิธี

---

[34] มัลธัส และ ริคาร์โด อยู่ในกลุ่มของลัทธิการมองโลกในแง่ร้าย (Pessimism) ที่ว่า ประชากรเพิ่มมากกว่าอาหารจะทำให้ผู้คนล้มตายเพราะขาดอาหาร และจะประสบผลแห่งการลดน้อยถอยลง เพราะประชากรมากแต่ที่ดินทำกินยังเท่าเดิม สาเหตุนี้ทำให้เกิดค่าเช่าในประเทศและมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่เวลาที่ผ่านมาพิสูจน์ให้เห็นว่า คำกล่าวดังกล่าวไม่เป็นจริงเสมอไป อาทิเช่น ถึงแม้ว่าประชากรโลกจะเพิ่มอย่างรวดเร็วจริง แต่การพัฒนาด้านอาหารก็มีอัตราเร่งที่เร็วกว่า ประชากรโลกมีอาหารให้บริโภคอย่างเหลือเฟือเมื่อเทียบกับอดีต ส่วนกฎแห่งการลดน้อยถอยลงแม้จะเกิดขึ้นจริง แต่ก็มีความพยายามใช้พลังเทคโนโลยีผลักดันการผลิตทำให้เกิดเป็นผลตอบแทนต่อขนาดเพิ่มขึ้นได้ และโลกในยุคปัจจุบันก็มีความนิยมมุ่งแต่พัฒนาเทคโนโลยีอย่างไม่หยุดยั้ง

1. การยับยั้งโดยธรรมชาติ (Positive Check) โดยปล่อยไปตามธรรมชาติก็จะเกิดการตาย เช่น โรคระบาด สงคราม มาเลเรีย เป็นต้น

2. การยับยั้งโดยการป้องกัน (Preventive Check) ตามสัญชาติญาณของมนุษย์ในการอยู่รอด มักจะป้องกันตัวเองทำให้อัตราการเกิดลดลง เช่น การสร้างข้อจำกัดทางศีลธรรม ชะลอการแต่งงาน คุมกำเนิด ฯลฯ

ทฤษฎีเศรษฐกิจตกต่ำเพราะผลิตสินค้าล้นเหลือ (Glut) ก็เป็นอีกทฤษฎีที่พวกคลาสสิคนำไปใช้อธิบายประกอบทฤษฎีที่สร้างขึ้นเกือบทั้งสิ้น มัลธัส อธิบายไว้ว่า นักธุรกิจมีกำไรจึงสะสมทุน ขยายโรงงานผลิตสินค้าจำนวนมาก จนหาผู้ซื้อไม่พอจึงเกิดสินค้าล้นเหลือ (Glut) เศรษฐกิจตกต่ำ ต้องให้คนออกจากงาน เกิดความยากจนและทุกข์ทรมาน ดังเห็นตัวอย่างอังกฤษในเวลานั้น

ในบางเหตุผลก็กล่าวว่า นายทุนได้กำไรจากการขูดรีดแรงงานมามาก ก็นำไปซื้อสินค้าทุนประเภทเครื่องจักร เพื่อทำให้ผลิตได้มากและต้นทุนต่ำ พร้อมกับลดความสำคัญของแรงงานลงมาเป็นปัจจัยการผลิตที่ถูกขูดรีด เอาเปรียบ เพื่อไปสร้างกำไรให้เพิ่มขึ้นอีกและนำไปสะสมทุนให้มากยิ่งขึ้น แต่เมื่อสะสมทุนมากอัตรากำไรก็จะยิ่งลดลง แรงงานไม่มีกำลังซื้อประกอบกับการเพิ่มของประชากรตามทฤษฎีประชากรของมัลธัส จึงทำให้เกิดยุคเข็ญขึ้นมาในระบบเศรษฐกิจ ..... เป็นแนวอรรถาธิบายโดยพวกสังคมนิยม อย่างไรก็ตามทฤษฎีการผลิตล้นเหลือก็เป็นที่ยอมรับของนักเศรษฐศาสตร์และใช้เป็นเหตุผลอธิบายการเกิดขึ้นของวัฏฏจักรธุรกิจ (Business Cycle) ที่เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมที่จะต้องเกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ แนวคิดอีกด้านหนึ่งเป็นการอธิบายเพราะเกิดความไม่สมดุลในระบบเศรษฐกิจเป็นต้นเหตุ

เดวิด ริคาร์โด (David Ricardo , 1772 - 1823)

เดวิด ริคาร์โด เป็นนักธุรกิจที่ประสบผลสำเร็จในธุรกิจนายหน้าค้าพันธบัตรและเก็งกำไรทำให้ร่ำรวยอย่างรวดเร็ว ในปี ค.ศ. 1819 ได้สมัครผู้แทนและได้รับเลือก ทำให้มีบทบาทในสภาบรรดาสมาชิกต่างยกย่องในฐานะเป็นผู้เชี่ยวชาญในทางเศรษฐกิจและการเงิน ริคาร์โด จึงมีโอกาสออกความเห็นและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและการเงินเป็นอันมาก ผลงานเขียนที่สร้างชื่อเสียงให้กับเขาคือ The Principle of Political Economy and Taxation

แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ของริคาร์โดในหนังสือข้างต้นนั้นประกอบด้วยแนวคิดเกี่ยวกับเรื่อง มูลค่า ค่าเช่า กำไร แนวคิดด้านการเงิน การคลัง และการค้าระหว่างประเทศ ในเรื่องทฤษฎีมูลค่า ไม่ยอมรับทฤษฎีมูลค่าในอดีตคือ มูลค่าการใช้สอยและมูลค่าในการแลกเปลี่ยน และได้แสดงให้ความเห็นแย้งในบางประเด็นว่า มูลค่าทั้งคู่อาจไม่ไปด้วยกันก็ได้ โดยยกตัวอย่าง เช่น น้ำ มีประโยชน์มากแต่มูลค่าในการแลกเปลี่ยนต่ำ ริคาร์โดจึงนำเสนอแนวคิดว่า ประโยชน์ใช้สอย

(Utility) เป็นสิ่งสำคัญทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน สิ่งที่ไม่สามารถใช้ทำประโยชน์ได้ย่อมไม่สามารถสนองความต้องการ จะไม่มีมูลค่าในการแลกเปลี่ยน ไม่ว่าจะเป็นของหายากเพียงไรก็ตาม หรือต้องใช้แรงงานจำนวนมากในการผลิต แต่ประโยชน์ไม่ใช่เครื่องวัดมูลค่าในการแลกเปลี่ยนสิ่งของ ริคาร์โดเสนอทฤษฎีมูลค่าเท่ากับต้นทุนการผลิต (Cost of Production Theory of Value) ต้นทุนการผลิตนี้จะมีมูลค่าของแรงงานและได้รวมมูลค่าที่เกิดจากประสิทธิภาพการผลิตของทุนเข้าไปด้วยในมูลค่าของสิ่งของนั้น [35]

ริคาร์โด ยอมรับว่าทุนเป็นปัจจัยการผลิตที่มีความสำคัญต่อการผลิต นอกเหนือจากแรงงานที่ริคาร์โดเห็นด้วยกับสมิธ ดังนั้นต้นทุนการผลิตสินค้าจะประกอบด้วย แรงงานและทุน ถ้าวัดในรูปของผลตอบแทน ต้นทุนประกอบด้วย ค่าจ้างและกำไร เป็นการยอมรับทุนมีส่วนในการกำหนดมูลค่าสินค้า และนักเศรษฐศาสตร์รุ่นต่อมาก็ได้ขยายต่อจนครบปัจจัยการผลิตที่ใช้ในปัจจุบัน

ทฤษฎีค่าจ้าง ริคาร์โดใช้แนวทางกฎธรรมชาติอธิบาย โดยเชื่อว่าในระยะยาวแล้วเศรษฐกิจจะอยู่ที่อัตราค่าจ้างธรรมชาติ และใช้กฎเหล็กแห่งค่าจ้าง (Iron Law of Wage) เป็นตัวอธิบายประกอบว่า อัตราค่าจ้างในระยะยาวจะมีแนวโน้มเท่ากับระดับพอประทังชีพ (Subsistence Level) แต่ในระยะสั้นค่าจ้างอาจไม่เท่ากับอัตราธรรมชาติได้ และใช้ตัวแปรประชากรมาอธิบายการปรับตัวเข้าสู่อัตราธรรมชาติ ถ้าอัตราธรรมชาติสูงกว่าอัตราตลาดในระยะสั้น จะทำให้แรงงานลำบากและยากจนประชากรจะลดลง จำนวนแรงงานลดลง อัตราค่าจ้างสูงขึ้นจนเท่ากับอัตราธรรมชาติ แต่ถ้าอัตราค่าจ้างธรรมชาติต่ำกว่าอัตราค่าจ้างตลาดก็จะมีผลตรงข้าม ประชากรมีความสุข สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสะดวกสบาย จำนวนประชากรจะเพิ่มขึ้นและอัตราค่าจ้างตลาดก็จะลดลงมาเท่ากับอัตราธรรมชาติ

ทฤษฎีค่าเช่าของริคาร์โด กำหนดให้ค่าเช่าเกิดจากความแตกต่างของที่ดิน (Ricardo's Differential Theory of Rent) เขาเป็นคนแรกที่อธิบายโดยสร้างกฎแห่งการลดน้อยถอยลง (Law of Diminishing Return to Scale) มาเป็นกลไกอธิบายทฤษฎี และมีความเห็นว่าค่าเช่าเป็นส่วนหนึ่งของผลผลิตที่เกิดจากการใช้ประโยชน์จากที่ดินที่ต้องจ่ายให้กับเจ้าของที่ดิน ค่าเช่าจึงมิใช่ต้นทุนการผลิตและไม่มีส่วนในการกำหนดมูลค่าสินค้า เขาอธิบายค่าเช่าว่า เป็นส่วนเกินที่เหลือจ่ายให้กับปัจจัยการผลิตอื่นแล้ว[36] เรียกว่าค่าเช่าเศรษฐกิจ (Economic Rent) ซึ่งต้นทุนการผลิตจะประกอบ ด้วยค่าจ้างและกำไร ที่เป็นผลตอบแทนของแรงงานและทุน ผลผลิตส่วนที่เหลือจากการจ่ายต้นทุนแล้วก็จะเป็นค่าเช่าของเจ้าของที่ดินตามรูป

---

[35] ทฤษฎีมูลค่าเท่ากับแรงงาน (Labor Theory of Value) ของ อดัม สมิธ นั้น จะมีเพียงแรงงานอย่างเดียวที่กำหนดมูลค่าของสิ่งของ และถูกมาร์กซ์นำไปใช้

[36] เป็นเทคนิคที่จะนำไปใช้อธิบายในทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ เรียกว่า ทฤษฎีส่วนที่เหลือ (Residual Theory)

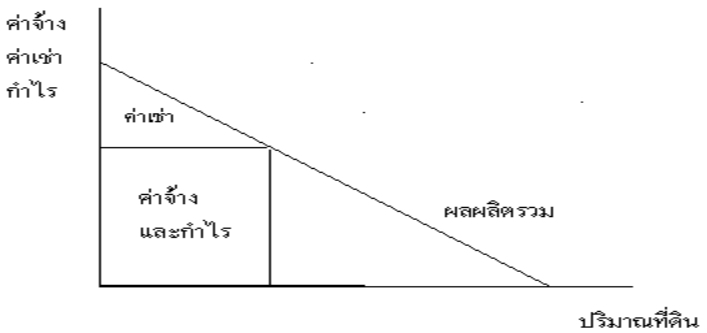

รูปภาพที่ 4.1 การกระจายรายได้ปัจจัยการผลิตของริคาร์โด

ริคาร์โด ให้คำจำกัดความค่าเช่า ได้แก่ค่าที่ได้ใช้ที่ดิน ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถทำลายได้และมีอยู่ตามธรรมชาติ โดยคิดจากส่วนแตกต่างระหว่างที่ดินดีหรือสมบูรณ์กว่ากับที่ดินที่เลวลงไป ที่ดินเลวไม่เหมาะแก่การใช้เพาะปลูก จะยังไม่มีค่าเช่า เพราะทุกคนเข้าจับจองทำกินได้ ถือเป็นกรรมสิทธิ์ของตนได้ แต่ถ้าประชากรเพิ่มขึ้นมากอย่างรวดเร็วก็จะไม่มีที่ดินให้จับจองอีก ค่าเช่าก็จะถูกคิดแม้ในที่ดินเลว เจ้าของที่ดินจึงเป็นเหมือนผู้เอาเปรียบสังคมเป็นทฤษฎีการมองโลกในแง่ร้าย

สิ่งที่ใช้วัดความแตกต่างระหว่างที่ดินดีกับที่ดินเลว ใช้ผลผลิตรวม (Total Product : TP) และผลผลิตเพิ่ม (Marginal Product : MP) [37] โดยเกิดกฎแห่งการลดน้อยถอยลงในกระบวนการผลิตด้วย ดังแสดงในตาราง

ตารางที่ 4.1 ลำดับที่ดินดีหรือสมบูรณ์ที่สุดชั้น 1 ลดหลั่นลงไปตามลำดับ

ทุนและแรงงาน	ที่ดิน ชั้น 1		ที่ดิน ชั้น 2		ที่ดิน ชั้น 3		ที่ดิน ชั้น 4	
	TP ถัง	MP ถัง	TP ถัง	MP ถัง	TP ถัง	MP ถัง	TP ถัง	MP ถัง
(หน่วย)	2	3	4	5	6	7	8	9
1	100	100	90	90	80	80	70	70
2	190	90	170	80	150	70	130	60
3	270	80	240	70	210	60	180	50
4	340	70	300	60	260	50	220	40

ในช่องที่ 1 แสดงการใช้ปัจจัยการผลิตทุนและแรงงานเพิ่มทีละหน่วย[38] จาก 1 ถึง 4 ช่องที่ 2 ถึง 9 เป็นการจัดที่ดินออกเป็นชั้น ๆ ตามลำดับ ผลผลิตเพิ่ม (Marginal Product : MP) หมายถึง

[37] ผลผลิตเพิ่ม (MP) เป็นการใช้เทคนิควิเคราะห์แบบส่วนเพิ่ม ต่อมาได้เป็นวิธีการวิเคราะห์ที่ใช้อย่างแพร่หลายกับหลาย ๆ สำนัก

ผลผลิตที่เพิ่มขึ้นเนื่องจากใช้ทุนและแรงงานเพิ่มขึ้น 1 หน่วย ค่าของผลผลิตเพิ่ม (MP) ทุกช่องจะลดลงหมายถึงการทำงานของกฎแห่งการลดน้อยถอยลง เมื่อใช้ทุนและแรงงานเพิ่ม ที่ดินยังเท่าเดิม ผลผลิตเพิ่มจะลดลง ค่าผลผลิตรวม (Total Product) หาจากการสะสม (Accumulate) ของผลผลิตเพิ่ม เช่นที่ดินชั้น 1 ใส่ปัจจัยการผลิต 1 หน่วยจะได้ MP = 100 , TP = 100 เมื่อเพิ่มปัจจัยการผลิตอีก 1 หน่วย MP = 90 จะได้ค่า TP = 100 + 90 ถ้าใส่หน่วยที่ 3 ลงไปจะได้ MP = 80 TP จะเท่ากับ 100 + 90 + 80 = 270 ……ฯลฯ

การคำนวณหาค่าเช่า ถ้าใช้ที่ดินแปลงเดิม พิจารณาจากผลผลิตเพิ่ม (MP) ที่ได้ในแต่ละครั้งที่เพิ่มปัจจัยการผลิต 1 หน่วย จากตาราง ที่ดินชั้น 1 ครั้งแรกใช้ปัจจัยการผลิต 1 หน่วย ค่าเช่ายังไม่มี MP = 100 ถัง ครั้งที่ 2 ใช้ปัจจัยการผลิต 2 หน่วย มี MP = 90 ถัง จึงเกิดค่าเช่าขึ้นคือ 100 – 90 = 10 ถัง หากใช้เพาะปลูกครั้งที่ 3 อีก ได้ MP = 80 ถัง ค่าเช่าจะเป็น (100 - 80) + (90 - 80) = 30 ถัง เพราะใช้เกณฑ์ของผลผลิตเพิ่ม (MP) หน่วยสุดท้าย ในการคิดค่าเช่า คือ MP = 80 และหาผลต่างตามลำดับเรียงกันมา คำนวณหาค่าเช่าทำนองนี้เรื่อยไป[39]

การคำนวณหาค่าเช่าพร้อมทั้งขยายเนื้อที่ดินออกไป ไปสู่ที่ดินที่เลวกว่า ค่าเช่าจะเท่ากับส่วนแตกต่างระหว่างผลผลิตรวม (TP) ของที่ดินที่สมบูรณ์กับที่ดินสมบูรณ์น้อยลงไป จากตาราง ถ้านำที่ดินชั้น 1 , 2 และ 3 มาใช้ปลูกข้าว โดยใช้ปัจจัยทุนและแรงงาน 3 หน่วย ที่ดินชั้น 1 ได้ค่าเช่า 270 – 210 = 60 ถัง และที่ดินชั้น 2 ได้ค่าเช่า 240 – 210 = 30 ถัง การเปรียบเทียบใช้ฐานเปรียบเทียบ (Numeraire) ใช้ที่ดินชั้น 3 เป็นฐานเพราะยังไม่มีค่าเช่า

ริคาร์โด ให้ความสนใจอย่างมากในเรื่องการกระจายรายได้ (Income Distribution) ของประเทศ ทฤษฎีค่าเช่าเป็นรากฐานหนึ่งของความพยายามจะสร้างระบบสังคมให้เป็นธรรม นอกจากนี้ เขาก็ยังได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกในชมรมเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) ที่มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาสร้างระบบเศรษฐศาสตร์ที่เป็นธรรมในสังคม

---

[38] เป็นเทคนิคการวิเคราะห์แบบส่วนเพิ่ม (Marginalism) ที่จะแสดงค่าของ MP โดยเพิ่มทีละหน่วย จะสามารถแสดงมูลค่าของปัจจัยการผลิตที่สามารถสร้างผลผลิตเพิ่มขึ้นมาและนำไปใช้เป็นทฤษฎีการกระจายรายได้ในทฤษฎีรุ่นหลัง ๆ

[39] การวิเคราะห์ใช้ผลผลิตเพิ่มหน่วยสุดท้าย (MP = 80) เป็นตัววัดค่าปัจจัยการผลิตที่ใช้และจ่ายให้กับผลตอบแทนทุนและแรงงาน ส่วนที่เหลือจะเป็นค่าเช่า (วิธีการนี้จะถูกนำไปใช้โดย J.B Clark ในกลุ่มคลาสสิคใหม่) แต่กรณีขยายที่ดินใช้เกณฑ์ผลผลิตรวมวัด จึงใช้ผลผลิตรวมหน่วยสุดท้าย TP – 210 เป็นตัววัดค่าปัจจัยการผลิต สำหรับกรณีที่หนึ่งใช้เกณฑ์ MP เพราะค่าที่หาได้จากตารางจะดูเหมาะสมกว่าการใช้เกณฑ์ TP และมีความเป็นจริง สาเหตุที่ใช้การวิเคราะห์แบบนี้เพราะเป็นการใช้โมเดลแบบง่าย (Simple Model) มาอธิบายปรากฏการณ์จริง ซึ่งข้อมูลไม่สมจริง จึงมีการใช้เทคนิควิเคราะห์เพื่อให้ผลที่ได้มาดูสมจริงยิ่งขึ้น .... ผู้เขียน

ทฤษฎีกำไร ริคาร์โดจำแนกบุคคลที่มีส่วนในการผลิตเป็น 3 กลุ่ม เจ้าของที่ดิน นายทุน แรงงาน รวมกันทำการเกษตร ค่าจ้างของแรงงานในระยะยาวจะเท่ากับค่าจ้างพอประทังชีพ ค่าเช่าหาได้จากที่กล่าวมาข้างต้น ส่วนกำไรยังใช้เทคนิคเดิม คือ ส่วนที่เหลือจากการแบ่งให้เป็นค่าเช่าและค่าจ้าง

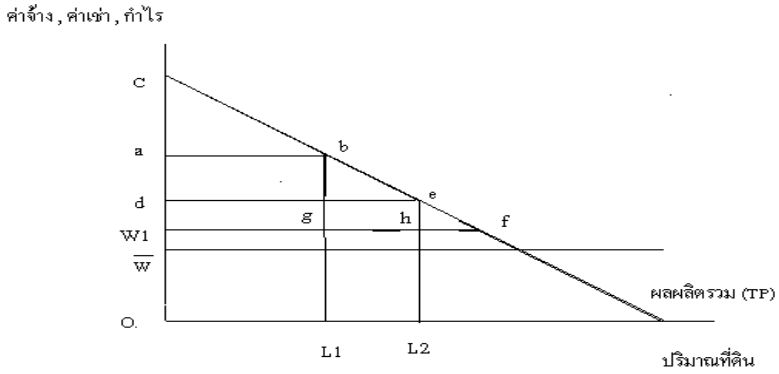

รูปที่ 4.2 การกระจายรายได้ในการทำการเกษตร

จากรูปเส้นผลผลิตรวม (TP) จะเป็นเส้นลาดลงมาตามกฎแห่งการลดน้อยถอยลง สำหรับแกนนอนจะเป็นปริมาณการใช้ที่ดิน และ $\overline{W}$ จะเป็นค่าจ้างระดับพอประทังชีพ W_1 เป็นค่าจ้างที่จ่ายจริง เริ่มแรกนำที่ดิน OL_1 ที่สมบูรณ์ที่สุดมาเพาะปลูก ผลผลิตที่ได้รับเท่ากับ OL_1ba จะเป็นค่าจ้างและกำไร ค่าเช่าจะเท่ากับ abc ค่าจ้างจะเท่ากับค่าจ้างที่จ่ายจริงเท่ากับพื้นที่ OW_1gL_1 อยู่สูงกว่าระดับพอประทังชีพ ส่วนกำไรจะเป็นส่วนที่เหลือจ่ายเท่ากับพื้นที่ $OL_1ba - OW_1gL_1$ เท่ากับ W_1abg เมื่อขยายการผลิตนำพื้นที่ดินที่สมบูรณ์น้อยกว่าผืนแรกมาเพาะปลูก ทำให้สัดส่วนของค่าเช่าสูงขึ้น dce และกำไรก็จะมีสัดส่วนลดลงเหลือเพียง W_1deh ในระยะยาวเมื่อประชากรเพิ่มขึ้นค่าจ้างที่อยู่สูงกว่าระดับพอประทังชีพ จะทำให้ระดับค่าจ้างในระยะยาวลดลงมาอยู่ที่ระดับพอประทังชีพ แต่กำไรก็มีแนวโน้มลดลงเช่นกัน ส่วนที่เพิ่มขึ้นตลอดเวลาเป็นค่าเช่า เป็นภาพการวิเคราะห์การกระจายรายได้ (Income Distribution) ของริคาร์โดที่สอดคล้องกับความเชื่อในยุคนั้นและนำไปสู่การขัดแย้งกันในสังคม ถึงแม้ว่า ริคาร์โดจะแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยให้ประสิทธิภาพของแรงงานเพิ่มขึ้นและการใช้เครื่องจักรเข้าช่วยการผลิต แต่ก็จะได้ผลในระยะสั้น เพราะท้ายสุดการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็วตามทฤษฎีของมัลธัส ก็จะนำไปสู่ภาวะชะงักงันของเศรษฐกิจอีก จะเห็นว่าการวิเคราะห์นี้ใช้ทฤษฎีที่เน้นการมองโลกในแง่ร้าย (Pessimism) มาเป็นแนวทางวิเคราะห์และได้ผลสรุปตามความเชื่อในยุคนั้น อย่างไรก็ตาม ก็เป็นจุดเริ่มต้นของการพูดถึงการกระจายรายได้ของเศรษฐกิจที่เป็นรูปธรรมมากที่สุดและมีการพัฒนาในยุคต่อ ๆ มา

ทฤษฎีการเงินการคลัง เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์มหภาคโดยตรง ริคาร์โดได้ใช้กฎอุปสงค์รวมจะเท่ากับอุปทานรวม (Aggregate Demand = Aggregate Supply , AD = AS) ของ

ซายน์[40] แล้วอธิบายว่า เงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนในระบบเศรษฐกิจมหภาคทำให้เกิดภาวะสมดุลตลอดเวลา ดังนั้นภาวะสินค้าล้นตลาด (Glut) ที่เป็นความเชื่อของมัลธัสนั้นไม่น่าจะเกิดขึ้นได้ตามกฎเศรษฐศาสตร์นี้ นอกจากนี้ยังมีเหตุผลหนึ่งสนับสนุน การเพิ่มของอุปสงค์เป็นแบบไม่มีจุดอิ่มตัว (Insatiable) จะมีอุปสงค์เพิ่มขึ้นเสมอ เพราะริคาร์โดเชื่อว่าความยืดหยุ่นของการบริโภคต่อรายได้ค่อนข้างสูง เมื่อค่าจ้างแรงงานสูงขึ้นการบริโภคก็จะเพิ่มอย่างรวดเร็ว

ริคาร์โด เห็นด้วยกับนักเศรษฐศาสตร์ในสำนักเดียวกันว่า ทฤษฎีปริมาณเงินมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจมหภาค และเชื่อเหมือนกันอีกว่าการเพิ่มปริมาณเงินมีผลต่อราคาทำให้เกิดเงินเฟ้อในเศรษฐกิจ แต่ปริมาณเงินที่เพิ่มขึ้นไม่ทำให้อัตราดอกเบี้ยลดลง มีความเห็นแตกต่างจากเคนส์ อาจเป็นเพราะว่าปรากฏการณ์เศรษฐกิจในขณะนั้นชักพาไป (ดู เดวิด ฮูม – ทฤษฎีปริมาณเงิน) ผลจากการจัดตั้งธนาคารพาณิชย์และใช้ธนบัตรหมุนเวียนในเศรษฐกิจมหภาคของประเทศอังกฤษ ทำให้ริคาร์โด ได้สังเกตเห็นว่า การออมของประชาชนที่เกิดจากรายได้เพิ่มขึ้นและไม่ได้ใช้ไปในการบริโภคนั้น การออมของภาคประชาชนจะทำให้กองทุนค่าจ้าง (Wage Fund) สูงขึ้นผ่านระบบธนาคารพาณิชย์ ทำให้อุปสงค์ต่อแรงงานเพิ่มขึ้น การจ้างงานเพิ่มขึ้น ทำให้รายได้ของแรงงานเพิ่มขึ้น การบริโภคเพิ่ม

ความเห็นในเรื่องอัตราการหมุนเวียนของเงิน ก็เห็นตามสำนักคิดที่ว่าอัตราการหมุนเวียนของเงินตราอยู่คงที่ ส่วนปริมาณเงินนั้นเป็นธนบัตรที่หมุนเวียนในเศรษฐกิจ ไม่ได้นำเงินฝากในธนาคารมารวมไว้ด้วยทำให้เข้าใจกลไกทฤษฎีปริมาณเงินผิดพลาด ริคาร์โดเสนอมาตรการที่จะรักษาค่าเงินปอนด์ให้มีเสถียรภาพ โดยใช้ราคาทองคำที่เพิ่มขึ้นเป็นเครื่องวัดว่าเงินปอนด์ลดค่าลงเท่าไร (ใช้ค่าเงินปอนด์เทียบกับราคาทองคำ) สนับสนุนให้มีการลดปริมาณธนบัตรที่ใช้หมุนเวียนเป็นมาตรการเพื่อเพิ่มค่าเงินปอนด์ แต่การคำนวณของริคาร์โดบกพร่อง เพราะกฎเศรษฐศาสตร์ในทฤษฎีปริมาณเงินผิดใช้เพียงแค่ธนบัตร ไม่ได้นำเงินฝากในธนาคารมาคำนวณเป็นปริมาณเงินของทั้งเศรษฐกิจ ดังนั้น การปรับปรุงทางการเงินของรัฐบาลตามข้อเสนอของริคาร์โดในปี ค.ศ. 1816 – 1817 จึงเกิดภาวะการลดลงของค่าเงินโดยทั่วไปอย่างมากมายผิดจากที่ริคาร์โดคำนวณไว้มาก ผลตามมา เงินกู้ ธนบัตรหมุนเวียน และเงินฝากลดลง และทองคำสำรองเพิ่มขึ้น เป็นการหลีกหนีเงินเฟ้อเพื่อหาหลักทรัพย์ที่สามารถคุ้มครองป้องกันเงินเฟ้อได้

นโยบายการคลัง ริคาร์โดสนับสนุนให้ใช้มาตรการภาษีมาแก้ปัญหาเศรษฐกิจในเวลานั้นให้เก็บภาษีของฟุ่มเฟือยและค่าเช่าที่ดิน เพราะของฟุ่มเฟือยไม่กระทบอัตราค่าจ้าง ส่วนค่าเช่าที่ดินเป็นผลตอบแทนจากธรรมชาติ การเก็บภาษีจึงช่วยสร้างความยุติธรรมในการกระจายรายได้ และเขาได้ต่อต้านการเก็บภาษีขาเข้าของสินค้าประเภทอาหาร เพราะทำให้ราคาอาหารในอังกฤษสูง ทำ

---

[40] กฎของซายน์ (Say's Law) เป็นแนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์คลาสสิคอีกคนหนึ่งที่มีชื่อเสียง โดยกล่าวไว้ว่า Supply creates its own demand แปลว่า ซัพพลายทำให้เกิดดีมานส์ หรืออีกนัยหนึ่ง ซัพพลายเท่ากับดีมานส์

ให้ค่าจ้างสูง (ทฤษฎีเงินเฟ้อ) และกำไรในการผลิตสินค้าต่าง ๆ ลดลง ส่วนความเห็นในเรื่องการบริหารนโยบายการคลัง ริคาร์โดไม่นิยมให้รัฐบาลกู้เงินมาใช้จ่าย เพื่อรักษาวินัยทางการคลังและป้องกันการใช้จ่ายอย่างไม่ประหยัด ไม่สนับสนุนการเก็บภาษีในอัตราสูง จะผลักดันให้ไปลงทุนในต่างประเทศและชาวต่างประเทศไม่มาลงทุนประเทศ

ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ อดัม สมิธ ได้เสนอการค้าระหว่างประเทศแบบเสรี เพราะจะทำให้สังคมโลกดีขึ้นมีสินค้าเพื่อใช้บริโภคเพิ่มขึ้น โดยอยู่บนพื้นฐานแนวคิดการแบ่งงานกันทำระหว่างประเทศ ประเทศไหนมีต้นทุนเปรียบเทียบที่ได้เปรียบด้านไหนก็ผลิตสินค้าประเภทนั้นแล้วนำสินค้ามาแลกเปลี่ยนกัน สังคมโลกก็จะมีสินค้าบริโภคเพิ่มขึ้น โดยใช้ทรัพยากรน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับระบบเศรษฐกิจที่ไม่มีการแลกเปลี่ยนกัน (Autarkies Point) แนวคิดแบบนี้เรียกว่า ทฤษฎีความได้เปรียบเชิงสมบูรณ์ (Absolute Advantage) ทั้งสองประเทศจะต้องชำนาญในการผลิตสินค้าใดสินค้าหนึ่งและมีต้นทุนต่ำกว่าอีกประเทศหนึ่งอย่างชัดเจน แต่ถ้าเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วและมีต้นทุนต่ำกว่าทั้งสองสินค้ากับประเทศกำลังพัฒนาที่มีโครงสร้างต้นทุนผลิตสินค้าสูงกว่าทั้งสองประเภท การค้าระหว่างประเทศจะทำให้สังคมโลกดีขึ้นหรือไม่ ริคาร์โดได้แสดงให้เห็นว่าสามารถเป็นจริงได้ และเรียกทฤษฎีนี้ว่า ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (Comparative Advantage)

ประเทศ	จำนวนคนงานที่จำเป็นใช้ผลิตใน 1 ปี	
	ผลิตเหล้าไวน์ (ขวด)	ผลิตผ้า (เมตร)
ปอร์ตุเกส	80	90
อังกฤษ	120	100

จากตารางนี้ ปอร์ตุเกสผลิตเหล้าไวน์และผ้า ใช้แรงงานน้อยหรือผลิตได้ถูกกว่าอังกฤษทั้งสองอย่าง ทำไมปอร์ตุเกสไม่ผลิตทั้งสองอย่าง คำตอบก็คือการแบ่งงานกันทำระหว่างประเทศทำให้เกิดการประหยัดขึ้น ถ้าปอร์ตุเกสผลิตเหล้าไวน์ 2 เท่าเพื่อส่งให้อังกฤษ 1 เท่าแลกกับผ้า ปอร์ตุเกสใช้คนงาน 80 + 80 = 160 แต่ถ้าไม่มีการแลกเปลี่ยนต้องผลิตสินค้าเหล้าไวน์และผ้าจะใช้คนงาน 80 + 90 = 170 ปอร์ตุเกสผลิตเหล้าไวน์อย่างเดียวจึงประหยัดแรงงานลง 170 - 160 = 10 คน

ส่วนอังกฤษต้องผลิตผ้า 2 เท่า โดยใช้อีก 1 เท่าส่งไปแลกกับเหล้าไวน์จากปอร์ตุเกสจะใช้แรงงาน 100 + 100 = 200 คน หากอังกฤษผลิตเองทั้งเหล้าไวน์และผ้าจะใช้แรงงาน 100 + 120 = 220 คน ด้วยการแบ่งงานกันทำอังกฤษประหยัดแรงงานลงได้ 220 - 200 = 20 คน สิ่งที่เป็นผลตามมาอีกคือ ปอร์ตุเกสชำนาญงานผลิตเหล้าไวน์ อังกฤษชำนาญงานผลิตผ้า เพราะทำแต่อย่างเดียวซ้ำ ๆ

เหตุผลการคิดทฤษฎีต้นทุนเปรียบเทียบ (Comparative Cost) เพราะมีผู้คัดค้านจากฝ่ายลัทธิพาณิชยนิยมว่า "ควรตัดค่าใช้จ่ายในการสั่งสินค้าจากต่างประเทศ เมื่อสามารถผลิตสินค้านั้นในประเทศได้ถูกกว่า ทำไมต้องผลิตเพื่อส่งออกไปแลกเปลี่ยน" แต่ริคาร์โดก็ได้แสดงโมเดลแบบง่าย (Simple Model) มาแสดงประกอบเหตุผลการอธิบายว่า ทำไมยังเกิดประโยชน์อยู่อีกกับการใช้การค้าเสรี แม้ว่าจะมีเงื่อนไขที่ผู้โต้แย้งได้กล่าวไว้ ทฤษฎีนี้มีผู้เรียกชื่อทั้งสองชื่อ ต้นทุนเปรียบเทียบหรือความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ

เดวิด ฮูม (David Hume , 1711 - 1776)

ฮูม มีความคิดโน้มเอียงไปทางเศรษฐศาสตร์ในเรื่องเงินตราและการค้าระหว่างประเทศ เขาไม่เห็นด้วยกับความคิดของพวกพาณิชยนิยมที่พยายามนำเงินทองเข้าประเทศให้มากที่สุด เพื่อความมั่งคั่งของประเทศจากการได้เปรียบดุลการค้า พวกพาณิชยนิยมไม่ทราบถึงผลที่ตามมาจากการเพิ่มปริมาณเงิน ทำให้ราคาสินค้าเพิ่มอย่างรวดเร็วเกิดเป็นภาวะเงินเฟ้ออย่างรุนแรง[41] ส่งผลเสียกับเศรษฐกิจอังกฤษในระยะต่อมา เขาได้อธิบายปรากฏการณ์นี้โดยใช้ทฤษฎีปริมาณเงิน (Quantitative Theory) มาอธิบาย

$$M . V = P . Q$$

ปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจ จะมีเท่ากับปริมาณเงิน (M) ในเศรษฐกิจ คูณกับ อัตราการหมุนเวียนเปลี่ยนมือของเงินตรา (V) จะต้องเท่ากับ ปริมาณมูลค่าสินค้าที่มีอยู่ในระบบเศรษฐกิจคือปริมาณสินค้าและบริการที่ผลิตได้ (Q) คูณกับ ราคาของสินค้า (P) ฮูม อธิบายปรากฏการณ์เงินเฟ้อครั้งนี้ว่า เมื่อให้ตัวแปร V และ Q คงที่ (ไม่เปลี่ยนแปลง) เมื่อปริมาณเงิน (M) เพิ่มขึ้น ก็จะทำให้ราคา (P) เพิ่มขึ้น

ผลเสียของเงินเฟ้อ ค่าของเงินจะถูกลดค่าลงเมื่อเปรียบเทียบในเทอมของพลังการซื้อสินค้า หากเป็นสมัยปัจจุบันที่เงินตราเป็นธนบัตรจะไม่มีค่าเอาเลย หากเฟ้อมาก ๆ และเงินเฟ้อยังมีผลต่อการถือครองความมั่งคั่งในรูปของทรัพย์สินด้วย จะต้องเลือกทรัพย์สินที่สามารถคุ้มครองเงินเฟ้อได้ ส่วนสินทรัพย์ที่ด้อยค่าลงตามภาวะเงินเฟ้อก็ต้องหลีกเลี่ยง

ประสบการณ์ของประเทศอังกฤษในเวลานั้น ทองคำไหลเข้าประเทศมากซึ่งเท่ากับเพิ่มเงินตรา ทำให้ราคาสินค้าสูงขึ้น รวมทั้งสินค้าที่ส่งไปขายต่างประเทศพลอยสูงขึ้นด้วย ทำให้การค้าของอังกฤษขาดดุล ทองคำไหลออกนอกประเทศ ปริมาณเงินลดลง ราคาลดตาม ต่อมาดุลการค้า

---

[41] ปัจจุบันประเทศที่มีการเกินดุลการค้ามาก ๆ ก็จะใช้ความทันสมัยของตลาดเงินมาบริหารจัดการให้ปริมาณเงินภายในประเทศอยู่ในภาวะสมดุล มีการผ่องถ่ายปริมาณเงินส่วนเกินออกจากระบบ โดยใช้เครื่องมือทางการเงินที่ทันสมัยเป็นช่องทางในการบริหารจัดการ

กลับได้เปรียบขึ้นมาอีกครั้งหมุนเวียนเป็นวัฏฏจักร อังกฤษจึงนึกได้ว่าเหรียญทองหรือเงินทำเป็นเงินตราควรปล่อยให้หมุนเวียนทั้งในและต่างประเทศได้ เพื่อปล่อยให้ปรับตัวเองในการค้าระหว่างประเทศตามภาวะของเศรษฐกิจ เพื่อป้องกันการมีเงินตรามากเกินไปจนเกิดเงินเฟ้อ [42]

ฮูม ยังเห็นว่า เงินตราเป็นสายเลือดที่ช่วยให้การค้าภายในและกับต่างประเทศดำเนินไปได้โดยสะดวก เพราะเงินตราทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน นอกจากนี้ เขายังเป็นผู้ค้นพบทฤษฎีที่ให้เศรษฐกิจเกิดเงินเฟ้ออย่างอ่อน ๆ หรือก็คือสินค้าแพงขึ้นนิดหน่อยจะทำให้เศรษฐกิจพัฒนา เพราะสินค้ามีราคาจูงใจให้คนอยากผลิตเพิ่มขึ้น เพราะขายได้กำไร ฮูม เชื่อว่า การค้าต่างประเทศทำให้สินค้าราคาสูงขึ้นนิดหน่อย เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจให้ดีขึ้น เมื่อใดปริมาณเงินลดมาก เกิดเงินฝืด ราคาสินค้าลด ประเทศจะอ่อนกำลังเงินลงเกิดทุกข์เข็ญได้เช่นกัน

จอห์น สจ๊วต มิลล์ (John Stuart Mill , 1806 - 1873)

ผลงานของมิลล์มีหลายด้านและเป็นนักเศรษฐศาสตร์ชั้นแนวหน้า ได้พิมพ์หนังสือ Principle of Political Economy เป็นการรวบรวมแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่กระจัดกระจายให้มาอยู่ในตำราเล่มเดียวที่สมบูรณ์และเป็นที่นิยมใช้กันอย่างกว้างขวางในสมัยนั้น โดยใช้แนวทางทฤษฎีของริคาร์โดมาปรับปรุงขยายให้ชัดเจนยิ่งขึ้น มิลล์เป็นนักปรัชญาและเน้นในเรื่องจริยธรรม แนวคิดการสร้างความยุติธรรม (Equity) ในสังคมได้สะท้อนออกมาในผลงานอย่างชัดเจน

หนังสือ Principle ของมิลล์ กล่าวว่า เศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยความมั่งคั่ง กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการผลิตและการกระจายความมั่งคั่ง จึงเป็นการรวมแนวคิดของ อดัม สมิธ และริคาร์โดเข้าไว้ด้วยกัน แต่ความมั่งคั่งของมิลล์ได้ขยายคำจำกัดความให้กว้างขึ้น คือ สิ่งของทั้งหลายที่มีประโยชน์ เหมาะสม เป็นที่ยอมรับ และมีมูลค่าในการแลกเปลี่ยน

ทฤษฎีมูลค่า มิลล์เห็นว่า เป็นเรื่องสำคัญที่สุดของวิชาเศรษฐศาสตร์ เขาเห็นด้วยกับริคาร์โดที่มูลค่าของสิ่งของจะถูกกำหนดโดยต้นทุนการผลิต ซึ่งประกอบด้วย ค่าจ้าง กำไร บางครั้งรวมภาษีด้วย นอกจากนี้ เขาอธิบายความแตกต่างของมูลค่า (Value) และราคา (Price) มูลค่าหมายถึงอำนาจซื้อของสิ่งของ ส่วนราคาเป็นมูลค่าในรูปของเงิน เป็นจำนวนเงินซึ่งของนั้นแลกได้ ถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทาน อุปสงค์คือความต้องการซื้อและมีความสามารถซื้อด้วย อุปทานคือปริมาณสินค้าที่เสนอขาย ดังนั้น หน่วยของอุปสงค์คือความต้องการ หน่วยของอุปทานคือจำนวนของสินค้า ราคาที่เกิดขึ้นคือราคาที่ทำให้ปริมาณที่ต้องการซื้อเท่ากับปริมาณที่ต้องการขาย ราคาจึงไม่ใช่อัตราส่วนระหว่างอุปสงค์และอุปทาน

---

[42] เงินเฟ้อ (Inflation) หมายถึง ระดับราคาสินค้าเพิ่มขึ้น คำนวณจากระดับดัชนีราคาสินค้าทั่วไปในตลาด ส่วนเงินฝืด (Deflation) หมายถึง ปริมาณเงินที่มีอยู่น้อยในเศรษฐกิจและอาจส่งผลให้ระดับราคาสินค้าลดลงได้

ทฤษฎีการผลิต มิลล์ให้ความเห็นว่า การผลิตสิ่งของเพื่อประโยชน์และความสุขของมนุษย์เป็นเรื่องที่มนุษย์ไม่สามารถกำหนดได้ตามอำเภอใจ เพราะขึ้นอยู่กับเงื่อนไขทางเทคนิค ซึ่งมนุษย์ไม่สามารถควบคุมได้ ปัจจัยการผลิตถูกกำหนดโดยธรรมชาติ เช่น ที่ดิน ความรู้ วิทยาการต่าง ๆ ในสังคมเป็นตัวกำหนดการผลิต และกฎแห่งการลดน้อยถอยลงเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นและหลีกเลี่ยงไม่ได้

การผลิต มิลล์มีความเห็นเหมือนสมิธ แรงงานที่มีประสิทธิภาพเป็นแรงงานที่มีคุณสมบัติในการสร้างความมั่งคั่งและเป็นสิ่งที่เก็บสะสมไว้ได้ แรงงานที่ไม่มีประสิทธิภาพคือแรงงานที่มีประโยชน์แต่ไม่สร้างความมั่งคั่ง ได้แก่ แรงงานบริการทั้งหลาย แต่แรงงานที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มพูนความรู้ความสามารถและปกป้องชีวิตทรัพย์สิน เช่น ครู ทนาย แพทย์ ถือว่าเป็นแรงงานที่มีประสิทธิภาพด้วย

มิลล์ เชื่อว่า การผลิตภาคเกษตรเป็นปัญหาของระบบเศรษฐกิจ เพราะจะเกิดการลดน้อยถอยลงของผลผลิต เมื่อมีการขยายการผลิตออกไปและจำเป็นต้องใช้ที่ดินที่มีคุณภาพต่ำ สิ่งที่ต้องทำคือ เอาชนะกฎนี้ให้ได้ มิลล์มีความเห็นว่า ความเจริญก้าวหน้าทางเทคนิค ความรู้ ความชำนาญ การประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือ เครื่องจักรที่ใช้ในการผลิตทางการเกษตร ตลอดจนการปลูกพืชหมุนเวียนใช้ที่ดินตลอดปี การคมนาคมขนส่งที่ดี การยกเลิกภาษีที่ดิน และภาษีสินค้าขาเข้าและออก จะช่วยแก้ปัญหาการลดน้อยถอยลงของผลผลิตได้ มิลล์อ้างเหตุการณ์หลัง ค.ศ. 1820 ซึ่งอังกฤษมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคนิค ทำให้สินค้าทางการเกษตรมีราคาลดลง การสะสมทุนเพิ่มขึ้น ทำให้มาตรฐานการครองชีพของคนอังกฤษสูงขึ้น

ทุนจึงเป็นปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งของการผลิต มิลล์มีความเห็นว่า เงินไม่ใช่ทุน เงินเป็นเพียงสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนไม่มีบทบาทในการผลิตโดยตรง ทุนจะเป็นตัวจำกัดขนาดของอุตสาหกรรม การสะสมทุนจะทำให้มีการจ้างงานเพิ่มขึ้น และทุนที่เกิดจากการออมจะนำไปรวมในกองทุนค่าจ้างและบริโภคให้หมดไป นอกจากนี้ มิลล์ยังได้แสดงกระบวนการสะสมทุนของเศรษฐกิจ สมมุติให้ระบบเศรษฐกิจมีการจ้างงานเต็มที่อยู่ตลอดเวลา รายได้ ณ ระดับการจ้างงานเต็มที่ (Y) จะเท่ากับ การบริโภค (C) บวกด้วย การออม (S) หรือเขียนเป็นสมการได้ $Y = C + S$ ดังนั้น ถ้า C สูงขึ้น S จะลดลง ทุนจะลดลงไปด้วยทำให้อุปสงค์ต่อแรงงานลดลงด้วย

ทฤษฎีค่าจ้าง อัตราค่าจ้างที่แท้จริงจะถูกกำหนดโดยขนาดของกองทุนค่าจ้าง (Wage Fund) มาจากการสะสมเงินออมและกำไร แต่มิลล์ได้เสนอแนวคิดเพิ่มเติมว่า จะถูกกำหนดจากอุปสงค์และอุปทานของแรงงาน[43] เป็นราคาค่าจ้าง แสดงในรูปของอัตราส่วน

---

[43] สมิธ ได้เสนอทฤษฎีค่าจ้างเท่ากับกองทุนค่าจ้าง (Wage Fund Theory of Wage) ซึ่งได้มาจากกำไรของนายจ้างและนำมาจัดตั้งเป็นกองทุนเพื่อนำมาจ้างคนงานไปผลิตสินค้า เป็นอุปสงค์แรงงาน ส่วนอุปทานแรงงานก็คือการ

อัตราค่าจ้าง = กองทุนค่าจ้าง / จำนวนแรงงาน

จากอัตราส่วนแสดงนัยยะได้ว่า เมื่อจำนวนแรงงานเพิ่มขึ้น ค่าจ้างจะลดลง มิลล์มีความเห็นไม่ตรงกับมัลธัส ที่มองว่าคนไม่สามารถจะควบคุมประชากรได้ แต่เชื่อว่าคนมีความสามารถและเรียนรู้จากประสบการณ์ ทำให้ชนชั้นแรงงานรู้จักควบคุมขนาดของครอบครัว สิ่งสำคัญคือต้องเปลี่ยนทัศนะคติให้เห็นคุณค่าของชีวิตและต้องการมีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ให้ชนชั้นแรงงานได้รับประโยชน์จากความเจริญทางเศรษฐกิจด้วย

ทฤษฎีกำไร มิลล์เห็นว่า กำไรเป็นผลตอบแทนของผู้ประกอบการที่ได้จากการประกอบธุรกิจ โดยคิดเป็นร้อยละของทุนทั้งหมด กลไกเศรษฐกิจในด้านการเคลื่อนย้ายเงินทุนจะทำให้อัตรากำไรเท่ากันในทุกกิจการ เพราะธุรกิจใดมีอัตรากำไรต่ำ จำนวนเงินลงทุนจะลดลงจนไม่พอกับความต้องการอัตรากำไรจะสูงขึ้น ถ้าธุรกิจใดอัตรากำไรสูงจะดึงดูดทุนจากที่อื่น ทำให้อัตรากำไรลดลง แต่อัตรากำไรขึ้นอยู่กับปัจจัยสองประการ คือ จำนวนผลผลิตที่ผลิตได้หรือประสิทธิภาพในการผลิตของแรงงาน และสัดส่วนของผลผลิตที่เป็นค่าจ้างแรงงานคุณภาพ เพราะบางครั้งค่าจ้างต่ำแต่ต้นทุนของแรงงานสูงเพราะแรงงานไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นค่าจ้างต่ำ อัตรากำไรอาจจะไม่สูงก็ได้

ทฤษฎีค่าเช่า มิลล์เห็นด้วย ค่าเช่าเป็นผลของการผูกขาดและมีการขูดรีด เอาเปรียบ โดยชนชั้น พวกคลาสสิคไม่กำหนดให้ค่าเช่าเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยการผลิต แต่มิลล์ได้เสนอว่า ค่าเช่าอาจจะเป็นส่วนหนึ่งของต้นทุนการผลิต และมีบทบาทในการกำหนดมูลค่าของสิ่งของ เมื่อที่ดินนั้นสามารถนำไปใช้ในประโยชน์ทางอื่นได้ หมายถึงทำให้เกิดต้นทุนเสียโอกาส (Opportunity Cost) และต้นทุนนี้ควรเป็นค่าตอบแทนที่ดินควรได้รับและเป็นส่วนหนึ่งของต้นทุนการผลิต

การกระจายรายได้ ริคาร์โดแสดงวิธีการกระจายรายได้ผ่านกระบวนการผลิต แต่มิลล์เห็นว่า สามารถที่จะแยกกฎการผลิตและกฎการกระจายรายได้ออกจากกันได้ จึงเป็นแนวคิดใหม่ในขณะนั้นที่สามารถกำหนดกฎเกณฑ์การกระจายรายได้แนวทางใหม่ และเขาก็แสดงความเห็นเกี่ยวกับการจัดสรรหรือกระจายรายได้จะขึ้นอยู่กับกฎหมาย จารีต ประเพณี ที่เป็นอยู่ในสังคม เมื่อมนุษย์เป็นผู้สร้าง ผู้กำหนดขึ้นมา ดังนั้นมนุษย์จึงสามารถกำหนดกฎเกณฑ์ในการจัดสรรการผลิตได้ เมื่อสามารถกำหนดกฎเกณฑ์ได้ การกระจายรายได้ก็เปลี่ยนแปลงได้ โดยจัดรูปองค์กรใหม่ เปลี่ยนแปลงกฎหมาย โดยเฉพาะกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน นับแต่นั้นมาเศรษฐศาสตร์ก็กลายเป็นศาสตร์ที่เปิด คือ ในการพิจารณาปัญหาทางเศรษฐกิจนั้นจะต้องพิจารณาถึงปัญหาอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ปัญหาทางเศรษฐกิจด้วย

ตัดสินใจของแรงงานแต่ในที่นี้ใช้จำนวนแรงงานทั้งหมด โดยไม่มีการตัดสินใจของแรงงานเพราะต้องการทำงานทั้งหมด

หลังปี ค.ศ. 1820 อังกฤษมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคนิค ทำให้สินค้าทางการเกษตรมีราคาลดลง การสะสมทุนเพิ่มขึ้น ทำให้มาตรฐานการครองชีพของคนอังกฤษสูงขึ้น ดังนั้นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจควรจะเป็นสวัสดิการของคนในสังคมมากกว่าการเจริญเติบโตทางด้านวัตถุ นอกจากนี้ เขาได้เสนอวิธีการสหกรณ์ ที่มีหลักการให้ผลประโยชน์ร่วมกัน และป้องกันการแข่งขันเพื่อประโยชน์ส่วนตัว แต่วิธีแก้ปัญหาแบบนี้ต้องใช้เวลานาน ต้องจัดรูปองค์กรใหม่ การแก้ปัญหาในระยะสั้นคือ ต้องควบคุมสถาบันกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินให้ดี ไม่ให้ใช้ไปในทางที่ไม่ถูกต้อง

ระบบทุนนิยมประสบความสำเร็จในด้านการผลิต แต่ล้มเหลวในด้านการกระจายรายได้ควรมีการแก้ไขปรับปรุง เนื่องจากคนคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตัวมากเกินไป มีการใช้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินไปในทางที่ผิด รัฐบาลควรจะมีบทบาทในการจัดสรรสวัสดิการของสังคม แต่ไม่ต้องเข้มงวดถึงกับโอนทรัพย์สินของเอกชนมาเป็นของรัฐบาล เขาไม่เห็นด้วยกับการปฏิวัติของพวกสังคมนิยม

มิลล์ได้ชื่อว่า เป็นนักปฏิรูปสังคม เพราะต้องการจัดระบบการทำงานทางเศรษฐศาสตร์ใหม่เพื่อความสุขของคนในสังคม ถ้าต้องการให้การกระจายรายได้ได้ผลอย่างยุติธรรมและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมก็ทำได้ โดยเปลี่ยนแปลงสถาบัน กฎหมาย จารีต และประเพณีต่าง ๆ ของสังคม มิลล์เสนอให้มีการเก็บภาษีอัตราก้าวหน้า การจัดตั้งสหกรณ์สำหรับทุนและแรงงาน พยายามให้ชาวนามีโอกาสได้เป็นเจ้าของที่ดิน

<u>นโยบายการคลัง ความเป็นธรรมในการแบ่งสรร เกิดจากการให้โอกาสเท่าเทียมกัน ในลัทธิเสรีนิยม</u>

มิลล์ เขียนหนังสือ On Liberty แสดงถึงคุณค่าของเสรีภาพของปัจเจกชน เสรีภาพเป็นสิ่งที่มีคุณค่าในตัวเองและเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่เป้าหมายทางสังคมด้วย ปัจเจกชนควรจะมีเสรีภาพเต็มที่ การจำกัดเสรีภาพของปัจเจกชนจะทำได้เมื่อมีผลกระทบต่อสวัสดิการของบุคคลอื่นหรือต่อสังคม

ความเป็นธรรมในการแบ่งสรร *เกิดจากการให้โอกาสเท่าเทียมกันในลัทธิเสรีนิยม* คำกล่าวข้างต้น เป็นความเชื่อของมิลล์ และกล่าวต่อไปว่า เสรีภาพส่วนบุคคลจะเกิดได้ต้องให้โอกาสเท่าเทียมกัน ไม่ใช่เท่าเทียมกันในรายได้หรือความฉลาด ดังนั้นโอกาสเท่าเทียมกันเกิดได้ เมื่อทุกคนเริ่มต้นอย่างเป็นธรรม (All start fair) ซึ่งรัฐบาลเป็นผู้มีบทบาทวางนโยบายเศรษฐกิจและสังคมให้เกิดขึ้น กระทำได้ 2 ประการคือ

1. เข้าแทรกแซงโดยใช้อำนาจ (Authoritative Intervention) เพื่อห้ามหรือจำกัดพลังของตลาด เช่น ออกกฎหมายห้ามขึ้นราคาสินค้า จำกัดผลผลิตมันสำปะหลัง เป็นต้น ก็จะบังเกิดโอกาสเท่าเทียมกันมากขึ้น

2. เข้าแทรกแซงโดยให้การสนับสนุน (Supportive Intervention) เพื่อขยายพลังของตลาดให้เกิดการซื้อขายมาก และผลิตสินค้าได้มากขึ้น คนจนมีงานทำมีรายได้ เท่ากับ เกิดโอกาสเท่าเทียมกันแก่คนยากจนมากขึ้น

การแทรกแซงทั้งสองวิธีนี้ อาจเป็นได้ทั้งก่อนและหลังการเกิดความเท่าเทียมกัน การแทรกแซงก่อนเกิดความเท่าเทียมกันหมายถึง ตอนเริ่มทำ ต้องให้ทุกคนเริ่มจากจุดเดียวกันเพื่อเกิดความเป็นธรรม เช่นในการแข่งขัน ผู้เข้าแข่งเริ่มที่จุดเริ่มต้นเดียวกัน ออกจากจุดเริ่มต้นเดียวกัน ส่วนการแทรกแซงหลังจากมีความเท่าเทียมกันแล้ว หมายถึง การที่รัฐบาลเก็บภาษีอยู่นั้น เกิดความเท่าเทียมกันแล้ว แต่มาใช้กฎเกณฑ์เก็บที่จะให้เกิดความเป็นธรรมมากขึ้น เพื่อหลีกเลี่ยงการเสี่ยงและความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้น

นโยบายการคลังด้านภาษีเป็นเครื่องมือที่จะสร้างความเป็นธรรม มิลล์เห็นด้วยกับการเก็บภาษีอัตราตามสัดส่วน (Proportion Tax Rate) เขาเน้นในหลัก “การเสียสละเท่าเทียมกัน” อันเป็นความหมายอย่างหนึ่งของโอกาสเท่าเทียมกัน มิลล์ได้เน้นถึงผลที่กระทบต่อคนยากจน มิลล์จึงเห็นควรวางนโยบายการเก็บภาษีแตกต่างกัน 3 ประการ เพื่อให้กระทบถึงคนยากจนน้อยลง โดย

1. ภาษีเงินได้ มิลล์เห็นควร ให้มีการประเมินเสียภาษีเงินได้อย่างเป็นธรรม โดยเรียกเก็บอัตราสัดส่วนในทุกระดับรายได้ ให้ยกเว้นภาษีแก่ผู้มีรายได้ต่ำกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ เช่นกำหนดว่า ผู้มีรายได้ต่ำกว่าปีละ 100,000 บาท ไม่ต้องเสียภาษี รายได้ระดับนี้กำหนดจากอะไร มิลล์เห็นว่า ควรเป็นจำนวนเงินที่พอซื้อสิ่งจำเป็น เพื่อความคงอยู่ของประชากร นอกจากนี้ มิลล์ยังเป็นห่วงคนยากจนที่รายได้ใกล้เคียงกับระดับนี้ ต้องเสียภาษีแล้วย่อมเป็นผู้เสียเปรียบ มิลล์มีความเห็นต่อไปว่า ภาษีทางอ้อมควรเสียเป็นอัตราถอยหลัง (Regressive Tax Rate) เช่น ภาษีเกิดจากสินค้า และอากรศุลกากร การเก็บภาษีควรเป็นระบบที่จูงใจให้คนอยากทำงาน ดังนั้น ภาษีเงินได้จึงควรเก็บอัตราส่วนดีกว่าอัตราก้าวหน้า เพราะผู้ขยันทำงานมีรายได้สูงเสียภาษีสูง จะเกิดท้อใจหากเป็นอัตราก้าวหน้า

2. ภาษีมรดกและภาษีสรรพสามิต มิลล์พบว่า ภาษีมรดกเป็นวิธีการลดและปรับความไม่เท่าเทียมกันในความมั่งคั่งมาก ๆ ลง และส่งเสริมให้เกิดภาวะที่ทุกคนเริ่มต้นอย่างเป็นธรรมจากจุดเดียวกัน จึงควรจัดเก็บภาษีจากกองมรดกและการให้โดยเสน่หาที่เป็นเงินหรือทรัพย์สินมากเกินกำหนด ควรระวังในเรื่องเก็บภาษีอัตราสูง จนมีผู้หลีกเลี่ยงมาก ด้วยวิธีปิดบังไม่ยอมแจงจำนวนทรัพย์สินเพื่อให้ไม่ให้ตรวจสอบได้ มิลล์เห็นด้วยกับการเก็บภาษีมรดกในอัตราก้าวหน้า

เพราะเป็นสิ่งแตกต่างจากภาษีเงินได้ ภาษีเงินได้หากเก็บในอัตราก้าวหน้า ผู้มีรายได้สูงจะท้อใจไม่ทำงาน เพราะผู้มีรายได้ต้องออกแรงหามา ส่วนมรดกไม่ต้องออกแรงหาได้มาเปล่า

การเก็บภาษีเป็นวิธีการให้เกิดการแบ่งปันทรัพย์สิน ความมั่งคั่งเสียใหม่ ให้ได้รับใกล้เคียงกันมากขึ้น ในสมัยที่มิลล์มีชีวิตอยู่ เห็นกันว่า ภาษีทางอ้อม เช่นภาษีเก็บจากสินค้า จะเก็บจากสินค้าจำเป็นหลายอย่างจึงกระทบถึงคนจนต้องเสียภาษีไม่เป็นไปตามสัดส่วนที่ควรเสีย มิลล์สนับสนุนให้เก็บจากสินค้าเข้าและภาษีสรรพสามิต ซึ่งเป็นภาษีทางอ้อม ควรเลือกเก็บชนิดที่ให้คนจนเสียน้อย ไม่ตกเป็นภาระมากเกินไป จะเลือกเก็บให้เหมาะสมและถูกต้องอย่างไร มิลล์ไม่ได้กล่าวไว้

3. ภาษีสิ่งฟุ่มเฟือย มิลล์ต้องการให้คนจนได้รับโอกาสเท่าเทียมกัน โดยให้ผู้มั่งมีเสียภาษีสิ่งฟุ่มเฟือย เพราะเป็นผู้ซื้อและใช้สินค้าดังกล่าว เพื่อโอ้อวดหรือหัวสูง ซื้อเพราะคิดจะซื้อก็ตาม เพราะเป็นสิ่งไม่จำเป็น

การเก็บภาษีเหล่านี้ เพื่อรัฐมีรายได้มาใช้จ่ายและเพื่อให้เกิดโอกาสเท่าเทียมกัน มิลล์เห็นว่าการเก็บภาษีควรให้เกิดจูงใจคนอยากทำงาน เช่น ภาษีทางอ้อมเก็บอัตราถอยหลังจากสินค้า เพื่อคนจนใช้สินค้านั้นอย่างประหยัด แล้วเก็บภาษีมรดกในอัตราก้าวหน้ามาทดแทนแก่คนจน เห็นได้ว่า มิลล์เห็นชอบกับนโยบายเก็บภาษีและมีการสงเคราะห์คนจน กฎหมายอาจแก้ไขเพื่อเปิดโอกาสให้เท่าเทียมกันในการแบ่งสรรรายได้ หากการช่วยเหลือคนจนในทางอ้อมด้วยระบบภาษีมีเงินไม่เพียงพอ ควรหาทางช่วยเหลือทางตรงด้วยการให้เป็นเงินหรือสิ่งของอีกทางหนึ่ง

ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ มิลล์ได้เขียนเสนอความเห็นเรื่องการค้าระหว่างประเทศ 2 เรื่องคือ อัตราทางการค้า (Term of Trade) และความต้องการตอบแทนกัน (Reciprocal Demand) อัตราทางการค้า หมายถึง อัตราส่วนที่ประเทศหนึ่งขายสินค้าให้แก่อีกประเทศหนึ่ง แล้วซื้อสินค้าคืนมาประเทศตน เขียนเป็นสูตรได้

$$T = \frac{P_x}{P_m}$$; P_x = ราคาสินค้าส่งออก , P_m = ราคาสินค้าสั่งเข้า

ความคิดนี้เกิดขึ้นเมื่อเขาเขียนหนังสือ Essays on Some Unsettled Question of Political Economy ว่า การค้าระหว่างประเทศคล้ายเป็นการผลิตสินค้าแล้วส่งไปแลกเปลี่ยนกัน สินค้าเป็นที่พอใจแลกเปลี่ยนกันได้พอดีก็เกิดสมดุล อัตราแลกเปลี่ยนสินค้าเป็น 1 : 1 ไม่มีผู้ได้เปรียบเสียเปรียบ แนวความคิดนี้ถูกอธิบายโดยความต้องการตอบแทนกัน (Reciprocal Demand) ที่จะทำให้อัตราทางการค้าของทั้งสองประเทศไม่มีผู้ได้เปรียบและเสียเปรียบ

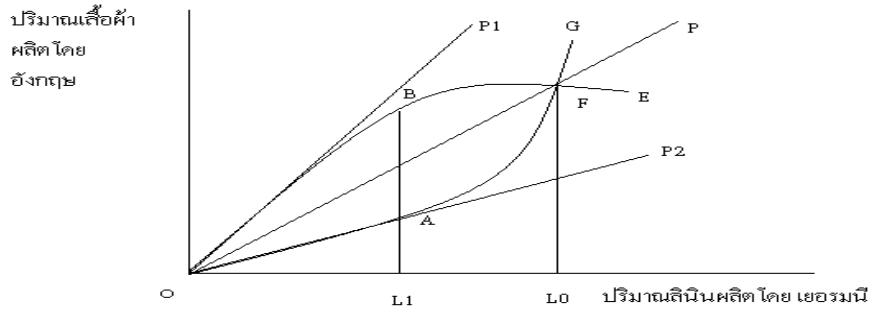

รูปภาพที่ 4.3 แสดงความต้องการต่างตอบแทน

สมมุติให้มีการค้าระหว่างสองประเทศ คือ อังกฤษผลิตเสื้อผ้า เยอรมนีผลิตลินิน จะซื้อขายแลกเปลี่ยนกันอย่างไร ในราคาเท่าไร อธิบายเป็นกราฟได้คือ OG เส้นความต้องการผลิตผ้าลินินของเยอรมนี OE เส้นความต้องการผลิตเสื้อผ้าของอังกฤษ จุดตัดกันของสองเส้นที่ F จะเป็นจุดการแลกเปลี่ยนที่สมดุลพอใจกันทั้งสองฝ่าย ณ ที่ราคาบนเส้น OP แต่จะเป็นความต้องการตอบแทนไม่ตรงกัน คือ เกิดความไม่สมดุล เพราะเยอรมนีผลิตขายที่ OL_1 ขายในราคา OA (เส้น OP , OP_1 , OP_2 เป็นเส้นเสนอราคาขายสินค้า ถ้าเส้นต่ำราคาถูก ถ้าสูงราคาแพง) อังกฤษผลิตสินค้า BL_1 (หรือ OB) และขาย OB จึงเกิดไม่สมดุลกัน จะต้องมีการปรับไปสู่จุดสมดุลที่จุด F เป็นแนวคิดของการค้าระหว่างประเทศที่ไม่เอาเปรียบคู่ค้าและมุ่งที่จะแสวงหาการประสานผลประโยชน์ร่วมกันบนพื้นฐานของความเท่าเทียมกัน ซึ่งขนาดการค้าจะต้องปรับไปสู่ที่จุดสมดุล (ปริมาณธรรมชาติ) อยู่เสมอ

แต่ทว่าในโลกแห่งความเป็นจริง การแสวงหาความได้เปรียบจะเป็นหนทางนำไปสู่การเป็นประเทศที่พัฒนากว่าประเทศคู่ค้า ถึงแม้ว่าจะมีผลประโยชน์จากการค้าระหว่างประเทศอยู่จริง การเอารัดเอาเปรียบยังเกิดขึ้นเสมอ ในนัยยะแอบแฝง เป็นหลักปรัชญาที่คู่มากับเศรษฐกิจเสรีนิยมแบบทุนนิยม การค้าระหว่างประเทศจึงมีผู้เกินดุลการค้าหรือขาดดุลการค้ามหาศาลอยู่ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับมุมมองในแต่ละช่วงเวลา ตัวอย่างเช่น ในทศวรรษ 1960 สหรัฐอเมริกามีการเกินดุลการค้ามหาศาลจากการสร้างอัตราทางการค้าที่ได้เปรียบประเทศคู่ค้า หมายถึงผลิตสินค้าเทคโนโลยีชั้นสูงนำจำนวนสินค้าเพียงเล็กน้อยไปแลกกับสินค้าขั้นปฐม จำพวกสินค้าเกษตรปริมาณมากมาย ในช่วงเวลานี้เป็นการอธิบายว่า มีการขูดรีด เอารัดเอาเปรียบ ของประเทศจักรวรรดินิยมต่อประเทศโลกที่สามผ่านอัตราทางการค้า แต่ในยุคทศวรรษ 1990 เป็นต้นมาสหรัฐอเมริกากลับขาดดุลการค้ามหาศาลต่อเนื่องมาจนถึงทศวรรษ 2010 กลับเป็นการอธิบายในมุมกลับอีกด้านหนึ่ง เป็นการดึงดูดทรัพยากรของโลกมาใช้ของสหรัฐอเมริกาโดยที่สามารถกู้เงินมาชดเชยการขาดดุล โดยการพิมพ์ดอลล่าร์สหรัฐให้มาเป็นเงินสกุลหลักของโลกที่มีอุปสงค์มากมายตามการพัฒนาเศรษฐกิจโลก และค่าที่แท้จริงของเงินดอลล่าร์ก็เป็นเพียงกระดาษ เพราะโลกยุคนี้เป็นระบบเงินตราแบบมาตรฐานกระดาษ ไม่มีโลหะมีค่าใดหนุนหลังการพิมพ์เงินตราของแต่ละประเทศ

แนวคิดของสำนักคลาสสิคกับทฤษฎีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

พวกคลาสสิคได้อธิบายเรื่องความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยใช้แนวคิดของหลาย ๆ คนมาประกอบกัน เป็นการอธิบายเศรษฐกิจมหภาคเน้นในด้านอุปทาน จากกฎของซายน์ที่ว่า "Supply create its own demand" ซัพพลายทำให้เกิดดีมานส์ ในเศรษฐศาสตร์มหภาคเป็นการอธิบายนโยบายเศรษฐกิจว่าจะกระตุ้นด้านอุปทานก่อนหรืออุปสงค์ก่อน แล้วจะทำให้อีกด้านหนึ่งเติบโตมาเท่ากัน เพราะความเชื่อในเรื่องดุลยภาพ (Equilibrium) เป็นตัวกำหนดให้อุปทานต้องเท่ากับ อุปสงค์เสมอ ในบางครั้งอาจใช้อธิบายในลักษณะของเศรษฐศาสตร์จุลภาคก็ได้ เมื่อบริษัทผลิตสินค้าออกมาขายก็จะเกิดอุปสงค์ขึ้นมาในตลาดในท้ายสุดในจำนวนที่เท่า ๆ กันเสมอ

เศรษฐกิจของประเทศจะมีเส้นทางการเจริญเติบโต (Growth Path) ไม่ได้อยู่นิ่ง ลำดับได้หลายช่วงเวลา ปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญเติบโตมาจากทางด้านอุปทาน จะมาจากผลจากประชากรเพิ่ม ทุนเพิ่ม มีนวตกรรม (Innovation) เกิดขึ้นใหม่ ๆ และใช้ที่ดินเพิ่ม แต่ถ้าหากประชากรเพิ่มมากเกินจำเป็น การใช้ที่ดินหลายครั้งจนขาดความอุดมสมบูรณ์ มีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติเกิดมลภาวะ ก็จะเกิดผลที่ตามมาตามกฎแห่งการลดน้อยถอยลงในกระบวนการผลิต เส้นผลผลิตรวมจึงเป็นเส้นโค้งและมีจุดอิ่มตัวหรือระยะหยุดนิ่ง (Stationary State) หลังจากนั้นผลผลิตก็จะลดน้อยลงจากเดิม ถึงแม้ว่าจะเพิ่มปัจจัยแรงงานเข้าไปในกระบวนการผลิต ภาวะหยุดนิ่งเป็นภาวะที่นักเศรษฐศาสตร์ไม่ต้องการแต่ก็เลี่ยงไม่ได้ อย่างไรก็ตาม กว่าจะถึงภาวะนั้นก็ใช้เวลานาน จากภาวะหนึ่งถึงอีกภาวะหนึ่ง จะมีวิวัฒนาการ 3 อย่างเกิดขึ้น คือ

1. เหตุการณ์ตามทฤษฎีประชากรของมัลธัส โดยเฉพาะประชากรเพิ่ม จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทั้งทางดี และทางร้าย

2. การทำงานผลิตจะได้รับค่าจ้างพอแค่ยังชีพ (Subsistence Theory of Wage) ตามที่มัลธัสกล่าวไว้ในทฤษฎีประชากรของเขา และค่าจ้างนี้ยังตั้งเป็นกองทุนไว้จำนวนแน่นอน เมื่อประชากรที่เป็นคนงานเพิ่มมากขึ้น ย่อมเฉลี่ยได้คนละน้อยลง ตามทฤษฎีค่าจ้างเท่ากับเงินกองทุนที่กำหนดไว้ (Wage Fund Theory of Wage) [44] ตามที่ J.S Mill อธิบายไว้ อันเป็นผลนำไปสู่ภาวะหยุดนิ่ง

---

[44] ทฤษฎีค่าจ้าง แบ่งออกได้เป็น 5 กลุ่มใหญ่ ๆ 1) ค่าจ้างควรได้เพียงเพื่อพอประทังชีพ (Subsistance Theory of Wage) มีผู้สนับสนุนกฎเหล็ก (Iron Law of Wage) มี Lassalle เป็นผู้อธิบาย 2) ค่าจ้างเท่ากับจำนวนเงินที่ตั้งไว้เป็นค่าจ้าง (Wage Fund Theory of Wage) 3) ค่าจ้างเป็นเงินที่เหลือจากจ่ายให้ปัจจัยการผลิตอื่นแล้ว (Residual Claimant Theory of Wage) 4) ค่าจ้างเท่ากับส่วนที่ต่อรองเอาได้ (Bargaining Theory of Wage) 5) ค่าจ้างเท่ากับประสิทธิผลเพิ่ม (Marginal Productivity Theory of Wage)

3. กฎแห่งการลดน้อยถอยลง (Law of Diminishing Return to Scale) ตามที่ริคาร์โดอธิบายไว้ โดยเฉพาะในเกษตรกรรม อันเนื่องมาจากประชากรเพิ่มมาก แต่จำนวนที่ดินยังคงเดิมและดินเสื่อมลง

ทำไมเศรษฐกิจจึงเจริญเติบโต พวกคลาสสิคอธิบายเริ่มจาก ระยะแรกมีการพัฒนาด้านเกษตรแล้วมาอุตสาหกรรม มีการลงทุนตั้งโรงงานและบริษัทให้คนได้ทำงานมีค่าจ้างเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ประชากรมีการกินดีอยู่ดี จึงมีพลังผลิตได้มาก รายได้จึงเพิ่มเพราะเพิ่มทุนและแรงงานจึงมีพลังผลิตทั้งสินค้าและประชากร ตามทฤษฎีประชากรของมัลธัส เศรษฐกิจจึงเจริญเติบโตเป็นระยะ

ทำไมจึงมาถึงระยะหยุดนิ่ง (Stationary State) เพราะประชากรเพิ่มเกินความจำเป็นจึงจ่ายค่าจ้างในระดับพอประทังชีพ (Subsistence Level) ในทฤษฎีกองทุนค่าจ้าง (Wage Fund Theory) ค่าจ้างจะถูกเฉือนให้น้อยลง เพราะเงินค่าจ้างที่ตั้งเป็นกองทุนค่าจ้างมีจำนวนเท่าเดิม เมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้นนำมาเฉลี่ยจะได้จำนวนน้อยลง นำมาเลี้ยงดูคนที่เพิ่มขึ้น ประชากรมีความเป็นอยู่เลวลง ทุน (เครื่องจักร เครื่องมือ ฯลฯ) มีสมรรถภาพลดลง ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง การสะสมทุนก็ลดลง ในที่สุดก็เกิดผลตอบแทนลดน้อยถอยลงทั้งในอุตสาหกรรมและในเกษตรกรรม ที่ดินถูกแบ่งย่อยเนื่องจากประชากรเพิ่มเร็ว ใช้เพาะปลูกนานย่อมขาดความสมบูรณ์ เศรษฐกิจจึงพัฒนาเฉื่อยลง ในที่สุดเกิดภาวะหยุดนิ่ง (Stationary State) ซึ่งแก้ได้ด้วยการเกิดนวตกรรม (Innovation) จะทำให้เส้นผลผลิตรวมเลื่อนขึ้นไปทั้งเส้น

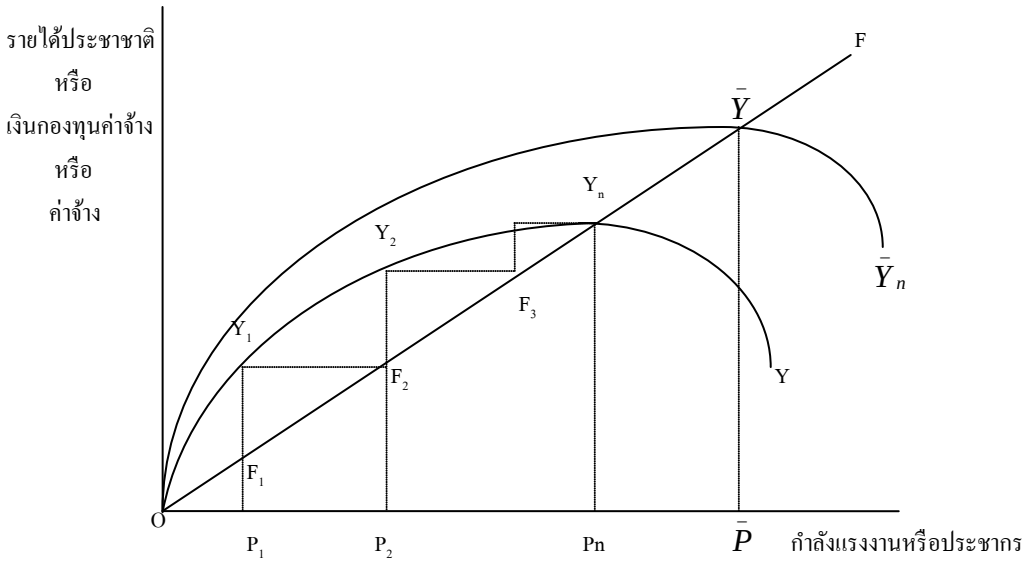

เส้น OF กองทุนค่าจ้าง (Wage Fund)

เส้น OY เส้นรายไดประชาชาติ (ผลผลิตรวม) ซึ่งวัดการเจริญเติบโตเศรษฐกิจ

รูปภาพที่ 4.4 ทฤษฎีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของสำนักคลาสสิค

จากตัวอย่างรูปกราฟ กระบวนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะอยู่บนเส้นรายได้ประชาชาติ เส้น OY ตามช่วงเวลา และประชากรเพิ่มเป็น OP_1 , OP_2 …….. OP_n ใช้เวลานานเป็นทศวรรษหรือศตวรรษ

ช่วงเวลาแรก กำลังแรงงานจำนวน OP_1 คน จ่ายค่าจ้างเป็นรูปกองทุนค่าจ้างรวม F_1P_1 บาท หากเฉลี่ยจ่ายคนงานหนึ่งคนจะได้รับ $\frac{F_1P_1}{OP_1}$ ซึ่งเป็นค่าจ้างเพียงพอประทังชีพเท่านั้น จะผลิตสินค้าได้ P_1Y_1 ซึ่งก็คือรายได้ประชาชาติที่แสดงถึงความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจนั่นเอง ส่วนที่เกิน F_1P_1 คือ F_1Y_1 เป็นกำไรตกแก่นายจ้างตามความหมายของกำไรได้แก่ส่วนที่เหลือตามทฤษฎีกำไรเท่ากับส่วนที่เหลือ (Residual Theory) ของริคาร์โด เมื่อมีกำไรนายจ้างคิดลงทุนเพิ่ม นำเอาเงินส่วนนี้เป็นกองทุนค่าจ้างรวม ซึ่งเพิ่มขึ้นเป็น F_2 กองทุนค่าจ้างรวมจึงเท่ากับ F_2P_2 บาท ทำให้ผลิตสินค้าได้ P_2Y_2 คือรายได้ประชาชาติในรอบถัดมา ส่วนที่เกิน F_2 คือ F_2Y_2 เป็นกำไรของนายจ้างที่จะนำไปขยายกิจการเพิ่ม และเพิ่มเป็นกองทุนค่าจ้างรวบต่อไป ขยายไปจนถึง Y_n เป็นรายได้ประชาชาติระดับ P_nY_n นำมาจ่ายเป็นค่าจ้างหมด ไม่ได้นำไปขยายกิจการอีก เป็นอันว่าภาวะเศรษฐกิจหยุดนิ่ง และมีทีท่าจะคล้อยต่ำลงด้วย เพราะเหตุใด

ตอบได้ว่า เพราะค่าจ้างพอประทังชีพนำไปเพิ่มแก่ค่าจ้างไม่ได้ เพราะไม่มีกำไร ส่วนจำนวนคนงานกลับจะเพิ่ม จากการที่ประชากรเพิ่ม แล้วยังประสบผลตอบแทนลดน้อยถอยลง

สรุปได้ว่า ตามแนวคิดเรื่องนี้ของสำนักคลาสสิค จะนำเอาเรื่องทฤษฎีประชากรของมัลธัส กฎแห่งผลตอบแทนลดน้อยถอยลง ทฤษฎีค่าจ้างพอยังชีพ ทฤษฎีคลาสสิคเรื่องการสะสมเพิ่มขึ้นของทุน (The Classical Theory of Capital Accumulation) ทฤษฎีกองทุนค่าจ้าง และทฤษฎีกำไรเท่ากับส่วนที่เหลือจ่ายให้แก่ปัจจัยการผลิตอื่น มาอธิบาย

ถ้าภาวะเศรษฐกิจหยุดชะงักงัน (Stagnation) เมื่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมาถึงระดับ Y_n จะแก้ได้ด้วยการเพิ่มผลผลิต โดยนำนวตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ เส้นรายได้ประชาชาติหรือเส้นแสดงการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเปลี่ยนเป็นเส้นใหม่ที่อยู่สูงขึ้น เป็นเส้น $O\bar{Y}_n$ การหยุดชะงักงันทางเศรษฐกิจจะเลื่อนเวลาออกไปอีก จนกว่าจะถึง $\bar{Y}$ จึงจะหยุดชะงัก เมื่อจวนถึงระดับนั้นก็ให้หาทางแก้อีก

บทที่ 5
ลัทธิคลาสสิคใหม่
(Neo – Classical School)

กลไกอัตโนมัติของระบบทุนนิยมในการแข่งขันเสรี หรือ "มือที่มองไม่เห็น" ของ สมิธ ทำงานไม่ได้ผล จะเห็นได้จากมีความขัดแย้งภายในระบบทุนนิยมรุนแรงยิ่งขึ้น สาเหตุเกิดจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจเป็นระยะ คือ ในปี ค.ศ. 1810 , 1815 ,1819 และ 1825 ครอบคลุมไปทั่วอังกฤษ ในปี ค.ศ. 1836 – 37 และ 1847 ก็ส่งผลกระทบไปถึงประเทศต่าง ๆ หลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา เยอรมัน และฝรั่งเศส แนวคิดของสำนักคลาสสิคไม่สามารถให้คำอธิบายเกี่ยวกับปรากฏการณ์เหล่านี้ได้

นักเศรษฐศาสตร์คลาสสิคใหม่ หรือ นีโอคลาสสิคจึงเกิดขึ้น ทฤษฎีคลาสสิคในแนวใหม่เป็นการนำหลักการของทฤษฎีคลาสสิคมาอธิบายใหม่ เช่น ทฤษฎีค่าจ้างจากเดิมทฤษฎีกองทุนค่าจ้าง (Wage Fund Theory) ใช้หลักการเฉลี่ยโดยเอาจำนวนกรรมกรไปหารกองทุนค่าจ้าง เปลี่ยนมาเป็นค่าจ้างเท่ากับประสิทธิผลเพิ่มหน่วยสุดท้าย (Marginal Productivity Theory of Wage) ในเรื่องการจัดสรรรายได้จะอธิบายทฤษฎีค่าเช่าจากความแตกต่างของที่ดินที่ใช้เพาะปลูก เปลี่ยนมาเป็น ความสามารถในการผลิตหน่วยสุดท้ายของปัจจัยการผลิต เป็นต้น

หลักการสำคัญที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนและกลายมาเป็นแกนหลักของเศรษฐศาสตร์ยุคปัจจุบัน เป็นการปรับปรุงหลักทฤษฎีเป็นแบบลัทธิอรรถประโยชน์หรือประโยชน์นิยม (Utilitarianism) มาเป็นแกนความคิดหลักของสำนัก แต่ก็ยังมีข้อบกพร่องและได้ปรับปรุงมาใช้แนวคิดทฤษฎีอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่ม (Marginal Utility : MU) แทน ซึ่งเป็นการผนวกแนวคิด 2 แบบเข้าด้วยกัน คือ การใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบส่วนเพิ่ม (Marginalism) และลัทธิอรรถประโยชน์ (Utilitarianism) เข้าด้วยกัน มีการนำ MU และเทคนิคการวิเคราะห์แบบส่วนเพิ่มมาประยุกต์ใช้ในทฤษฎีของพวกนีโอคลาสิคอย่างกว้างขวาง กล่าวได้ว่าลัทธิเศรษฐกิจเสรีนิยมแบบทุนนิยมได้ปรับปรุงหลักทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จากแกนหลักกฎธรรมชาติ (Natural Law) มาเป็นลัทธิอรรถประโยชน์หรือประโยชน์นิยม(Utilitarianism) ที่ยึดถือเอาความสุขสูงสุดของคนจำนวนมากเป็นหลักตัดสินแทนกฎธรรมชาติและการจัดระเบียบโดยธรรมชาติโดยสิ้นเชิง เป็นการกำหนดให้เห็นเป็นรูปธรรมมากกว่าที่คาดหวังในแบบนามธรรมเหมือนในอดีต ฉะนั้นแนวคิดนี้การแทรกแซงของรัฐจึงมีได้มากกว่าลัทธิเสรีนิยมแบบสิทธิธรรมชาติ

สำนักคลาสสิคใหม่ เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า Cambridge School เพราะเกิดที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจส์ อังกฤษ โดยมี อัลเฟรด มาร์แชล (Alfred Marshall , 1842 - 1924) เป็นผู้ค้นคิดตามแนว

คิดลัทธิคลาสสิคเดิม ของ อดัม สมิธ ลัทธิคลาสสิคใหม่เกิดขึ้นหลังจากนั้นประมาณ 100 ปี อันเป็นปีที่มาร์แชล เขียนตำราของเขาชื่อ Principle of Economic (ค.ศ. 1890) ขณะนั้นคณิตศาสตร์กำลังมีบทบาทสำคัญในวิชาการต่าง ๆ ลัทธิคลาสสิคใหม่จึงเป็นลัทธิที่ดัดแปลงแก้ไขลัทธิคลาสสิคเดิม ใช้วิธีอธิบายเป็นคณิตศาสตร์และสถิติให้สั้น เข้าใจง่าย และได้นำเอาทฤษฎีมาดัดแปลงวางรูปใหม่ แต่มีแนวคิดใกล้กับสำนักเดิม เช่น นำหลักการปล่อยให้ดำเนินการโดยเสรี (Laissez faire) มาอธิบาย แต่มีข้อจำกัดมากขึ้น ถือว่าพลังอำนาจการแข่งขันเป็นผู้วางข้อบังคับในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ที่ทำให้เกิดดุลยภาพในการบริโภคและการผลิต รับเอาวิธีการของลัทธิประวัติศาสตร์มาใช้อธิบายเรื่องพลังทางเศรษฐกิจ นำเอาแนวคิดเรื่องอรรถประโยชน์เพิ่ม (Marginal Utility) เข้ามาเพื่อการวิเคราะห์ และรับเอาแนวคิดทางคณิตศาสตร์ เช่น เรื่อง Integral และ Differential Calculus เข้ามาใช้อธิบายและวิเคราะห์ โดยนำแนวคิดใหม่ๆ เข้ามาประยุกต์ ตั้งทฤษฎีมูลค่าทางคลาสสิคใหม่ และทฤษฎีปริมาณเงินตรา ฯลฯ

ข้อแตกต่างที่สำคัญระหว่างสองลัทธิ คือ ลัทธิคลาสสิคใหม่เน้นเรื่องคณิตศาสตร์รวมทั้งจิตวิทยาของผู้บริโภค[45] มาใช้ด้วย ในด้านของคณิตศาสตร์แนวคิดและทฤษฎีของพวกคลาสสิคใหม่มีหลักการพอสรุปได้ดังต่อไปนี้ คือ

1. การใช้หลักการหน่วยสุดท้ายในทุก ๆ เรื่อง เช่น ราคา การบริโภค การผลิต การกระจายรายได้ ในเรื่องการบริโภคใช้อรรถประโยชน์หน่วยสุดท้าย (MU) ในเรื่องการผลิตใช้ผลผลิตเพิ่มหน่วยสุดท้าย (MP) รายรับเพิ่มหน่วยสุดท้าย (MR) และต้นทุนเพิ่มหน่วยสุดท้าย (MC) ส่วนการกระจายรายได้ใช้ความสามารถในการผลิตหน่วยสุดท้ายของปัจจัยการผลิตแบ่งปันผลตอบแทน ทั้งดอกเบี้ยของนายทุน ค่าจ้างของแรงงาน และค่าเช่าที่ดิน
2. การหาค่าสูงสุด นักเศรษฐศาสตร์คลาสสิคส่วนใหญ่จะพูดถึงการจัดสรรทรัพยากรในระยะยาวมากกว่าระยะสั้น จึงไม่ได้อธิบายถึงพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ ความสมเหตุผล (Rational) ในการจัดสรรทรัพยากร เมื่อถึงสมัยของพวกนีโอคลาสสิคได้เน้นถึงเรื่องดังกล่าวในลักษณะการหาอรรถประโยชน์สูงสุดของผู้บริโภค หรือการหากำไรสูงสุดของผู้ผลิต จะเห็นได้ว่า มีการนำเอาคณิตศาสตร์โดยเฉพาะแคลคูลัสมาใช้กับวิชาเศรษฐศาสตร์อย่างกว้างขวาง จึงทำให้เศรษฐศาสตร์ของพวกนีโอคลาสสิคเน้นถึงความสมเหตุผลของพฤติกรรมทางเศรษฐกิจในรูปของการหาค่าสูงสุด
3. การวิเคราะห์แบบดุลยภาพ ในเศรษฐศาสตร์คลาสสิค จะพูดถึงการเคลื่อนไหวของราคาและจบลงด้วยราคาธรรมชาติหรือค่าจ้างธรรมชาติ พวกนีโอคลาสสิคมองว่าก็คือราคาดุลยภาพหรือค่าจ้างดุลยภาพนั่นเอง และในสมัยนี้ได้มีการวิเคราะห์การเปลี่ยน

---

[45] จิตวิทยาผู้บริโภคจะอธิบายจากการตัดสินใจผ่านอรรถประโยชน์เพิ่ม และใช้หลักคณิตศาสตร์ในการหาค่าสูงสุดของอรรถประโยชน์รวม เป็นการสะท้อนความสมเหตุผล (Rational) ในแนวทางแสดงออกของพฤติกรรมมนุษย์

แปลงออกจากจุดดุลยภาพ เป็นการริเริ่มนำหลักการวิเคราะห์ในแบบวิทยาศาสตร์มาใช้ในสมัยของวอลลัสและมาร์แชล

พวกนีโอคลาสสิคส่วนใหญ่จะเน้นเรื่องการวิเคราะห์ไม่ค่อยมีการแสดงความคิดเห็น เพราะยังคงสนับสนุนเศรษฐกิจทุนนิยมที่มีการแข่งขันเสรี และพยายามพิสูจน์ในเชิงทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ให้เห็นจริงว่า ทำไมการแข่งขันเสรีจึงดีที่สุด

จากการปฏิวัติหน่วยสุดท้ายของพวกนีโอคลาสสิค ได้เปลี่ยนวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy) เป็นวิชาเศรษฐศาสตร์บริสุทธิ์ (Pure Economics) จากการเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้วิชาเศรษฐศาสตร์สามารถพัฒนาไปในเชิงทฤษฎีได้อย่างลึกซึ้งโดยระบบใหม่ ซึ่งปราศจากวิจารณญาณส่วนบุคคล (Value Judgment) วิชาเศรษฐศาสตร์จึงเป็นอิสระจากกฎเกณฑ์และเวลาทางประวัติศาสตร์ การตัดสินใจในการเลือกสรรของผู้บริโภคและผู้ผลิตได้รับความสำคัญและสนใจมากขึ้น การค้นคว้ากฎเกณฑ์การเคลื่อนไหวของสังคมแคบลงเป็นเพียงศึกษาถึงขบวนการของตลาดเท่านั้น ไม่ได้เน้นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ แต่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุกับวัตถุ หรือ วัตถุกับมนุษย์

การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้เศรษฐศาสตร์แบบนีโอคลาสสิค ถือว่าระบบเศรษฐกิจมีความคงตัว สิ่งที่เป็นปัญหาในการวิเคราะห์ไม่ใช่สังคมเศรษฐกิจทั้งหมดหรือระบบเศรษฐกิจ แต่เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์หรือหาความเป็นเหตุเป็นผลระหว่างตัวแปรทั้งหลายทางเศรษฐกิจภายใต้สิ่งที่กำหนดให้ [46]

ลัทธิอรรถประโยชน์ และลัทธิอรรถประโยชน์เพิ่ม

ลัทธิถือความพอใจเป็นสำคัญ (Hedonism) เป็นหลักซึ่งถือว่า มนุษย์แสวงหาความสุขพอใจซึ่งจะได้มาโดยใช้ความพยายาม ปรับปรุงการดำเนินชีวิตของตน หลักนี้เป็นไปตามหลักปรัชญาและจิตวิทยาที่ว่า พฤติกรรมของมนุษย์ย่อมแสวงหาความพอใจและหลีกเลี่ยงความเจ็บ (ความลำบาก) Jeremy Bentham เป็นผู้วางหลักไว้ คือ “ธรรมชาติได้จัดมนุษย์ไว้อยู่ภายใต้อำนาจปกครองของนาย 2 คน คือ ความเจ็บปวดและความพอใจ (Pain and Pleasure) นาย 2 คนนี้เป็นผู้บงการให้มนุษย์ทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ โดยวิธีอย่างไร” ทฤษฎีพฤติกรรมนี้ต่อมานักเศรษฐศาสตร์ได้นำมาปรับใช้เป็นเรื่องอรรถประโยชน์ (Utility)

---

[46] ทับทิม วงศ์ประยูร “ประวัติและลัทธิเศรษฐกิจ” หน้า 102 - 103

นักเศรษฐศาสตร์ยุคก่อนกล่าวถึงทฤษฎีมูลค่า[47] ว่า มูลค่าวัดจากประโยชน์ของสิ่งของ สิ่งของใดมีประโยชน์มากจะมีมูลค่ามาก ต่อมามีผู้ค้านว่าไม่จริง น้ำและอากาศมีประโยชน์มากแทบจะไม่มีมูลค่า จึงมีผู้คิดใหม่ว่า สิ่งใดมีอรรถประโยชน์เพิ่ม (Marginal Utility : MU) มากเป็นสิ่งมีมูลค่ามาก เพราะอรรถประโยชน์เพิ่มเข้ามาคำนึงถึง สิ่งใดมีประโยชน์แต่มีปริมาณน้อย สามารถครอบครองไว้ได้น้อย ย่อมมีมูลค่ามาก แต่ถ้าสามารถครอบครองเอาได้มากขึ้นมูลค่าจะลดตามลำดับ เช่น อากาศในเรือดำน้ำที่เกิดรั่ว มีอากาศจำนวนน้อย คนที่อยู่ในเรือดำน้ำจะซื้ออากาศในราคาแพง เมื่อใดเรือดำน้ำลอยขึ้นสู่ผิวน้ำ อากาศมีมาก จะหมดความสำคัญลง ไม่มีมูลค่าเลย

นอกจากนี้ ก็ยังมีนักเศรษฐศาสตร์คนอื่นที่กล่าวเหมือนกัน เจวอน (Jevon) เสนอว่า มูลค่าของสินค้าขึ้นอยู่กับประโยชน์ ประโยชน์นี้ไม่ใช่คุณสมบัติภายในสินค้า แต่คือความสัมพันธ์ระหว่างสินค้ากับมนุษย์ผู้มีความต้องการสินค้านั้น ประโยชน์จึงเปลี่ยนแปลงไปตามความรู้สึกนึกคิดของบุคคลในขณะต่าง ๆ โดยเฉพาะขึ้นอยู่กับว่าบุคคลนั้น ๆ มีสินค้าชนิดเดียวกันนั้นอยู่แล้วมากน้อยเพียงใด ประโยชน์ของสินค้าชิ้นหนึ่งต่อบุคคลหนึ่งเท่ากับความสุขของบุคคลนั้นที่เพิ่มขึ้นจากการบริโภคสินค้านั้น

Hermann Heinrich Gossen ชาวเยอรมัน , W. Stanley Jevons ชาวอังกฤษ และ Leo Walras ชาวฝรั่งเศส เป็นนักเศรษฐศาสตร์ที่ให้แนวคิดเบื้องต้นเรื่องนี้ จึงถือเป็นกลุ่มอรรถประโยชน์เพิ่ม

---

[47] ทฤษฎีมูลค่า (Theory of Value) ในสมัยโบราณที่มีการแลกสิ่งของกัน มูลค่าก็คือ ค่าของสิ่งของสินค้าที่มีต่อบุคคลเมื่อใช้แลกเปลี่ยนกัน เช่น ข้าว 3 ถังแลกเนื้อได้ 2 ก.ก มูลค่าของข้าวเมื่อใช้แลกเนื้อคือ 2/3 พอมีเงินตราขึ้นความหมายเปลี่ยนไปเป็นราคา หรือมูลค่าการแลกเปลี่ยน ต่อจากนั้นก็มีทฤษฎีอื่น ๆ อีกมาก เช่น

ทฤษฎีมูลค่าเท่ากับแรงงาน (Labor Theory of Value) หมายถึง มูลค่าของสินค้าใดจะต้องเท่ากับปริมาณของแรงงานที่ใช้ ในการผลิตสินค้านั้นขึ้นมา

ทฤษฎีมูลค่าเท่ากับต้นทุนการผลิต (Cost of Production Theory of Value) หมายถึง การรวมเอามูลค่าที่เกิดจากประสิทธิภาพในการผลิตของทุนเข้าไป และมูลค่าของแรงงานด้วย

ทฤษฎีมูลค่าคิดจากประโยชน์ (Utility Theory of Value) หมายถึง มูลค่าเป็นเท่าไรย่อมแล้วแต่ประโยชน์ มีผู้โต้แย้งในประเด็นนี้มาก ตัวอย่างน้ำมีประโยชน์มากแต่มีมูลค่าน้อย แต่เพชรไม่มีประโยชน์แต่มีมูลค่ามาก

ทฤษฎีมูลค่าคิดจากอรรถประโยชน์เพิ่ม (Marginal Utility Theory of Value) หมายถึง มูลค่ามากหรือน้อยคิดจากอรรถประโยชน์เพิ่ม ประโยชน์ที่เพิ่มความพอใจแก่มนุษย์มากหรือน้อย ดังนั้น อรรถประโยชน์เพิ่มจึงวัดจากความหายากหรือมีอยู่อย่างจำกัด และความต้องการของแต่ละบุคคล

ทฤษฎีมูลค่าของสำนักคลาสสิคใหม่ (Neoclassic Theory of Value) เป็นทฤษฎีของ อัลเฟรด มาร์แชล อธิบายไว้ว่า มูลค่าของสินค้าใดก็ตาม กำหนดขึ้นจากพลังร่วมกันของอุปสงค์และอุปทาน หรือจุดตัวกันในกราฟที่เกิดเป็นดุลยภาพ เมื่อมูลค่าหันมาใช้เป็นราคาแทน ปัจจุบันจึงเรียกมูลค่าว่าราคาตลาด

กลุ่มแรก ต่อมาแนวคิดนี้ได้ขยายไปยังออสเตรีย มีผู้ศึกษาแนวคิดนี้คือ Karl Menger , Friedrich Von Weiser , Eugen Von Bohm Bawerk 3 คนนี้ตั้งชื่อใหม่เป็นลัทธิออสเตรียนเพราะเกิดที่ออสเตรีย

กลุ่มอรรถประโยชน์เพิ่ม ได้ศึกษาจิตวิทยาผู้บริโภคและได้นำเสนอกฎหรือทฤษฎีเกี่ยวกับการบริโภค 3 กฎ ที่เป็นของ Hermann Heinrich Gossen (1810 – 1855) คือ

กฎข้อแรก ว่าด้วยอรรถประโยชน์เพิ่มจะเป็นไปตามกฎแห่งการลดน้อยถอยลงของอรรถประโยชน์เพิ่ม (Diminishing Marginal Utility) กล่าวคือ สินค้าใดมีอยู่น้อยย่อมมีประโยชน์เพิ่มเข้ามามาก และหากเรายิ่งมีสินค้านั้นมากขึ้น ๆ อรรถประโยชน์เพิ่มจะลดลง ๆ จนถึงศูนย์ในที่สุด

กฎข้อที่สอง ว่าด้วยการเลือกบริโภคอย่างมีเหตุผล (Rational Consumer) เมื่อมีสินค้าหลายอย่างให้เราเลือกบริโภค แต่มีเงินซื้อจำกัด ผู้บริโภคจะเลือกซื้อของนั้นมาบริโภคอย่างไร

ทฤษฎีการตัดสินใจที่จะเลือกซื้อสินค้าให้ได้อรรถประโยชน์สูงสุด จึงต้องเลือกซื้อ MU ต่อเงิน 1 บาท ของสินค้าใดสูงกว่าก็ซื้อของนั้นมาบริโภคก่อน และเลือกใช้เงินบาทต่อ ๆ ไปในสินค้าที่มี MU ต่อบาทสูงสุด จนกระทั่งงบประมาณหมด ค่า MU ต่อ 1 บาทในสินค้าทุกชนิดจะเท่ากัน [48] เขียนสูตรได้ว่า

$$\frac{MU_1}{P_1} = \frac{MU_2}{P_2} = \ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots \frac{MU_N}{P_N}$$

กฎข้อสาม กฎอุปสงค์และอุปทานกำหนดราคา สินค้าใดจะมีมูลค่าการแลกเปลี่ยน (ราคา) สูง เมื่อปริมาณสินค้านั้นผลิตและนำออกขายน้อยกว่าปริมาณที่มีผู้ต้องการซื้อไปบริโภค (อุปสงค์ >อุปทาน) และราคาจะลดลง เมื่ออุปทานมากกว่าอุปสงค์ (อุปสงค์ < อุปทาน)

สรุปได้ว่า แนวคิดของกฎการบริโภคตั้งอยู่บนสมมุติฐานที่ว่า ผู้บริโภคเลือกซื้อของเพื่อให้เกิดความพอใจสูงสุดแก่ตน

สำนักออสเตรีย (Austrian School) ได้ขยายแนวความคิดเรื่องอรรถประโยชน์เพิ่มให้ละเอียดและได้เสนอแนวคิดใหม่ เช่น

---

[48] Jevon ได้กล่าวถึงฟังก์ชั่นอรรถประโยชน์ (Utility Function) เป็นความเกี่ยวพันระหว่างสินค้าและผู้บริโภคของนั้น มีสูตรคือ MU = f(x) หมายถึง อรรถประโยชน์เพิ่มจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับปริมาณสินค้า นอกจากนี้ ก็ใช้เกณฑ์ของ MU มาอธิบายทฤษฎีการแลกเปลี่ยน ตราบใดที่ MU ของอีกฝ่ายยังเกิดขึ้นก็จะทำการแลกเปลี่ยน จน MU ของสินค้า 2 อย่างเท่ากันจึงจะเกิดดุลยภาพ และทฤษฎีอื่น ๆ เช่น ทฤษฎีการใช้แรงงานและค่าจ้าง ดุลยภาพของค่าจ้างจะต้องอยู่ ณ ที่จุดที่ค่าจ้างหรือขนาดของประโยชน์ = ความพอใจ = ความเจ็บปวด แต่ทฤษฎีเหล่านี้มิได้ถูกยอมรับและนำมาใช้เป็นทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่ยอมรับโดยทั่วไป

- การคำนวณหาค่าของปัจจัยการผลิต จะใช้ผลผลิตหน่วยสุดท้ายเป็นตัววัด แรงงาน ทุน ที่ดิน แต่ละอย่างมีค่าเท่าไร? มีค่าเท่าใดย่อมแล้วแต่ความพอใจที่จะใช้ปัจจัยการผลิตทำสินค้าขึ้นมา ตัวอย่างเช่น ใช้ที่ดิน ทุน และแรงงาน ผลิตข้าวได้ 50 ถัง คนงานคนหนึ่งลาออก ทำให้ผลิตข้าวได้เพียง 45 ถัง ดังนั้น ค่าแรงงานหรือผู้ที่จะมาแทนจึงเป็น 50 – 45 = 5
- การคำนวณหาอุปสงค์และรายรับเพิ่ม (MR) ตามหลักคณิตศาสตร์[49] ของ Friedrich Von Wieser

(1) สินค้า (Q)	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
(2) ราคา (P) หรือ MU	0	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
(3) ประโยชน์รวม (TU) (ผลบวกของ MU สะสม)	0	10	19	27	34	40	45	49	52	54	55	55
(4) รายรับรวม (TR=PxQ)	0	10	18	24	28	30	30	28	24	18	10	0
(5) หาค่า MR		10	8	6	4	2	0	-2	-4	-6	-8	-10

เริ่มแรกสมมุติให้มีสินค้าอยู่จำนวน 11 ชิ้น และมีราคา (P) หรือ อรรถประโยชน์เพิ่มของคนในการบริโภคสินค้าแต่ละชิ้นตามตาราง แต่มีกฎแห่งการลดน้อยถอยลงของอรรถประโยชน์เพิ่มในสินค้าแต่ละหน่วย เมื่อนำค่าทั้งสองมาประมวลผลทางคณิตศาสตร์ เราจะหาค่าอรรถประโยชน์รวม (Total Utility : TU) ได้จากการบวกสะสมอรรถประโยชน์เพิ่มในแต่ละชิ้นของสินค้า เช่น 10 , 10+9 ,19+8 …… ต่อมาหารายรับรวม หาจาก ราคา x ปริมาณ และเมื่อใช้เทคนิคการวิเคราะห์ส่วนเพิ่ม เราจะหารายรับเพิ่ม (Marginal Revenue : MR) จากค่ารายรับรวมโดยการหาค่าต่างกันหนึ่งช่วงเวลา เช่น $TR_2 – TR_1$, $TR_3 – TR_2$ ……

เมื่อนำค่าที่หาได้มาแสดงในรูปกราฟ เราจะได้ความสัมพันธ์ของ TU และ TR ส่วนค่าที่เป็นส่วนเพิ่ม เราจะใช้ค่ารายรับเพิ่ม (MR) ส่วนเส้นอุปสงค์หรือ MU ก็จะนำค่า MU ในข้อ 2 มาพล๊อต การวิเคราะห์นี้อยู่ในขั้นคณิตศาสตร์พื้นฐาน หาค่ารวมและส่วนเพิ่ม เพื่อดูความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในทางคณิตศาสตร์ เป็นแนวคิดเบื้องต้นของนักเศรษฐศาสตร์ต่อ ๆ มาใช้วิเคราะห์ตัวแปรเหล่านี้ให้ซับซ้อนและใกล้กับความเป็นจริงสอดคล้องกับพฤติกรรมมนุษย์มากยิ่งขึ้น

---

[49] Antoine Augustin Cournot (ค.ศ. 1801-1877) ชาวฝรั่งเศส นักคณิตศาสตร์ได้อธิบายกฎของอุปสงค์ (Demand Function) ที่ว่า ปริมาณซื้อสินค้าขึ้นอยู่กับราคา เขียนเป็นสัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ คือ Q = f (P) แม้จะมีตัวแปรอื่น ๆ เช่น รายได้ , ราคาสินค้าอื่น , รสนิยม ฯลฯ แต่ต้องสมมุติให้ตัวแปรเหล่านี้คงที่ (Other thing equal หรือ Ceteris Paribus) เป็นกฎเกณฑ์ที่เรานำมาใช้ศึกษาในเศรษฐศาสตร์จุลภาคในปัจจุบัน

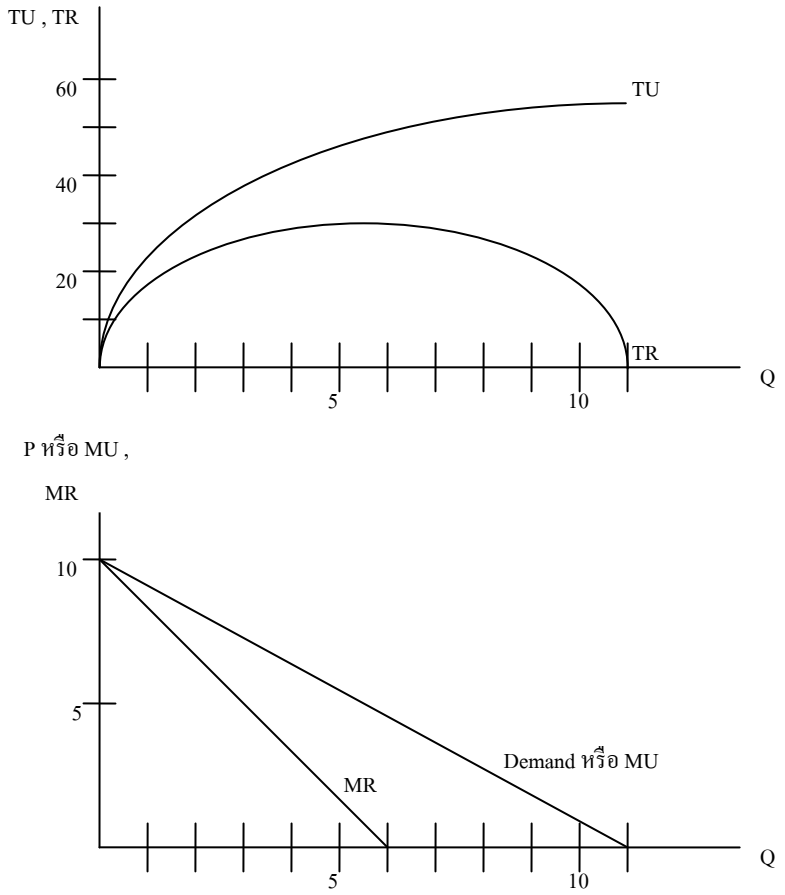

รูปภาพที่ 5.1 การหาเส้นอุปสงค์หรือ MU และเส้น MR

- ทฤษฎีอุปสงค์และอุปทานในการแข่งขันเสรี กำหนดให้สินค้ามีคุณภาพเหมือนกัน และผู้ซื้อผู้ขายมีข้อมูลตลาดอย่างสมบูรณ์ Eugen Von Bohm Bawerk ได้สรุป แนวพฤติกรรมที่สมเหตุผล (Rational) ไว้ว่า เมื่อมีผู้เสนอซื้อสินค้าที่ราคาสูงสุดจะสามารถซื้อสินค้าของผู้เสนอขายได้หมด แต่ผู้ซื้อส่วนที่เหลือจะยังไม่ซื้อ เมื่อผู้ขายต้องการขายสินค้าเพิ่มก็จะต้องเสนอขายสินค้าลดลงอีก และก็จะมีผู้ซื้อซื้อสินค้า ณ ราคานี้ตามจำนวนที่ตั้งใจซื้อ ณ ราคานี้ จะดำเนินการไปในลักษณะการเช่นนี้ จนขายสินค้าได้หมด จึงสรุปได้ว่า ราคากำหนดอุปสงค์และอุปทานในตลาดการแข่งขันเสรี ผู้เสนอซื้อแพงซื้อได้มาก ผู้เสนอซื้อถูกซื้อได้น้อย ในทางตรงข้าม ผู้จัดหามาขายในราคาแพงขายได้น้อย หากขายในราคาถูกขายได้มาก เป็นการหากฎเศรษฐศาสตร์ที่อธิบายพฤติกรรมมนุษย์

นอกจากนี้ Bawerk ยังได้อธิบายทฤษฎีทุนและอัตราดอกเบี้ยไว้ด้วย ทุนทำหน้าที่สองอย่าง หน้าที่แรก เป็นปัจจัยการผลิตในกระบวนการผลิต หน้าที่ที่สอง เป็นทางที่ก่อให้เกิดดอกเบี้ย และอัตราดอกเบี้ยควรเป็นเท่าไร ขึ้นอยู่กับปัจจัย 4 อย่าง ความต้องการในปัจจุบันมีผลมากกว่าความต้องการในอนาคต , การคาดคะเนในอนาคตสดใสกว่าในปัจจุบัน (ในเรื่องรายได้ ราคาสินค้าในอนาคตจะแพงกว่าปัจจุบัน) , การคาดคะเนในอนาคตอาจไม่สดใสกว่าในปัจจุบัน ในเรื่องความต้อง

การบริโภคสินค้าในปัจจุบันจะมีความชอบมากกว่าในอนาคต และสินค้าในปัจจุบันมีคุณภาพ สูงกว่าสินค้าในอนาคต

- ทฤษฎีมูลค่าปัจจัยการผลิต กลุ่มนี้มีความเห็นว่า มูลค่าของปัจจัยการผลิต (ทุน แรงงาน ที่ดิน) เกิดจากประโยชน์ที่ปัจจัยเหล่านี้ก่อให้เกิดขึ้น คือ การนำไปใช้เป็นปัจจัยในการผลิตสินค้าสำเร็จรูป ซึ่งสินค้าสำเร็จรูปมีมูลค่า มูลค่าของปัจจัยการผลิตจึงมีมูลค่าตามสินค้าสำเร็จรูป และให้กฎผลผลิตหน่วยสุดท้าย (MP) เป็นวิธีการกำหนดมูลค่าปัจจัยการผลิตแต่ละประเภท (จะเห็นได้ว่า กฎผลผลิตหน่วยสุดท้าย (MP) กลุ่มคลาสสิค โดยเฉพาะริคาร์โด ก็ได้ใช้เกณฑ์นี้เช่นกันวัดค่าเช่าจากที่ดิน และเรียกว่า Economic Rent – เป็นการขยายความอธิบายให้ครอบคลุมปัจจัยการผลิตอื่น) วิธีหามูลค่าของปัจจัยการผลิตพิจารณาร่วมกับสินค้าสำเร็จรูป เมื่อนำปัจจัยการผลิตออกจากการผลิตหนึ่งหน่วยแล้วดูว่าผลผลิตสินค้าสำเร็จรูปทั้งหมดลดลงเท่าใด มูลค่าของผลผลิตที่ลดลงคือ มูลค่าของปัจจัยการผลิตส่วนนั้น สรุปได้ว่า พวกนี้ใช้แนวคิดมูลค่าสินค้าสำเร็จรูปมากำหนดราคาปัจจัยการผลิต และใช้เทคนิคการวิเคราะห์ส่วนเพิ่มมาหาค่าของปัจจัยการผลิตแต่ละส่วนในระบบการผลิต [50]

แนวคิดของลัทธิคลาสสิค VS ลัทธิคลาสสิคใหม่

เพื่อให้เห็นข้อแตกต่างในทฤษฎีที่สำคัญของกลุ่มคลาสสิคใหม่และคลาสสิค เราพอที่จะเลือกทฤษฎีที่สำคัญมากล่าว คือ

1. ทฤษฎีมูลค่า หรือทฤษฎีราคา ลัทธิคลาสสิคได้กล่าวถึงมูลค่าสินค้าในเทอมของมูลค่าการใช้และมูลค่าการแลกเปลี่ยน ริคาร์โดเห็นว่าควรเป็นต้นทุนการผลิต ส่วนคลาสสิคใหม่กล่าวว่าเป็น “ราคา” ซึ่งก็คือมูลค่าการแลกเปลี่ยนในสมัยก่อนที่ยังไม่ใช้เงินตรานั่นเอง นอกจากนี้

---

[50] แนวคิดมูลค่าปัจจัยการผลิตในพวกนีโอคลาสสิคที่สำคัญ และเห็นด้วยกับแนวคิดนี้และขยายความให้ชัดเจนขึ้น คือ J.B Clark ได้สร้างทฤษฎีประสิทธิผลเพิ่มหน่วยสุดท้าย (Marginal Productivity Theory of Distribution ; ในบางแห่งเรียกว่า ทฤษฎีผลิตภาพเพิ่มหน่วยสุดท้าย) ให้หลักว่า ประสิทธิผลเพิ่มหน่วยสุดท้ายเป็นตัวกำหนดมูลค่าของปัจจัยการผลิต โดยสมมุติให้การผลิตมีปัจจัยหนึ่งที่พิจารณาและให้ปัจจัยการผลิตอื่นคงที่ การใส่ปัจจัยการผลิต เมื่อเพิ่มปริมาณมากขึ้นก็ยังคงเกิดกฎแห่งการลดน้อยถอยลงตามแนวคิดของริคาร์โด ทำให้มูลค่าสินค้าสำเร็จรูปหน่วยท้าย ๆ จะมีมูลค่าลดลง แต่ต้องคิดมูลค่าปัจจัยการผลิตนั้นให้เท่ากับมูลค่าผลผลิตหน่วยสุดท้ายที่เกิดขึ้น ในกรณีที่มีการแข่งขันเสรีการเข่งขันว่าจ้างปัจจัยจะประกันมิให้มีการตอบแทนปัจจัยต่ำกว่ามูลค่าผลผลิตหน่วยสุดท้ายที่ก่อให้เกิดขึ้น เพราะถ้าจ่ายต่ำกว่าก็จะมีนายจ้างคนอื่นจ้างปัจจัยหน่วยนั้นไป ดังนั้น ภายใต้ระบบการแข่งขันเสรีจริง ๆ การกระจายรายได้ย่อมยุติธรรม เพราะแต่ละปัจจัยการผลิตได้รับค่าตอบแทนส่วนที่ตนก่อให้เกิดขึ้น แต่ถ้าเป็นระบบผูกขาดสินค้าสำเร็จรูปหรือการผูกขาดการจ้างงาน การขูดรีดแรงงานจะเกิดขึ้น เพราะผู้ผูกขาดสามารถจ่ายค่าจ้างให้ต่ำกว่ามูลค่าของผลผลิตของแรงงานคนสุดท้าย

ลัทธิคลาสสิคใหม่ เห็นว่า ราคากำหนดจากอุปสงค์และอุปทาน เหตุผลเพราะมนุษย์มีพฤติกรรมในการซื้อของเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้บริโภค และกำไรสูงสุดแก่ผู้ผลิต มาร์แชลได้อธิบายราคาตลาดโดยแสดงเป็นกราฟ ให้เห็นการทำงานของอุปสงค์และอุปทานทำให้เกิดราคาตลาด อันเป็นราคาที่พอใจของผู้ซื้อผู้ขายจำนวนมาก ตามวิธีทางคณิตศาสตร์และเป็นการประนีประนอมแนวความคิดของทั้งสองกลุ่มให้อรรถประโยชน์และต้นทุนเป็นผู้กำหนดมูลค่าสินค้า

2. การกระจายรายได้ (หรือการวิภาครายได้) ลัทธิคลาสสิคกล่าวถึงการแบ่งสรรรายได้เป็นดอกเบี้ยตกแก่เจ้าของเงิน ค่าเช่าตกแก่เจ้าของที่ดิน กำไรตกแก่นายจ้าง ผู้ประกอบการ และค่าจ้างตกแก่คนงาน ลัทธิคลาสสิคใหม่เข้ามาอธิบายถึงการกำหนดสิ่งเหล่านี้ควรเป็นเท่าไร โดยใช้คณิตศาสตร์เพื่อช่วยให้แจ่มแจ้งขึ้น

ทฤษฎีค่าจ้างเท่ากับกองทุนที่กำหนดไว้ (Wage Fund Theory of Wage) ที่ J.S. Mill แห่งสำนักคลาสสิคอธิบายไว้ ซึ่งมีผู้ค้านว่าฝีมือแรงงานไม่เท่ากันจะให้ค่าจ้างเท่ากันไม่ได้ กองทุนค่าจ้างกำหนดไว้แน่นอนไม่ถูกต้องนัก J.B. Clark ลัทธิคลาสสิคใหม่กลับเห็นว่า ค่าจ้างควรเท่ากับประสิทธิผลเพิ่มหน่วยสุดท้าย (Marginal Productivity Theory of Wage) [51] จึงจะถูก คือจ่ายตามผลงานที่คนงานผลิตได้

3. กฎของซายน์ (Say's Law) ที่ว่าอุปทานสร้างอุปสงค์ (Supply creates its own demand) ซึ่งในระยะยาวแล้วอุปทานจะเท่ากับอุปสงค์ ลัทธิคลาสสิคใหม่โดยมาร์แชล ได้อธิบายเรื่องของเวลาให้ละเอียดขึ้น โดยแบ่งระยะเวลาออกเป็นระยะสั้นและรายะยาว ในระยะสั้นผลิตขึ้นมาจะยังขายไม่หมด แต่หากเป็นระยะยาวจะขายได้หมดตามกฎของซายน์ สรุป กลุ่มคลาสสิคพิจารณาทุกอย่างในเทอมของดุลยภาพและเป็นระยะยาว แต่กลุ่มคลาสสิคใหม่จะแบ่งละเอียดขึ้นแบ่งออกเป็นระยะสั้นและระยะยาว

4. ลัทธิการมองในแง่ร้าย (Pessimism) ของริคาร์โดและมัลธัสที่ว่า ประชากรเพิ่มมากกว่าอาหารจะทำให้ผู้คนล้มตายเพราะขาดอาหาร และกฎแห่งการลดน้อยถอยลงเพราะประชากรมากแต่ที่ดินทำกินยังเท่าเดิม สาเหตุนี้ทำให้เกิดค่าเช่าในประเทศด้อยพัฒนา ลัทธิคลาสสิคใหม่กลับเห็นว่า ในประเทศพัฒนาประชากรเพิ่มจะเป็นแรงงานช่วยการพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้สังคมดีขึ้นแรงงานเป็นสิ่งที่ประเทศพัฒนาขาดแคลน

---

[51] ระวังสับสนการใช้ Marginal Productivity เพราะในที่นี้หมายถึง คนที่เพิ่มเข้ามาในการผลิตและทำให้เกิดผลผลิตส่วนนี้จึงควรเป็นค่าจ้างของแรงงาน เป็นการดูในลักษณะ MP แต่ในเศรษฐศาสตร์มหภาค (บทท้าย ๆ) จะอธิบายการเพิ่มของประสิทธิภาพนั้นเกิดจากปัจจัยการผลิตเกิดประสิทธิผลเพิ่มขึ้น หมายถึงคนเท่าเดิมแต่มีประสิทธิภาพมากขึ้นผลผลิตผลิตได้เพิ่มขึ้น สิ่งที่เกิดนี้อาจเกิดจากการพัฒนาเทคโนโลยีหรือประสิทธิภาพการผลิตเพิ่มก็ได้ ... ผู้เขียน

แนวคิดลัทธิคลาสสิคใหม่

อัลเฟรด มาร์แชล (Alfred Marshall , 1842 - 1924)

อัลเฟรด มาร์แชล เกิดที่กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ เป็นอาจารย์สอนวิชาเศรษฐศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยเครมบริดจ์ เป็นเวลา 30 ปีจนกลายเป็นสำนัก เรียกสำนักเครมบริดจ์ ซึ่งใช้เป็นหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอังกฤษในสมัยนั้น มาร์แชลเป็นนักคณิตศาสตร์ที่ชำนาญ แต่การอธิบายเศรษฐศาสตร์จะใช้รูปหรือกราฟอธิบาย และใช้คณิตศาสตร์เพิ่มเติมในเชิงอรรถเท่านั้น เพราะตระหนักถึงความจริงที่ว่า คณิตศาสตร์ใช้ได้ดีในการแสดงความคิดหลักของทฤษฎีเท่านั้น จะไม่ใช้เปรียบเทียบทฤษฎีนั้นกับข้อเท็จจริงในโลกจริง ดังนั้น เวลาอธิบายทฤษฎี มาร์แชลจะพยายามยกตัวอย่างรอบ ๆ ตัวในโลกนี้ เพื่อยืนยันว่าทฤษฎีของเขาสามารถนำไปใช้ได้จริง ๆ

มาร์แชลให้คำจำกัดความของวิชาเศรษฐศาสตร์ว่า เป็นวิชาที่ศึกษามนุษย์ในการดำเนินธุรกิจตามปกติวิสัย เพื่อการกินดีอยู่ดี ซึ่งเกี่ยวข้องกับสินค้าและบริการ ดังนั้นจึงต้องศึกษาทั้งมนุษย์ สินค้าและบริการ ควบคู่กันไป การศึกษาจึงต้องค้นคว้าหาข้อเท็จจริงหรือกฎในวิชาเศรษฐศาสตร์ซึ่งเกี่ยวกับการกระทำของมนุษย์ จึงไม่แน่นอนเหมือนกับทางวิทยาศาสตร์ แต่กฎต่าง ๆ ของเศรษฐศาสตร์ก็มีความเป็นจริงอยู่มากและค่อนข้างแน่นอน แต่จะให้แน่นอนเหมือนทางวิทยาศาสตร์ย่อมเป็นไปไม่ได้ แต่กฎในทางเศรษฐศาสตร์จะทำให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ของข้อมูลต่าง ๆ จากการกระทำของมนุษย์ เพราะมนุษย์ต้องการสินค้าและบริการสำหรับครองชีพ เนื่องจากสินค้าและบริการให้ความพอใจในการบริโภค เมื่อมีความต้องการก็ต้องมีการผลิตสินค้าและการบริการขึ้นมา ดังนั้น มาร์แชลและนักเศรษฐศาสตร์รุ่นคลาสสิคใหม่จึงพิจารณา การผลิต การบริโภค การแลกเปลี่ยน และการกระจายรายได้ เป็นหลักในการคิดทฤษฎีในทางเศรษฐศาสตร์ [52]

กฎเศรษฐศาสตร์ที่มาร์แชลค้นพบและวิธีการสร้างทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ส่วนใหญ่ จะเหมือนกับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จุลภาคที่เราใช้ศึกษากันอยู่ในปัจจุบัน แต่จะอธิบายเพียงสั้น ๆ และกล่าวถึงแนวความคิดที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังการสร้างขึ้นมามากกว่า อาทิเช่น ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิคมีสมมุติฐานว่า หน่วยเศรษฐกิจแต่ละหน่วยมีขนาดเล็ก มีจำนวนมากมาย และแข่งขันกันอย่างเสรีไม่มีการผูกขาดหรือการรวมกลุ่มอิทธิพลในลักษณะใด ๆ เลย ภายใต้ข้อสมมุติฐานนี้ทฤษฎีนีโอคลาสสิคชี้ให้เห็นว่า มูลค่าของสินค้าและปัจจัยการผลิตถูกกำหนดขึ้นอย่างไรและเหมาะสมแล้วอย่างไร

มาร์แชล สร้างทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่พิจารณารายละเอียดไปถึงระดับบุคคล ทั้งในด้านของผู้ซื้อและแหล่งผลิต ในด้านผู้ซื้อถูกสร้างขึ้นมาด้วยกฎของอุปสงค์ แนวทางการสร้างทฤษฎีอยู่

---

[52] ทับทิม วงศ์ประยูร , เพิ่งอ้าง , หน้า 110

ภายใต้ทฤษฎีการตัดสินใจของบุคคลที่กำหนดให้มีงบประมาณของตน ซึ่งเป็นเงื่อนไขในสมการทางคณิตศาสตร์ และยังคงแนวคิดเดิมที่ให้คนแสวงหาความพอใจสูงสุดจากการบริโภคสินค้าและได้อรรถประโยชน์รวมสูงสุด ซึ่งเป็นการบรรลุความสุขสูงสุดของมนุษย์และได้กฎการบริโภคของผู้ซื้อภายใต้เส้นอุปสงค์ ที่แสดงให้เห็นถึงการตัดสินใจที่จะบริโภคสินค้าจำนวนเท่าใด ณ ราคาที่กำหนดไว้ พร้อมกับบรรลุสวัสดิการของตนเองที่ได้ความพอใจสูงสุด แต่ก็ยังเป็นระดับบุคคล

เมื่อมาร์แชลสร้างกฎการบริโภคของผู้ซื้อได้แล้ว ก็มีการประยุกต์ใช้ให้กว้างขวางจากเส้นอุปสงค์ที่หามาได้ พยายามอธิบายให้ใกล้เคียงกับโลกจริงที่ว่า สินค้าและบริการอาจมีสินค้าอื่นมาทดแทนกันได้ บางครั้งทดแทนได้มากบ้าง น้อยบ้าง แล้วแต่ลักษณะของสินค้า สรุปได้ว่า สินค้าบางชนิดจัดว่าเป็นสินค้าจำเป็นต่อการดำรงชีพ ไม่สามารถเลื่อนเวลาการบริโภคออกไปได้และไม่สามารถหาสินค้าอื่นมาทดแทนได้ จะมีความยืดหยุ่นของอุปสงค์ต่ำ สินค้าที่มีการทดแทนกันได้มากและไม่มีความจำเป็นมักจะมีความยืดหยุ่นสูง กฎเศรษฐศาสตร์ด้านการบริโภคจึงใช้สูตรความยืดหยุ่น [53] มาอธิบาย สามารถอธิบายเศรษฐศาสตร์ในโลกแห่งความเป็นจริงได้ค่อนข้างเหมาะสมมากและสามารถใช้มาได้จนถึงปัจจุบัน อธิบายพฤติกรรมผู้บริโภคได้ดี

หน่วยผลิต มาร์แชล กำหนดให้การผลิตต้องใช้ปัจจัยการผลิต ทุน แรงงาน ผู้ประกอบการและที่ดิน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficiency) ของระบบเศรษฐกิจที่เป็นความเชื่อของพวกคลาสสิค มาร์แชลได้แสดงให้เห็นในรูปของกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนก็คือ การผลิตจะบริหารให้อยู่ในรูปของการผลิตต้นทุนต่ำสุด (Minimize Cost) หรือถ้ามีทรัพยากรจำกัดจำนวนหนึ่งก็ต้องผลิตให้ได้สินค้ามากที่สุด (Maximize Output) ถือได้ว่าเป็นการผลิตที่บรรลุในด้านประสิทธิภาพแล้ว และยังได้แสดงรายละเอียดของการเลือกใช้ปัจจัยการผลิตระหว่างทุน และแรงงาน ไว้อย่างชัดเจน

กฎแห่งการลดน้อยถอยลง (Law of Diminishing Return to Scale) มาร์แชล เห็นว่า ปัจจัยการผลิตบางชนิดมีจำนวนจำกัด เช่นที่ดิน เมื่อเพิ่มทุน แรงงาน แต่ที่ดินเพิ่มไม่ได้ในท้ายสุดก็ยังเกิด

---

[53] สูตรความยืดหยุ่นเป็นการหาเปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงในปริมาณต่อเปอร์เซ็นต์การเปลี่ยนแปลงในราคา (หรือรายได้)

$$E_{ราคา} = \frac{\frac{\Delta Q}{Q}100}{\frac{\Delta P}{P}100} = \frac{\frac{\Delta Q}{Q}}{\frac{\Delta P}{P}} = \frac{\Delta Q}{\Delta P}.\frac{P}{Q}$$

ถ้าหากค่าที่ได้เป็นบวกตัวแปรจะสัมพันธ์ในทางเดียวกัน แต่ถ้าเป็นลบจะตรงกันข้าม ขนาดของปริมาณการเปลี่ยนแปลง จะเป็นกี่เปอร์เซ็นต์ในปริมาณเมื่อเทียบกับราคาเปลี่ยนไป 1 % ถ้า $E_{ราคา} = 1$ เรียกว่า Unitary Elasticity , $E_{ราคา} < 1$ เรียกว่า Inelasticity , $E_{ราคา} > 1$ เรียกว่า Elasticity

ผลตามกฎนี้เช่นเดิม แต่ในด้านอุตสาหกรรมสามารถเพิ่มปัจจัยการผลิตได้ทั้งเครื่องจักร และแรงงาน แต่ผลได้อาจเป็นไปได้หลาย ๆ กรณี อาจเกิดการประหยัดในขนาดการผลิต (Economy of Scale) ก็ได้ โดยแสดงออกมาในรูปของผลตอบแทนต่อขนาด (Return to Scale) ของฟังก์ชั่นการผลิตประกอบด้วย ผลตอบแทนคงที่ (Constant Return to Scale) ผลตอบแทนลดลง (Decreasing Return to Scale) กฎแห่งการลดน้อยถอยลงทำงานในฟังก์ชั่นการผลิต และผลตอบแทนเพิ่มขึ้น (Increasing Return to Scale) กฎของการประหยัดในการผลิตเป็นตัวทำงานในฟังก์ชั่นการผลิต

นอกจากนี้ มาร์แชลยังได้แสดงในรูปแบบการประหยัดในขนาดการผลิต ให้ชัดเจนว่าเกิดจากกรณีใดบ้าง ประกอบด้วยการประหยัดในขนาดการผลิตภายในโรงงาน เรียกว่า Internal Economy of Scale เป็นการบริหารการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น หรือมีการจัดการบริหารในสำนักงานที่ดีขึ้นกว่าเดิม และการประหยัดในขนาดการผลิตมาจากภายนอก (External Economy of Scale) เป็นผลมาจากการรวมกลุ่มการผลิตของอุตสาหกรรม (Cluster) หรือจากระบบคมนาคมที่สะดวกและมีประสิทธิภาพในระบบเศรษฐกิจ

ทฤษฎีอุปสงค์ – อุปทาน มาร์แชล ให้ความเห็นว่า มูลค่าของสินค้าจะถูกกำหนดจากอุปสงค์และอุปทานร่วมกันเป็นราคาดุลยภาพในตลาด ราคานี้เป็นตัวกำหนดมูลค่าสินค้าที่แท้จริง เป็นการประนีประนอมแนวความคิดของนักเศรษฐศาสตร์สองกลุ่มกลุ่มหนึ่งเห็นว่าอรรถประโยชน์ (ประโยชน์) เป็นตัวกำหนด แต่อีกกลุ่มเห็นว่าต้นทุนการผลิตเป็นตัวกำหนดมูลค่าสินค้า แต่เมื่อมาร์แชล์ใช้ทฤษฎีอุปสงค์ – อุปทาน ก็เป็นการยอมรับหลักการของทั้งสองฝ่ายเป็นตัวกำหนดมูลค่าสินค้า สำหรับการหาราคาดุลยภาพเส้นอุปสงค์ของมาร์แชลนั้นเป็นของบุคคลตามข้อสมมุติการวิเคราะห์ เมื่อจะวิเคราะห์ภาพรวมจะต้องหาเส้นอุปสงค์ของตลาด เป็นการรวมอุปสงค์ของทุกคนในตลาด ฝ่ายผู้ผลิตก็ต้องใช้เส้นอุปทานที่เป็นตัวแทนของผู้ผลิต ซึ่งสะท้อนการหากำไรสูงสุดของทุกบริษัท ดังนั้นราคาดุลยภาพนอกจากเป็นตัวกำหนดสินค้าแล้ว ยังเป็นการประสานผลประโยชน์ของทุกฝ่ายในสังคมด้วย การเคลื่อนตัวของเส้นอุปสงค์อุปทานที่เนื่องมาจากปัจจัยอื่นที่มิใช่ราคาจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตลาด ดุลยภาพในตลาดก็จะมีการเปลี่ยนแปลง เป็นการนำกฎเศรษฐศาสตร์ที่มาร์แชลได้ค้นพบมาอธิบายปรากฏการณ์จริงทางเศรษฐศาสตร์และมีเหตุผลให้สามารถเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง

สิ่งหนึ่งที่มาร์แชลเห็นได้จากเส้นอุปสงค์ มีส่วนที่เป็นสามเหลี่ยมด้านบนเกิดขึ้น มาร์แชลแปลกใจว่าคืออะไร จึงเรียกส่วนนี้ว่า ส่วนเกินผู้บริโภค (Consumer’s Surplus) หมายถึง ส่วนที่ผู้บริโภคได้รับเกินกว่าจ่ายจริง ส่วนเกินนี้วัดจากอรรถประโยชน์ที่ได้รับ หักออกด้วย จำนวนเงินที่จ่ายจริง จึงตีความได้ว่าส่วนที่รับเพิ่มเป็นความรู้สึกทางจิตใจไม่เห็นเป็นตัวเงิน ต่อมามีนักเศรษฐศาสตร์นำไปใช้อธิบายปรากฏการณ์จริงในหลาย ๆ กรณี เช่น การตั้งราคาลำเอียง (Price Discrimination)

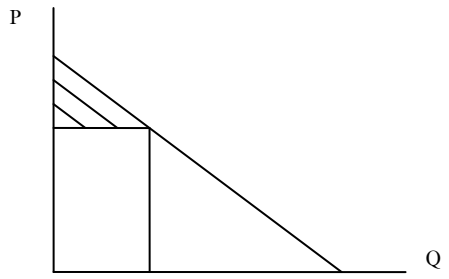

รูปภาพที่ 5.2 ส่วนเกินผู้บริโภค

ในเรื่องของเวลา มาร์แชล กล่าวถึงทฤษฎีอุปสงค์ – อุปทาน จะต้องแบ่งระยะเวลาออกเป็น 3 ระยะ ระยะเพียงชั่วครู่ อุปสงค์และอุปทานอาจผันแปรไปด้านใดด้านหนึ่งมากกว่าได้ แต่เป็นการเกิดเพียงชั่วครู่และจะมีการปรับตัวต่อไป ระยะสั้น อุปสงค์และอุปทานยังไม่สามารถปรับตัวให้เท่ากันได้อย่างปกติ แต่ก็ทำได้ดีกว่าระยะแรก ระยะยาว เหตุการณ์ปรับเข้าสู่ปกติอุปสงค์และอุปทานจะเท่ากัน ราคาเป็นปกติ การแบ่งระยะเวลายังใช้ในด้านการผลิตด้วย ความเห็นในเรื่องระยะเวลานั้นมีความแตกต่างจากพวกคลาสสิค เพราะกลุ่มนี้จะคิดว่าทุกอย่างจะต้องปรับตัวเข้าสู่ระดับธรรมชาติในระยะยาวประการเดียว เช่น ราคาธรรมชาติ ค่าจ้างธรรมชาติ และการปรับตัวสามารถทำได้อย่างรวดเร็ว

ทฤษฎีการกระจายรายได้ การกำหนดราคาของปัจจัยการผลิตทั้งทุน แรงงาน ผู้ประกอบการที่ผ่านมา นักเศรษฐศาสตร์ได้เสนอแนวคิดไว้มากมาย แต่ส่วนใหญ่เป็นการเสนอในด้านอุปสงค์ของปัจจัยการผลิตทั้งสิ้น แต่มาร์แชลกลับเห็นว่าทั้งด้านอุปสงค์และอุปทานเป็นสิ่งกำหนดราคาปัจจัยการผลิตในตลาดที่แท้จริง การทำงานของตลาดจะต้องประกอบด้วยสองด้านจึงจะเป็นการอธิบายทฤษฎีที่ถูกต้องสมบูรณ์ ในสำนักออสเตรียให้กำหนดจากผลผลิตเพิ่ม (MP) ของปัจจัยการผลิตที่ก่อให้เกิดผลผลิตนั้นขึ้นมา ส่วน J.B. Clark ผู้เสนอทฤษฎีประสิทธิผลเพิ่มหน่วยสุดท้าย ได้ขยายความเพิ่มเติมให้ใช้ผลผลิตที่เพิ่มขึ้นหน่วยสุดท้ายเป็นเกณฑ์การคิดมูลค่า ซึ่งก็อยู่ในส่วนของอุปสงค์ทั้งสิ้น ในกรณีของแรงงานการตัดสินใจของแรงงานจะเป็นการแลกเปลี่ยนกันระหว่างทำงานกับเวลาว่าง โดยมุ่งแสวงหาความพอใจให้ตนเองสูงสุด และนำเสนอการตัดสินใจในรูปของเส้นอุปทานของแรงงาน ดุลยภาพในตลาดแรงงานจึงเกิดจากการทำงานทั้งสองด้านของอุปสงค์และอุปทานของแรงงาน

ทฤษฎีความต้องการถือเงินของมาร์แชล [54] เป็นทฤษฎีที่อธิบายในตลาดการเงิน ขยายความต่อเนื่องมาจากพวกคลาสสิค โดยมาร์แชลเห็นว่า อุปสงค์การถือเงินของคนมีสาเหตุ 2 ประการคือ

---

[54] นักเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิคอีกท่านหนึ่งที่ได้เสนอทฤษฎีปริมาณเงินไว้ Irving Fisher เสนอสูตรการแลกเปลี่ยน (Equation of Exchange) $M.V + M'.V' = P.T$ Fisher คิดสูตรนี้ขึ้นก็ยังคงตอกย้ำแนวคิดเดิมที่เมื่อปริมาณเงิน (M) เพิ่มขึ้น จะทำให้ราคา (P) เพิ่มขึ้น ถ้าปริมาณสินค้า (T) และการหมุนเวียนของ

เพื่อช่วยให้การใช้จ่ายเป็นไปอย่างราบรื่น และคาดคะเนว่าราคาสินค้าจะลดลงทำให้คนโดยทั่วไปต้องการถือเงินไว้ ซึ่งจะเป็นสัดส่วนกับรายได้ประชาชาติ (Y) เขียนสมการได้เป็น

$$M = k.P.Y$$

k เป็นอัตราส่วนที่มาร์แชลกล่าวถึง บางคนเรียกว่า Marshallian k การอธิบายยังเหมือนกับพวกคลาสสิค ถ้ากำหนดให้ k และ Y คงที่ การเปลี่ยนแปลงปริมาณเงิน (M) จะทำให้เกิดเงินเฟ้อ คือ ราคา (P) เปลี่ยนแปลง

ถึงแม้ว่า จะดูเหมือนทฤษฎีของมาร์แชลมีการอธิบายที่สมเหตุผล แต่ก็มีข้อบกพร่องที่ยังไม่สามารถแก้ไขได้ในเชิงเทคนิค เพราะทฤษฎียังใช้การวิเคราะห์บางส่วน (Partial Equilibrium) ในความเป็นจริง ตัวแปรต่าง ๆ จะมีความสัมพันธ์กัน แต่การสร้างสมการคณิตศาสตร์เพื่อแสดงความสัมพันธ์อันสลับซับซ้อนเป็นรูปแบบเชิงกลไกซึ่งใช้ประโยชน์ไม่ค่อยได้จึงเสนอการวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เพียงบางส่วน โดยสมมุติให้ตัวแปรอื่น ๆ คงที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือเรียกว่าเป็นตัวแปรภายนอก (Exogenous Variable) ส่วนตัวแปรที่มีความสำคัญมาก ๆ ก็นำมาใช้อธิบายในทฤษฎี เรียกว่า ตัวแปรภายใน (Endogenous Variable) นอกจากนี้ ข้อสมมุติฐานในการวิเคราะห์ทฤษฎีเกือบทั้งหมดที่ให้มีลักษณะของหน่วยเศรษฐกิจแต่ละแห่งมีขนาดเล็ก มีจำนวนมากมาย และแข่งขันกันอย่างเสรี ไม่มีการผูกขาด แต่ในโลกแห่งความจริง ลักษณะตลาดสินค้ากลับเป็นไปในทิศทางตรงข้าม ตลาดแข่งขันแบบเสรีอย่างแท้จริงเกือบหาไม่ได้ในเศรษฐกิจ กลับกลายเป็นว่ายิ่งนานเท่าใดการแข่งขันในตลาดกับจะเป็นตลาดที่โน้มเอียงไปสู่ตลาดแบบผูกขาดมากกว่า

ลีออง วอลลัส (Leon Walras , 1834 - 1910)

วอลลัส เป็นนักเศรษฐศาสตร์ชาวฝรั่งเศส ผลงานที่สร้างชื่อเสียงให้กับเขาคือ ทฤษฎีดุลยภาพทั่วไป (General Equilibrium) ที่อยู่ในรูปแบบทางเศรษฐศาสตร์ ส่วนใหญ่เขาจะใช้คณิตศาสตร์มาอธิบายเศรษฐศาสตร์ เรื่องนี้เขียนอยู่ในหนังสือ ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์บริสุทธิ์ ที่สร้าง

เงิน (V) คงเดิม แต่ Fisher ให้ความสำคัญกับธนาคารต่อปริมาณเงิน เพราะเห็นว่า V และ T มักกำหนดจากนิสัยและประเพณี เทคโนโลยีและการจัดตั้งโรงงาน เช่น นิสัยชอบซื้อของในวันเทศกาล และชอบซื้อสินค้าที่มีการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ออกมา ค่า V และ T มักจะไม่เปลี่ยนแปลงถ้ามีการเปลี่ยนแปลงปริมาณเงิน แต่ค่าทั้งสองจะเปลี่ยนแปลงเมื่อใดที่ปริมาณเงินเปลี่ยนมือหมุนเร็วธุรกิจซื้อง่ายขายคล่องผลิตสินค้าได้มากขึ้น ราคามักเปลี่ยนไป จึงต้องดูที่ M′ เงินฝากเผื่อเรียกในธนาคาร และ V′ การหมุนเวียนของเงินฝากเผื่อเรียก

ชื่อเสียงให้เขามากที่สุด ในหนังสือเล่มนี้ก็ยังกล่าวถึง ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน[55] และทฤษฎีการผลิต

ดุลยภาพทั่วไป (General Equilibrium) และดุลยภาพบางส่วน (Partial Equilibrium) ดุลยภาพบางส่วนเป็นการศึกษาทางเศรษฐศาสตร์จุลภาค ส่วนย่อยกับสินค้าอย่างหนึ่งในตลาดแห่งหนึ่งโดยเฉพาะ และเป็นอิสระอยู่โดดเดี่ยวแยกจากแห่งอื่น ๆ การศึกษาวิเคราะห์สินค้าชนิดเดียวจะทำให้ง่ายไม่สับสน หากคุ้นเคยและเข้าใจดีแล้ว ทำให้ง่ายแก่การศึกษาเข้าใจในส่วนรวม แต่ในโลกแห่งความเป็นจริงจะมีหลายตลาดแต่ละตลาดขายสินค้าหลายชนิด เทคนิคที่ใช้วิเคราะห์จึงกำหนดให้สิ่งอื่น ๆ คงที่ (Ceteris Paribus)

ดุลยภาพทั่วไป เป็นการศึกษาวิเคราะห์หาสมดุล (อุปสงค์และอุปทาน) ที่เกิดขึ้นกับสินค้าหลายอย่างในหลายตลาด ทั้งในเรื่องราคาและปริมาณภายใต้การแข่งขันสมบูรณ์ (เสรี) ดุลยภาพทั่วไปย่อมอธิบายได้ในลักษณะเช่นเดียวกับดุลยภาพบางส่วน เพราะในทางสถิติแล้วเมื่อนำเอาดุลยภาพบางส่วนของสินค้าทุกชนิดจากทุกตลาดมารวมกันก็จะเป็ดดุลยภาพทั่วไป หากสินค้าทั้งหลายราคาปกติ ไม่ขาดแคลนหรือมีมากเกินไปก็จะเกิดดุลยภาพในตลาด แต่ถ้าเกิดความไม่สมดุลขึ้นก็จะเกิดความปั่นป่วน เมื่อสินค้าอย่างหนึ่งเปลี่ยนแปลงไปก็จะกระทบถึงสินค้าอื่น เพราะมีความเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน หากจะปรับตัวให้เกิดสมดุลขึ้นอีก ต้องใช้จักรกลการปรับตัวด้านราคา (Price Adjustment) และการปรับตัวด้านปริมาณสินค้า (Quantity Adjustment)

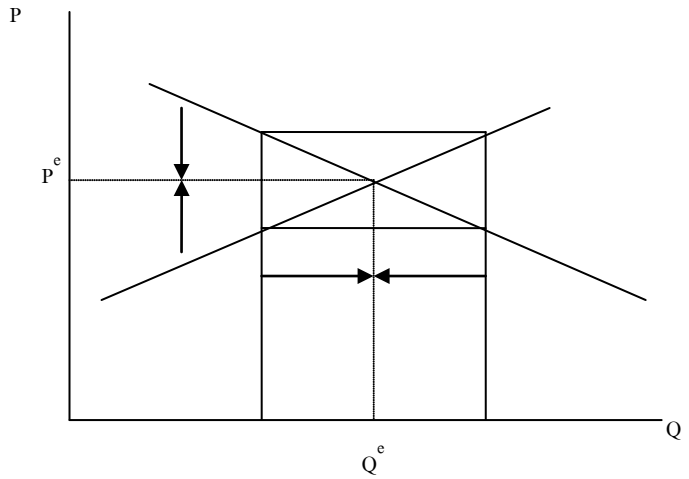

รูปภาพที่ 5.3 การปรับตัวด้านราคาปริมาณ

---

[55] ทฤษฎีการแลกเปลี่ยน เนื่องจากสินค้าที่นำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกันมีหลายชนิด ดังนั้น เพื่อความสะดวกในการแสดงราคาสินค้า จึงต้องมีสินค้ามาตรฐาน (Numeraire) ซึ่งจะใช้เป็นมาตรฐานสำหรับแสดงราคาของสินค้าอื่น ๆ ทั้งหมด เพื่อความสะดวกในกระบวนการแลกเปลี่ยนที่นำไปสู่ราคาดุลยภาพของสินค้าทั้งหมด เพราะจะมีการแลกเปลี่ยนทางอ้อมหรือการหาประโยชน์จากความแตกต่างระหว่างราคาสินค้าต่าง ๆ (Arbitrage) ด้วย

การปรับตัวด้านราคาและปริมาณ จะพิจารณาจากจุดแรกที่เกิดดุลยภาพจะได้ราคาดุลยภาพและปริมาณดุลยภาพ เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง (Shock) ทำให้ตลาดเคลื่อนตัวออกจากดุลยภาพก็จะเกิดปัญหาอุปสงค์มากกว่าอุปทาน หรืออุปสงค์น้อยกว่าอุปทาน การอธิบายก็จะใช้กฎอุปสงค์และอุปทานกำหนดราคาของพวกอรรถประโยชน์เพิ่ม ถ้าสินค้าใดมีอุปทาน < อุปสงค์ ราคาก็จะสูง แต่ถ้าอุปทาน > อุปสงค์ ราคาก็จะลด จนเข้าสู่ดุลยภาพ การปรับตัวด้านปริมาณก็อธิบายเหมือนกันแต่เปลี่ยนราคาเป็นปริมาณ สรุปได้ว่า ดุลยภาพบางส่วนของสินค้าชนิดหนึ่งทำเป็นสมการได้ $S_1 = D_1$ เป็นจุดกำหนดราคาและปริมาณของสิ่งนั้น และสมมุติให้สิ่งอื่น ๆ คงที่ (Ceteris Paribus) ส่วนดุลยภาพทั่วไป เขียนเป็นสูตรคือ

$$S_1 + S_2 + S_3 \ldots\ldots\ldots + S_n = D_1 + D_2 + D_3 \ldots\ldots\ldots + D_n$$

ซึ่งจะมีตัวแปรจำนวนมาก และมีตัวแปรที่ไม่รู้อยู่ การวิเคราะห์สมดุลทั้งหมดจึงทำได้ยากและสับสน แต่ในปัจจุบันเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และการมีฐานข้อมูลเศรษฐกิจของประเทศที่สมบูรณ์ก็สามารถทำให้วิเคราะห์ได้ และมีการนำไปใช้ในเศรษฐศาสตร์ชั้นสูง

ทฤษฎีการผลิต วอลลัสมีความเห็นว่า ผู้ประกอบการจะเป็นผู้ซื้อปัจจัยการผลิต เช่น แรงงาน และนำไปผลิตสินค้าเพื่อขายสู่ตลาด ตลาดจึงแบ่งออกเป็นสองตลาดคือ ตลาดสินค้าและตลาดปัจจัยการผลิต ดุลยภาพของการผลิตเกิดขึ้นจากการแข่งขันสมบูรณ์ และราคาสินค้าจะต้องเท่ากับผลรวมของราคาปัจจัยการผลิต หรือก็คือ ต้นทุนการผลิต ซึ่งเป็นทฤษฎีมูลค่าของริคาร์โดที่ตั้งไว้ เมื่อไรที่ราคาสินค้าสูงกว่าต้นทุนการผลิตก็จะเกิดกำไร ภายใต้การแข่งขันสมบูรณ์เมื่อมีกำไรก็จะเป็นการชักนำให้มีคู่แข่งเพิ่มขึ้น ผลที่ตามมาราคาสินค้าลดลงจนสู่ดุลยภาพ ผู้ประกอบการจะได้เฉพาะกำไรปกติ (Normal Profit) ดังนั้น ตลาดในอุดมคติของพวกนีโอคลาสสิคจึงเป็นตลาดแข่งขันสมบูรณ์ (Perfect Competition Market) เพราะผู้ประกอบการไม่สามารถแสวงหาผลประโยชน์ส่วนเกินได้

เส้นอุปทานวกกลับ (Backward – Bending Supply) ตามปกติเส้นอุปทานจะต้องสูงลาดขึ้นจากซ้ายไปขวา แต่เส้นอุปทานแรงงานกลับมีการวกกลับ วอลลัสได้เห็นจากสภาพความเป็นจริงและได้อธิบายว่า ปกติวิสัยของมนุษย์อยากทำงานน้อยชั่วโมงแต่ได้ค่าจ้างมาก ไม่เต็มใจทำงานนานชั่วโมงนั่นเอง เว้นแต่ได้รับค่าจ้างต่อชั่วโมงสูงมากพอที่จะทดแทนความเจ็บปวดความเหนื่อยจากการทำงานเป็นอย่างนี้ เส้นอุปทานจะลาดสูงขึ้นตามปกติ แต่ถ้าหากค่าจ้างสูงมากจริงก็จะลดชั่วโมงการทำงานลงเพื่อนำไปพักผ่อนหย่อนใจ จึงเป็นสาเหตุของเส้นอุปทานแรงงานวกกลับ ตัวอย่างเช่น คนงานในสหรัฐอเมริกาและเป็นถิ่นที่แรงงานหายาก โดยเฉพาะกิจการผลิตรถยนต์สหภาพแรงงานเข้มแข็ง คนไม่ยากทำงานนานชั่วโมง หรือทำงานในวันหยุด ชอบไปพักผ่อนหย่อนใจมากกว่า เพราะมีรายได้พอที่จะไปตากอากาศ เล่นกอล์ฟให้สนุกสนาน จนถึงกับฝ่ายจัดการต้องขอร้องหรือทำความตกลงกับสหภาพแรงงาน ให้คนงานส่วนหนึ่งต้องทำงานล่วงเวลาและทำงานใน

วันหยุด เพราะตลาดมีความต้องการรถยนต์มากจนผลิตให้ไม่ทันในระยะเศรษฐกิจเฟื่องฟูโดยเฉพาะกิจการรถยนต์ โดยคิดค่าแรงงานเพิ่มพิเศษให้เป็น 2 – 3 เท่า

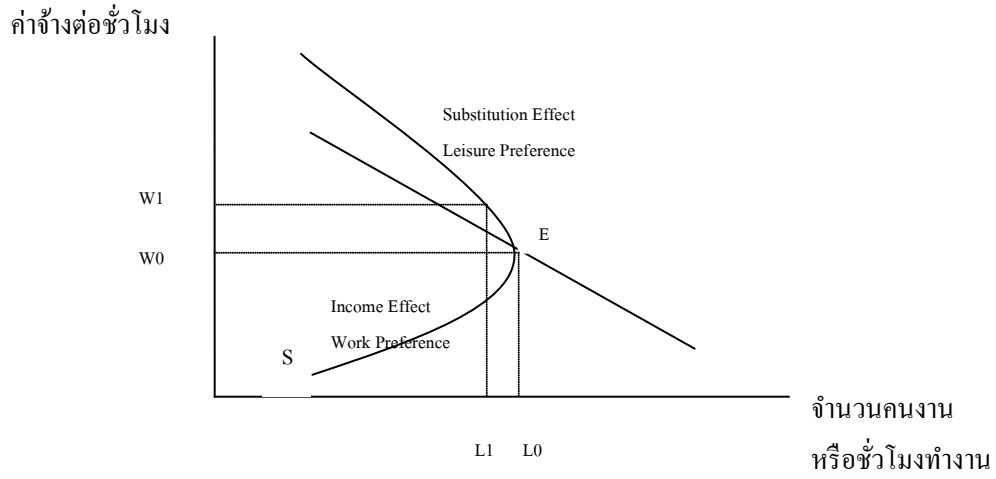

รูปภาพที่ 5.4 เส้นอุปทานแรงงานวกกลับ

ตามรูป เส้นอุปทานจะลาดสูงขึ้นตามลักษณะปกติจนถึงจุด E เป็นช่วงที่คนงานทนทำงานกับค่าจ้างที่เพิ่มขึ้น (Work Preference) เพราะเป็นจุดสมดุลระหว่างอุปสงค์[56] และอุปทานแรงงาน ค่าจ้างที่เพิ่มล่อใจให้ทำงาน (Income Preference) แต่เมื่อรายได้สูงขึ้นมากกว่าจุดนี้เส้นอุปทานแรงงานจะวกกลับ หมายถึง นายจ้างยังจ่ายค่าจ้างสูงขึ้นแต่คนทำงานกลับลดลงเหลือจำนวน OL_1 จำนวนคนงานที่ลดลงเพราะเหนื่อย ต้องการพักผ่อน (Leisure Preference) เป็นผลการทดแทนการทำงาน (Substitution Effect) เพราะมีรายได้สูงพอที่จะไปพักตากอากาศและพักผ่อนในด้านอื่น ๆ จำนวนคนงานหรือชั่วโมงทำงานจึงลดลง นั่นคือ เส้นอุปทานแรงงานวกกลับ หากคนงานขืนทนทำงานต่อไป จะทำงานช้าลงได้ผลผลิตลด (Marginal Disutility of Work) เป็นเหตุการณ์ที่เกิดในประเทศก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมมีค่าแรงสูง

ภายหลัง ค.ศ. 1870 ระบบเศรษฐกิจยุโรปมีลักษณะเป็นนายทุนผูกขาดชัดแจ้งขึ้นทุกที ผลของระบบทุนนิยมปรากฏอย่างชัดเจน ทั้งในเรื่องการถือครองกรรมสิทธิ์ทรัพย์สิน การกดขี่ขูดรีดแรงงาน เป็นเครื่องหมายของการกระจายรายได้ที่มิเพียงไม่เป็นธรรมแต่แสดงให้เห็นถึงกลไกในด้านนี้ไม่มีอยู่จริงในทฤษฎีของพวกนีโอคลาสสิค แต่นักเศรษฐศาสตร์ทุนนิยมก็มีความมั่นใจ เกิดความรุ่งเรืองของเศรษฐกิจในประเทศอังกฤษอย่างต่อเนื่องและโดดเด่นที่สุดในยุโรป ความมั่งคั่งไม่เพียงเกิดขึ้นอย่างกว้างขวางในประเทศ ทั้งรัฐบาล นายทุน ต่างสนับสนุนเศรษฐกิจเสรีนิยมแบบทุนนิยมอย่างแน่นแฟ้น ถึงแม้ว่าแรงงานจะเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศและอยู่ในสภาพยากจน แต่ก็ไม่มีอิทธิพลเข้าไปสู่การเมือง ทำให้ไม่สามารถมีอิทธิพลต่อนโยบายรัฐบาลได้

---

[56] อุปสงค์ของแรงงานหาจากตลาดสินค้าของผู้ประกอบการ เป็นมูลค่าปัจจัยการผลิตของแรงงานที่ผลิตได้และจ่ายให้เป็นค่าจ้างกับแรงงานในการผลิตสินค้า ส่วนอุปทานแรงงานเป็นการตัดสินใจภายใต้ Preference ของการเลือกทำงานและการพักผ่อนของคนงาน

ในเวลาเดียวกันลัทธิสังคมนิยมก็เริ่มได้รับความนิยมมากขึ้น เพราะเป็นลัทธิแก้ปัญหาในเรื่องนี้โดยตรง แต่ก็ต้องการล้มระบบทุนนิยมซึ่งเป็นกรณีสุดขั้วมากเกินไป ทำให้การประนีประนอมไม่เกิดขึ้น กลุ่มลัทธิเศรษฐกิจที่เน้นการประสานผลประโยชน์ภายในสังคมจึงสามารถเป็นแนวความคิดที่ได้รับการยอมรับมากที่สุด

กลุ่มเศรษฐศาสตร์สวัสดิการ (Welfare Economic)

ทฤษฎีของพวกนีโอคลาสสิค ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงทางเศรษฐกิจปรากฏชัดเจนยิ่งขึ้นเป็นลำดับ นักเศรษฐศาสตร์มีความคิดที่จะปรับปรุงทฤษฎีให้สอดคล้องกับความเป็นจริง แต่ก็มิได้มีเป้าหมายเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคมเหมือนพวกสังคมนิยม เพียงแต่ต้องการปรับปรุงแก้ไขระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมที่มุ่งเน้นประโยชน์ของคนส่วนใหญ่ที่เป็นเป้าหมายหลักเดิมของพวกนีโอคลาสสิคให้เป็นจริง เพราะกลไกในระบบเศรษฐกิจไม่สามารถจะดำเนินด้วยตัวเองให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้ โดยเฉพาะการกระจายรายได้และการถือครองทรัพย์สิน สิ่งนี้เป็นข้อบกพร่องของระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมแบบทุนนิยมที่เกิดขึ้นมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน ไม่มีวี่แววของกลไกการทำงานปรับตัวที่เป็นกฎธรรมชาติหรือระบบเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันกันอย่างเสรีและมีผู้ผลิตจำนวนมากมาย ไม่มีพลังการแข่งขันที่เป็นความเชื่อมาผลักดันให้บรรลุเป้าหมายตามทฤษฎีว่าไว้ แต่กลายเป็นว่าแนวโน้มกลับมาสู่การผูกขาดมากกว่า ซึ่งเป็นธรรมชาติของระบบเศรษฐกิจเสรี ที่นักทฤษฎีรุ่นก่อนไม่ยอมที่จะยอมรับและพยายามแก้ไขเข้าไปในทฤษฎี กลับเป็นว่านักเศรษฐศาสตร์ยอมรับปัญหานี้แล้วพยายามสร้างกลไกอื่นเข้ามาทำงานแทน โดยกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐ

ก่อนหน้านี้อังกฤษเป็นผู้นำและเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของโลก แต่ในช่วงต้นศตวรรษ 2000 (ค.ศ. 1900 เป็นต้นมา) ได้สูญเสียการเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจอย่างเด่นชัด เพราะอุตสาหกรรมของสหรัฐอเมริกาและเยอรมันล้ำหน้าอังกฤษ ทำให้อังกฤษต้องเสียตลาดในเมืองต่าง ๆ ไป ส่วนในประเทศมีการตื่นตัวทางด้านประชาธิปไตย แรงงานเรียกร้องเพื่อยกฐานะความเป็นอยู่ให้สูงขึ้น ปัญหาเศรษฐกิจของอังกฤษคือการตอบสนองตามคำเรียกร้องของแรงงาน ในขณะเดียวกันก็ต้องฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมของอังกฤษให้ดีขึ้นด้วย ดังนั้น จึงต้องสนใจปัญหาการกระจายความมั่งคั่งและรายได้ รวมทั้งแก้ปัญหาความไม่เป็นธรรมของสังคม นอกจากนี้ การแก้ไขปัญหาการกระจายรายได้ต้องระวังไม่ให้เกิดความวุ่นวายในสังคมรวมทั้งไม่ทำให้ผลผลิตรวมของสังคมลดลงด้วย จะเห็นได้ว่าโจทย์เศรษฐกิจในรอบนี้มีความแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับเศรษฐกิจในยุคก่อน เพราะจะต้องเกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ มีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม และสวัสดิการของสังคมจะต้องไม่เลวลง จึงเกิดเป็นแนวคิดเศรษฐศาสตร์รูปแบบใหม่

ความเปลี่ยนแปลงประการที่สอง ระบบการผลิตในเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง การปล่อยมลภาวะ (Pollution) เป็นปัญหาหลักในระบบการผลิต และทำให้สังคมเลวลงในด้าน

ภาวะแวดล้อมและความเป็นอยู่ แต่การเกิดขึ้นของโครงการใหม่ ๆ หรือการผลิตที่มีการพึ่งพาซึ่งกันและกันก็มีอยู่ด้วย เช่น การเลี้ยงผึ้งและการทำสวนผลไม้ เป็นการทำให้ผลผลิตทั้งสองฝ่ายดีและมีคุณภาพมากขึ้น พวกเศรษฐศาสตร์สวัสดิการจึงได้กำหนดปัจจัยตัวแปรใหม่เข้ามาในระบบการผลิต คือ ผลกระทบภายนอก (Externality) ซึ่งจะมีทั้งด้านดีและเสียให้รวมเข้าไปในต้นทุนการผลิต และเกณฑ์ใหม่ในการพิจารณาใช้ประสิทธิภาพของสังคมมาเป็นตัวแทน [57] เกณฑ์ดังกล่าวเป็นกฎเกณฑ์ทางเศรษฐศาสตร์ที่ได้ผ่านการพัฒนาทางทฤษฎีมานานหลายทศวรรษและใช้กันอยู่จนถึงปัจจุบันนี้ แต่แนวคิดพื้นฐานก่อนหน้านี้ก็เป็นสิ่งสำคัญควรศึกษาไว้เป็นพื้นฐาน

ลัทธิสวัสดิการมีข้อสมมุติพื้นฐานว่า "ระบบเสรีนิยมมีข้อบกพร่องรัฐจะต้องแก้ไขโดยเข้าแทรกแซงมากขึ้นในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อกระจายรายได้และทรัพย์สินให้เท่าเทียมมากขึ้น จำกัดการผูกขาดและรักษาการใช้ทรัพยากรและการจ้างทำงานเต็มที่" ในทางปฏิบัติของลัทธิสวัสดิการก็คือ เป็นการเสนอปฏิรูปเศรษฐกิจให้รัฐเข้ามาควบคุมเศรษฐกิจมากขึ้นเพื่อประชาชนส่วนใหญ่ ให้รัฐบาลเข้าจัดการสวัสดิการทางเศรษฐกิจและประกันการมีงานทำ จัดการกระจายรายได้และทรัพย์สินให้เท่าเทียมกันมากขึ้น สวัสดิการทางเศรษฐกิจของสังคมส่วนรวมก็จะเพิ่มขึ้น วิธีการจัดเก็บรายได้ส่วนหนึ่งจากคนรวยมาปันให้คนจน จะทำให้สวัสดิการสังคมดีขึ้น เป็นการแก้ไขปัญหาที่ตรงจุดมากที่สุด ในด้านการผลิตรัฐเพียงจำกัดการผูกขาดและพยายามรักษาการใช้ทรัพยากรและการจ้างทำงานให้เต็มที่ไว้ สิ่งที่กล่าวมานี้เป็นแนวคิดหลักของสำนักนี้

นักเศรษฐศาสตร์สวัสดิการสรุปว่า แนวคิดที่ให้รัฐบาลไม่เข้ายุ่งเกี่ยวในระบบเศรษฐกิจได้ถูกผ่อนคลายลงมา จึงมีแนวคิดใหม่ว่า รัฐบาลควรเข้าแทรกแซงจัดสวัสดิการให้แก่ประชาชนของตน เพื่อแก้ข้อบกพร่องในระบบเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอย่างไร และจัดให้เท่าไร เป็นประเด็นที่ถกเถียงกัน การเก็บภาษี เพื่อดึงเงินจากคนรวยไปช่วยคนจน การยกฐานะความเป็นอยู่ของแรงงานและคนจนให้กินดีอยู่ดี โดยไม่ลดความเป็นอยู่ของคนรวย การให้เงินอุดหนุนสงเคราะห์แก่คนจนในรูปต่าง ๆ เช่น อาคารสงเคราะห์ การประกันการว่างงาน ฯลฯ โดยไม่กระทบถึงคนรวย แต่ทุกวิธีการในการช่วยคนหนึ่งมักจะกระทบอีกคนหนึ่ง มีผู้อธิบายลัทธินี้ที่สำคัญ คือ Pigou แต่ก็มีผู้เสนอแนวทางของลัทธิเศรษฐศาสตร์สวัสดิการไว้ก่อนหน้า และเป็นแนวคิดพื้นฐาน

Vilfredo F . D. Pareto (ค.ศ. 1848 – 1923) พาเรโต ได้เสนอหลักการพื้นฐานของวิชาเศรษฐศาสตร์สวัสดิการ ซึ่งส่วนใหญ่จะรู้จักในชื่อ ทฤษฎีการเลือกสรรของพาเรโต และสภาพเหมาะสมแบบพาเรโต (Pareto Optimum) กล่าวว่า "ถ้าสมาชิกของสังคมสามารถเคลื่อนย้ายตัวเองไปอยู่ในสภาพที่พอใจสูงขึ้นไปจนถึงระดับที่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายตัวเองได้อีก โดยการเคลื่อนย้าย

---

[57] ต้นทุนการผลิตจะแบ่งออกเป็นต้นทุนเอกชน (Private Cost) แต่เมื่อรวมผลกระทบภายนอกเข้าไปด้วยจะเป็นต้นทุนสังคม (Social Cost) ส่วนในด้านผลประโยชน์ก็จะใช้ผลประโยชน์สังคม (Social Benefit) มาเป็นเกณฑ์พิจารณาควบคู่กับต้นทุนสังคม หรืออาจใช้เทคนิคการวิเคราะห์ส่วนเพิ่มมาใช้พิจารณาก็ได้

ดังกล่าวไม่เป็นผลเสียต่อสวัสดิการของผู้อื่น นับว่าสังคมโดยส่วนรวมอยู่ในสภาพที่มีสวัสดิการสูงสุดแล้ว”

เป็นการแสดงสภาพที่เหมาะสมที่สุด ภายใต้การจัดสรรทางเศรษฐกิจที่กำหนดให้ ดังนั้นสภาพที่เหมาะสมนี้จะเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะการจัดสรรที่กำหนดให้ ปัญหาทางด้านสวัสดิการของสังคมจำเป็นต้องใช้มโนธรรมของสังคมเป็นเครื่องตัดสิน ผลงานของพาเรโตส่วนนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้นของเศรษฐศาสตร์สวัสดิการ

John Atkinson Hobson (ค.ศ. 1858 - 1940) นักเศรษฐศาสตร์ ชาวอังกฤษ ได้เขียนหนังสือเพ่งความสนใจไปที่ความแตกต่างระหว่างค่าที่เป็นตัวเงินและค่าทางสังคมของผลิตผล เขาสนใจและศึกษาปัญหาที่ว่า สินค้ามีราคาเพราะทำให้เกิดสวัสดิการแก่มนุษย์ (Welfare Value) เช่น สินค้าเพื่อบริโภคทั้งหลาย นอกจากมีค่าเป็นตัวเงินแล้ว ยังมีมูลค่าทางสังคมอยู่ด้วย (Social Value)

Hobson ได้ให้ความเห็นกับการเข้าแทรกแซงของรัฐไว้ว่า ธุรกิจที่ปล่อยให้ดำเนินการอย่างเสรีโดยรัฐไม่เข้าแทรกแซงเป็นหนทางให้เกิดการออมมากเกินไป ในอีกด้านหนึ่งจึงเกิดการบริโภคต่ำเกินไป นำไปสู่การลงทุนมาเกินไปเป็นผลให้เกิดวัฏฏจักรธุรกิจ สภาพดังกล่าวเกิดกิจการเฟื่องฟู (Prosperity) สินค้าผลิตได้มากกว่าผู้ซื้อไปบริโภค เมื่อเหตุการณ์เปลี่ยนไปตรงข้ามราคาสินค้าเริ่มต่ำลง ภาวะตลาดเริ่มตื่นกลัวและหดตัว เป็นภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ (Depression) เขาจึงเห็นว่าสิ่งใดก็ตามหากขาดสมดุล คือมีมากเกินไปหรือน้อยเกินไปไม่เกิดผลดี ควรหาทางแบ่งสรรรายได้ให้ใกล้เคียงกัน เพื่อลดสัดส่วนของการออมลงและเพิ่มการบริโภคมากขึ้นให้พอเหมาะ เศรษฐกิจจะกลับคืนสภาพปกติ

การบริโภคและการออมจะมีสัดส่วนดีขึ้น หากมีการแบ่งสรรรายได้ใกล้เคียงกัน ให้อยู่บนหลักการของทฤษฎีพวกนีโอคลาสสิค ค่าแรงงานควรได้ตามความสามารถในการผลิต และส่วนที่เหลือตกเป็นกำไรแก่ผู้ประกอบการแต่พอควร จะเกิดสวัสดิการทางเศรษฐกิจ ต้นทุนที่เป็นค่าจ้างควรพอแก่ความเป็นอยู่ของคนงาน จึงจะเกิดสวัสดิการทางเศรษฐกิจ และงานที่เหมือนกันต้องมีค่าจ้างเท่ากัน

นอกจากนี้ Hobson ยังเสนอให้วัดปัจจัยการผลิตและประโยชน์ด้วยสวัสดิการความกินดีอยู่ดีของมนุษย์ ไม่ใช่วัดด้วยเงินตรา และกล่าวว่า ควรจ่ายค่าจ้างตามความสามารถที่แต่ละคนจะรับได้ และกระจายผลผลิตให้ผู้บริโภคตามความสามารถที่ผู้บริโภคแต่ละคนจะเอาประโยชน์ได้

อาเธอร์ พิกู (Arthur Cecil Pigou , 1877 - 1959)

พิกู เป็นอาจารย์สอนที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ จนถึงปี ค.ศ. 1944 สืบทอดต่อจาก มาร์แชล เขาแสดงความมีมนุษยธรรมแก่คนจน อยากให้วิชาเศรษฐศาสตร์เป็นวิชานำไปสู่การปรับปรุง

สังคมให้ดีขึ้น หนังสือที่เป็นผลงานเด่นชื่อ Economics of Welfare (ค.ศ. 1920) ได้นำเสนอสวัสดิการทางเศรษฐกิจ (Economic Welfare) คือ สวัสดิการส่วนที่สามารถแสดงออกมาในรูปเงินโดยทางตรงหรือทางอ้อม และสวัสดิการโดยทั่วไป คือสภาพความพอใจหรือไม่พอใจของบุคคลซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลมีมากมายจนไม่สามารถจะนำมาวิเคราะห์ได้หมด ดังนั้น สวัสดิการโดยทั่วไปอาจจะไม่เท่ากับสวัสดิการทางเศรษฐกิจก็ได้ โดยทั่วไปแล้วเมื่อสวัสดิการทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นสวัสดิการโดยทั่วไปก็เพิ่มขึ้นด้วย

สำหรับรายได้ประชาชาติ เป็นปัจจัยสำคัญมีอิทธิพลต่อสวัสดิการของบุคคลและมีส่วนทำให้สวัสดิการทางเศรษฐกิจ (Economic Welfare) ของส่วนรวมเพิ่มขึ้น จะอยู่ในหลักเกณฑ์ 3 ประการคือ รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้น รายได้ประชาชาติส่วนของคนจนเพิ่มขึ้น และรายได้ประชาชาติมีความแปรปรวนน้อย โดยมีเงื่อนไขว่า กรณีที่หนึ่งการเพิ่มขึ้นของรายได้ประชาชาตินั้นส่วนแบ่งของคนจนต้องไม่ลดลง และต้องไม่เกิดจากการบีบบังคับแรงงานให้ทำการผลิตมากขึ้น ส่วนกรณีที่สองที่เน้นการเพิ่มขึ้นในรายได้ของคนจน เพราะถือว่าอรรถประโยชน์หน่วยสุดท้ายของเงินจำนวนเดียวกัน สำหรับคนจนแล้วจะมีมากกว่าหรือสูงกว่าคนรวยเมื่อมีการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมกัน จะทำให้สวัสดิการทางเศรษฐกิจของสังคมสูงขึ้น กรณีสุดท้ายเป็นการแสดงถึงการมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ[58] กล่าวได้ว่า การทำให้รายได้ประชาชาติมีค่ามากที่สุด ก็จะทำให้สวัสดิการทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับสูงสุดด้วย พิกู จึงต้องการให้มีการออมเพิ่ม การลงทุนมาก เพื่อเป็นบ่อเกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และมีการจ้างงานเต็มที่ สวัสดิการทางเศรษฐกิจก็จะเกิดตามมา

พิกู ได้คิดหาทฤษฎีที่จะช่วยให้นักการเมืองใช้มาตรการส่งเสริมสวัสดิการทางเศรษฐกิจ (Economic Welfare) โดยมีแนวปรัชญาว่า "ภายใต้เงื่อนไขบางอย่าง การมีรายได้เท่าเทียมกันมากขึ้นจะเพิ่มสวัสดิการทางเศรษฐกิจ" โดยพยายามที่จะอธิบายว่า ต้นทุนเอกชน (Private Cost)[59] ต้นทุนสังคม (Social Cost) และผลประโยชน์ของเอกชน (Private Benefit) ผลประโยชน์ของสังคม (Social Benefit) จะปรับอย่างไรจึงจะเกิดสวัสดิการทางเศรษฐกิจ

สำหรับข้อเสนอให้เพิ่มผลผลิตของสังคมนั้น ได้เสนอทฤษฎีความเท่าเทียมกันของความสามารถในการผลิตหน่วยสุดท้าย คือ การที่จะทำให้รายได้ประชาชาติมากที่สุด ต้องจัดสรรทรัพยากรของสังคม ให้เป็นไปในลักษณะที่มีผลิตผลสุทธิหน่วยสุดท้ายของทรัพยากรในด้านต่าง ๆ มีค่าเท่ากัน โดยแบ่งผลผลิตหน่วยสุดท้ายออกเป็น 2 ภาค คือ

---

[58] ทับทิม วงศ์ประยูร , เพิ่งอ้าง , หน้า 116

[59] ต้นทุนเอกชน ก็คือต้นทุนคงที่ บวกด้วย ต้นทุนผันแปร เป็นต้นทุนรวมตามโครงสร้างต้นทุนที่ได้ศึกษาในวิชาเศรษฐศาสตร์จุลภาค

- ผลิตผลหน่วยสุดท้ายของสังคม (Marginal Social Net Product : MP_s) คือ ผลิตผลสุทธิที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรเพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วย ตามทัศนะของสังคมส่วนรวม (ผลประโยชน์สังคม)
- ผลิตผลหน่วยสุดท้ายของเอกชน (Marginal Private Net Product : MP_p) คือ ผลิตผลสุทธิที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรเพิ่มขึ้นหนึ่งหน่วยเหมือนกัน แต่มองในทัศนะของเอกชน (ผลประโยชน์ของเอกชน)

ผลประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายอาจไม่เท่ากันได้ ดังนั้น การแข่งขันในตลาดเสรีไม่ได้ประกันว่าทำให้รายได้ประชาชาติสูงสุด เพราะรายได้ประชาชาติมีค่าสูงสุดจะอยู่ในเงื่อนไขการใช้ทรัพยากรของสังคมได้รับการจัดสรรในสภาพที่ผลิตผลสุทธิหน่วยสุดท้ายของสังคมมีค่าเท่ากันเท่านั้น แต่การบริหารงานของภาคเอกชนจะมุ่งไปที่ผลประโยชน์ส่วนตัว จึงไม่สามารถทำให้เกิดผลิตผลสุทธิหน่วยสุดท้ายของสังคมเท่ากันได้ ถ้าต้องการให้มีการจัดสรรทรัพยากรให้ได้ผลดังกล่าว จำเป็นที่รัฐบาลจะต้องเข้ามาแทรกแซง โดยการเก็บภาษี ให้เงินสนับสนุน และควบคุมการผูกขาด

ตัวอย่างกรณีศึกษา การสร้างโรงงานในย่านชุมชน ทำให้เสียงดัง มีควัน และถ่ายน้ำเสียเดือดร้อนแก่ชุมชนในย่านนั้น ผลประโยชน์จะขัดกัน การสร้างโรงงานดังกล่าวเป็นการประหยัดค่าขนส่ง ค่าสาธารณูปโภค (ประปา ไฟฟ้า) ประหยัดต้นทุนเอกชน (Private Cost) ขายได้มีกำไรเป็นประโยชน์แก่ตนเอง แต่สังคมหรือประชาชนเดือดร้อน กรณีเช่นนี้จึงต้องปรับต้นทุนเอกชนเพื่อให้ผลกระทบภายนอก (Externality) ที่มีต่อสังคมลดลง โดยย้ายโรงงานออกไปนอกเมือง ทำปล่องควันสูง น้ำโสโครกควรมีบ่อบำบัดให้สะอาดก่อนปล่อยลงแหล่งน้ำ เป็นต้น

กรณีที่เกิดขึ้นเป็นการแสดงผลประโยชน์เอกชนขัดกับผลประโยชน์สังคม รัฐจะต้องเข้าแก้ไข รัฐจะต้องมีกฎหมายแบ่งย่านอุตสาหกรรมและมีข้อกำหนดเกี่ยวกับโรงงานเรื่องควัน เสียง น้ำโสโครก ตลอดจนมีกฎหมายอื่น ๆ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค หรืออาจใช้มาตรการจัดเก็บภาษี เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมระหว่างคนมีกับคนจน หลักการจึงเป็นผลประโยชน์ของเอกชน (Private Benefit) จะต้องเข้ากันได้กับผลประโยชน์ของสังคม (Social Benefit) บุคคลในการแสวงหาประโยชน์แก่ตนด้วยการประกอบธุรกิจผลิตสินค้า จะต้องไม่ขัดต่อหรือเข้ากันได้กับผลประโยชน์สังคม

วิธีการแก้ไข พิกู ได้เสนอให้รัฐบาลเข้าแทรกแซงทางเศรษฐกิจโดยภาษี เงินช่วยเหลือและออกกฎหมายจัดระเบียบต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังเสนอให้โอนรายได้จากคนรวยให้คนจน โดยอ้างว่า การโอนรายได้แบบนี้จะทำให้สามารถสนองความต้องการที่เข้มข้นได้ โดยเสียสละการสนองความต้องการที่เข้มข้นน้อยกว่า จึงทำให้ความพอใจทั้งหมดเพิ่มขึ้น สวัสดิการทางเศรษฐกิจ

ของคนรวยที่เสียไปย่อมน้อยกว่าสวัสดิการทางเศรษฐกิจของคนจนที่เพิ่มขึ้น ดังนั้น การโอนรายได้จึงเป็นการเพิ่มสวัสดิการทางเศรษฐกิจของทั้งสังคม

เศรษฐศาสตร์สวัสดิการของพิกู มีประโยชน์ในลักษณะของการวางนโยบายเกี่ยวกับสวัสดิการของสังคม แต่ในทางทฤษฎีมีจุดเด่นคือ การถือเอาประโยชน์ของแต่ละคนเป็นสิ่งที่วัดกันได้ เมื่อต้องการอรรถประโยชน์ของสังคม ก็ใช้วิธีการบวกลบอรรถประโยชน์ของสมาชิกทุกคนในสังคม แต่รอบบินส์ (L. Robbins) โต้แย้งว่าอรรถประโยชน์ไม่สามารถจะวัดได้ การเปรียบเทียบอรรถประโยชน์ระหว่างบุคคลไม่สามารถจะทำได้ ทฤษฎีของพิกูในส่วนนี้จึงไม่ถูกต้องนัก จึงได้มีการแก้ไขปรับปรุงเศรษฐศาสตร์สวัสดิการใหม่ในเวลาต่อมา

โจน โรบินสัน (Joan Robinson , ค.ศ. 1903 - 1983) และ เอ็ดเวิร์ด แชมเบอร์ลิน (Edward H, Chamberlain , ค.ศ. 1898 - 1967) ได้ศึกษาเรื่องการผูกขาดหรือการมีผู้ขายน้อยราย และได้ยืนยันในแนวคิดของพวกนีโอคลาสสิค โรบินสัน เห็นว่า การผูกขาดหรือกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดในตลาดสินค้า จะทำให้สวัสดิการสังคมแย่ลง เพราะเป้าหมายของผู้ผลิตในการแสวงหากำไรสูงสุดนั้นในตลาดแข่งขันสมบูรณ์จะมีเพียงกำไรปกติ แต่ตลาดผูกขาดสามารถแสวงหาแสวงหากำไรเกินปกติ (Excess Profit) นั่นหมายถึง การลดจำนวนการผลิตลงอยู่ต่ำกว่าระดับการใช้ทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพเมื่อเทียบกับตลาดแข่งขันสมบูรณ์ จำนวนสินค้าที่ลดลงย่อมหมายถึงสวัสดิการของสังคมแย่ลงในแนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์ ภายใต้ภาวะการผูกขาดรัฐจำต้องแทรกแซงเพื่อเพิ่มสวัสดิการแก่สังคม โดยบังคับให้ขยายปริมาณการผลิตผ่านมาตรการการตั้งราคาสูงสุด (Price Ceiling) ที่ผู้ผูกขาดเรียกจากผู้ซื้อ ราคาที่ลดลงจะทำให้เกิดการขยายปริมาณการผลิตและควรไปให้ถึงจุดที่ มูลค่าปัจจัยการผลิตหน่วยสุดท้าย[60] เท่ากับราคาในตลาดสินค้า ข้อควรระวังของมาตรการนี้คือ อย่าให้การตั้งราคาสูงสุดต่ำกว่าปัจจัยการผลิตหน่วยสุดท้าย จะให้ผลในทางตรงข้าม ผู้ผลิตอาจลดการผลิตต่ำกว่าปริมาณเดิมก่อนการตั้งราคาสูงสุด อีกมาตรการคือการใช้มาตรการภาษีให้มีการเรียกเก็บภาษีกำไรส่วนเกิน (Excess Profit Tax) แต่แนวความคิดนี้แม้จะดีและถูกต้อง แต่การกำหนดกำไรส่วนเกินเป็นสิ่งที่ทำได้ยากและก็ยังไม่มีประเทศไหนสามารถใช้ภาษีชนิดนี้ได้ แม้จะมีผู้คิดมาตั้งแต่เกิดสงคราม นักธุรกิจผู้ค้าอาวุธสามารถแสวงหากำไรส่วนเกินได้อย่างมากมาย แต่ก็ไม่สามารถคิดคำนวณหาค่าที่แท้จริงได้ ดังนั้น จึงได้เสนอให้รัฐจัดเก็บแบบเหมาจ่าย (Lump – Sum Tax) คือ จ่ายเป็นเงินก้อนหนึ่งจากผู้ผูกขาดเป็นการโอนกำไรส่วนเกินเป็นของรัฐ

ปัญหาด้านสวัสดิการอีกประการหนึ่งของการผูกขาดคือ เกิดการขูดรีด (Exploitation) ในการจ้างแรงงาน ไม่จ่ายค่าจ้างตามมูลค่าที่แรงงานผลิตเพิ่มขึ้นมาได้ในตลาดผูกขาด ถึงแม้ว่าจะเป็นตลาดสินค้าแบบเสรี แต่ถ้าตลาดแรงงานมีผู้ซื้อแรงงานเพียงผู้เดียว ก็ยังสามารถขูดรีดแรงงานได้

---

[60] มูลค่า (ปัจจัยการผลิต) ของแรงงานหน่วยสุดท้าย หรือก็คืออุปสงค์ของแรงงาน จะต้องเท่ากับ

MP_L x MR = VMP

เช่นเดียวกัน เพราะเขาจะไม่จ้างแรงงานให้เท่ากับมูลค่าผลผลิตที่แรงงานผลิตขึ้นมาได้ ธรรมชาติของนักธุรกิจย่อมแสวงหากำไรส่วนเกินจึงจ้างแรงงานในอัตราที่ต่ำกว่าเกณฑ์ของทฤษฎี เพราะมีพลังการต่อรอง (Bargaining Power) ในตลาดแรงงานสามารถกดค่าจ้างให้ต่ำกว่าปกติได้ เนื่องจากมีอุปทานแรงงานจำนวนมาก การแก้ไขรัฐบาลอาจกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำ (Minimum Wage Rate) เพื่อลดการขูดรีด แต่ก็ต้องระวังในเรื่องของการลดปริมาณการจ้างงานลงด้วย สำหรับประเทศไทยหรือประเทศอื่นที่มีอุตสาหกรรมใช้แรงงานสูง (Labor Intensive Industry) อยู่ในเศรษฐกิจจำนวนมาก ก็จะเป็นการลดความสามารถในการแข่งขัน (Competitiveness) ของประเทศลงได้ จึงต้องมีการพิจารณาการแลกเปลี่ยน (Trade Off) ของนโยบายด้วย

สรุป กลุ่มเศรษฐศาสตร์สวัสดิการเสนอให้รัฐเข้าแทรกแซงในกิจกรรมเศรษฐกิจ เพื่อกระจายรายได้และทรัพย์สินให้เท่าเทียมกันมากขึ้น จำกัดการผูกขาด และรักษาการใช้ทรัพยากรและการจ้างงานเต็มที่ เป็นการเปลี่ยนแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของรัฐในระบบเศรษฐกิจ จากเดิมที่มิให้เข้าแทรกแซงเศรษฐกิจ แต่เปลี่ยนมารับบทบาทของการแทรกแซงเพื่อสร้างความเป็นธรรม (Equity) ในเศรษฐกิจ ที่นักเศรษฐศาสตร์ยอมรับแล้วว่ากลไกในทฤษฎีทั้งกฎธรรมชาติ การจัดระเบียบโดยธรรมชาติ และพลังการแข่งขัน (กลไกตลาด) ไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิผล มีข้อเสียเกิดขึ้นในทฤษฎีเศรษฐกิจเสรีแบบทุนนิยมตามแนวทางของคลาสสิคหรือคลาสสิคใหม่ พวกเศรษฐศาสตร์สวัสดิการจึงเสนอให้รัฐเข้ามาดำเนินบทบาทนี้แทนกลไก มิได้พยายามเปลี่ยนแนวคิดของทฤษฎีเดิม แต่ได้ปรับปรุงเพิ่มเติมให้สมบูรณ์มากขึ้น จากเดิมที่เคยใช้กฎเกณฑ์ของเอกชน (Private) ก็ให้มาดูในระดับสังคม (Social) เป็นเกณฑ์การจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้การผลิตมีการใช้ทรัพยากรและการจ้างงานเต็มที่อย่างถูกต้อง

สิ่งที่พวกเศรษฐศาสตร์สวัสดิการพยายามสร้างความเท่าเทียมกันในสังคม นอกจากเสนอแนวคิดสัดส่วนรายได้ของคนจนจะต้องไม่ลดลงในกระบวนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศแล้ว ก็ยังได้เสนอให้โอนรายได้จากคนรวยให้คนจน โดยอ้างว่า การโอนรายได้จะทำให้สวัสดิการทางเศรษฐกิจของสังคมดีขึ้น การกำหนดค่าจ้างขั้นต่ำ และเสนอการสร้างสวัสดิการให้แก่สังคม ซึ่งก็สามารถตีความได้กว้างในเรื่องของความเข้มข้น จึงมีการหมายถึงรัฐประกันสวัสดิภาพขั้นต่ำให้สมาชิกของสังคม จนถึงการสร้างรัฐสวัสดิการ (Welfare State) ที่ดูแลประชาชนตั้งแต่เกิดจนกว่าจะตาย ซึ่งอาจทำให้บิดเบือนการใช้ทรัพยากรจนขาดประสิทธิภาพ เพื่อมาทดแทนการกระจายรายได้และทรัพย์สินให้เป็นธรรมในสังคม ทางทฤษฎีแล้วการแลกเปลี่ยน (Trade Off) ของเป้าหมายนโยบายทั้งสองด้านที่กล่าวนี้ ก็ยังไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจนในปัจจุบัน ขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐและสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ของประเทศนั้น ๆ

บทที่ 6
ลัทธิสังคมนิยม

ในสมัยก่อนมีผู้คิดลัทธิแก้ลัทธิทุนนิยมด้วยการคิดลัทธิสังคมนิยมขึ้นในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อต้องการตัด ค่าเช่า ดอกเบี้ย กำไร ซึ่งหาว่าเป็นสิ่งที่ได้มาโดยไม่ได้ออกแรง (Unearned Increment) รวมทั้งสิ่งอื่น ๆ ที่มีลักษณะทำนองเดียวกัน เช่น ซื้อของตุนไว้เก็งกำไร ซื้อที่ดินไว้เพราะถนนตัดผ่าน การรับมรดก ฯลฯ สิ่งเหล่านี้หายไปจะทำให้เกิดความยุติธรรมทางสังคมมากขึ้น แม้บางความคิดได้นำมาทดลองทำจริงได้รับความล้มเหลว แต่อาจเป็นแนวคิดให้เกิดการดัดแปลงนำมาใช้ได้อยู่บ้าง ควรได้นำความคิดเหล่านี้มาเล่าไว้ที่นี้ แต่เฉพาะที่สำคัญ

แนวคิดกระแสหลัก (Main Stream Economic Thought) ที่อยู่บนแนวทางของพวกคลาสสิคนั้น สิ่งหนึ่งที่ได้กลายมาเป็นปัญหาสำคัญในการพัฒนาประเทศ และพบว่าเป็นสิ่งที่แนวทางนี้เกิดเป็นข้อบกพร่องอย่างใหญ่หลวง ก็คือ แนวคิดในเรื่องการกระจายรายได้ (Income Distribution) ที่เป็นธรรมในระบบเศรษฐกิจไม่สามารถเกิดขึ้นได้จริง โดยเฉพาะในชนชั้นแรงงานและกลุ่มคนยากจน ซึ่งเป็นกลุ่มชนจำนวนมากของประเทศ

การแก้ไขปัญหาได้ดำเนินมาถึงปัจจุบัน ไม่สามารถแก้ไขทฤษฎีให้สามารถตอบคำถามเรื่องเหล่านี้ได้สำเร็จ แต่นักเศรษฐศาสตร์ได้สร้างกลไกในการเพิ่มมาตรการแก้ไขความยากจนให้เกิดความเป็นธรรมในระดับหนึ่ง กำหนดให้รัฐบาลเป็นส่วนหนึ่งของกลไกหลักในการแก้ไขความเหลื่อมล้ำการกระจายรายได้ ให้ใช้นโยบายการคลังโดยเฉพาะการจัดเก็บภาษีอากรอัตราก้าวหน้า (Progressive Tax Rate) จากคนรวย และนำรายได้มาใช้จ่ายเพื่อลดช่องว่างตรงนี้ลงมา ในรูปของการจัดสวัสดิการให้ประชาชน ยิ่งถ้าเป็นรัฐสวัสดิการ (Welfare State) ก็จะแก้ปัญหาประการนี้ได้อย่างสมบูรณ์ แต่ก็บิดเบือนกลไกตลาดมากจนเกินไป ทำให้การบรรลุเป้าหมายดังกล่าวจึงไม่สามารถดำเนินการได้อย่างยั่งยืน

แนวทางแก้ไขประการที่สอง นักสังคมนิยมโจมตีมากโดยเฉพาะมาร์กซ์ที่กล่าวว่าการพัฒนาในแนวทางเศรษฐศาสตร์กระแสหลักท้ายสุดจะก่อให้เกิดชนชั้นที่ชัดเจนเป็นสองกลุ่ม คือ ชนชั้นสูงคนรวยจำนวนน้อยนิด และชนชั้นกรรมาชีพที่เป็นคนจนและเป็นสัดส่วนที่ใหญ่มากในระบบเศรษฐกิจ เป็นการตอกย้ำภาพความล้มเหลวการกระจายรายได้ของประเทศอย่างชัดเจน แต่ปัจจุบันการพัฒนาเศรษฐกิจได้สร้างภาพชนชั้นกลางให้เป็นชนชั้นส่วนใหญ่ของประเทศได้สำเร็จ โดยเฉพาะในประเทศพัฒนา ดังนั้น แนวทางเพิ่มปริมาณชนชั้นกลางและการจัดสวัสดิการในสังคมที่เพียงพอกลายมาเป็นลัทธิแก้ของระบบทุนนิยม (Capitalism) ในปัจจุบัน ถึงแม้ว่าแนวคิดแบบสังคมนิยม

(Socialism) จะมีความสำคัญน้อยลงมากเมื่อเทียบกับอดีต แต่ความจำเป็นในการศึกษาแนวคิดของลัทธิก็ยังมีความจำเป็น เพราะจะเป็นพื้นฐานแนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ ที่อาจนำไปพัฒนาต่อยอดจนกลายมาเป็นทฤษฎีที่สมบูรณ์ได้ในอนาคต

แนวคิดหลักในลัทธิสังคมนิยม

เหตุกำเนิดของลัทธิสังคมนิยมมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม (Industrial Revolution) ในศตวรรษที่ 18 หาได้นำไปสู่ความสุขเสมอไป ได้ก่อให้เกิดโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ขึ้น มีคนงานจำนวนมากทำงานและอาศัยอยู่ในถิ่นนั้นอย่างหนาแน่นเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อมในถิ่นนั้นกลายเป็นสลัมที่เต็มไปด้วยความสกปรก อาชญากรรม โรค ความหิวโหย และความทุกข์เข็ญต่าง ๆ ในโรงงานเกิดอุบัติเหตุทางอุตสาหกรรมโดยไม่มีค่าทดแทนใด ๆ แก่ครอบครัวของผู้บาด เจ็บและถึงแก่กรรม คนงานไม่มีสิทธิทางการเมือง สหภาพแรงงานถูกห้ามตั้ง สภาพการทำงานเลวร้ายลงเมื่อผลผลิตลดลงนายจ้างต้องให้คนงานออก เกิดความยากจนไปทั่ว ประชาชนมีชีวิตอยู่อย่างลำเค็ญ นักเศรษฐศาสตร์เริ่มเกิดความสงสัยในทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของพวกคลาสสิค ที่ว่า สังคมเศรษฐกิจเป็นสังคมที่ผลประโยชน์ของทุกฝ่ายผสมกลมกลืน (Harmony of Interest) อาจไม่มีความเป็นจริงอยู่เลย จึงมีผู้คิดแก้ปัญหาสังคมในทางสังคมนิยม

ระบบสังคมนิยม เป็นระบบที่ถือว่ารัฐบาลหรือชุมชนเป็นเจ้าของทุนและปัจจัยการผลิต เอกชนถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินบางอย่างไม่ได้ ซึ่งตรงข้ามกับระบบนายทุนที่ยอมให้เอกชนเป็นเจ้าของทั้งปัจจัยการผลิตและมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ระบบสังคมนิยมไม่ถือกำไรเป็นสิ่งจูงใจ ไม่มีพลังตลาด (อุปสงค์และอุปทาน) ที่บังคับให้เกิดการผลิต ดังนั้นรัฐจึงต้องดำเนินธุรกิจเป็นกิจการขนาดใหญ่ ระบบสังคมนิยมต้องการแบ่งทรัพย์สินและรายได้เป็นไปโดยยุติธรรม สังคมนิยมต่างกับระบบคอมมิวนิสต์ตรงที่การเข้าเป็นเจ้าของทุนของรัฐบาล สังคมนิยมจะทำโดยสงบและเป็นแบบประชาธิปไตย

สังคมนิยมในระยะเริ่มต้น เป็นสังคมนิยมแบบยูโทเปียเพียงต้องการแก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นในสังคม ในเรื่องของการถือครองทรัพย์สิน ปัจจัยการผลิต และการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม โดยอยู่บนพื้นฐานของลัทธิทุนนิยมที่ให้มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน แต่มิเชื่อในพลังการแข่งขันแบบเศรษฐกิจเสรี ต้องการให้มี*การเข้าแทรกแซงโดยรัฐ* หรือให้มี*การรวมกลุ่มและคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก* สังคมนิยมในขั้นต้นจึงมีความหมายเพียงว่า เป็นเศรษฐกิจการเมืองที่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม ขจัดการเอารัดเอาเปรียบ ขูดรีด เท่านั้น ต้องการปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อนข้อบกพร่องของสำนักคลาสสิค สิทธิและเสรีภาพในการถือครองทรัพย์สินยังคงอยู่ แต่ให้มนุษย์แก้ไขตัวเอง ให้ร่วมมือกันแทนการเอารัดเอาเปรียบกัน และมนุษย์แต่ละคนตกลงใจที่จะใช้กรรมสิทธ์และเสรีภาพในทางร่วมมือกันในสังคมใหม่ ซึ่งตกลงกันสร้างขึ้นโดยสมัครใจ

นอกจากการใช้ความร่วมมือกันเพื่อสร้างหลักการของผลประโยชน์ส่วนรวม มาแทนที่การเห็นประโยชน์ส่วนตนแล้ว พวกสังคมนิยมยังไม่เชื่อในพลังการแข่งขัน โดยดูว่าเป็นช่องทางของการเกิดการขูดรีด เอารัดเอาเปรียบ โดยเฉพาะกำไร จึงต้องการขจัดการแข่งขันในตลาดและกำไรให้ลดลง

สังคมนิยมในระยะต่อมา ได้เสนอแนวคิดให้รัฐบังคับจัดการแก้ไขปัญหาอย่างเบ็ดเสร็จรวดเร็ว *โอนกรรมสิทธิ์เป็นของรัฐ ทุกคนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ* ผลผลิตร่วมกันผลิตและนำมาแบ่งจัดสรรให้แก่กันอย่างพอเพียงทุกคนในสังคม สังคมมีความยุติธรรม แนวคิดของกลุ่มนี้มีความเห็นว่า สถาบันสังคมนิยมเป็นสถาบันสาธารณะของรัฐในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งมีการวางแผนโดยส่วนกลาง (Central Planning) รัฐมีอำนาจบังคับบัญชาสูงสุดเหนือกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งหมด สำนักที่ยึดแนวทางของมาร์กซ์ เชื่อว่า ระบบเศรษฐกิจจะวิวัฒนาการจากทุนนิยมไปสู่สังคมนิยมและคอมมิวนิสต์ท้ายสุด เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงมิได้ จะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน ระบบสังคมนิยมเป็นวิวัฒ-นาการขั้นต่อไปจากระบบทุนนิยม แต่แนวคิดแบบเลนินให้มีการปฏิวัติและยึดอำนาจโดยชนชั้นกรรมาชีพ เพื่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วและเฉียบพลัน

ลัทธิสังคมนิยมแบบยูโทเปีย (Utopia Socialism) [61]

นักคิดแบบสังคมนิยมในรุ่นแรกๆ มีหลายคน แต่ละคนมีแนวคิดและหลักการคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ พวกกลุ่มนี้ไม่ค่อยสนใจพิจารณาหลักเกณฑ์และทฤษฎี พยายามสร้างความยุติธรรมให้กับแรงงาน แต่ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม มีการกระจายรายได้แบ่งออกเป็น ค่าเช่าที่ดิน ดอกเบี้ย และกำไร จึงทำให้เกิดความขัดแย้งกันระหว่างนายทุนกับแรงงาน นอกจากนี้ พยายามแก้ไขความไม่ยุติธรรมในสังคมโดยจัดตั้งสหกรณ์การผลิตและการบริโภคขึ้น เสนอให้มีการผลิตแบบเดิมก่อนการผลิตแบบอุตสาหกรรม

รัฐในความฝัน (Utopia) ตามแนวคิดของ Sir Thomas More ตามความฝันของเขาเป็นเกาะสมมุติขึ้นมีทุกสิ่งทุกอย่างแต่ถือว่าเป็นของร่วมกัน ทุกคนที่จะใช้ได้ต้องไปทำงานวันละ 6 ชั่วโมง การกินอาหารร่วมกันในโรงอาหารที่จัดไว้ มีบ้านเรือนจัดไว้ให้อยู่ตามความจำเป็นแก่อัตภาพ มีกฎหมาย และทุกคนมีสิทธิเลือกนับถือศาสนาตามความพอใจ

กลุ่มนี้เป็นแนวคิดของนักสังคมนิยมในปลายทศวรรษที่ 18 และต้นศตวรรษที่ 19 เช่น โรเบิร์ต โอเวน (Robert Owen) นักอุตสาหกรรมอังกฤษผู้มั่งคั่ง ชาร์ลส์ ฟูริเอ ลูกพ่อค้าผู้มั่งคั่งชาวฝรั่งเศส หลุยส์ บลังค์ (Louis Blance) นักประวัติศาสตร์ชาวฝรั่งเศส กลุ่มนี้มองปัญหาที่

---

[61] บางครั้งก็มีผู้เรียกสังคมนิยมกลุ่มนี้ว่า นักสังคมนิยมแบบสมาคม (Associative Socialism) เป็นผู้เสนอสังคมนิยมชนิดที่สมาชิกเข้ามารวมช่วยเหลือกันโดยสมัครใจ ต่างกับสังคมนิยมที่เสนอให้รัฐบังคับจัดการ

เกิดขึ้นว่า เป็นปัญหาของการใช้ระบบวิสาหกิจเอกชนที่ปราศจากการควบคุม จึงเสนอแนวทางแก้ไขให้มนุษย์ช่วยเหลือกันมากขึ้น และคำนึงถึงผู้ยากไร้ในสังคมเป็นพิเศษ แต่ไม่ได้เสนอให้โอนปัจจัยการผลิตเป็นของรัฐ เพียงแต่ให้แทนที่การแข่งขันด้วยความร่วมมือ กล่าวได้ว่า ยังเป็นระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมแต่ให้ลดเศรษฐกิจแบบเสรีลงหรือให้รัฐเข้าแทรกแซงเศรษฐกิจมากขึ้น และนี่เป็นแนวคิดปฐมบทที่เกิดขึ้นกับลัทธิสังคมนิยม จะเห็นได้ว่า ไม่มีแนวทางการยึดทรัพย์สินและปัจจัยการผลิตเป็นของรัฐ ให้ใช้การรวมกลุ่มบนพื้นฐานของการร่วมมือกันเป็นการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน ประการที่สองลดพลังการแข่งขันที่เป็นความเชื่อของการผสมกลมกลืนของผลประโยชน์ในสังคมลง แต่ให้เป็นการร่วมมือกัน ประการสุดท้าย ปัญหาหลักจากระบบทุนนิยมการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรมให้นำมาจัดสรรให้ยุติธรรมตามแนวทางของมนุษยนิยม มิใช่อยู่บนพื้นฐานของทรัพย์สิน (ทุน) เพื่อสร้างระบบสังคมนิยมที่น่าปรารถนาขึ้นมาแล้วก็ให้ขยายออกไป จนในท้ายสุดสังคมของประเทศได้เปลี่ยนมาเป็นระบบสังคมนิยม ที่อยู่บนพื้นฐานของระบบประชาธิปไตย

กลุ่มนี้มิได้เสนอให้โอนกรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตเป็นของรัฐหรือแม้แต่ของส่วนรวมขนาดย่อม แต่พวกเขาเสนอว่า ควรพยายามหาทางให้ทุกคนมีทรัพย์สิน มีปัจจัยการผลิต แล้วนำปัจจัยการผลิตนั้นมาไว้รวมกัน ช่วยกันทำการผลิตในลักษณะสหกรณ์ (Co - operative) แนวคิดนี้ปัจจุบันได้รับความนิยมมาก เป็นแนวคิดสหกรณ์ให้มีการรวมตัวกันเข้าเป็นกลุ่มโดยร่วมกันดำเนินธุรกิจ มีการจัดตั้งขึ้นด้วยวิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายในลักษณะทางธุรกิจ ที่มีจุดหมายเพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนในการครองชีพ และการมีทรัพย์สินที่พอควรในรูปสหกรณ์การผลิตด้วยวิธีการช่วยเหลือตัวเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่มสมาชิก ตามหลักและวิธีการที่กำหนดไว้ โดยไม่มุ่งหวังกำไร

หลักการของสหกรณ์ในปัจจุบัน ประการแรก ยึดหลักการรวมกันเป็นสำคัญ เน้นการรวมคนมากกว่าการรวมทุน เพราะสหกรณ์เกิดจากการรวมตัวกันของบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจอ่อนแอ เพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ จึงต้องมีการรวมแรง รวมปัญญา และรวมทุน เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่มสมาชิก และยึดหลักการช่วยเหลือตัวเอง ประการที่สอง การจัดตั้งทำโดยความสมัครใจของสมาชิก เพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน ประการที่สาม หลักความเสมอภาค สมาชิกทุกคนมีสิทธิออกเสียงในที่ประชุมได้คนละ 1 เสียงเท่านั้น โดยจะไม่คำนึงถึงจำนวนหุ้นที่ถืออยู่ ประการสุดท้าย ผลประโยชน์ของสมาชิกโดยส่วนรวมเป็นเป้าหมายหลัก ผลประโยชน์ที่ได้รับจะไม่ขึ้นอยู่กับจำนวนหุ้นที่ถืออยู่ แต่จะขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมในกิจการของสหกรณ์ ตามมติที่ว่า "สมาชิกแต่ละคน เพื่อสมาชิกทั้งหมด และสมาชิกทั้งหมด เพื่อสมาชิกแต่ละคน" (Each for all , and all for each)

แนวคิดสหกรณ์มีอยู่หลายรูปแบบ สำนักที่สำคัญได้แก่ สำนักจักรภพสหกรณ์ (The Cooperative Common – Wealth School) แนวคิดของสำนักนี้ไม่ได้พอใจเพียงเพื่อร่วมมือ

ช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามวิธีของสหกรณ์เท่านั้น แต่มีจุดมุ่งหมายในระยะยาวในการที่จะขจัดการแข่งขันและระบบทุนนิยม เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นพร้อมกับลัทธิสังคมนิยมแบบยูโทเปีย ผู้นำที่สำคัญของสำนักนี้คือ โรเบิร์ต โอเว่น ชาร์ล ฟูริเอ หลุยส์ บลังค์ เฮนรี แซงซิมอง และซิสมอนดิ [62]

สำนักทุนนิยมแปลงรูป (The School of Modify Capitalism) แนวความคิดของสำนักนี้คือ สหกรณ์ทำหน้าที่หลักในการควบคุมทุน ไม่ให้เจริญมากเกินไป การสหกรณ์จะมีประโยชน์ในสถานการณ์ที่ไม่มีแรงดึงดูดนักลงทุน เมื่อนักลงทุนคาดคะเนว่ากำไรไม่แน่นอนหรือได้กำไรน้อย แต่การสหกรณ์ไม่ควรจำกัดกำไร ควรพยายามให้สมาชิกทุกคนเป็นนักค้ากำไร ระบบทุนนิยมจะเป็นแบบจำลอง การสหกรณ์แบบลัทธิทุนนิยมแปลงรูปแนวคิดนี้ส่วนใหญ่อยู่ในอเมริกาเหนือ

โรเบิร์ต โอเว่น (Robert Owen , 1771 - 1858)

โอเว่น เคยทำงานในโรงทอผ้า เขาสังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม เพราะนำเครื่องจักรเข้ามาใช้เร็วเกินไป ซึ่งเกิดในระยะที่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรมในอังกฤษอย่างเข้มข้น นายทุนเจ้าของโรงงานมีการกดขี่ ขูดรีด แรงงาน ทำให้คนงานยากจน เกิดทุกข์เข็ญ และเกิดอาชญากรรมทั่วไป บุคคลเหล่านี้คือคนชั้นต่ำ เป็นผลจากการค้าและอุตสาหกรรม นายทุนต้องการสะสมความมั่งคั่งจากกำไรอย่างไม่สิ้นสุด คนงานเป็นเพียงเครื่องมือเพื่อแสวงหาประโยชน์แก่นายจ้าง จนคนงานและประชาชนก่อการจลาจล มีการเดินประท้วงและทำลายเครื่องจักร ระบบทุนนิยมและการแข่งขันทำให้เกิดการว่างงานการนำเครื่องจักรเข้ามาใช้ทำให้มีการปลดคนงานออก ใช้เครื่องจักรแทนและผลิตสินค้าได้มาก สังคมนิยมถือว่าทรัพย์สินเป็นบาปของคนงาน ที่คนงานต้องทนทุกข์ทรมานเพื่อแสวงหา โอเวนจึงได้เสนอแผนปฏิรูปสังคมเพื่อแก้ปัญหานี้

หลักแนวคิดของโอเว่นคือ มนุษย์ถูกกำหนดโดยสิ่งแวดล้อม ถ้าเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมเสีย มนุษย์ก็จะเปลี่ยนแปลง ถ้าจัดสอนและฝึกอบรมให้มีเหตุผลคนก็จะมีเหตุผล ถ้าสามรถจัดหางานที่ดีและเป็นประโยชน์ให้ได้ คนก็จะมีอาชีพสุจริต รัฐบาลควรจัดการศึกษาให้ดี โอเว่น กล่าวว่า สังคมให้ความสำคัญแก่เครื่องจักรและปัจจัยการผลิตที่เป็นวัตถุมากเกินไป แต่ขาดความเอาใจใส่มนุษย์ หากสังคมเอาใจใส่มากขึ้นก็จะพบว่า ยังมีทางที่จะปรับปรุงมนุษย์อีกมาก รวมทั้งในแง่มนุษย์เป็นแรงงานที่จะทำให้เกิดการผลิตมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

---

[62] สำนักวิสาหกิจสหกรณ์ (The Cooperative Enterprise School) จุดมุ่งหมายคือ ปกป้อง คุมครอง ความเป็นอิสระทางเศรษฐกิจของผู้ประกอบการขนาดเล็กและชาวนา รูปแบบสหกรณ์เป็นสมาคมแห่งความสมัครใจของหน่วยเศรษฐกิจอิสระ โดยสมาชิกเป็นผู้จัดตั้ง เป็นเจ้าของ ลงทุนดำเนินกิจการเพื่อผลประโยชน์ของสมาชิก เป็นแนวคิดที่ใช้แก้ไขข้อบกพร่องของลัทธิทุนนิยมได้เป็นอย่างดี ช่วยให้ผู้อ่อนแอทางเศรษฐกิจสามารถประกอบอาชีพอยู่ในสังคมเศรษฐกิจที่แข็งแรงได้

โอเว่น ได้สรุปความเห็นว่า คนงานที่พอใจทำงาน จะมีผลงานที่มีประสิทธิภาพ และห้ามไม่ให้ใช้แรงงานเด็ก เพื่อให้เด็กได้รับการศึกษา ปรับปรุงค่าจ้างแรงงานให้สูงขึ้น ปรับสภาพความเป็นอยู่ของคนงานและครอบครัวให้มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

โอเว่น เป็นบุตรของช่างฝีมือเวลซ์ เข้าฝึกงานจนได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้าช่างปั่นด้าย เพื่อพิสูจน์ทฤษฎีทางสังคม เขาได้ยืมทุนจากบิดาเพื่อตั้งโรงงานทอผ้าขึ้นที่ New Lanark ได้รับผลสำเร็จและมีชื่อเสียง เขาได้สังเกตเห็นและทดลองทางสังคมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ถ้าเปลี่ยนสิ่งแวดล้อมทางสังคมจะเปลี่ยนอุปนิสัยของคนงานอย่างไร และได้พบว่าถ้าเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงสภาพบ้านให้คนงานและครอบครัวได้อยู่อาศัยดีขึ้น ปรับปรุงสภาพการทำงานด้วยการให้ค่าจ้างสูงขึ้น ชั่วโมงทำงานสั้น และจัดหาสิ่งจำเป็นอื่น ๆ ให้คนงานมีชีวิตอยู่เป็นสุข ทำให้คนงานขยันทำงานได้ผลผลิตเพิ่ม คนงานที่พอใจทำงาน จะเป็นผู้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ แผนปฏิรูปทางสังคมของเขาได้เปลี่ยนท่าทีของคนงานส่วนหนึ่งให้เป็นคนคิดสร้างสรรค์มากกว่าทำลาย โรงงานตัวอย่างของโอเว่นเป็นที่กล่าวขวัญกันมาก และต่อมาได้มีส่วนผลักดันให้เกิดกฎหมายว่าด้วยโรงงาน (The Factory Act) ในประเทศอังกฤษครั้งแรกใน ค.ศ. 1819

นอกจากข้อเสนอโรงงานสวัสดิการในกิจการอุตสาหกรรมแล้ว ในด้านการแลกเปลี่ยน โอเว่น เสนอให้ควรยกเลิกกำไร เพราะกำไรคือสิ่งที่มากกว่าค่าของการผลิตควรขายสินค้าตามค่าที่เป็นจริงจึงจะยุติธรรม นักเศรษฐศาสตร์คลาสสิคกล่าวว่า การแข่งขันที่เสรีและสมบูรณ์เป็นสิ่งพอเพียงที่จะทำให้ไม่มีกำไร แต่โอเว่นไม่เชื่อว่าการแข่งขันทำให้กำไรหมดไปทีละน้อย ควรจะต้องใช้พลังบางอย่างเข้าทำลายกำไร และสรุปว่ากำไรเป็นเงินที่เกิดจากการซื้อถูกแล้วนำไปขายแพง ถ้าเลิกใช้เงินโลหะ กำไรก็เลิกได้ จึงวางแผนที่จะใช้บัตรแรงงานเข้าแทนเงินตรา

สถานแลกเปลี่ยนแรงงานแห่งชาติ (The National Equitable Exchange)

เพื่อทดลองทฤษฎี โอเว่น ได้ตั้งสถานแลกเปลี่ยนแรงงานแห่งชาติขึ้นในกรุงลอนดอนเพื่อให้สมาชิกแต่ละคนได้ร่วมมือกับสถานที่นี้ นำสิ่งของที่ผลิตขึ้นได้เพื่อนำไปแลกเปลี่ยนกับบัตรแรงงาน คิดตามเวลาที่ใช้ผลิตสินค้านั้นขึ้นได้ สมาชิกเหล่านี้ได้รับสิทธิพิเศษที่จะซื้อสินค้าต่าง ๆ ที่วางขายโดยจ่ายเป็นบัตรแรงงานแทนเงินตรา สินค้าใดที่ใช้เวลาผลิตเท่ากันแลกกันได้ทันที ถ้าเวลาผลิตไม่เท่ากันให้รวมกับสินค้าอื่นได้ชั่วโมงทำงานเท่ากันแล้วจึงแลกกัน

สถานแลกเปลี่ยนแรงงานแห่งชาตินี้เปิดปี ค.ศ. 1832 มีสมาชิก 840 คน ในระยะเริ่มแรกได้รับผลสำเร็จ ทำให้ต้องเปิดสาขาขึ้นอีกหลายแห่ง แต่ท้ายสุดก็มีความยุ่งยากเกิดขึ้น คือ สมาชิกไม่บอกชั่วโมงทำงานของตนในการผลิตสินค้าอย่างตรงไปตรงมา มักจะโกงชั่วโมงทำงานตามวิสัยของมนุษย์ สถานแลกเปลี่ยนฯจึงตั้งผู้ชำนาญในการตีราคาสินค้าที่นำมาแลก ผู้ชำนาญมักหันไปตีราคาเป็นเงินบ้างก็มี สินค้าที่มีราคาต่ำกว่าราคาในตลาดขายหมดโดยรวดเร็ว คงเหลือแต่สินค้าที่ตีราคา

สูง ผู้นำสินค้าให้ผู้ชำนาญตีราคาจะไม่ยอมขายของนั้นถ้าหากตีราคาให้ต่ำ สถานแลกเปลี่ยนฯ จึงซื้อได้แต่ของที่ตีราคาสูง ดังนั้น จึงเปิดโอกาสให้ร้านค้าเล็ก ๆ หลายแห่งฉวยโอกาสทำธุรกิจกับสถานแลกเปลี่ยนฯ

นอกจากนี้ ผู้ไม่เป็นสมาชิกก็มีสิทธินำสินค้ามาแลกบัตรแรงงานได้ พ่อค้าแถวนั้นมีสินค้าอะไรก็นำมาขึ้นเอาบัตรแรงงาน แล้วนำไปซื้อสินค้าที่ดีที่สุดจากสถานแลกเปลี่ยนฯ เพื่อเอาไปขายข้างนอกทำให้ได้กำไรงาม ผิดจากความประสงค์ของโอเว่นที่ต้องการตัดกำไร ทำให้สถานแลกเปลี่ยนฯเหลือสินค้าที่ขายไม่ออก เมื่อมีอุปสรรคดังกล่าว ทำให้สถานแลกเปลี่ยนฯต้องเลิกล้มไปในที่สุด

โอเว่น เป็นทั้งนักเศรษฐศาสตร์และนักปฏิรูปสังคม เป็นที่รู้จักกันในนามบิดาของกระบวนการสหกรณ์ กิจการสถานแลกเปลี่ยนแรงงานแห่งชาติได้ให้แนวคิดในการตั้งสหกรณ์ร้านค้าในเวลาต่อมา มีการคืนกำไรให้สมาชิกไป โอเว่นถือเป็นนักสมาคมนิยม (Associationist) ด้วยเพราะนิยมอยากให้มีการรวมกันเป็นสมาชิกในร้านค้าเพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม อันตรงข้ามกับลัทธิปัจเจกชนนิยมที่ถือตัวใครตัวมันต้องพึ่งพาตัวเองและเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว

ต่อมา นายแพทย์ วิลเลี่ยมคิง (William King) แห่งเมืองไบรตัน อังกฤษ ได้นำหลักการของโอเว่น ไปจัดตั้งเป็นสหกรณ์เพื่อจำหน่ายสินค้าให้แก่สมาชิก ร้านสหกรณ์จัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1827 และประสบความสำเร็จมากที่สุดในปี ค.ศ. 1844 ที่ร้านสหกรณ์แห่งเมืองรอชเดล (Rochdale) เป็นร้านสหกรณ์ที่มีชื่อเสียงมากเพราะเป็นร้านแรกที่จัดตั้งขึ้นสำเร็จ โดยวางหลักการของร้านสหกรณ์ให้สมาชิกทุกคนถือปฏิบัติ [63] หลักการนี้ได้ยึดถือปฏิบัติต่อมาและแพร่หลายไปในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำช่วง ค.ศ. 1844 – 1847 ร้านสหกรณ์ของผู้นำแห่งรอชเดล ได้มีส่วนช่วยให้กรรมกรที่มีรายได้น้อยและประชาชนผู้ยากจนโดยทั่วไป ในการซื้อสินค้าและบริการที่จำเป็น

---

[63] ร้านสหกรณ์แห่งรอชเดล ตั้งเป็นสมาคมชื่อว่าสมาคมผู้นำอันเที่ยงธรรมแห่งรอชเดล โดยมีกฎเกณฑ์ข้อบังคับคือ

1. ขายสินค้าในราคาที่แน่นอนเท่าที่จะทำได้
2. ไม่มีการซื้อเชื่อ
3. ไม่ปลอมปนสินค้า มีความเที่ยงตรงในการชั่ง ตวง วัด
4. สมาชิกสามารถเลือกซื้อของได้อย่างอิสระ
5. จ่ายผลกำไรเป็นเงินปันผลตามอัตราของหุ้น
6. กำไรจากการขายจะแบ่งปันระหว่างสมาชิกตามส่วนที่ซื้อ
7. จำหน่ายสินค้าให้ประชาชนที่ไม่เป็นสมาชิกด้วย
8. เงินส่วนหนึ่งจากกำไรกันเป็นทุนการศึกษาของสมาชิก

ในการดำรงชีพเป็นอันมาก ความสำเร็จส่วนหนึ่งมาจากการแบ่งกำไรเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิก รวมทั้งอุดมการณ์ของสมาชิกสหกรณ์

ในหนังสือชื่อ Report to the Country of Lanark โอเว่นเสนอให้แก้ปัญหาการว่างงานโดยจัดตั้งหมู่บ้านสหกรณ์ผู้ผลิต (Producers' Co-operative) ให้ผู้ว่างงานเป็นสมาชิกสหกรณ์ ทำการผลิตเกษตร โดยมีหลักการความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (ปฏิเสธหลักการแข่งขัน) ซึ่งจะทำให้ผลผลิตเพิ่มมากขึ้น และสมาชิกในหมู่บ้านสหกรณ์ยังใช้ชีวิตร่วมกันในชุมชนอีกด้วย โดยมีการจัดแบ่งผังหมู่บ้านในการใช้สอยประโยชน์พื้นที่ให้เหมาะสม ส่วนการปกครองหมู่บ้านให้จัดปกครองในรูปคณะกรรมการ โอเว่น เชื่อว่า หมู่บ้านสหกรณ์ผู้ผลิต จะผลิตผลผลิตได้พอตามความต้องการของสมาชิก มีเหลือขาย และเสียภาษีให้แก่รัฐบาลกลาง ภายในหมู่บ้านจะมีสันติภาพ ไม่มีอาชญากรรม และสมาชิกของสหกรณ์จะมีจิตใจเป็นผู้ไม่เห็นแก่ตัว แต่เห็นแก่เพื่อนมนุษย์ผู้อื่นเสมอ

ชาร์ล ฟูริเอ (Charles Fourier , 1772 - 1837)

เชื่อว่าในระบบทุนนิยม ประชาชน 1 ใน 3 เท่านั้น เป็นผู้ทำงานที่เกิดประโยชน์ ที่เหลือ 2 ใน 3 ประกอบอาชีพที่ไม่มีประโยชน์ หรืออยู่เฉย ๆ และเป็นกาฝากที่ร่ำรวยเพราะระบบตลาด และเห็นว่า การแข่งขันระหว่างนายทุนด้วยกันนำไปสู่การผูกขาดอย่างเลี่ยงไม่ได้ เขาได้เสนอให้สมาชิกของสังคมที่ทำงานและเป็นผู้ผลิตหนีไปจากความชั่วร้ายนี้ โดยจัดตั้งเป็นฟาลังสแตร์ หรือเมืองในสวน (Phalanstere)

ฟูริเอ มีความคิดฝันว่า หากมนุษย์อาศัยอยู่ร่วมกันประมาณ 80 – 100 ครัวเรือนโดยสร้างที่อยู่ให้เป็นโรงแรมสหกรณ์ทั้งด้านการบริโภคและการผลิตเป็นเสมือนโลกเล็ก ๆ โลกหนึ่งที่พยายามผลิตและบริโภคทุกอย่างเองให้เพียงพอในตัวเอง ถ้าเกิดสินค้าเหลือหรือขาดจึงจะแลกเปลี่ยนกับฟาลังสแตร์อื่น ฟูริเอ เชื่อว่า การให้สมาชิกเป็นเจ้าของกิจการและทำงานด้วย จะทำให้การทำงานดูน่าสนใจและมีประสิทธิภาพสูง

ฟูริเอ ยังเสนอให้สังคมกลับไปสู่ธรรมชาติและเกษตรกรรม เขาไม่ชอบการผลิตขนาดใหญ่และเครื่องจักร จึงเสนอให้มีการลดการผลิตอุตสาหกรรมและระบบโรงงานให้เหลือน้อยเท่าที่จำเป็นที่สุด การสร้างเมืองสวนในที่สวยงามริมฝั่งลำธาร ล้อมรอบด้วยภูเขาและป่าไม้ และใช้พื้นที่ปลูกผัก ผลไม้ ดอกไม้ และผสมด้วยการเลี้ยงเป็ด ไก่ เป็นเกษตรกรรมแบบใช้แรงงานเข้มข้นและใช้ฝีมือ ฟูริเอ เชื่อว่า สมาชิกจะทำงานด้วยความ สนุก สนใจ สบายใจ ล้อมรอบไปด้วยทัศนียภาพที่งดงาม ในสังคมใหม่งานควรถือเป็นความเพลิดเพลิน ไม่ใช่เพราะว่าถูกบังคับหรือความจำเป็น แต่มนุษย์ทำงานเพราะรักงาน งานจะกลายเป็นเพียงวิธีการให้มนุษย์แสดงความสามารถออกมา และมีเสรีภาพที่จะเลือกได้ว่าจะทำงานอะไรจึงจะเหมาะสมกับเขาที่สุด เขาเชื่อว่า มนุษย์มี

อารมณ์ความรู้สึก จะต้องพยายามจัดองค์กรทางสังคมให้เหมาะสมกับอารมณ์ความต้องการของมนุษย์ อันจะทำให้เกิดความผสมกลมกลืนในสังคม

หลักการในการจัดตั้งฟาลังสแตร์ คือ การหาวิธีผสานผลประโยชน์ที่ต่างกันของนายทุน กรรมกร และผู้บริโภค โดยการให้บุคคลแต่ละคนมีประโยชน์ทั้งสามฝ่ายรวมอยู่ในตัว แต่ละคนเป็นทั้งนายทุน แรงงาน และผู้บริโภค การขัดแย้งจะยุติลง ให้แต่ละคนซื้อหุ้น สำหรับคนรวยจะชักชวนให้มาซื้อหุ้นโดยให้ผลตอบแทนเมื่อขายสินค้าได้มีกำไรจะแบ่งให้แก่ทุนเป็นเงินปันผล 4/12 ให้เป็นค่าแรงงานแก่ผู้ที่ทำการผลิต 5/12 และจัดสรรที่เหลือให้แก่ฝ่ายจัดการ 3/12

ปรัชญาที่อยู่เบื้องหลังแนวคิด คือ ให้คนอยู่รวมกัน ไม่จำกัดเสรีภาพในการทำงาน อยากทำงานที่มีในฟาลังสแตร์ก็ได้หรือมีงานข้างนอกที่ดีกว่าก็ได้ เขาไม่เชื่อในเรื่องการแบ่งสรรรายได้จะต้องให้เท่ากัน การที่รายได้แตกต่างกันและยังมีความยากจนอยู่เป็นสิ่งที่พระเจ้าให้มาจะต้องคงอยู่ เขายอมให้คนมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนตัว เว้นแต่เป็นของที่ได้มาโดยมิชอบ เช่น มีรายได้โดยไม่ทำงาน สอนให้คนร่วมมือกันแทนที่จะเห็นแก่ตัวจนเกินไป เพื่อลดการขัดแย้งของชนชั้นในระบบทุนนิยม เขาจึงให้ทุกคนเป็นเจ้าของกิจการร่วมกัน ทุกคนมีหุ้น ย่อมมีสิทธิรับเงินปันผล ทุกคนเป็นคนงานได้รับเงินเดือน ตามส่วนแบ่งที่กล่าวมาข้างต้น และมีสิทธิ์มีเสียงในการดำเนินกิจการอันเป็นรูปแบบของสหกรณ์ การแข่งขันจะเป็นเพียงฉันท์เพื่อนไม่ค่อยรุนแรง ทุกคนจะตั้งใจทำงานดีที่สุด เป็นการประกวดประชันกันทำดีที่สุดเท่านั้น เพื่อผลกำไรที่เป็นของตน

รูปแบบการจัดตั้งฟาลังสแตร์หรือเมืองในสวน ยังมีปัญหาที่ต้องตอบอีกหลายประการ ดังเช่น ความคิดฝันที่จะให้เกิดการร่วมมือกันจะได้ผลเพียงใด ทุกคนทำงานด้วยความพอใจไม่ต้องมีสิ่งบังคับเป็นไปได้หรือไม่ หากมีหลายฟาลังสแตร์แล้วจะเชื่อมโยงกันให้เป็นการผลิตขนาดใหญ่ และมีการประหยัดในขนาดการผลิตขนาดใหญ่ (Economies of Large Scale Production) ได้ไหม

ในแง่การนำไปปฏิบัติจริง มีการจัดตั้งคิบบูท (Kitbuth) ในอิสราเอล แต่มีหลายอย่างดัดแปลงหรือเพิ่มเติม การสร้างอาคารสงเคราะห์เป็นอีกลักษณะหนึ่งที่ให้คนอยู่ร่วมกันเหมือนโรงแรมสหกรณ์ ซึ่งในบางประเทศมีเครื่องอำนวยความสะดวกให้ เช่น มีร้านอาหาร โรงซักรีด รถรับส่งไปทำงาน คนทำความสะอาด เป็นต้น

ได้มีสานุศิษย์ของ ฟูริเอ นำไปลองปฏิบัติในสหรัฐอเมริกาที่ Brook Farm , Massachusetts และที่ Red Bank , New Jersey แต่ล้มเหลว ฟูริเอ นับได้ว่าเป็นนักสมาคมนิยม (Associationism) อีกผู้หนึ่ง

หลุยส์ บลังค์ (Louis Blanc , 1811 - 1882)

ทั้งฟาลังสแตร์และหมู่บ้านสหกรณ์ ต่างต้องประสบปัญหาขาดเงินลงทุน นี่เป็นปัญหาพื้นฐานของการจัดองค์กรเศรษฐกิจในรูปแบบสหกรณ์การผลิต เพราะสมาชิกต่างขัดสนเงินทุน ส่วนผู้มีเงินทุนก็ไม่สนใจเข้าเป็นสมาชิสหกรณ์ เพราะต้องถูกจำกัดผลตอบแทนและไม่มีโอกาสบริหารจัดการเต็มที่เหมือนกับธุรกิจส่วนตัว หลุยส์ บลังค์ นักคิดและนักการเมืองฝรั่งเศสเสนอแก้ปัญหานี้ด้วยการนำสถาบันรัฐเข้ามา คือให้รัฐจัดเงินทุนของรัฐให้สหกรณ์ผู้ผลิตยืม

เขาเขียนหนังสือชื่อ Organization of Work (1839) ซึ่งได้รับความสนใจมาก และได้ร่วมอยู่ในคณะรัฐบาลฝรั่งเศสใน ค.ศ. 1848 เขาเสนอให้รัฐบาลจัดตั้งโรงงานแห่งชาติ (National Workshop) รัฐบาลยอมทำตาม แต่โรงงานที่จัดตั้งจริง ๆ กลับปรากฏในรูปองค์กรการกุศลสำหรับกรรมกรที่ตกงาน การบริหารโรงงานไม่มีประสิทธิภาพ จึงล้มเหลว หลังจากขบวนการปฏิวัติ 1848 เสื่อมพลังลง บลังค์ลี้ภัยไปอยู่อังกฤษ จนกระทั่ง ค.ศ. 1870 จึงกลับมาฝรั่งเศสใหม่ และได้รับเลือกเป็นสมาชิกรัฐสภาในกลุ่มนักปฏิรูปสังคม

บทบาทของรัฐนั้น ให้รัฐมีส่วนรับผิดชอบด้วยในการสร้างสังคมใหม่ โดยเฉพาะการช่วยตั้งโรงงานแห่งชาติ (National Workshop) การเข้ายุ่งเกี่ยวนี้จะเป็นการทำลายเสรีภาพหรือไม่ บลังค์ตอบว่า เสรีภาพที่ปราศจากโอกาสที่จะใช้ก็คือการกดขี่ การที่รัฐเข้าช่วยให้ทุนสหกรณ์ผู้ผลิตเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เพราะเขาถือว่า รัฐเป็นสถาบันที่เป็นกลางไม่ใช่เครื่องมือของชนชั้น

แนวคิดของบลังค์นั้น ต้องการให้สหกรณ์ผู้ผลิตมาแทนที่ระบบนายทุน นับเป็นแนวคิดแรกเริ่มของลัทธิสังคมนิยมประชาธิปไตย ที่หวังจะให้สถาบันรัฐปรับปรุงระบบเศรษฐกิจการเมืองแทนที่จะล้มล้างสถาบันรัฐเดิมซึ่งถูกกล่าวหาว่าเป็นของชนชั้นนายทุน แล้วสร้างสถาบันรัฐใหม่ขึ้นมา เขาหวังว่าโรงงานแห่งชาติจะผลักดันให้โรงงานเอกชนต้องเลิกล้มไป เพราะแรงงานหันมาทำงานในโรงงานแห่งชาติหมด ในท้ายสุดระบบเศรษฐกิจจะประกอบด้วยสหกรณ์ผู้ผลิตที่ได้รับเงินทุนช่วยเหลือจากรัฐบาลเท่านั้น

แนวทางการจัดตั้งโรงงานแห่งชาติ (National Workshop) โรงงานนี้เกิดจากผู้ผลิตในสาขาการผลิตเดียวกัน รวบรวมจัดตั้งเป็นสหกรณ์ผู้ผลิตทั้งในสาขาเกษตรและอุตสาหกรรม แล้วยืมเงินทุนจากรัฐบาล คนงานทุกคนที่ให้คำมั่นว่าจะใช้คืนมีสิทธิสมัครรับเงินทุน เงินทุนนี้ในระยะแรกจะมีการคิดดอกเบี้ยแต่ต่อไปจะยกเลิกดอกเบี้ย โรงงานแห่งชาติจะจ่ายค่าจ้างให้แรงงานทุกคนเท่ากัน การปกครองในโรงงานจะทำโดยการเลือกตั้งระหว่างกรรมกรกันเอง นอกจากในระยะแรกที่แรงงานยังไม่มีความชำนาญ รัฐบาลจะเป็นผู้แต่งตั้งผู้จัดการโรงงานให้ รายได้สุทธิของโรงงานให้แบ่งเป็น 3 ส่วน ส่วนที่หนึ่งแบ่งกันระหว่างสมาชิกทำงานในโรงงานเป็นการเพิ่มค่าจ้างที่จ่ายให้ก่อนหน้านี้แล้ว ส่วนที่สองให้ใช้เพื่อช่วยคนชราและคนป่วยในสังคม และส่วนที่สามให้ใช้ช่วยซื้อเครื่องมือการผลิตให้ผู้ที่ต้องการเข้ามาร่วมใหม่ในโรงงาน

ความแตกต่างระหว่างโรงงานแห่งชาติกับโรงงานทั่วไป อยู่ที่การบริหารองค์กรในโรงงานแห่งชาติมีลักษณะเป็นประชาธิปไตยมากกว่า และแรงงานได้รับส่วนกำไรของตน แทนที่จะเป็นของผู้ประกอบการทั้งหมด อีกประการหนึ่งโรงงานแทนที่จะแข่งขันจะช่วยเหลือกันเมื่อเกิดวิกฤตการณ์จะช่วยกันแก้ไข นอกจากนี้ บลังค์ยังเสนอให้มีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยที่สุดและไม่ใช่ให้จัดเป็นขนาดเล็ก

อย่างไรก็ตาม ความคิดของบลังค์ก็ยังอยู่ในฝ่ายสังคมนิยมแบบสมาคม เพราะโรงงานแห่งชาติมีลักษณะเป็นสหกรณ์ผู้ผลิตที่รวบรวมกันขึ้นโดยสมัครใจไม่ได้เป็นรัฐวิสาหกิจ รัฐมีส่วนเพียงให้เงินทุนแก่โรงงานกู้ยืม แต่ไม่ได้เป็นเจ้าของหรือผู้จัดการบริหารโรงงาน เพียงช่วยให้มีการจัดตั้งสหกรณ์โรงงานขึ้นแล้วก็ปล่อยมือ รัฐทำหน้าที่เป็นเพียงนายธนาคารสำหรับคนจนเท่านั้น

เฮนรี่ แซงต์ ซีมอง (Henry Saint Simon , 1760 - 1825)

ความเชื่อ เห็นได้จากก่อนปฏิวัติฝรั่งเศส ทหารมีอำนาจและกำลัง ครองอำนาจทางการเมือง ส่วนประชาชนชาวฝรั่งเศสกลับเลื่อมใสนับถือศาสนาอย่างงมงาย เป็นเครื่องถ่วงทำให้ประเทศพัฒนาช้า หลังปฏิวัติฝรั่งเศสได้ตื่นตัวทางอุตสาหกรรมนำเอาเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์มาใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสนับสนุนให้หาทางขจัดสิ่งกีดขวางทางการพัฒนาอุตสาหกรรม แล้วจะทำให้ผลผลิตเพิ่ม เป็นผลถึงสวัสดิการของสังคมในอนาคตดีขึ้นด้วย

ลัทธิอุตสาหกรรม (Industrialism) แซงต์ ซีมอง บูชาอุตสาหกรรม และตีความหมายของอุตสาหกรรมรวมถึงกิจกรรมเศรษฐกิจทุกชนิด [64] ตามความคิดของแซงต์ ซีมอง โลกที่เราอาศัยอยู่นี้มีพื้นฐานอยู่บนกิจการอุตสาหกรรม สิ่งอื่น ๆ นอกจากอุตสาหกรรมนั้นไม่ควรได้รับความสนใจเลยจากมนุษย์ที่มีความคิด โลกอนาคตคือโลกอุตสาหกรรม จุดมุ่งหมายเดียวของสังคม คือ การพัฒนาอุตสาหกรรมต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง ซึ่งจะเป็นทางนำมาซึ่งความมั่งคั่งและความเจริญรุ่งเรือง

การจัดรูปใหม่ทางอุตสาหกรรม แซงต์ ซีมอง ไม่เห็นด้วยกับหลักของลัทธิคลาสสิคในเรื่องการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว อันเป็นพลังทางเศรษฐกิจ เขาเห็นควรทดแทนด้วย *การให้ความร่วมมือและการรักษาผลประโยชน์ของชนชั้นเดียวกัน (Class Interest)* อันเป็นการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การให้เอกชนผลิตสินค้า (Private Goods) ควรจัดเป็นรูปสมาคมทางวิชาชีพและอุตสาหกรรม อันเป็นวิธีการร่วมมือกันระหว่างสมาชิกของสมาคม เพื่อนำไปสู่การเพิ่มผลผลิต

---

[64] เขาหมายรวมทั้ง เกษตรกรรม อุตสาหกรรม และบริการ ดังที่กล่าวว่า ถ้าประเทศฝรั่งเศสขาดหมอ นักเคมี นายธนาคาร พ่อค้า เกษตรกร และช่างตีเหล็ก ฝรั่งเศสจะอ่อนแอลงแค่ไหน แต่ตรงข้ามถ้าฝรั่งเศสขาดพวกเจ้านาย ขุนนาง รัฐมนตรี พระ ข้าราชการ และเจ้าของที่ดิน ชาวฝรั่งเศสจะเพียงแค่เศร้าใจ แต่ชาติฝรั่งเศสจะไม่เป็นอะไรมากเลย

ได้เร็วและผลิตอย่างมีประสิทธิภาพสูง เพราะได้ศึกษาจากประวัติศาสตร์แล้ว ความร่วมมือทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นรูปหนึ่งของการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมก่อเกิดเป็นสังคมที่เจริญรุดหน้า ส่วนการเห็นประโยชน์ของชนชั้นเดียวกันก็เป็นส่วนหนึ่งของการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เช่น ชนชั้นคนงานก็รักษาผลประโยชน์ของคนงาน ด้วยการเรียกร้องเอาจากนายจ้างซึ่งเป็นอีกชนชั้นหนึ่ง

เพื่อช่วยในการพัฒนาอุตสาหกรรม ควรส่งเสริมความเชี่ยวชาญทางเทคนิค นำวิทยาศาสตร์มาใช้ ผู้นำทางอุตสาหกรรมจะต้องใช้วิธีวางแผนงานสาธารณะ (Public Work) เพื่อสร้างสิ่งมูลฐาน (โครงสร้างพื้นฐาน) ที่จะช่วยในการพัฒนาอุตสาหกรรม งานสาธารณะมีความสำคัญที่ควรรีบดำเนินการ ที่สำคัญคือการสร้างถนน ขุดคลอง เขื่อน การปรับที่ดิน และให้การศึกษาฟรี นอกจากนี้เขายังได้เสนอให้ผู้วางระบบเศรษฐกิจดำเนินการในรูปสภาอุตสาหกรรม (Industrial Parliament) [65]

การจัดรูปใหม่ของสังคม (Social Reorganization) แซงต์ ซีมอง เห็นว่า ขุนนาง นายทหารไม่ทำงานแต่กลับมีอภิสิทธิ์ต่าง ๆ และเป็นผู้ปกครอง ควรถึงเวลาแล้วที่จะล้มพวกขุนนาง ทหารผู้ไม่ทำงานเสีย ให้คนทำงานเป็นผู้ปกครอง เขาต้องการให้ผู้มีความรู้คือหัวหน้านักอุตสาหกรรมปกครองโดยให้ปกครองเพื่อคนยากจน โดยการเพิ่มผลผลิต กระจายอำนาจการซื้อ และให้สวัสดิการ

ในระบบใหม่จะไม่มีความแตกต่างระหว่างชนชั้น เพราะจะมีเพียง 2 ชนชั้น คือ ชนชั้นคนทำงาน กับชนชั้นคนไม่ทำงาน ในสังคมใหม่นี้ชนชั้นที่ไม่ทำงานจะสลายตัวไปในที่สุดจะมีเหลือเฉพาะผู้ที่ทำงานเท่านั้น ชนชั้นนี้จะประกอบด้วย เกษตรกร นายธนาคาร นักปราชญ์ ช่างศิลป์และนักศิลปะ คือมีทั้งนายทุนและกรรมกร จะไม่มีอะไรแตกต่างระหว่างบุคคลเหล่านี้นอกจากความแตกต่างในอาชีพ แซงต์ ซีมอง กล่าวว่า ความเท่าเทียมกันทางอุตสาหกรรม (Industrial Equality) ประกอบด้วยการที่แต่ละฝ่ายได้ประโยชน์จากสังคมตามอัตราส่วนเท่ากับส่วนของเขาในรัฐ หมายถึง ตามอัตราส่วนของศักยภาพแห่งความสามารถ และการใช้ประโยชน์จากปัจจัยที่เขาได้รับซึ่งรวมถึงทุนด้วย แซงต์ ซีมองไม่เป็นศัตรูต่อนายทุน เขาถือว่านายทุนก็เป็นคนทำงานด้วยเหมือนกัน เขาเป็นศัตรูเฉพาะกับเจ้าของที่ดินและทหาร ที่กล่าวหาว่าเป็นพวกไม่ทำงาน

ในสังคมใหม่ รัฐในความหมายเดิมจะหมดไปเพราะไม่จำเป็น ประเทศจะกลายเป็นโรงงานขนาดใหญ่ หน้าที่ของรัฐคือประสานผลประโยชน์ของผู้ประกอบการ แรงงาน คือเป็นหน้าที่ผสานพลังทางเศรษฐกิจมากกว่าการปกครองคน การเมืองจะเปลี่ยนรูปศาสตร์แห่งการจัด

---

[65] การบริหารจำแนกเป็นกรรมการคณะต่าง ๆ คือ คณะกรรมการค้นคว้าให้มีหน้าที่ทำแผนงานสาธารณะ คณะกรรมการตรวจสอบมีหน้าที่ประเมินโครงการที่เสนอมา คณะกรรมการบริหารเป็นผู้พิจารณาแผนส่วนรวมจากการทำงานของสองคณะข้างต้น

องค์กร การผลิตจะเป็นเรื่องสำคัญของรัฐแทนเรื่องการเมือง ความสนใจของรัฐจะเกี่ยวพันเฉพาะเรื่องที่กระทบชีวิตความกินดีอยู่ดีของสมาชิกในสังคม ประเทศจะกลายเป็นสมาคมการผลิตขนาดใหญ่

การมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินและการรับมรดก ทำให้ผู้มีทรัพย์สินเอาประโยชน์จากผู้ใช้แรงงานได้ และกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลเป็นบ่อเกิดของชนชั้นไม่ทำงาน ทำให้เกิดการขูดรีด เพราะคนจำนวนน้อยที่มีทรัพย์สินสามารถได้รับผลตอบแทนจากการทำงานของผู้อื่น โดยตนเองไม่ต้องทำงาน ตราบใดที่ยังมีสิทธิ์ในการรับมรดกอยู่ความแตกต่างนี้จะไม่หมดไป จึงโจมตีสิทธิในการรับมรดกอย่างมาก แต่เขาก็มิได้เสนอให้โอนปัจจัยการผลิตเป็นของรัฐ

หลังจากที่ แซงต์ ซีมอง ถึงแก่กรรมแล้ว ลูกศิษย์ของเขาได้ขยายความต่อไปอีกมาก อองฟองแตง (Bathelemy Enfantin , 1796 - 1864) เสนอให้โอนปัจจัยการผลิตเป็นของรัฐ เพราะสถาบันกรรมสิทธิ์ส่วนเอกชนไม่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการผลิต เอกชนผู้ที่เผอิญได้รับมรดกได้รับทรัพย์สินซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตไว้ในมือควรนำปัจจัยนี้ไปใช้ในทางที่เป็นประโยชน์ แต่ความจริงแล้วอาจไม่ทำเช่นนั้น เพื่อผลประโยชน์ของสังคมแล้ว ควรให้อำนาจการใช้ทรัพย์สินอยู่ในมือผู้มีความสามารถและแจกจ่ายไปในแหล่งที่และอุตสาหกรรมที่มีความจำเป็นสูง จึงได้เสนอลัทธิรวมส่วนกลาง (Collectivism) คือ ให้รัฐเป็นผู้ได้รับมรดกในทรัพย์สินทุกชนิดแต่ผู้เดียว เมื่อรัฐเป็นเจ้าของแล้ว ก็สามารถแจกจ่ายปัจจัยการผลิตในทางที่รัฐคิดว่า ให้ประโยชน์ส่วนรวมสูงสุด กฎใหม่ของศิษย์แซงต์ ซีมอง สำหรับสังคมใหม่ คือให้แก่แต่ละคนตามความสามารถ (Capacity) และแต่ละความสามารถตามแต่งานที่กระทำได้ นอกจากนี้ วิธีการเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจากส่วนบุคคลมาเป็นของรัฐนี้ให้ใช้วิธีชักจูงใจทางศีลธรรม

ซิสมอนดิ (Jean Charles Leonard de Sismondi , 1773 - 1842)

สำนักคลาสสิคมองเห็นเศรษฐศาสตร์เป็นศาสตร์แห่งความมั่งคั่ง แต่ซิสมอนดิกลับเห็นว่าจุดหมายของเศรษฐศาสตร์อยู่ที่มนุษย์หรืออย่างน้อยก็อยู่ที่ความอยู่ดีกินดีทางวัตถุของมนุษย์ จึงให้ความสำคัญกับทฤษฎีการกระจายรายได้ไปพร้อมกับทฤษฎีการผลิต พวกคลาสสิคให้ความสำคัญแก่การผลิตมากเกินไป เพราะคิดว่า ต้องมีการผลิตก่อนจึงจะกระจายรายได้สำเร็จ แต่ซิสมอนดิคิดว่า ทรัพย์สินจะถือเป็นความมั่งคั่งได้ก่อต่อเมื่อถูกแจกจ่ายในอัตราส่วนที่ถูกต้อง คนจนควรได้รับผลจากความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจที่สมควร เศรษฐศาสตร์ที่ไม่ก่อให้เกิดผลให้มนุษย์มีความสุขมากขึ้นไม่ควรถือเป็นศาสตร์

การประสานผลประโยชน์ของสังคมไม่เป็นจริงเสมอไป ซิสมอนดิ พบว่า มีข้อขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ของเอกชนและส่วนรวม เนื่องจากการแบ่งทรัพย์สินระหว่างบุคคลเป็นไปโดยไม่เท่าเทียม สังคมอุตสาหกรรมมีแนวโน้มแบ่งมนุษย์ออกเป็นชนชั้นที่แตกต่างกันมาก ใน

ท้ายสุดจะเหลืออยู่เพียงชนชั้นนายทุนกับชนชั้นกรรมาชีพ บุคคลทั้งสองชนชั้นยากที่จะอยู่ด้วยกันอย่างผสมกลมกลืน รัฐจึงอาจต้องเข้ามาจัดการแก้ไขข้อผิดพลาด ปัญหาใหญ่ของสังคมเกิดจากแรงงานไม่มีทรัพย์สินและรายได้ของแรงงานไม่แน่นอน จึงเสนอให้แก้ไขในสองจุดนี้ เขาเป็นนักคิดคนแรก ๆ ที่สนใจความทุกข์ยากของแรงงานและเสนอให้รัฐเข้ายุ่งเกี่ยวกับเศรษฐกิจแทนที่จะปล่อยเสรีตามทฤษฎีของพวกคลาสสิค

รูปแบบการผลิต ซิสมอนดิ ได้รับอิทธิพลจากประสบการณ์ในฝรั่งเศส อิตาลี สังคมที่ประกอบด้วยหน่วยการผลิตขนาดเล็กที่ผู้ใช้แรงงานเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและได้เห็นว่ามีการให้ผลผลิตสูง แต่เขากลับคัดค้านการนำเครื่องจักรมาใช้แทนแรงงานคน ทำให้โรงงานขนาดเล็กแข่งผลิตสู้ไม่ได้ต้องเลิกกิจการ เมื่อคนงานซึ่งเป็นผู้บริโภคด้วยไม่มีรายได้ การผลิตมากเกินไป (Over Production) นำไปสู่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ สังคมเศรษฐกิจในอุดมคติของซิสมอนดิจึงเป็น สังคมที่ชาวนามีนาเป็นของตัวเองแม้จะขนาดเล็ก อุตสาหกรรมเป็นขนาดเล็กมีเจ้าของผลิตและบริหาร คือต้องการให้แรงงานกลับมามีทรัพย์สินปัจจัยการผลิตเหมือนอย่างเดิม เขาเรียกร้องให้มีการออกกฎหมายจัดการในเรื่องนี้ แต่หากการกระจายกรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิตไม่เป็นผลสำเร็จ ก็ให้มีการออกกฎหมายต่าง ๆ ช่วยลดความทุกข์ยากของชนชั้นแรงงาน เช่น กฎหมายเกี่ยวกับการทำงานของเด็ก กฎหมายจำกัดเวลาทำงานในแต่ละวัน การจ่ายบำนาญเมื่อเกษียณอายุ ฯลฯ

ลัทธิสังคมนิยมแบบฟาเบียน (Fabian Socialism) หรือ Industrial Democracy

เป็นระบบสังคมนิยมที่ไม่เห็นชอบด้วยกับความคิดเรื่องการต่อสู้ระหว่างชนชั้น เชื่อในวิวัฒนาการค่อยเป็นค่อยไป ไม่รุนแรงและไม่ใช้การปฏิวัติ แต่ใช่วิธีการทางรัฐสภา ซึ่งเป็นแบบประชาธิปไตยเพื่อก่อให้เกิดรัฐสังคมนิยม โดยการประนีประนอมกับพรรคการเมืองอื่นในการปฏิรูปเพื่อให้เกิดรัฐสังคมนิยม ถือเป็นแนวคิดที่ทำให้เกิดพรรคแรงงานในอังกฤษ ค.ศ. 1900 คำนี้มาจากสมาคมฟาเบียนซึ่งเกิดขึ้นในอังกฤษ ค.ศ. 1889 ซึ่งมี Sydney and Beatrice Webb , George Bernard Shaw เป็นสมาชิกคนสำคัญ

ลัทธิสังคมนิยมแบบสมาคมอาชีพ (Guild Socialism)

เป็นระบบสังคมนิยมที่อยากให้มีสหภาพแรงงาน ที่มีการดำเนินการไม่รุนแรงตามระบบ Syndicalism ผู้อธิบายระบบนี้มี R.H Tawney , G.D.H. Cole นักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษ โดยเชื่อว่า การปฏิรูปโดยไม่รุนแรงแบบค่อยเป็นค่อยไป และการก่อตั้งสหภาพแรงงานในอุตสาหกรรมเป็นสิ่งดีมีประโยชน์ เพราะเป็นทางควบคุมอุตสาหกรรมโดยไม่ต้องอาศัยสถาบันทางสังคม เช่น การออกกฎหมายมีเจ้าหน้าที่ขึ้นตรวจตรา แต่กลุ่ม Syndicalism เป็นกลุ่มที่มีแนวความคิดเห็นว่า

คนงานหรือสหภาพแรงงงานเข้าไปเป็นเจ้าของและควบคุมจัดการโรงงานอุตสาหกรรมด้วยวิธีการอันรุนแรง

ลัทธิสังคมนิยมแบบอนาคิสม์ (Anarchism)

นักสังคมนิยมที่ใช้แนวคิดแบบอนาคิสม์ (Anarchism) เช่น Plerre Joseph Proudon ค.ศ. 1809 – 1865 ระบบอนาคิสม์แปลว่า อนารยะ ป่าเถื่อน ไม่มีกฎหมาย เป็นลัทธิที่ต้องการให้ยกเลิกการมีรัฐบาล เพื่อปล่อยให้ประชาชนมีอิสรภาพ เสรีภาพเต็มที่ ถือว่าสมาชิกของสังคมจะอยู่ด้วยกัน เข้ากันได้อย่างกลมเกลียว หากไม่มีรัฐบาล การผลิตสินค้าที่ต้องการ ด้วยการร่วมมือกันโดยสมัครใจ ควรเลิกให้เอกชนมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน เพื่อให้มีกรรมสิทธิ์ร่วมกัน โดยกลุ่มชนที่มีการร่วมมือกันแทน ต่างกับสังคมนิยมที่ให้รัฐเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและอุตสาหกรรม โดยหวังให้เป็นรัฐสวัสดิการ (Welfare State)

ลัทธิคอมมิวนิสต์

ในประวัติศาสตร์ของยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรม ได้เกิดความขัดแย้งระหว่างกรรมกรกับนายทุน เมื่อกำไร นายทุนเพิ่มการสะสมทุนแทนที่ค่าจ้างกรรมกรจะมากขึ้น กลับกลายเป็นนายทุนนำเงินไปลงทุนในเครื่องจักรมากขึ้น ทำให้มีคนว่างงานและความยากจนเกิดขึ้น จนกลายเป็นความเชื่อหลักของพวกสังคมนิยมและนำไปใช้วิเคราะห์ในแนวคิดของตนอย่างกว้างขวาง ต่อมาโครงสร้างเศรษฐกิจเปลี่ยนไปนายทุนกลายเป็นผู้ออกทุนและคอยรับผลประโยชน์ส่วนเกินไม่มีส่วนในการผลิต แต่นายทุนสามารถใช้เวลาหาความพอใจจากการกินอยู่อย่างสุรุ่ยสุร่าย แนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์กระฎุมพี (bourgeoisie) พยายามสะท้อนสภาพจิตใจของนายทุน แต่แนวคิดของพวกสังคมนิยมสะท้อนสภาพจิตใจของคนชั้นกรรมาชีพ ที่พยายามเรียกร้องหาความยุติธรรมในสังคม จึงเกิดทั้งแนวคิดที่ประนีประนอมพยายามแก้ไขโดยยังอยู่ในแนวทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยม กับพวกหัวรุนแรงก้าวหน้าที่ต้องการเปลี่ยนแปลงทั้งโครงสร้างและระบบเศรษฐกิจไปในแนวทางใหม่เป็นระบบคอมมิวนิสต์

มูลเหตุจูงใจที่ก่อให้เกิดการปฏิวัติคอมมิวนิสต์ประสบผลสำเร็จ อยู่ภายใต้แรงจูงใจของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงปฏิวัติอุตสาหกรรม เป็นกรอบให้มาร์กซ์นำมาเป็นแนวทางวิเคราะห์ต่อยอดและใช้หลักประวัติศาสตร์และหลักจิตวิทยาที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์จะมีความขัดแย้งกันรุนแรงและสะสมจนเกิดเป็นแรงบีบคั้นให้เกิดการปฏิวัติตามแนวทางประวัติศาสตร์ที่เคยเกิดขึ้นมา สิ่งที่ก่อให้เกิดขึ้นตามแนวทางของมาร์กซ์มาจากเหตุผลสองประการคือ ผลประโยชน์ขัดกัน และการต่อสู้ระหว่างชนชั้น

ผลประโยชน์ขัดกัน (Conflict of Interest)

อดัม สมิธ อธิบายไว้ว่า การผลิตเพิ่มขึ้นได้ด้วยการแบ่งงานกันทำ ยิ่งเป็นการผลิตขนาดใหญ่จะยิ่งมีการแบ่งงานย่อยออกไปมากขึ้น ส่วนมาร์กซ์กลับเห็นว่า เพราะการแบ่งงานกันทำนี่เองทำให้เกิดผลประโยชน์ขัดกัน เนื่องจากต้องแยกคนงานออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ คนงานอุตสาหกรรม การค้า เกษตรกรรม คนงานในเมืองกับชนบท ยิ่งกลุ่มมีมากก็ยิ่งเป็นเหตุให้เกิดการขัดผลประโยชน์เพิ่มขึ้น ผลประโยชน์ส่วนตัวขัดกับผลประโยชน์ของชุมชน ขัดกับผลประโยชน์ของกลุ่มต่าง ๆ ต่อไปอีก คนงานทำงานเฉพาะอย่าง ทำให้กลายเป็นทาสของงาน

มาร์กซ์ เห็นว่า คนงานที่มารวมกันเป็นสหภาพแรงงาน เพราะผลประโยชน์ขัดกันและเกิดชนชั้นขึ้นในสังคม ชนชั้นเหล่านี้แสวงหาผลประโยชน์ให้แก่พวกตนโดยอ้างว่าเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเพื่อเรียกร้องให้คนงานรวมกัน โดยยั่วยุอารมณ์คนงาน ในข้อเขียนของมาร์กซ์เขาใช้ว่า กรรมกรทั่วโลกจงรวมกัน ท่านไม่มีสิ่งใดที่ต้องเสีย เว้นแต่โซ่ตรวนที่ผูกท่านอยู่ “Worker of the world unite , you have nothing to lose but your chain” เมื่อคนงานมีพลังขึ้นเป็นสหพันธ์แรงงาน รัฐก็ไม่สามารถควบคุมได้

ภายใต้ระบบนายทุนจะมีสภาวะสองอย่างเกิดขึ้นอย่างเลี่ยงไม่ได้คือ ภาวะแรกคนกลุ่มใหญ่กลายเป็นผู้ไม่มีทรัพย์สิน ส่วนกลุ่มเล็กอีกกลุ่มเป็นผู้มั่งคั่งร่ำรวย ภาวะที่สองชนกลุ่มใหญ่ที่ไม่มีทรัพย์สินนี้จะมีอยู่ทั่วไป ถือว่าเป็นผู้มีพลังผลิตด้วยเป็นชาวนา ชาวไร่ สังคมจึงเกิดขัดผลประโยชน์กัน และเกิดการต่อสู้ระหว่างสองชนชั้น ทำให้เกิดการปฏิวัติและมีคอมมิวนิสต์ขึ้นทั่วไป มาร์กซ์ได้ทำนายไว้เช่นนี้

การต่อสู้ระหว่างชนชั้น (Class Struggle)

เพราะการแบ่งงานกันทำ ทำให้เกิดกลุ่มชนต่าง ๆ และมีผลประโยชน์ขัดกัน มีการแบ่งกันเป็นชนชั้นที่ขัดแย้ง เช่น มีนายจ้างก็มีลูกจ้าง มีผู้ปกครองก็มีผู้อยู่ใต้ปกครอง มีคนรวยก็มีคนจนเป็นต้น โดยเฉพาะนายจ้างกับลูกจ้าง ถือว่าอยู่คนละชั้นกันจึงเกิดแบ่งแยกกันอยู่ (Class Conscious) ลูกจ้างตระหนักว่า ตนเป็นลูกจ้างก็ย่อมต่ำต้อยกว่านายจ้าง ส่วนนายจ้างถือว่าตนเหนือกว่า เมื่อลูกจ้างมีปมด้อยเช่นนี้จึงรวมตัวกันเพื่อต่อสู้กับนายจ้าง โดยวิธีเรียกร้องขึ้นค่าแรงงานและให้จัดเพิ่มสวัสดิการให้เป็นผลดีแก่คนงาน ส่วนนายจ้างถ้าให้ตามขอจะขาดทุนหรือมีกำไรน้อย ครุ่นคิดกันอยู่อย่างนี้ ลูกจ้างซึ่งมีจำนวนมากกว่านายจ้างจึงแสดงพลังของตนด้วยการนัดหยุดงาน ซึ่งเกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในเศรษฐกิจ นายจ้างฐานะปานกลาง (Bourgeoisie) เมื่อถูกเข้าเช่นนี้ไม่อาจดำเนินธุรกิจไปได้ ทรัพย์สินจะถูกโอนเปลี่ยนมือไปตกแก่นายทุนขนาดใหญ่ กลายเป็นคนยากจน ระบบเศรษฐกิจจะยังอยู่ได้เฉพาะนายทุนขนาดใหญ่แม้แต่รัฐบาลยังมีอำนาจทางการเมืองเสื่อมลง คนงานมี

อำนาจมากขึ้น เกิดระบบเผด็จการโดยคนงาน ประเทศกลายเป็นปกครองโดยคนงาน (Proletarian State) บีบบังคับชนชั้นนายทุนลงไปได้ ระดับนี้เรียกว่าสังคมนิยม เป็นระยะแรกของการไปสู่ระบอบคอมมิวนิสต์

ถึงระยะนี้เอกชนจะมีเสรีภาพ ทุกคนจึงถูกจูงใจให้ใช้ความพยายามร่วมกันอย่างเต็มภาคภูมิของตน และบริโภคผลผลิตที่ทำได้ร่วมกัน ตามความต้องการของตน จะกลายเป็นขั้นที่สองคือเป็นคอมมิวนิสต์เต็มตัว

แนวคิดหลักในลัทธิคอมมิวนิสต์แบบมาร์กซ์

รากฐานแนวความคิดของมาร์กซ์อยู่ในกรอบของประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ และมนุษย์ ที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน หรือก็คือการมองประวัติศาสตร์ที่มีมนุษย์เป็นผู้กำหนดประวัติศาสตร์ เริ่มจากบุรพกาลที่มนุษย์มีความเป็นมนุษย์อย่างเต็มเปี่ยม ระบบสังคมเป็นแบบยูโทเปีย (Utopia) แต่เมื่อเริ่มพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ความเป็นอยู่ดีขึ้นกลับทำให้ความเป็นมนุษย์เลวลง คือการที่มนุษย์ถูกลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ (Alienate) โดยผลผลิตตนเอง ถูกผลผลิตของตัวเองบังคับเอาตัวเองลงเป็นทาส – คาร์ล มาร์กซ์ เริ่มจากระบบเศรษฐกิจที่บังคับคนมาเป็นทาส มาสู่หน้าประวัติศาสตร์ใหม่ในระบบศักดินา มนุษย์พัฒนาจากทาสมาเป็นไพร่และมีสิทธิ์ถือครองทรัพย์สินได้บางส่วน วิวัฒนาการมาสู่ระบบทุนนิยม มนุษย์พัฒนาจากไพร่มาเป็นแรงงาน มีรายได้เป็นค่าจ้าง มีสิทธิเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ สามารถถือครองทรัพย์สิน แต่ก็ยังถูกเอาเปรียบอยู่ดี เพียงแต่รูปแบบการเอาเปรียบก็มีวิวัฒนาการเช่นเดียวกัน ในท้ายสุดวิวัฒนาการของมนุษย์ในหน้าประวัติศาสตร์ก็จะมาถึงระบบคอมมิวนิสต์ที่กลับไปเหมือนยุคเริ่มต้น มนุษย์มีความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ สังคมเป็นแบบยูโทเปีย และนี่ก็คือหน้าสุดท้ายของวิวัฒนาการประวัติศาสตร์ของมนุษย์ที่มาร์กซ์ทำนายไว้

มาร์กซ์วิจารณ์ระบบทุนนิยม (Capitalism) เพื่อให้การวิพากย์ของมาร์กซ์มีเหตุผลมากขึ้นจึงได้ยอมรับให้ระบบทุนนิยมเป็นหน้าหนึ่งของประวัติศาสตร์เศรษฐกิจที่ใช้ลัทธิวัตถุนิยม (Mate - rialism) เป็นหลักปรัชญาสนับสนุนลัทธิ ในกระบวนการวิพากย์ มาร์กซ์ได้เพิ่มเติมแนวคิดในระบบทุนนิยมว่าจะมีวิวัฒนาการอย่างไร เช่นกำไรจะมีอัตราเพิ่มในอัตราที่น้อยลงตามระยะเวลาการพัฒนา การขูดรีดเอาเปรียบเป็นไปอย่างสุดขั้ว (Extreme) จนนำไปสู่การต่อสู้ระหว่างชนชั้น เพราะผลประโยชน์ที่ขัดกันอย่างสูงสุดในระบบเศรษฐกิจ เป็นภาพวิวัฒนาการของระบบทุนนิยมในขั้นสุดท้าย และนำไปสู่การปฏิวัติ ซึ่งเป็นวงรอบในประวัติศาสตร์ที่มาร์กซ์ได้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงหน้าประวัติศาสตร์ทุกครั้งจะจบลงที่เกิดการปฏิวัตินำไปสู่ประวัติศาสตร์หน้าใหม่เสมอ

หลักปรัชญา มาร์กซ์เป็นสมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มเฮเกเลี่ยนซ้าย (Left Hegelians) ซึ่งแสวงหาข้อสรุปด้านสุนทรียศาสตร์และการปฏิวัติจากปรัชญาของเฮเกล (George Hegel , 1770 - 1831)

ได้ให้ความหมายว่า ไดอาเล็คติค (Dialectic) คือ "แนวโน้มภายในอันทำให้สภาพด้านเดียวและข้อจำกัดของสิ่งซึ่งกำลังมีการทำความเข้าใจ ปรากฏเห็นประจักษ์แท้ ซึ่งปรากฏว่าคือสิ่งที่ปฏิเสธ (Negative) สิ่งนั้น" หมายความว่า ตามความคิดของเฮเกล สิ่งของทุกชนิดมีภาคปฏิเสธในตัวเอง ทำให้สิ่งต่าง ๆ เปลี่ยนไปจากเดิม สภาพปฏิเสธหรือตรงข้าม (Negation) และการขัดแย้งเป็นคุณลักษณะของสรรพสิ่งที่เป็นอยู่ (Being)

ลักษณะสำคัญของวิธีการไดอาเล็คติค คือ

1. ถือว่าสรรพสิ่งและปรากฏการณ์ทั้งหลายเกี่ยวข้องกัน ต่างกำหนดซึ่งกันและกัน จะเข้าใจปรากฏการณ์ได้ต้องพิจารณาปรากฏการณ์เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม ถือว่าถูกกำหนดโดยสภาพแวดล้อม
2. ถือว่าสรรพสิ่งอยู่ในสภาพเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงเป็นนิจ เสื่อมสลายเกิดขึ้นใหม่และพัฒนาการ ต้องพิจารณาปรากฏการณ์ทั้งในแง่ที่เกี่ยวข้องกัน และทั้งในแง่ที่กำลังมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง ถือว่าสิ่งที่สำคัญไม่ใช่สิ่งที่กำลังคงอยู่ แต่ถือสิ่งที่กำลังเริ่มต้น กำลังพัฒนาขึ้น
3. ขบวนการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนทางปริมาณก่อนทีละน้อย ซึ่งมองไม่เห็น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคุณภาพอันเป็นการเปลี่ยนที่พื้นฐานเห็นชัด การเปลี่ยนแปลงทางคุณภาพนี้เกิดขึ้นฉับพลันเป็นการก้าวกระโดด แต่การเปลี่ยนแปลงทางคุณภาพฉับพลันนี้ก็มิได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญหากเป็นไปอย่างมีกฎเกณฑ์ เป็นผลรวมยอดของการเปลี่ยนแปลงทางปริมาณทีละน้อยที่มองไม่เห็น การเปลี่ยนแปลงแบบไดอาเล็คติค ต่างจากการเปลี่ยนแปลงแบบวิวัฒนาการ เพราะการเปลี่ยนแปลงแบบไดอาเล็คติคเป็นการเปลี่ยนแบบก้าวกระโดดเป็นช่วง ๆ ไม่ใช่วิวัฒนาการต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงแบบไดอาเล็คติคเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบปฏิวัติ การเปลี่ยนแปลงแบบไดอาเล็คติคนี้จะไม่เคลื่อนไหวเป็นวงกลม จะไม่ซ้ำรอยเดิม แต่จะเป็นการเคลื่อนไหวไปสู่สภาพใหม่ซึ่งดีสูงขึ้นกว่าเดิมอยู่เสมอ
4. ถือว่าสรรพสิ่งมีความขัดแย้งภายใน ในของสิ่งเดียวกันจะมีทั้งด้านบวกและลบ ของเก่าและของใหม่ สิ่งที่เสื่อมและสิ่งที่เจริญ การต่อสู้ขัดแย้งกันภายในสรรพสิ่งนี้ทำให้เกิดการพัฒนา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จากการเปลี่ยนทางปริมาณไปสู่การเปลี่ยนทางคุณภาพ วิธการแบบไดอาเล็คติค ถือว่า ขบวนการพัฒนามิได้เกิดขึ้นโดยการผสมกลมกลืน แต่เป็นการต่อสู้ของสิ่งที่ขัดแย้งกัน

วิธีการไดอาเล็คติคตรงข้ามกับวิธีการเมตาฟิสิกส์ (Metaphysics) ซึ่งถือว่า สรรพสิ่งอยู่โดยเอกเทศไม่เปลี่ยนแปลง และไม่มีความขัดแย้งภายใน [66]

---

[66] ฉัตรทิพย์ นาถสุภา , อ้างแล้ว , หน้า 146 – 147

ในการวิพากย์ทุนนิยมนี้ มาร์กซ์ใช้ปรัชญาวัตถุนิยมไดอาเล็คติค (Dialectical Materialism) เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ ปรัชญาวัตถุนิยมไดอาเล็คติค เป็นปรัชญาที่ใช้วิธีการศึกษาแบบไดอาเล็คติคและมีสาระเป็นวัตถุนิยม หลักปรัชญาใหม่นี้ มาร์กซ์ถือว่า เป็นหลักปรัชญาวัตถุนิยมแบบใหม่ซึ่งถือว่ามีทั้งวัตถุและมนุษย์ ด้วยการใช้วิธีการไดอาเล็คติคมาร์กซ์สามารถอธิบายฐานะของมนุษย์ในธรรมชาติและในสังคม และประวัติศาสตร์ตามแบบของนักปรัชญาจิตนิยม กล่าวคือ มาร์กซ์สามารถอธิบายฐานะและประวัติศาสตร์ของมนุษย์ได้ว่า *เป็นไปตามแนวทางการขัดแย้ง (ไดอาเล็คติค) ตอบโต้กันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติแวดล้อมและสังคม*

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อม ธรรมชาติ และสังคม คือ ประวัติศาสตร์ แต่มนุษย์ไม่ได้กำหนดประวัติศาสตร์อย่างอิสระเต็มที่ เพราะมนุษย์ยังต้องอยู่ในสภาพแวดล้อม ธรรมชาติและสังคม ดังนั้น ประวัติศาสตร์มีธรรมชาติเป็นความจริงพื้นฐาน แต่ขณะเดียวกันก็มีการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติตามสายธารประวัติศาสตร์ด้วยการกระทำของมนุษย์

การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ว่า มีพื้นฐานจากวัตถุธรรมชาติและมนุษย์ และการขัดแย้งตอบโต้ระหว่างสิ่งทั้งสอง เรียกว่า *การมองประวัติศาสตร์แบบวัตถุนิยม (Historical Materialism)* ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ประวัติศาสตร์แบบมาร์กซ์

ลัทธิของมาร์กซ์ (มาร์กซิสม์)

ในการพิจารณาประวัติศาสตร์จะต้องแบ่งโครงสร้างออกเป็น 3 ส่วน คือ พลังการผลิต (Productive Force) ซึ่งคือความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ คือ วิธีการที่มนุษย์ขัดแย้งเอาชนะธรรมชาติ เรียกว่า วิธีการผลิตหรือเทคโนโลยี ความสัมพันธ์ในการผลิต (Relation of Production) [67] คือ โครงสร้างเศรษฐกิจหรือระบบกรรมสิทธ์ ซึ่งกำหนดว่าใครเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต และกำหนดต่อไปว่า ใครจะได้ส่วนเกินที่เหลือจากการบริโภค โครงสร้างส่วนบน (Superstructure) คือ ระบบกฎหมาย ระบบการเมือง วัฒนธรรม และระบบความคิด ดังแสดงในรูปภาพ

[67] พลังการผลิต บางครั้งเรียกว่า พลังเคลื่อน (Dynamic Force) และความสัมพันธ์ในการผลิต บางครั้งเรียกว่า พลังนิ่ง (Static Force)

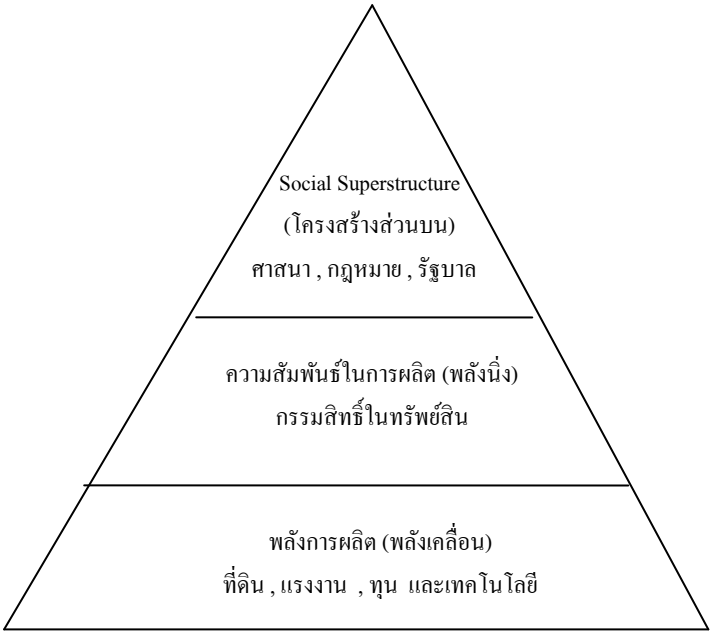

รูปภาพที่ 6.1 พลังเคลื่อนและพลังนิ่งในสังคมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การมองประวัติศาสตร์แบบวัตถุนิยม จะสนใจส่วนที่เป็นพื้นฐาน (พลังการผลิต) กล่าวคือ สนใจการผลิตและการทำมาหากินของมนุษย์ว่าเป็นรากฐานประวัติศาสตร์ เมื่อพลังการผลิตเปลี่ยน เช่น มีการคิดค้นเทคโนโลยีใหม่ ๆ ให้การศึกษาเพื่อพัฒนาฝีมือ ทุนมีการสะสมเพิ่มขึ้น ที่ดินมีการขยายการเพาะปลูกไปยังที่รกร้าง จึงเป็นพลังเคลื่อนไหวทั้งปริมาณและคุณภาพ ทำให้มีสินค้าเพิ่มอย่างมากมาย จะทำให้ความสัมพันธ์ในการผลิตและระบบกรรมสิทธิ์เปลี่ยนไปด้วย เกิดความขัดแย้งกับโครงสร้างส่วนบน ซึ่งพยายามรักษาสถานะเดิมจะเกิดขึ้น ทำให้เกิดการปฏิวัติสังคม และโครงสร้างส่วนบนจะต้องเปลี่ยนจนสอดคล้องกับพลังการผลิตและระบบกรรมสิทธิ์

การมองประวัติศาสตร์แบบวัตถุนิยมจึงต้องมองลึกลงไปถึงรากฐานว่า พื้นฐานของการต่อสู้ทางความคิดหรือการเมือง คือ การขัดแย้งในทางการผลิต ระบบกรรมสิทธิ์ และโครงสร้างส่วนบน สามารถมองเห็นประวัติศาสตร์มนุษย์ชาติ คือ ประวัติศาสตร์การผลิตและการแลกเปลี่ยนของมนุษย์ มาร์กซ์แบ่งลำดับขั้นตอนของการผลิตในประวัติศาสตร์ที่วิวัฒนาการออกมาเป็น 5 ลักษณะ คือ ระบบชุมชนบุพการ ระบบทาส ระบบเอเชียติก ระบบศักดินา และระบบทุนนิยม

ในระบบชุมชนบุพกาล พลังการผลิตยังอยู่ในขั้นเริ่มต้น เทคโนโลยีต่ำ มนุษย์ยังเอาชนะธรรมชาติได้น้อยมาก ประสิทธิภาพต่ำ ไม่มีผลผลิตเหลือจากการบริโภค โครงสร้างเศรษฐกิจเป็นลักษณะที่ชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต เช่น ที่ดิน ไม่มีกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลไม่มีการแบ่งชนชั้น และไม่มีการขูดรีด ชุมชนเป็นครอบครัวใหญ่ประกอบด้วยสมาชิกผู้สืบสายโลหิตเดียวกันมา สมาชิกช่วยเหลือร่วมมือกันในการผลิตและต่างได้รับส่วนแบ่งโดยยุติธรรมจากชุมชนเท่าที่ชุมชนหามาได้ เนื่องจากยังไม่มีชนชั้น จึงยังไม่มีรัฐ ซึ่งเป็นตัวแทนของชนชั้นเจ้าของปัจจัยการผลิต

ระบบทาส เมื่อพลังการผลิตพัฒนาขึ้นมา เกิดการผลิตเกษตรขนาดใหญ่ขึ้นและการเลี้ยงสัตว์ จนทำให้เกิดมีส่วนเกินเหลือจากการบริโภค โอกาสที่จะยึดเอาแรงงานส่วนเกิน (คือ ส่วนที่แรงงานทำเกินกว่าที่ต้องการเพื่อบริโภค) และผลผลิตส่วนเกินเป็นของส่วนตัวจึงเกิดขึ้น หมายความว่า เมื่อประสิทธิภาพของแรงงานเพิ่มขึ้นก็เกิดมีบุคคลกลุ่มหนึ่งยึดเอาแรงงานของผู้อื่นมาเป็นสมบัติของตน ให้ส่งผลิตผลส่วนเกินให้ตน แรกเริ่มนั้นบังคับเอาเชลยศึกลงเป็นทาสก่อน แต่ต่อมาแม้คนในสังคมเดียวกันก็อาจถูกเอาตัวลงเป็นทาสได้ ความสัมพันธ์ทางการผลิตจึงเปลี่ยนแปลงเกิดระบบทาสขึ้น เกิดระบบกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลและชนชั้น พร้อมกันนั้นก็เกิดการขูดรีดระหว่างมนุษย์ด้วยกัน กล่าวคือฝ่ายนายทาสเจ้าของที่ดินและเจ้าของทาสยึดเอาแรงงานของทาสส่วนเกินเป็นของตนโดยตรง ขณะที่ทาสไม่เป็นเจ้าของแม้แต่แรงงานและชีวิตของตัว

ต่อมา การพัฒนาพลังการผลิตของแรงงานก็นำไปสู่การขัดแย้งกับความสัมพันธ์ทางการผลิตของระบบทาส การกดขี่ขูดรีดแรงงานทำให้แรงงานทาสไม่สนใจในการผลิต การเกษตรขนาดใหญ่ใช้แรงงานทาสในสมัยโบราณเริ่มเสื่อม ขณะที่การผลิตขนาดเล็กโดยผู้เช่าติดที่ดินเริ่มมีประสิทธิภาพสูงขึ้นประกอบกับแรงงานทาสก็ก่อการปฏิวัติขึ้นด้วย จึงเกิดการเปลี่ยนความสัมพันธ์ในการผลิตจากระบบทาสเป็นระบบศักดินา ทาสถูกปลดปล่อย แล้วให้เช่าทำกินในที่ดินของเจ้าของที่ แต่เป็นการเช่าชนิดพิเศษคือตัวผู้เช่าและผู้สืบสายโลหิตต้องติดอยู่กับที่ดินนั้น ในระบบศักดินาเจ้าของที่ดินเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต เป็นดังเจ้าของผู้ทำกินในที่ดินของตน ซึ่งเรียกว่า เป็นทาสติดที่ดินหรือไพร่ (Serf) ส่วนไพร่มีพันธะต้องส่งผลผลิตส่วนหนึ่งให้เจ้าของที่ดินและต้องถูกเกณฑ์แรงงานมาทำงานให้เจ้าของที่ดินโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน และยังต้องปฏิบัติตามพันธะอื่น ตามที่เจ้าของที่ดินกำหนด การขูดรีดในระบบศักดินาเป็นในลักษณะที่เจ้าของที่ดินซึ่งเป็นผู้ปกครองอยู่ด้วย บังคับบัญชาให้ชาวนาผู้เป็นไพร่ส่งมอบผลผลิต และแรงงานส่วนหนึ่งให้เจ้าของที่ดิน อย่างไรก็ตาม ระบบศักดินาก็ยังดีกว่าระบบทาส เพราะไพร่เป็นเจ้าของชีวิตของตัว และหลังจากส่งส่วยผลผลิตแล้วหากโชคดีมีส่วนเกินเหลือไพร่ก็อาจได้ใช้เพื่อประโยชน์ของตัวและครอบครัวได้

ระบบนายทุนเป็นระบบต่อจากระบบศักดินา เมื่อพลังการผลิตพัฒนาขึ้นถึงระดับการผลิตเพื่อขายผลผลิตเป็นสินค้าและเป็นการผลิตอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ใช้เครื่องจักรและแรงงานอิสระ ความสัมพันธ์ในการผลิตที่เป็นอุปสรรคของระบบศักดินาก็ถูกผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลง เกิดระบบทุนขึ้นแทนที่ระบบศักดินา ข้อจำกัดการค้าถูกยกเลิก ไพร่ถูกปลดปล่อยเป็นแรงงานอิสระเป็นกรรมกรผู้ไม่มีปัจจัยการผลิตมีแต่แรงงานขายเลี้ยงชีวิต ส่วนเจ้าของกรรมสิทธิ์สำคัญเปลี่ยนจากเจ้าของที่ดินมาเป็นนายทุนเจ้าของทุน เริ่มจากนายทุนการค้ากลายมาเป็นนายทุนอุตสาหกรรมเป็นผู้สะสมทุนทั้งหมดไว้ในมือ การขูดรีดเปลี่ยนลักษณะจากการที่เจ้าของที่ดินบังคับเอาส่วยจากไพร่ มาเป็นการขูดรีดของนายทุนต่อแรงงาน โดยการกดค่าจ้างแรงงานเอาค่าส่วนเกิน (Surplus Value คือ มูลค่าของสินค้าที่แรงงานผลิตได้เกินไปจากค่าจ้าง) ของแรงงานไปเป็นของนายทุน

สำหรับในเอเชียการเปลี่ยนสู่ระบบทุนนิยมเกิดขึ้นได้ยากกว่าในตะวันตก เพราะในเอเชียระบบเศรษฐกิจมิได้พัฒนามาภายใต้ระบบศักดินาชัดแจ้ง แต่ปรากฏในรูปแบบพิเศษซึ่งมาร์กซ์เรียกว่า ระบบการผลิตแบบเอเชีย (The Asiatic of Production) ภายใต้ระบบนี้ไม่มีกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลในที่ดิน ประมุขของรัฐ (กษัตริย์หรือพระเจ้าแผ่นดิน) เท่านั้นที่เป็นเจ้าของที่ดินทั้งหมด ต่างกับในระบบศักดินาที่มีตระกูลต่าง ๆ แบ่งกันเป็นเจ้าของที่ดิน และอาจมีชาวนาอิสระ ดังนั้นในระบบเอเชียติก ผลผลิตส่วนเกินจึงตกเป็นของประมุขและรัฐบาลส่วนกลางแทบหมดสิ้น โอกาสที่จะเกิดการสะสมทุนอิสระของเอกชนหรือเจ้าของที่ดินจึงไม่มีเช่นในระบบศักดินา พัฒนาการจากระบบเอเชียติกสู่ระบบนายทุนเกิดขึ้นยากที่สุด [68]

มาร์กซ์ เห็นว่า ระบบนายทุนเป็นระบบสุดท้ายที่จะมีแรงงานที่ลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ ประวัติศาสตร์จะคลี่คลายไป จนในที่สุดการขัดแย้งระหว่างชนชั้นกรรมาชีพกับชนชั้นนายทุนจะทำให้เกิดการปฏิวัติยกเลิกระบบกรรมสิทธิ์ส่วนตัวก่อตั้งระบบคอมมิวนิสต์ที่ปัจจัยการผลิตถูกโอนเป็นของสังคม ในระบบคอมมิวนิสต์แรงงานจะไม่เป็น แรงงานที่ลดคุณค่าความเป็นมนุษย์ แรงงานจะเป็นของผู้ใช้แรงงานเอง และแม้กับธรรมชาติมนุษย์ก็จะไม่มีความรู้สึกต่ำต้อยเป็นทาสหรือถูกลดคุณค่า เพราะสามารถพัฒนาการผลิตเอาชนะธรรมชาติได้แล้ว

มาร์กซ์ ระบุว่า การเปลี่ยนแปลงในประวัติศาสตร์สู่ยุคที่พัฒนาขึ้นเป็นลำดับ โดยเฉพาะจากระบบนายทุนเป็นระบบคอมมิวนิสต์นั้นเป็นไปตามแนวทางชัดเจนของประวัติศาสตร์ตามหลักวัตถุนิยมไดอาเล็คติค ระบบสังคมนิยมหรือระบบคอมมิวนิสต์จึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงมิได้ต้องมาถึงแน่ ระบบสังคมนิยมจะต้องเกิดขึ้นเพราะเป็นไปตามประวัติศาสตร์ ไม่ใช่ว่าเกิดขึ้นเพราะเป็นสิ่งที่ดีหรือเพราะมนุษย์คาดฝัน การวิพากย์ระบบทุนนิยม ซึ่งชี้ให้เห็นลักษณะการขูดรีดในระบบนายทุนและความไม่จีรังของระบบนี้ ดังแสดงไว้ในหลักเศรษฐศาสตร์มาร์กซิส ท้ายที่สุดชนชั้นกรรมาชีพผู้ถูกกดขี่จะก่อการปฏิวัติเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจ

หลักเศรษฐศาสตร์มาร์กซิส

มาร์กซ์ คัดค้านการยอมให้เอกชนมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน แรงงานเป็นแหล่งเกิดของความมั่งคั่งแต่ได้รับสิ่งที่ตนผลิตขึ้นเพียงส่วนน้อย แค่พอประทังชีพ ส่วนก้อนใหญ่ที่เกิดจากผลผลิตของแรงงานกลับตกแก่นายทุน จึงก่อให้เกิดการต้อสู้กันอย่างขมขื่นระหว่างนายทุนกับคนงาน จุดหมายการต่อสู้ของนายทุนซึ่งเป็นผู้ได้เปรียบอยู่แล้วเพื่อให้ค่าจ้างต่ำลง แรงงานจึงเป็นสินค้าอย่างหนึ่งภายใต้ลัทธิทุนนิยม ความเกี่ยวพันระหว่างบุคคลจึงลดลงเป็นความเกี่ยวพันเรื่องเงิน หรือก็คือพลังแรงงาน (Labor Power) กลายเป็นสินค้าชนิดหนึ่งในตลาด

---

[68] ฉัตรทิพย์ นาถสุภา , อ้างแล้ว , หน้า 154 – 158

ในเรื่องกำไร มาร์กซ์ มีความเชื่อว่าอัตรากำไรจะลดลงเรื่อย ๆ ในระยะยาว และเห็นว่าธุรกิจมักโน้มเอียงไปทางผูกขาด อันเป็นผลให้เกิดกำไรเพิ่ม กลุ่มทุนอยากมีกำไรสูงขึ้นจึงต้องมีการขยายให้มีการใช้เครื่องจักรเพิ่มขึ้น และทำให้การแข่งขันรุนแรงมากขึ้น แต่ผลของการใช้ทุนแบบเข้มข้น (Capita Intensive) และมีการสะสมในปริมาณที่มากขึ้นเรื่อย ๆ นี้ จะไปทำให้อัตรากำไรลดลงในระยะยาว แนวความคิดนี้อาจดูแปลก ๆ สำหรับคนในยุคปัจจุบัน ที่เห็นว่าการลงทุนเพิ่มขึ้นนั้นควบคู่ไปกับเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามากขึ้น สามารถขายสินค้าได้ในราคาสูงขึ้น หรืออัตราการลดต้นทุนเป็นไปอย่างรวดเร็วส่งผลกำไรเพิ่มขึ้น แต่มาร์กซ์ใช้หลักคณิตศาสตร์มาอธิบาย โดยมีความเชื่อในเบื้องหลังว่า จะเกิดกฎแห่งการลดน้อยถอยลงเกิดขึ้น นั่นคือต้นทุนจะสูงขึ้น ซึ่งเป็นความเชื่อจากอิทธิพลของเดวิด ริคาร์โด ที่เป็นนักเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยเดียวกัน

ทฤษฎีมูลค่าส่วนเกินและการเอารัดเอาเปรียบ (Theory of Surplus Value and Exploitation)

สมมุติฐานของการวิเคราะห์ได้ใช้ทฤษฎีมูลค่าเท่ากับแรงงาน (Labor Theory of Value) หรือก็คือ ผู้ผลิตสินค้าคือแรงงาน ควรเป็นผู้ได้รับมูลค่าจากการผลิตทั้งหมด แต่ในโลกแห่งความเป็นจริงไม่ใช่ ดังนั้น มาร์กซ์พยายามหาทางตอบปัญหาสองประการคือ มูลค่าของแรงงานที่เป็นค่าจ้างและที่เกินกว่านั้นคิดอย่างไร ในอีกประเด็นมูลค่าของทุน (เครื่องจักร ฯลฯ) คิดอย่างไร

ปัญหาแรก มูลค่าของแรงงานแบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกเป็นค่าจ้างที่ได้รับพอประทังชีพ อีกส่วนที่เกินกว่าค่าจ้างที่เป็นเข้าใจของคนทั่วไปว่ากำไรแต่มาร์กซ์เรียกส่วนนี้ว่ามูลค่าส่วนเกิน (Surplus Value) ซึ่งตกเป็นของนายทุน เพื่อแสดงและเน้นให้เห็นถึงการขูดรีดของนายทุนที่ทำกับแรงงานให้เด่นชัดขึ้น

ปัญหาประเด็นที่สอง ริคาร์โดเห็นว่า แรงงานเป็นสิ่งวัดมูลค่าเช่นเดียวกับมาร์กซ์ แต่มาร์กซ์ได้เน้นย้ำอีกว่า แรงงานเป็นเหตุให้เกิดมูลค่า แรงงานเท่านั้นไม่ใช่เครื่องจักรเป็นผู้ก่อให้เกิดมูลค่าส่วนเกิน ดังนั้นจะกำหนดมูลค่าของเครื่องจักรอย่างไร ? เขาเรียกมันว่าเป็นแรงงานที่แช่เย็นไว้ (Congealed Labor) มูลค่าของเครื่องจักรเป็นมูลค่าของแรงงานที่ใช้ผลิตเครื่องจักรนั้นขึ้นมา เครื่องจักรจึงถือว่าเป็นต้นทุนแรงงานอย่างหนึ่ง

ทฤษฎีมูลค่าส่วนเกิน อธิบายไว้ว่ามูลค่าส่วนเกินจะไม่นำมาแลกเปลี่ยน แต่จะนำไปใช้ในการผลิตได้ ดังนั้น จุดหมายของการผลิตในแง่นายทุน เพื่อให้มีส่วนเกินจากคนงานแต่ละคน หรือก็คือให้คนงานผลิตนานชั่วโมงขึ้น ซึ่งมาร์กซ์เรียกว่า การเอาเปรียบแรงงาน มูลค่าส่วนเกินนี้แรงงานเป็นผู้ผลิตขึ้นแต่ตกเป็นของนายทุน คนงานได้รับค่าจ้างน้อยกว่าที่เขาควรรับ มูลค่าส่วนเกินจึงตกเป็นค่าเช่า ดอกเบี้ย และกำไร แก่เจ้าของที่ดินและเจ้าของทุน

การคำนวณหามูลค่าส่วนเกิน มาร์กซ์ใช้ทฤษฎีต้นทุนการผลิตมาอธิบาย ต้นทุนประกอบด้วย ต้นทุนคงที่ (Fix Cost : C) และต้นทุนผันแปร (Variable Cost : V) ส่วนกำไรมาร์กซ์เรียกว่า

ส่วนเกิน (Surplus Value : S) ในทางเศรษฐศาสตร์กำไรจะรวมไว้กับต้นทุน (แต่ในบริหารกำไรจะเป็นผลต่างจากราคาขายและต้นทุนการผลิต) เราสามารถเขียนสมการในเทอมของราคาขายสินค้า (Price : P) ได้เป็น

$$P = C + V + S$$

อัตราการเอารัดเอาเปรียบ = $\frac{S}{V}$; (คิดมูลค่าส่วนเกินเทียบกับต้นทุนผันแปร)

(Ratio of Exploitation)

อัตรากำไร = $\frac{S}{C+V}$; (คิดมูลค่าส่วนเกินเทียบกับต้นทุนรวม)

(Ratio of Profit)

อัตราส่วนของทุนสองชนิด = $\frac{C}{V}$; (อัตราส่วนต้นทุนคงที่ต่อผันแปร)

(Organic Composition of Capital)

มาร์กซ์ เห็นว่า V+S ควรจะเป็นของแรงงาน แต่นายทุนจ่ายเพียง V และนำ S ไป สาเหตุเพราะแรงงานมีกำลังในการต่อรองน้อย เพราะมีการว่างงานมาก แต่มูลค่าส่วนเกินนี้ย่อมเกิดขึ้นจากการแข่งขันในระบบเศรษฐกิจแบบนายทุน จะตัดทิ้งไปโดยการต่อต้านของคนงานทำได้ยาก เพราะถือเป็นสิ่งจูงใจให้นายทุนดำเนินธุรกิจ ดังนั้นอัตราการเอารัดเอาเปรียบจึงเป็น $\frac{S}{V}$ ในการสะสมทุนเพื่อขยายกิจการ การออมสะสมเพิ่มขึ้นนี้ถือว่าเป็นส่วนที่ขโมยมา เพราะได้มาจากมูลค่าส่วนเกิน

กลไกการขูดรีดในระบบทุนนิยม เริ่มแรกสินค้าชนิดหนึ่งได้นำมาแลกเปลี่ยนกับสินค้าอีกชนิดหนึ่ง (C - C) อยู่ในระบบ Barter System แต่เมื่อเงินทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนมูลค่าถูกคิดเป็นตัวเงินแสดงในรูปราคา การแลกเปลี่ยนก็จะกลายมาเป็น C –M – C แต่เงินยังไม่ได้เป็นทุน การแลกเปลี่ยนสินค้าอยู่ในรูปของมูลค่าใช้สอย (Value in Use) มาแลกกับมูลค่าใช้สอยกับสินค้าอีกชนิดหนึ่ง ภายใต้ระบบทุนนิยม เงินถูกใช้เพื่อการขูดรีดแรงงาน เงินกลายเป็นทุนชนิดหนึ่งใช้เพื่อสร้างสินค้าและได้ทุนใหม่ที่ใหญ่กว่าเดิม การหมุนเวียนอยู่ในรูป M– C– M นายทุนเอาเงินซื้อพลังแรงงานซึ่งเป็นสินค้าชนิดหนึ่งในตลาดมาสร้างสินค้า พร้อมกับก่อให้เกิดมูลค่าส่วนเกินที่ให้กับนายทุน ทำให้เงินทุนก้อนหลังใหญ่กว่าก้อนแรก เพราะได้บวกเพิ่มมูลค่าส่วนเกินเข้าไว้ ยิ่งกลไกรูปแบบนี้ใหญ่เท่าใดกลไกการขูดรีดแรงงานก็ใหญ่ขึ้นตามไปด้วย

มาร์กซ์ ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางเทคนิค (Technical Change) เป็นพลังขับเคลื่อนสังคม (Social Dynamics) กฎนี้เขาแยกย่อยออกอธิบายเป็น 5 กฎ คือ

1. กฎการสะสมทุนเพิ่มและอัตรากำไรลดลง (The law of accumulation and the falling rate of profit)

ภายใต้ลัทธิทุนนิยม นักธุรกิจพยายามขวนขวายให้ได้มูลค่าส่วนเกินมาก (กำไรมาก) แล้วนำไปลงทุนประกอบกิจการขนาดใหญ่ใช้เครื่องจักรให้มากขึ้น ผลิตสินค้าให้ได้มากขึ้นต้นทุนต่ำลง สามารถขายแข่งกับผู้ประกอบการอื่นเป็นเหตุผลประการหนึ่ง อีกประการเพื่อจะได้เอาเปรียบแรงงานเพิ่มขึ้น ด้วยเหตุนี้การลงทุนแข่งขันกันของนายทุนจะทำให้อัตรา $\frac{C}{V}$ เพิ่มขึ้นในระยะยาว และจะส่งผลให้อัตรากำไรลดลงในระยะยาว โดยใช้สมการคณิตศาสตร์มาอธิบาย เมื่อแปลงค่าอัตรากำไรใหม่ เราจะได้ [69]

$$\text{อัตรากำไร} = \frac{S}{V}(1-\frac{C}{C+V})$$

มาร์กซ์ แสดงให้เห็นว่า เมื่ออัตราการเอารัดเอาเปรียบ ($\frac{S}{V}$) อยู่คงที่หรือเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ส่วน $\frac{C}{C+V}$ เพิ่มขึ้นมากพอสมควร จะมีผลทำให้อัตรากำไรลดลงในระยะยาว ซึ่งมีผลต่อการสะสมทุน การสะสมทุนจะเพิ่มขึ้นในอัตราที่ช้าลง

2. กฎการรวมอุตสาหกรรมขึ้นต่อสำนักงานใหญ่ (The law of increasing concentration and centralization of industry) ธุรกิจย่อมมุ่งกำไรเป็นสำคัญ เพื่อให้บรรลุผลธุรกิจจะใช้ทุน (เครื่องจักร) แทนแรงงานมากขึ้น เปลี่ยนอุตสาหกรรมขนาดเล็กเป็นขนาดใหญ่และแบ่งงานกันทำกว้างขวางขึ้น เพื่อให้สามารถผลิตได้มาก มาร์กซ์ รู้สึกว่าจะนำไปสู่การผลิตมากเกินไป (Glut) เป็นผลให้ราคาตกต่ำ ถึงจุดที่อุตสาหกรรมที่มีประสิทธิภาพเท่านั้นที่ตั้งอยู่ได้ อุตสาหกรรมที่มี

---

[69] จากสูตรอัตรากำไร = $\frac{S}{C+V}$

เมื่อใช้ V คูณทั้งเศษและส่วนจะได้เป็น

$$= \frac{S.V}{V(C+V)}$$

ใช้ SC บวกเข้าและหักออกจากสมการจะได้เป็น

$$= \frac{SC+S.V-SC}{V(C+V)}$$

จัดแยกแฟคเตอร์ใหม่จะได้เป็น

$$= \frac{SC+S.V}{V(C+V)} - \frac{SC}{V(C+V)} \quad = \frac{S(C+V)}{V(C+V)} - \frac{SC}{V(C+V)}$$

$$= \frac{S}{V} - \frac{S}{V}(\frac{C}{C+V})$$

$$= \frac{S}{V}(1-\frac{C}{C+V})$$

ประสิทธิภาพต่ำจะเลิกกิจการไป อุตสาหกรรมจะรวมกันขนาดใหญ่ขึ้น มีสำนักงานใหญ่ดำเนินงาน อำนาจทางเศรษฐกิจจะมารวมอยู่กับบุคคล 2 – 3 คน เป็นการผูกขาด

3. กฎคนว่างงานในอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น (The law of a growing industrial reserve army) มาร์กซ์เรียกแรงงานที่ว่างงานว่าเป็นกองหนุน (Reserve Army) และขนาดของกองหนุนจะเป็นตัวกำหนดอัตราค่าจ้าง คือถ้ากองหนุนมีขนาดเล็ก อัตราค่าจ้างจะเพิ่มขึ้น แต่ถ้ามีขนาดใหญ่อัตราค่าจ้างจะลดลง นอกจากนี้ มาร์กซ์ ยังไม่เห็นด้วยกับลัทธิทุนนิยม ที่ใช้เครื่องจักรเข้าแทนแรงงาน จนทำให้คนว่างงานและบอกว่าสาเหตุของการว่างงานมาจากเหตุผลสองประการ นอกจากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น การว่างงานมาจากเศรษฐกิจตกต่ำ เพราะการผลิตมากเกินไป (Glut) อันเป็นผลมาจากการรวมตัวกันของอุตสาหกรรมตามกฎข้อ 2 เป็นการผูกขาด

4. กฎการเพิ่มทุกข์เข็ญแก่คนงาน (The law of increasing misery of the proletariat) เมื่อคนว่างงานเพิ่ม (Reserve Army) เพราะประชากรเพิ่มเร็ว จะเป็นผลให้คนงานทุกข์เข็ญ ขาดเงินใช้จ่ายเพิ่มขึ้น สำหรับนายทุนเมื่อกำไรลดลงจะหาทางลดค่าจ้างลง ให้คนงานทำงานนานชั่วโมงขึ้น นำแรงงานหญิงและเด็กมาทำงาน ซึ่งเป็นทางเพิ่มทุกข์เข็ญให้แก่คนงาน ให้ค่าจ้างต่ำเพื่อมีมูลค่าส่วนเกินมาก ทำงานในสภาพที่เลวร้าย เปรียบธุรกิจคล้ายเป็นแหล่งค้าทาส

นอกจากคนงานมีความรู้สึกว่า มีทุกข์เข็ญเพิ่มแล้ว มาร์กซ์ยังวิจารณ์ต่อไปว่า คนงานยังรู้สึกต่ำต้อย (Alienate) ต่ำกว่ามนุษย์ เป็นเยี่ยงสัตว์หรือทาส ลดความเป็นคนลง ทำงานก็อยู่ในความควบคุมของนายจ้าง ไม่ได้ทำงานด้วยความสมัครใจ แต่ถูกขู่บังคับให้ทำงาน มองแรงงานเป็นสินค้าไม่ใช่คนมีชีวิต จึงทำการซื้อขายเอาได้ คนงานไม่สามารถพัฒนาฝีมือ กลายเป็นคนอย่างไม่สมบูรณ์ทั้งทางอารมณ์ ความคิด ความฉลาด และจริยธรรม ถูกกดขี่ข่มเหงให้ทำงานหนัก จัดสภาพการทำงานให้เลว เสี่ยงต่ออันตรายและโรคร้าย

ด้วยความรู้สึกต่ำต้อยและทุกข์เข็ญนี้ เป็นทางบีบให้คนงานไม่ก่อความรุนแรง วางเฉย (Apathy) หมดหวัง อารมณ์ขุ่นมัว โดดเดี่ยว และว้าเหว่

5. กฎเศรษฐกิจตกต่ำ (Law of crisis and depression)
การเกิดวัฏฏจักรธุรกิจและภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ จะเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในเศรษฐกิจทุนนิยมเป็นระยะ ๆ มาร์กซ์ ได้อธิบายถึงวัฏฏจักรธุรกิจเกิดจากการลงทุน นายทุนจะลงทุนมากบางครั้ง ลดกิจการลงบางครั้ง เป็นเหตุให้คนว่างงานเพิ่ม เมื่อใดค่าจ้างลดนายจ้างจ้างคนงานเพิ่ม เมื่อใดค่าจ้างสูง จะนำเครื่องจักรมาใช้แทนแรงงาน ก่อให้เกิดคนว่างงานอันเป็นสัญญาณเศรษฐกิจตกต่ำ หรืออีกทฤษฎีหนึ่งที่อธิบายว่า เกิดจากการผลิตสินค้าในตลาดมากเกินไป (Glut) เพราะนายทุนสะสมทุนนำไปลงทุนมากเกินไป พยายามผลิตให้ได้มากและขายสินค้าได้ไม่หมด ก็จะเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำและเกิดการว่างงานตามมา เป็นไปตามแนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์รุ่นก่อน

วิกฤตการณ์เกิดขึ้นเนื่องจากในระบบเศรษฐกิจมีการบริโภคต่ำเกินไป มีสาเหตุได้จากแรงงานถูกขูดรีดไม่มีอำนาจซื้อพอที่จะซื้อสินค้าให้หมดจากตลาดได้ ในยุคที่เศรษฐกิจขยายตัว อัตราส่วนของค่าจ้างในรายได้ประชาชาติอาจจะต่ำลงไป เพราะมีการขูดรีดผลประโยชน์ ทำให้เกิดการบริโภคต่ำเกินไปสินค้าจะเหลือในตลาดมาก การผลิตจะเริ่มซบเซาเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจตกต่ำ เมื่ออัตราส่วนค่าจ้างในรายได้ประชาชาติสูงขึ้นการบริโภคสูงขึ้น เศรษฐกิจเข้าสู่ยุคขยายตัวอีกครั้ง เป็นวัฏฏจักรธุรกิจ ซึ่งมีวิกฤติเป็นระยะ ๆ และรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ

การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจทุนนิยมสู่สังคมนิยม

กลไกหลัก 5 ประการจะทำงานประสานกันจนไปสู่จุดของการเปลี่ยนแปลงใหญ่ คือ การปฏิวัติล้มล้างระบบทุนนิยมสู่ระบบสังคมนิยม การอธิบายกระบวนการเริ่มจากอัตราส่วนกำไรต่อทุนทั้งหมดลดลง เป็นไปตามกลไกที่ 1 การที่กำไรโน้มเอียงที่จะลดลงทำให้นายทุนขนาดเล็กอยู่ไม่ได้โดยโดดเดี่ยว เพราะการแข่งขันต้องใช้ทุนขนาดใหญ่ตามที่มาร์กซ์วิเคราะห์ไว้ ค่าของ $\frac{C}{C+V}$ จะใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ หรือก็คือ การผลิตเป็นแบบการใช้ทุนเข้มข้น (Capital Intensive) บริษัทเล็กถูกควบรวมเข้ามาอยู่ในกลุ่มของบริษัทขนาดใหญ่ การพัฒนามาถึงจุดนายทุนใหญ่จะทำลายนายทุนน้อยดูดกลืนทุนของนายทุนน้อย ทำให้ในท้ายสุดทุนจะสะสมรวมเป็นก้อนใหญ่อยู่ในมือนายทุนจำนวนน้อย ตอนนี้ชนชั้นในสังคมได้ถูกแบ่งแยกออกเป็น 2 ชนชั้นอย่างชัดเจน ฝ่ายหนึ่งเป็นนายทุน และอีกฝ่ายมีแต่แรงงานจำนวนมากขึ้นทุกขณะ กระบวนการได้ผ่านกฎข้อสองมาอย่างสมบูรณ์

ในกลไกที่สามและสี่อยู่ในรูปของกดขี่ ขูดรีด แรงงานอย่างสุดซึ้ง ทำให้ความรู้สึกความเป็นมนุษย์ถูกลดด้อยคุณค่าลงอย่างชัดเจน แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงตามความเห็นของมาร์กซ์ คือ นายทุนจะเอารัดเอาเปรียบแรงงานเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และอัตราค่าจ้างก็จะลดลงในระยะยาว การเพิ่มชั่งโมงทำงาน การนำสตรีและเด็กเข้ามาทำงานเพื่อเอารัดเอาเปรียบจะมากขึ้นเรื่อย ๆ ความยากจนของแรงงานจะเพิ่มขึ้นตามเวลา แรงงานกองหนุนหรือผู้ว่างงานจะเป็นปัญหามากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะประชากรเพิ่มขึ้นอย่างไม่หยุด การสะสมทุนเป็นไปอย่างช้า ๆ ตามอัตรากำไรที่ลดลง กฎของวัฏฏจักรธุรกิจ เศรษฐกิจซบเซา กิจกรรมในระบบเศรษฐกิจถูกกระทบกระเทือนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ผลกระทบต่อแรงงานจะขยายขอบเขตกว้างขวางขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้เสถียรภาพทุนนิยมไม่มั่นคง เป็นเหตุผลนำไปสู่การปฏิวัติ เพื่อแก้ปัญหาทั้งมวลในท้ายสุด

ในด้านการเมือง การรวมเอาผลผลิตส่วนใหญ่ไปเป็นของตน ระบบกรรมสิทธิ์แบบนายทุนจึงขัดกับพลังการผลิตของสังคม ฝ่ายชนชั้นกรรมาชีพมีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ในการขัดแย้งต่อสู้ระหว่างชนชั้น นายทุนจะใช้โครงสร้างส่วนบนสนับสนุนกดชนชั้นแรงงานที่ถูกขูดรีดไว้ โดยใช้กลไกของรัฐเป็นเครื่องมือ เพราะถือว่ารัฐเป็นสถาบันของชนชั้นนายทุน การเมืองจึงมีสภาพเป็นการ

ต่อสู้ที่ชนชั้นกรรมาชีพแย่งชิงอำนาจจากชนชั้นนายทุน ความพยายามที่จะเปลี่ยนระบบกรรมสิทธิ์และโครงสร้างส่วนบนโดยสันติวิธีจึงเป็นไปไม่ได้ เพื่อยุติการขูดรีด เมื่อชนชั้นกรรมาชีพพัฒนาจนถึงขั้นที่พร้อมการต่อสู้จะประสบชัยชนะ เกิดการปฏิวัติสังคม ระบบกรรมสิทธิ์จะเปลี่ยนแปลง โครงสร้างส่วนบนจะเปลี่ยนแปลง โอนปัจจัยการผลิตมาเป็นของสังคมส่วนรวม

ในระยะหลังการปฏิวัติอันเป็นระยะต่อเนื่องไปสู่ระบบคอมมิวนิสต์ การเมืองจะเป็นระบบเผด็จการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ แต่การรวมอำนาจนี้ก็เป็นระยะชั่วคราวเท่านั้น เพื่อจะพัฒนาไปสู่สังคมที่ปราศจากชนชั้น ในระบบคอมมิวนิสต์ขั้นสุดท้าย การจัดบริหารการผลิตทางเศรษฐกิจยังคงมีอยู่ แต่รัฐและการปกครองบังคับบัญชาจะสลายตัวไป

บทที่ 7
ลัทธิเคนส์

จอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ (John Maynard Keynes , ค.ศ. 1883 - 1946) เกิดที่เมืองเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ เริ่มแรกเรียนคณิตศาสตร์ ต่อมาเปลี่ยนเป็นเรียนปรัชญาและเศรษฐศาสตร์ เมื่อเรียนจบเข้าทำงานที่กระทรวงอินเดีย (India Office) ต่อมาไปสอนหนังสือที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ได้รับพระราชทานยศศักดิ์เป็นท่านลอร์ด

ประวัติของเคนส์ สนใจเรื่องการเงินและมีผลงานมากมาย ตำราเรื่อง The General Theory of Employment, Interest and Money (ค.ศ. 1936) เป็นแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่เปลี่ยนโฉมหน้าไปทางใหม่ จนเรียกกันว่าเป็นการปฏิวัติของเคนส์ (Keynesian Revolution) ทำให้นักเศรษฐศาสตร์หันมาสนใจเศรษฐศาสตร์มหภาค อันเป็นการศึกษาส่วนรวมทั้งประเทศ เช่น รายได้ประชาชาติ การลงทุน การออม การบริโภคของคนทั้งประเทศ คำถามใหม่เกิดขึ้นจะทำให้เศรษฐกิจพัฒนาไปอย่างไร เพื่อให้เกิดการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน มีอัตราการเจริญเติบโตที่เหมาะสมพร้อมกับเกิดเสถียรภาพเศรษฐกิจ (Economic Stability) และถ้าเกิดปัญหาเศรษฐกิจด้วยการปรับตัวแปรมหภาคให้พอเหมาะอย่างไร เพื่อให้เกิดการจ้างงานเต็มที่ (Full Employment) สมัยก่อนเคนส์นักศึกษาหนักไปทางเศรษฐศาสตร์จุลภาคในเรื่องการผลิต การบริโภค การแบ่งสรร และการแลกเปลี่ยน

มูลเหตุจูงใจและแนวคิดเคนส์

เคนส์ ได้ศึกษาเกี่ยวกับตัวแปรที่กำหนดเป็นทฤษฎีรายไประชาชาติ (Theory of National Income) เพื่อไปใช้เก็บข้อมูลบัญชีรายได้ประชาชาติ ทำให้เขาสนใจเศรษฐกิจมหภาค เพราะข้อมูลนี้จัดเก็บในรูปส่วนรวม (Aggregate) เช่น รายได้ รายจ่าย การลงทุน ฯลฯ ของประเทศ ใช้แนวคิดแบบเดียวกับผังเศรษฐกิจของเกสเน แต่แบ่งกระแส (Flow) ออกเป็นสามกระแส คือ ด้านการผลิต (Production) ด้านรายจ่าย (Expenditure) ด้านรายได้ (Income) โดยการไหลเวียนของเศรษฐกิจจะต้องเกิดดุลยภาพเสมอ ในทฤษฎีบัญชีรายได้ประชาชาติกำหนดให้เศรษฐกิจในตลาดผลผลิตเกิดดุลยภาพจะแสดงโดยสองสมการคือ

$$AS = AD$$

$$Y = C + I + G + X - M \quad \ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots (1)$$

และ

$$I = S \quad \ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots (2)$$

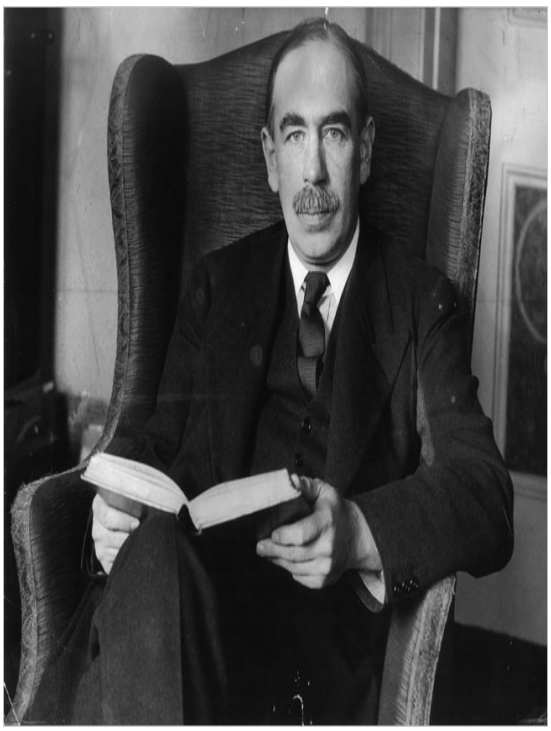

Keynes and the Great Depression

The history of modern macroeconomics starts in 1936 , with the publication of Keynes's General Theory of Employ - ment , Interest and Money. The General Theory emphasized effective demand – what we now call aggregate demand. In the short run , Keynes argued , effective demand determines output. Even if output eventually returns to its natural level , the process is slow at best.

In the process of deriving effective demand , Keynes introduced many of the building blocks of modern macroeconomics :

- The multiplier , which explains how shocks to demand can be amplified and lead to larger shifts in output.
- Liquidity preference (the term Keynes gave to the demand for money) , which explains how monetary policy can effect interest rates and aggregate demand.
- The importance of expectations in affecting consumption and investment, and the idea that animal spirits (shifts in expectations) are a major factor behind shifts in demand and output.

Waiting for the economy to recover by itself was irresponsible. In the midst of a depression, trying to balance the budget was not only stupid , it was dangerous. Active use of fiscal policy was essential to returning the country to high employment.

การไหลเวียนของเศรษฐกิจสามารถอธิบายได้ดังนี้ ด้านการผลิต (Production) จะเป็นอุปทานรวมของประเทศ (Aggregate Supply : AS) เป็นการผลิตสินค้าในภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และบริการ จะต้องเท่ากับด้านรายจ่าย (Expenditure หรือ Aggregate Demand : AD) ซึ่งตัวแปร C + I + G + X – M จะเป็นตัวแทนการบริโภคของแต่ละภาคเศรษฐกิจ (Sector) คือ ภาคครัวเรือน ภาคธุรกิจ ภาครัฐบาล และภาคต่างประเทศ ทั้งสองด้านนี้จะต้องเท่ากันเสมอหมายถึงดุลยภาพ (Equilibrium) เกิดขึ้นในเศรษฐกิจ ส่วนด้านรายได้ (Income) จะแสดงการไหลเวียนของรายได้ในเศรษฐกิจ ภาคครัวเรือนจะขายปัจจัยการผลิตแรงงานให้ภาคอุตสาหกรรมและได้รายได้

มาใช้จ่าย ภาคธุรกิจจะเป็นผู้จ้างแรงงานและขายสินค้าและบริการในเศรษฐกิจ ส่วนภาครัฐบาลจะเป็นภาคที่มีรายได้จากการเก็บภาษีและนำมาใช้จ่าย เป็นการอธิบายสมการ Y = C + I + G + X – M ส่วนสมการ I = S จะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเสมอถ้าเศรษฐกิจอยู่ในดุลยภาพ สรุปได้ว่า ในทฤษฎีบัญชีรายได้ประชาชาติจะเกิดดุลยภาพ สองสมการจะเป็นจริงเสมอและเป็นการอธิบายการไหลเวียนเศรษฐกิจของประเทศ

หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 โลกประสบภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างรุนแรง เรียกว่า The Great Depression มีปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจหลายเหตุการณ์ที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดในทฤษฎีของเคนส์ ด้านการผลิตกำลังการผลิตว่าง (Idle Capacity) ในระบบเศรษฐกิจมีอยู่อย่างเหลือล้น ไม่ว่าจะเกิดอุปสงค์เพิ่มขึ้นเท่าใดก็ไม่มีผลกระทบต่อราคา จึงทำให้เส้นอุปทานรวมในทฤษฎีของเคนส์เป็นเส้นขนานกับแกนนอนในระยะสั้น และนำไปสู่ความเชื่อในเรื่องของราคาไม่เคลื่อนไหว (Sticky Price) ในระยะสั้น เมื่อมีการใช้นโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจทางด้านอุปสงค์

ก่อนต้นทศวรรษ 1930 ปัญหาเศรษฐกิจทั่วไปสามารถแก้ไขด้วยแนวคิดของคลาสสิค แต่ในปีค.ศ. 1929 เป็นต้นมา เกิดปัญหาการว่างงานสูงในอังกฤษและระบาดไปทั่วโลก ค.ศ. 1933 เป็นช่วงการเกิดเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ แนวคิดของคลาสสิคไม่อาจใช้แก้ปัญหาเศรษฐกิจได้ การว่างงานสูงทำให้อุปสงค์รวม (Aggregate Demand) ลดลง การว่างงานทำให้รายได้บุคคลลดลงจึงไม่มีอุปสงค์ในการลงทุน

เคนส์ กล่าวถึงตัวเองว่า เป็นพวกนอกรีต (Heretics) จากพวกคลาสสิค ซึ่งเชื่อว่าปัญหาเศรษฐกิจจะปรับตัวได้เอง ดังนั้น เคนส์จึงต้องหาข้อบกพร่องของทฤษฎีคลาสสิคที่เกี่ยวกับอุปสงค์รวมของผลผลิต และบทบาทของอุปสงค์รวมในการกำหนดผลผลิตและการจ้างงาน ในระบบของเคนส์เน้นบทบาทอุปสงค์รวมโดยให้ราคาและค่าจ้างคงที่ ทฤษฎีอุปสงค์รวมเป็นหัวใจของเคนส์เพราะอุปสงค์เป็นตัวกำหนดผลผลิต ซึ่งขัดแย้งเต็มที่กับแนวคิดของคลาสสิคที่ให้อุปทานเป็นตัวกำหนดผลผลิต

ระบบเคนส์เซียนเน้นบทบาทของอุปสงค์รวม นโยบายเศรษฐกิจมหภาคในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ เคนส์สนับสนุนให้ใช้นโยบายการคลัง แต่ในระยะยาวก็ยอมให้ระดับราคามีอิทธิพลต่อเส้นอุปทานรวม จึงทำให้เส้นกราฟมีความชันเป็นบวกเป็นเส้นลาดขึ้นได้ แนวคิดนี้ถึงในปัจจุบันก็ยังมีการถกเถียงและสร้างเป็นทฤษฎีใหม่ ๆ ขึ้นมาสนับสนุน เพราะเป็นสิ่งที่สามารถเห็นได้จากปรากฏการณ์จริงสนับสนุน ถึงแม้ว่าในทางทฤษฎีจะมีเหตุผลสนับสนุนไม่แข็งแรงนัก

ค่าจ้างก็มีบทสรุปเหมือนกับราคาสินค้า เพราะในช่วงนี้เกิดการว่างานอย่างมากมายเช่นกัน การเพิ่มกำลังการผลิตหรือการผลิตสินค้าเพิ่มในระบบเศรษฐกิจ ไม่สามารถส่งผลต่ออัตราค่าจ้างให้เคลื่อนไหวเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจนนัก และส่งผลต่อต้นทุนการผลิตในด้านแรงงานไม่เพิ่มขึ้น และนำไป

เป็นเหตุผลสนับสนุนในเรื่องราคาไม่เคลื่อนไหว แต่ในความเป็นจริงแล้วค่าจ้างอาจมีการเปลี่ยนแปลงแต่เกิดขึ้นเพียงเล็กน้อย หรือเกิดความล่าช้า (Lag) ในเรื่องของระยะเวลาที่จะปรับค่าจ้าง เคนส์ได้คัดค้านทฤษฎีการจ้างงานเดิมของสำนักคลาสสิคว่า เศรษฐกิจจะมีการจ้างงานเต็มที่เสมอ แต่ในโลกแห่งความเป็นจริงแล้วสภาพการจ้างงานจะไม่อยู่ที่ระดับการจ้างงานเต็มที่เสมอ เศรษฐกิจอาจอยู่ในดุลยภาพทั้ง ๆ ที่มีการว่างงานอยู่

ในยุคเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่นี้ สิ่งที่เคนส์สังเกตเห็น สาเหตุหลักของการตกต่ำทางเศรษฐกิจเป็นเพราะว่าระบบเศรษฐกิจขาดอุปสงค์ (อุปสงค์รวมอยู่ต่ำกว่าความสามารถในการผลิต) ทำให้เคนส์สร้างโมเดลที่เน้นการทำงานของอุปสงค์รวมในโมเดลของเขาเพื่อหานโยบายไปกระตุ้นเศรษฐกิจ ส่วนด้านอุปทานรวมก็ได้นำมาใส่ไว้ในโมเดลเพื่อให้สมบูรณ์

นโยบายด้านการคลังที่สำคัญของเคนส์คือ การใช้จ่ายของภาครัฐบาล (G) และการลงทุนของภาครัฐบาล เพราะเขามีความเห็นว่าในยุคเศรษฐกิจตกต่ำถ้าจะให้เอกชนลงทุนเพิ่มคงไม่มีใครยอมลงทุน เพราะความเสี่ยงสูง จะมีเพียงภาครัฐบาลที่การลงทุนและการใช้จ่ายไม่ได้พิจารณาผลกำไรจากการลงทุน แต่พิจารณาการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในระยะยาว จึงสามารถลงทุนได้ในช่วงเวลานี้ เคนส์จึงกำหนดให้การใช้จ่ายและการลงทุนของภาครัฐเป็นตัวแปรภายนอก (Exogenous Variable) ในโมเดล หรือก็คือภาครัฐบาลสามารถใช้จ่ายและลงทุนได้โดยอิสระและจะใช้ขนาดปริมาณที่จะทำให้เศรษฐกิจฟื้นตัวได้ เป็นการยอมรับบทบาทการเข้าแทรกแซงเศรษฐกิจของภาครัฐบาลนั่นเอง

ตลาดการเงิน ในยุคนี้ระดับอัตราดอกเบี้ยอยู่เกือบใกล้ศูนย์และมีสภาพคล่อง (Liquidity) ในระบบการเงินอย่างมากมาย สาเหตุเพราะไม่มีผู้กู้นำเงินไปลงทุน เสี่ยงกับการขาดทุนสูง ดังนั้นเส้นอุปสงค์ด้านการเงินของเคนส์จึงมีช่วงกับดักสภาพคล่อง (Liquidity Trap) เกิดขึ้น แนวคิดนี้ชักนำให้เคนส์มีความเชื่อมั่นในประสิทธิผลของนโยบายการเงินลดลงและไม่เชื่อว่าการใช้นโยบายการเงินจะทำให้เศรษฐกิจหลุดจากภาวะตกต่ำทางเศรษฐกิจ สิ่งที่จะเกิดขึ้นจากการใช้นโยบายการเงินคือ เกิดกับดักสภาพคล่องที่ใหญ่มากขึ้นกว่าเดิมเท่านั้น นโยบายการคลังจึงเหลือเป็นทางเลือกสุดท้ายที่สามารถใช้ได้ และทำให้สำนักคิดเคนส์เป็นสำนักที่นิยมนโยบายการคลังไป

นโยบายการเงินด้านการเพิ่มปริมาณเงิน (Supply of Money : M^S) ในเศรษฐกิจ จะทำให้อัตราดอกเบี้ยในตลาดการเงินลดลง และจะทำให้การลงทุนของภาคเอกชนเพิ่มขึ้น แต่ในช่วงเวลานั้นเกิดกับดักสภาพคล่อง เคนส์จึงไม่ได้เสนอนโยบายนี้ในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจเป็นการแสดงกลไกไว้ในโมเดล เพราะเคนส์ให้ความสนใจศึกษาด้านตลาดการเงินเป็นอย่างมากและมีการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และในตอนท้ายสงครามโลกเคนส์ก็ได้รับเลือกให้เป็นผู้อำนวยการของธนาคารแห่งประเทศอังกฤษ

ความเป็นนักคณิตศาสตร์ ทำให้นำเทคนิคทางคณิตศาสตร์มาประยุกต์กับโมเดลเศรษฐกิจมหภาค เป็นกลไกหลักทำงานในโมเดล และเป็นเหตุผลที่ใช้อธิบายประสิทธิผลนโยบายเศรษฐกิจในโมเดล [70] เคนส์พยายามสร้างตัวแปรเศรษฐกิจมาเป็นตัวแปรอธิบาย (Explanatory Variable) ให้กับตัวแปรหลักในอุปสงค์รวมที่เขียนอยู่ในสมการของบัญชีรายได้ประชาชาติ การคัดเลือกตัวแปรจะต้องเห็นความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้งสองได้อย่างชัดเจนและตัวแปรที่เลือกมาอาจนำไปใช้เป็นนโยบายเศรษฐกิจได้ต่อไปอีกด้วย ตัวอย่างเช่น

$C \sim Y^d$ เขียนเป็นสมการได้ $C = f(Y^d)$ หรือ $C = f(Y - T)$

$I \sim r$ เขียนเป็นสมการได้ $I = f(r)$

จะเห็นได้ว่า 1) อัตราดอกเบี้ย (r) เป็นตัวอธิบายการลงทุน (I) และสามารถใช้เป็นนโยบายอัตราดอกเบี้ยได้ด้วย (แต่เคนส์อธิบายโดยใช้นโยบายการเงินทำให้อัตราดอกเบี้ยลดลงและส่งผลต่อมาถึงการลงทุน)

2) การบริโภค (C) ถูกอธิบายโดยรายได้ที่สามารถจับจ่ายใช้สอย (Y^d) ซึ่งเท่ากับรายได้ (Y) ลบด้วยภาษี (T) ตัวแปรภาษีจึงอธิบายการบริโภคไปด้วยและสามารถนำไปใช้เป็นนโยบายภาษีที่เป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการคลังของเคนส์

โมเดลเศรษฐกิจมหภาคของเคนส์

รายได้ประชาชาติ (National Income) เป็นดัชนีวัดเศรษฐกิจของประเทศ มีคำจำกัดความหมายถึง การวัดสินค้าและบริการที่ผลิตได้หรือหามาได้ของประเทศ เพื่อใช้ในการบริโภคหรือการเพิ่มความมั่งคั่งให้กับประเทศ การคำนวณรายได้ประชาชาติเป็นสิ่งที่ซับซ้อนมีวิธีการคำนวณเฉพาะ แต่สามารถเข้าใจได้ง่าย ๆ ว่า เป็นการรวมรายได้ (หรือผลผลิต) ทั้งหมดของประเทศที่เกิดขึ้นในกิจกรรมต่าง ๆ ในเศรษฐกิจ และแสดงเป็นค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product : GDP หรือ Y)

วิลเลี่ยม แพตตี้ (ค.ศ. 1623 - 1687) ได้เริ่มประมาณการรายได้ประชาชาติของอังกฤษเป็นคนแรก โดยสมมุติว่า รายได้ประชาชาติเท่ากับรายจ่าย (โดยมิได้พิจารณาการออม) เขาประมาณการ การใช้จ่ายในอาหาร เสื้อผ้า บ้าน และสิ่งอื่น ๆ ที่จำเป็นในการดำรงชีพ ประมาณ 7 ปอนด์ ต่อคนต่อปี ประชากรอังกฤษขณะนั้นมี 6 ล้านคน ดังนั้น รายจ่ายรวมทั้งหมดจะประมาณได้ 40 ล้านปอนด์ และประมาณว่ารายได้ 15 ล้านปอนด์นั้นมาจากรายได้ในทรัพย์สิน และ 25 ล้านปอนด์จากค่าจ้างของแรงงาน และยังมีผู้พัฒนาต่อเนื่องอีกหลาย ๆ ท่าน เช่น Gregory King ในปี ค.ศ. 1696

---

[70] การสร้างค่าตัวทวี (Multiplier) เป็นการอธิบายประสิทธิผลของนโยบายการคลังได้อย่างชัดเจนสามารถหาออกมาได้ในเชิงปริมาณ มิต้องพึ่งพาการอธิบายในรูปของเชิงคุณภาพ

ได้เพิ่มเงินออม (S) เข้าไปในสมการรายได้ประชาชาติ เป็น Y = C + S การพัฒนาได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของ United Nation และทุกประเทศก็มีการคำนวณขึ้นตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้เป็นมาตรฐานนานาชาติ

การวิเคราะห์ของเคนส์ อาศัยตัวแบบกำหนดขึ้นเป็นรายได้ประชาชาติ (National Income Determination) เป็นหลัก เคนส์ได้สร้างโมเดลแบ่งออกเป็นสองส่วน

1) ตัวกำหนดในทันที (The Immediate Determinants) หรือปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อรายได้ (Y) ซึ่งในเรื่องนี้ ในทฤษฎีรายได้ประชาชาติมีข้อสรุปว่า ประกอบด้วยตัวแปรมหภาค การบริโภค (C) และการลงทุน (I) เขียนสมการได้เป็น

$Y = C + I$ (รายได้ถูกกำหนดโดยการบริโภคและการลงทุน)

และ $Y = C + S$ (รายได้ถูกแบ่งไปเพื่อการบริโภคและการออม)

ในกรณีมีรัฐบาลเข้ามาเกี่ยวข้อง (และเป็นเศรษฐกิจปิด) จะได้

$Y = C + I + G$ ..... (1)

$Y = C + S + T$ ..... (2)

หากนำสมการ (1) และ (2) มาหาเงื่อนไขดุลยภาพ เราจะได้

$C + I + G = C + S + T$

$I = S + (T - G)$ [71]

$I = S$ ..... (3)

ดังนั้น เราจะได้สมการในบัญชีรายได้ประชาชาติที่เศรษฐกิจอยู่ในดุลยภาพจะมีสองเงื่อนไข และเคนส์นำไปใช้ในโมเดล คือ

$Y = C + I + G$

$I = S$

[71] ค่า S จะเป็นเงินออมของภาคเอกชน ส่วน (T- G) จะเป็นเงินออมของภาครัฐบาล เมื่อสองส่วนนำมารวมกันก็จะได้เป็นเงินออมของเศรษฐกิจแบบปิด ถ้าเป็นเศรษฐกิจเปิด เราก็จะมีเงินออมจากต่างประเทศ (M – X : ดุลบัญชีเดินสะพัดขาดดุล) รวมเข้าเป็นเงินออมของระบบเศรษฐกิจทั้งหมด

จากสมการเอกลักษณ์ (Identity Equation) ในสมการที่ 1 เราสามารถที่จะกำหนดให้รายได้ประชาชาติของประเทศสูงขึ้นได้โดยทันที เมื่อทำให้ตัวแปรการบริโภค (C) การลงทุน (I) และการใช้จ่ายของภาครัฐบาล (G) เพิ่มขึ้น

2) ตัวกำหนดในที่สุด (The Ultimate Determinants) ของรายได้ เคนส์ได้กำหนดตัวแปรอธิบายมากำหนดตัวแปรการบริโภค (C) และการลงทุน (I) (ส่วนการใช้จ่ายของรัฐบาลให้เป็นตัวแปรภายนอกหรือคงที่)

ระดับการบริโภคถูกกำหนดโดยขนาดของรายได้ (Absolute Income : Y) สัดส่วนการบริโภคต่อรายได้ จะถูกกำหนดโดยนิสัยในการบริโภค หรือก็คือ ค่าแนวโน้มของการบริโภค (MPC : b) เขียนสมการได้เป็น

$$C = f(Y) \quad \text{หรือ} \quad C = a + b(Y)$$

การใช้จ่ายลงทุน (I) จะถูกกำหนดโดยอัตราดอกเบี้ย และประสิทธิภาพส่วนเพิ่มของทุน (Marginal Efficiency of Capital) หรืออัตราผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับจากการลงทุนใหม่ ซึ่งจะนำไปใช้หาจำนวนโครงการใหม่ที่จะเกิดขึ้นในเศรษฐกิจเมื่อเทียบกับอัตราดอกเบี้ยในตลาด จำนวนโครงการที่มีผลตอบแทนที่คาดไว้สูงกว่าอัตราดอกเบี้ยตลาดจะเกิดการลงทุนใหม่ในเศรษฐกิจ - เป็นสิ่งที่เคนส์อธิบายไว้ แต่เมื่อนำการลงทุนเข้าไปในโมเดลจะใช้อัตราดอกเบี้ยเป็นตัวกำหนดขนาดของการลงทุนในเศรษฐกิจ เขียนสมการได้เป็น

$$I = f(r) \quad \text{หรือ} \quad I = c - d(r)$$

ในตอนนี้สามารถที่จะเขียนโมเดลเศรษฐกิจมหภาคของเคนส์ได้เป็น

$$Y = C + I + G \qquad \ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots (4)$$

$$C = a + b(Y) \qquad \ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots (5)$$

$$I = c - d(r) \qquad \ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots (6)$$

สมการที่ 4 จะเป็นสมการเอกลักษณ์ (Identity Equation) ของโมเดล ในขณะที่สมการที่ (5) และ (6) จะเป็นสมการพฤติกรรม (Behavioral Equation) เทคนิคการวิเคราะห์ที่เคนส์ใช้เป็นวิธีการคณิตศาสตร์แบบง่าย ๆ เมื่อสมการที่ 4 เป็นสมการเอกลักษณ์และเป็นการแสดงว่าระบบเศรษฐกิจอยู่ในดุลยภาพ (Equilibrium) เราสามารถแทนค่าลงในสมการที่ 4 จะได้

$$Y = a + b(Y) + c - d(r) + G \qquad \ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots\ldots (7)$$

จากสมการเราสามารถที่จะกำหนดนโยบายเศรษฐกิจมหภาคเพื่อเพิ่มรายได้ (Y) โดยเพิ่มการบริโภคอัตโนมัติ (Autonomous Consumption) คือ ค่า Intercept (a) และเพิ่มการลงทุนโดย

อัตโนมัติ (c) และเพิ่มการใช้จ่ายของภาครัฐบาล (G)ได้ นโยบายเศรษฐกิจมหภาคที่มีความซับซ้อนมากขึ้นคือ การเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภคและการลงทุน คือ ค่าแนวโน้มของการบริโภค (MPC : b) และค่าแนวโน้มของการลงทุน (MPI : d) ส่วนนโยบายเศรษฐกิจมหภาคที่หาได้จากสมการจะมีนโยบายอัตราดอกเบี้ย และนโยบายภาษี (T) ถ้ากำหนดให้รายได้ (Y) เป็นรายได้ที่จับจ่ายใช้สอยได้ ($Y^d = Y - T$)

การศึกษาโมเดลมาถึงตอนนี้ เราสามารถมีนโยบายการคลัง (Fiscal Policy) ใช้ในการกระตุ้นเศรษฐกิจให้หลุดจากวิกฤตการตกต่ำทางเศรษฐกิจครั้งใหญ่ (The Great Depression) ของเคนส์ประกอบด้วย การเพิ่มการใช้จ่ายภารัฐบาล (G) การลดอัตราภาษี (T) เพื่อทำให้การบริโภคเพิ่มขึ้น และการเพิ่มการลงทุนของภาครัฐบาล [72]

เทคนิคการวิเคราะห์ที่เคนส์นำมาใช้ในโมเดลเพื่ออธิบาย จะประกอบด้วยกราฟและสมการคณิตศาสตร์ ซึ่งทั้งสองด้านจะให้ค่าที่เท่ากันเสมอ

เมื่อเคนส์มีความเชื่อในประสิทธิผลของนโยบายการคลัง โมเดลของเขาจึงสร้างขึ้นมาเพื่ออธิบายการทำงานนโยบายการคลังอย่างชัดเจน การวิเคราะห์ขนาดของการเปลี่ยนแปลงในรายได้เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในการใช้จ่ายหรือการลงทุนภาครัฐบาล เคนส์ นำเอาทฤษฎีตัวทวีคูณ (Multiplier) ของ R. F. Kahn มาร่วมวิเคราะห์ ตัวทวีจะชี้ถึงผลของการเปลี่ยนแปลงค่าใช้จ่ายเหล่านี้กับรายได้ ผลลัพธ์ก็คือ การเปลี่ยนแปลงในรายได้จะเท่ากับผลคูณของการเปลี่ยนแปลงในค่าใช้จ่ายกับค่าตัวทวีคูณ ($\Delta Y = \frac{1}{1-b} . \Delta G$) [73] ตัวอย่างเช่น ตัวทวีเท่ากับ 5 เมื่อรัฐบาลเพิ่มการใช้จ่ายของภาครัฐบาล 2,000 ล้านบาท จะได้ 5 x 2,000 = 10,000 ล้านบาท รายได้จะเพิ่มเท่ากับผลลัพธ์ที่คำนวณได้

เทคนิคกราฟก็จะให้ค่าที่เท่ากันแต่แสดงในรูปกราฟ เส้น 45° จะเป็นสิ่งที่บอกถึงแกน Y และ C + I + G เท่ากัน หรือก็คือจุดดุลยภาพในตลาดสินค้า ส่วนเส้น C + I + G ก็คือการนำค่าของเส้นทั้งสามมารวมกันอาจแสดงได้เหมือนสมการที่ 7 เมื่อมีการใช้นโยบายการคลังด้านการ

---

[72] ในบัญชีรายได้ประชาชาติ จะแบ่งการลงทุนออกเป็นสองประเภท คือ การลงทุนของภาคเอกชนและการลงทุนของภาครัฐบาล แต่ว่าในโมเดลมิได้แยกออกมาแสดงให้เห็นชัดเจน --- ผู้เขียน

[73] การคำนวณหาค่าตัวทวี สามารถหาโดยเทคนิคการคำนวณแบบรอบ (Iteration) เมื่อเกิดการเพิ่มขึ้นใน ΔI หรือ ΔG เราก็จะนำมาคูณกับค่า MPC ก็จะถูกแบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกจะเป็นเงินออมส่วนรั่วไหล และอีกส่วนจะเป็นรายได้ในรอบต่อไป ถ้าทำไปหลาย ๆ รอบจะเห็นค่าของรายได้ในแต่ละรอบค่อย ๆ ลดลงจนเหลือศูนย์หรือถึงอินฟินิตี้ (ประมาณ 20 รอบ) เมื่อรวมผลกระทบทั้งหมดจะเท่ากับการใช้ค่าตัวทวี คูณด้วย ส่วนที่เพิ่มขึ้นครั้งแรก

ใช้จ่ายของรัฐบาล (G) เพิ่มขึ้น ทำให้เส้นเลื่อนขึ้นและได้ดุลยภาพใหม่ รายได้ (Y) จะเพิ่มขึ้น ค่า ΔY จะเท่ากับ 10,000 ล้านบาท

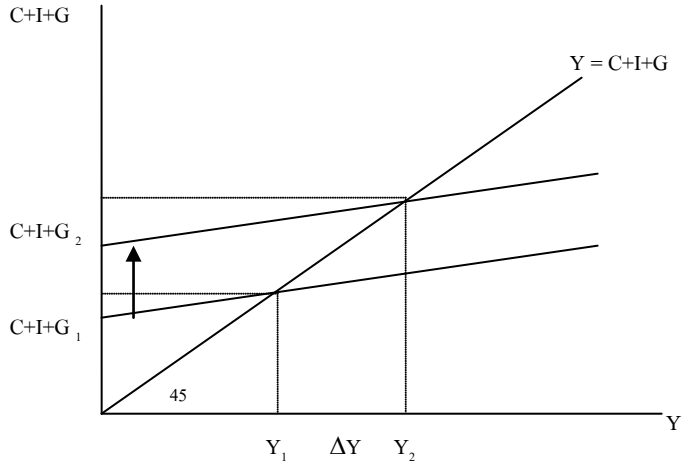

รูปภาพที่ 7.1 การหาดุลยภาพในตลาดผลผลิต

ส่วนการหาดุลยภาพในตลาดผลผลิต สามารถหาได้จากสองสมการ คือ I = S และ Y = C + I + G + X – M การหาดุลยภาพโดยใช้สมการทั้งสองเป็นเทคนิคการหาดุลยภาพบางส่วนเฉพาะในตลาดผลผลิต ซึ่งจะให้ผลลัพธ์ที่เหมือนกันไม่ว่าจะใช้สมการใดหา [74] แต่การหาเส้น IS ในโมเดล IS – LM จะหาจากสมการ I = S และให้ผลลัพธ์ออกมาในรูปความสัมพันธ์ของตัวแปร คือ รายได้ (Y) และอัตราดอกเบี้ย (r) เป็นตัวอธิบาย เมื่อนำเทคนิคการวิเคราะห์คือกราฟหรือคณิต- ศาสตร์มาใช้ จะต้องแสดงให้เกิดเงื่อนไขดุลยภาพด้วย เราก็จะได้สมการเป็น $Y = \alpha - \beta (r)$ [75]

---

[74] นักศึกษาที่ต้องการพิสูจน์ความจริงในข้อนี้ดูได้จากข้อมูลจริงในบัญชีรายได้ประชาชาติของประเทศไทย ที่เว็บไซต์ www.nesdb.go.th หรืออาจใช้วิธีการพิสูจน์ทางคณิตศาสตร์ที่หนังสือเศรษฐศาสตร์มหภาคทั่วไปได้แสดงไว้ก็ได้

[75] เมื่อเศรษฐกิจเป็นแบบปิด จะแสดงสมการเป็น Y = C + I + G เมื่อแทนค่าฟังก์ชั่นของ C และ I ลงในสมการเราจะได้เป็น Y = a + b (Y) + c – d (r) + G (แต่ G เป็นค่าคงที่)

$$Y = \frac{a+c}{1-b} - \frac{d}{1-b}(r)$$

เขียนใหม่ในรูป Reduced Form จะได้เป็น

$$Y = \alpha - \beta (r)$$

สมการ I = S

$$c - d(r) = -g + h(y)$$

$$Y = \frac{c+g}{h} - \frac{d}{h}(r)$$

เขียนใหม่ในรูป Reduced Form จะได้เป็น

$$Y = \alpha - \beta (r)$$

เทคนิคการวิเคราะห์ของเคนส์ในการหาเส้นตัวแทนของตลาดผลผลิตใช้โมเดล IS เคนส์จะใช้เงื่อนไขของสมการที่ 3 , I = S มาเป็นแนวทางสร้างเส้น IS การสร้างเคนส์ใช้เทคนิคกราฟมาช่วย โดยจะแสดงฟังก์ชั่นการลงทุนและการออมตามเป็นจริง คือ S = f (Y) = -g + h.Y และ I = f (r) = c – d.r ดังแสดงในรูปที่ 1 และ 3 ส่วนในรูปที่ 2 เป็นเส้นซึ่งจะทำให้ I = S เมื่อลากจุดเชื่อมโยงสองจุดในรูปก็จะได้เส้น IS ที่แสดงเงื่อนไขดุลยภาพ I = S ทุก ๆ จุดบนเส้น IS และยังสามารถแสดงความสัมพันธ์ของระดับรายได้ (Y) กับอัตราดอกเบี้ย (r) ที่อยู่ในดุลยภาพของระบบเศรษฐกิจ เพราะบรรลุเงื่อนไขดุลยภาพ I = S

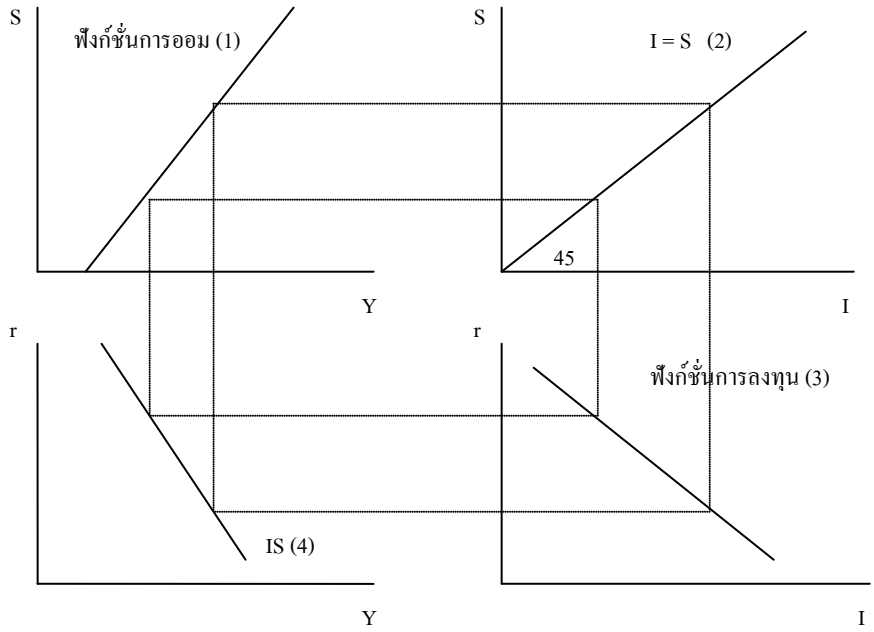

รูปภาพที่ 7.2 การสร้างเส้น IS (โมเดล IS)

ทฤษฎีการเงิน

เคนส์ เป็นผู้ให้ความสนใจศึกษาด้านการเงินสูง เขาจึงนำตลาดการเงินเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในโมเดลอย่างสมบูรณ์ แต่ก็มิได้ให้ความสนใจในประสิทธิผลของนโยบายมากเท่าใด จะเห็นได้ว่านโยบายการเงินในโมเดลมีเพียงการเพิ่มปริมาณเงินและนโยบายอัตราดอกเบี้ย ละเลยตัวแปรด้านการเงินอื่น ๆ ไป [76] และในโมเดลก็ยังไม่ยอมที่จะอธิบายการใช้นโยบายอัตราดอกเบี้ยอย่างเปิดเผย (Explicit) เพียงแต่แสดงไว้ในโมเดล

<u>พิสูจน์สมการ</u> จะพบว่า 1 – MPC = MPS ดังนั้น 1 – b = h และ การออมโดยอัตโนมัติจะเท่ากับการบริโภคอัตโนมัติ โดยค่าเงินออมอัติโนมัติจะเป็นค่าลบเพราะจะนำไปใช้ในการบริโภคเมื่อไม่มีรายได้เท่ากับจำนวนการบริโภคโดยอัตโนมัติ ดังนั้น g = a

[76] ในยุคหลังเคนส์จึงเกิดลัทธิเงินตรานิยม (Monetarist) ขึ้นมาอธิบาย

แม้ว่าหนังสือ The General Theory of Employment , Interest and Money จะแสดงให้เห็นว่า เขาสนใจด้านการเงินโดยเฉพาะในเรื่องอัตราดอกเบี้ยและการเงิน แต่ความเชื่อส่วนตัวก็ไม่ทำให้เคนส์พยายามแสดงประสิทธิผลของนโยบายการเงินไว้ในโมเดล เพียงแต่แสดงความสัมพันธ์ของตลาดการเงินไว้ในโมเดล และแสดงรายละเอียดในตลาดการเงินให้สมบูรณ์ ซึ่งเป็นความสนใจของเคนส์ แต่เขาก็ได้อธิบายอุปสงค์ของเงิน (Demand for Money : M^d) ไว้อย่างละเอียดโดยแยกออกเป็น 3 ส่วน คือ การถือเงินเพื่อจับจ่ายใช้สอย การถือเงินเพื่อป้องกันเหตุฉุกเฉิน และการถือเงินเพื่อเก็งกำไร โดยการถือเงินในสองประเภทแรกให้ขึ้นอยู่กับรายได้ (Y) การถือเงินประเภทหลังขึ้นอยู่กับอัตราดอกเบี้ย (r) ส่วนอุปทานของเงิน (M^s) เคนส์กำหนดให้เป็นตัวแปรนโยบายโดยขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของธนาคารกลางว่า จะใช้เมื่อไร เท่าใด จึงกำหนดให้เป็นตัวแปรภายนอกเหมือนกับการใช้จ่ายของภาครัฐบาล

ทฤษฎีอัตราดอกเบี้ย

อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพในตลาดการเงินถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานของเงินในระบบเศรษฐกิจ ตลาดการเงินจะอยู่ในภาวะสมดุลเมื่อความต้องการถือเงินสดกับปริมาณเงินหมุนเวียนในเศรษฐกิจเท่ากันพอดี เมื่อใดความต้องการถือเงินมีมากกว่าปริมาณเงิน อัตราดอกเบี้ยจะเพิ่ม แต่ถ้าปริมาณเงินมีมากกว่าความต้องการถือเงินอัตราดอกเบี้ยจะลดลง กลไกจะทำการปรับตัวให้ตลาดเงินอยู่ในดุลยภาพ และอัตราดอกเบี้ย ณ จุดนี้จะเป็นอัตราดอกเบี้ยดุลยภาพของตลาดเงิน

เคนส์ได้สร้างเส้นดุลยภาพของตลาดเงิน (โมเดล LM) ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างอัตราดอกเบี้ย (r) กับรายได้ (Y) โดยสมมุติให้ตัวแปรอื่น ๆ คงที่ (Ceteris Paribus) โดยเฉพาะปริมาณเงิน เมื่อให้รายได้ (Y) สูงขึ้น ก็จะมีผลต่อเส้นอุปสงค์ของเงินเพิ่มขึ้น แต่ปริมาณเงินคงที่ เราก็จะหาอัตราดอกเบี้ยดุลยภาพได้ (โดยใช้กราฟหรือสมการคณิตศาสตร์) ถ้าให้รายได้เปลี่ยนไปเรื่อย ๆ เราก็จะได้อัตราดอกเบี้ยดุลยภาพ ณ จุดต่าง ๆ ของรายได้ เมื่อนำมาสร้างเป็นเส้น LM เราก็จะได้เส้นตัวแทนดุลยภาพในตลาดเงิน เป็นการวิเคราะห์ดุลยภาพบางส่วน (Partial Equilibrium) ในตลาดเงิน

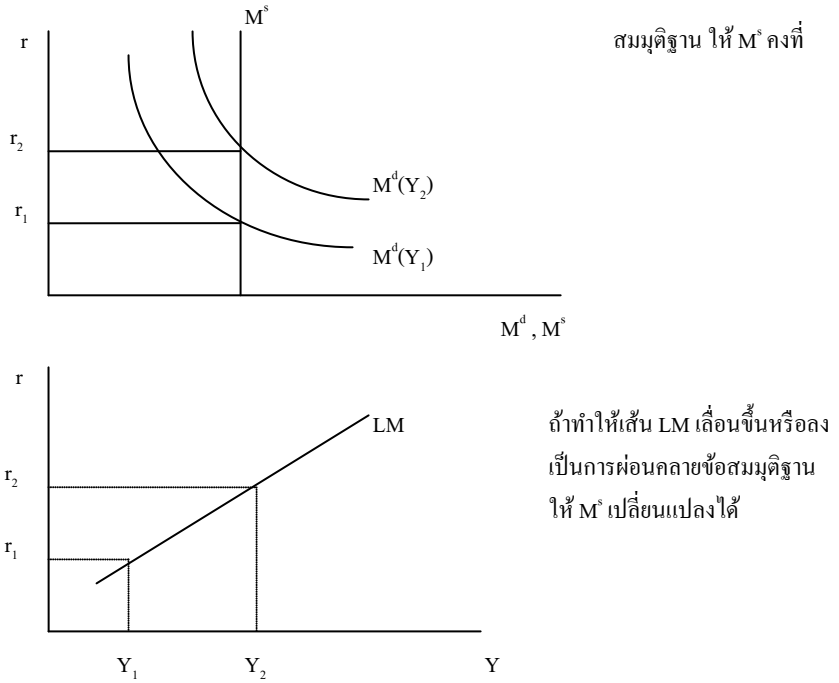

รูปภาพที่ 7.3 การหาดุลยภาพในตลาดเงิน

ดุลยภาพบางส่วนของสองตลาด (โมเดล IS - LM) [77]

ในตลาดเงิน เคนส์ได้แสดงถึงวิธีการหาดุลยภาพของตลาดในรายได้ (Y) ณ ระดับต่าง ๆ (จุดต่าง ๆ) จะมีอัตราดอกเบี้ย (r) ดุลยภาพในตลาดเป็นเท่าไร โดยสมมุติให้ตัวแปรอื่น ๆ ในระบบเศรษฐกิจคงที่ไว้ ซึ่งถ้าตัวแปรที่สมมุติให้คงที่เหล่านี้เปลี่ยนแปลง (การใช้นโยบาย) ก็จะมีผลทำให้เส้น LM เคลื่อนขึ้นหรือลงไปทั้งเส้น หรือกล่าวได้ว่า ตลาดเงินมีการเคลื่อนตัวไปหาดุลยภาพ ณ จุดใหม่

จะเห็นได้ว่า ทั้งตลาดเงินและตลาดผลผลิตจะแสดงฟังก์ชั่นความสัมพันธ์ออกมาในรูปของตัวแปรรายได้ (Y) และอัตราดอกเบี้ย (r) เหมือนกัน เป็นเทคนิคการวิเคราะห์ของเคนส์ เพื่อที่จะหาดุลยภาพในสองตลาดร่วมกันได้ เป็นโมเดล IS – LM ในโมเดลสามารถแสดงผลกระทบของการชดเชยอัตราดอกเบี้ยในสองตลาดระหว่างกันได้ เป็นเทคนิคการวิเคราะห์ในโมเดลของเคนส์อีกเช่นกัน จากรูปภาพจะเห็นดุลยภาพของเศรษฐกิจ ณ จุดเริ่มต้นของสองตลาดได้ ณ ที่จุด A

---

[77] โมเดล IS-LM ถูกพัฒนาขึ้นมาโดย John Hicks and Alvin Hansen ในทศวรรษ 1930s และต้นทศวรรษ 1940s แต่ก็มีแนวคิดส่วนใหญ่ของเคนส์อยู่ในนี้ ซึ่งได้ถูกวิพากย์ว่าทำให้แนวคิดของเคนส์ดูอ่อนแอลง เพราะมิได้กล่าวถึงแนวคิดของเคนส์ในเรื่อง บทบาทของค่าคาดหวัง และการปรับตัวของราคาและค่าจ้าง แต่โมเดล IS-LM ก็ประสบผลสำเร็จมาก เพราะการวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์มหภาคส่วนใหญ่ก็จะกล่าวถึงค่าความชันของเส้น IS และ LM ในหนังสือ General Theory นั้นถึงแม้ว่าเคนส์จะเป็นนักคณิตศาสตร์แต่เขาก็หลีกเลี่ยงที่จะใช้มันจึงทำให้เป็นที่ถกเถียงกันมาจนทุกวันนี้ ว่าสิ่งที่เคนส์หมายถึงนั้นหมายถึงอะไร

(Y* และ r*) เมื่อมีการใช้นโยบายการคลังจะทำให้เส้น IS_0 เลื่อนไปเป็น IS_1 และได้ดุลยภาพที่จุดใหม่คือจุด B (Y_1 , r*) [78] แต่การใช้นโยบายการคลังโดยการเพิ่มรายจ่ายและการลงทุนภาครัฐบาลจะทำให้อัตราดอกเบี้ยสูงขึ้น นโยบายจึงมีผลของการชดเชย (Offset) ในดุลยภาพของสองตลาดเกิดขึ้นด้วย ดุลยภาพสุดท้ายจะเป็นที่จุด C (Y_2 , r_2)

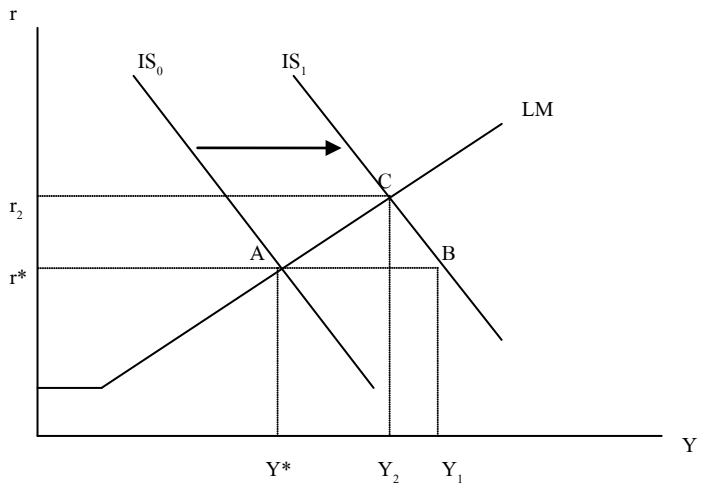

รูปภาพที่ 7.4 การแสดงดุลยภาพในโมเดล IS – LM

ทฤษฎีการจ้างงาน

สำนักคลาสสิคเชื่อว่า ความต้องการจ้างแรงงานเท่ากับผลผลิตเพิ่มของแรงงาน (MP_L) และคนงานอยากทำงานเมื่อค่าจ้างที่แท้จริง (Real Wage : W/P) เพิ่ม เคนส์ได้นำวิธีการของนีโอคลาสสิคมาใช้และกำหนดให้ดุลยภาพในตลาดแรงงานอยู่ที่เส้นอุปสงค์ตัดกับเส้นอุปทานของแรงงาน ตามรูปภาพ ณ อัตราค่าจ้างที่แท้จริงดุลยภาพจะมีการจ้างงานเต็มที่เสมอ ไม่ว่าตลาดจะเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไรก็จะกลับมาที่จุดนี้เสมอ เป็นไปตามหลักกฎธรรมชาติที่พวกคลาสสิคเชื่อและใช้ในทฤษฎี

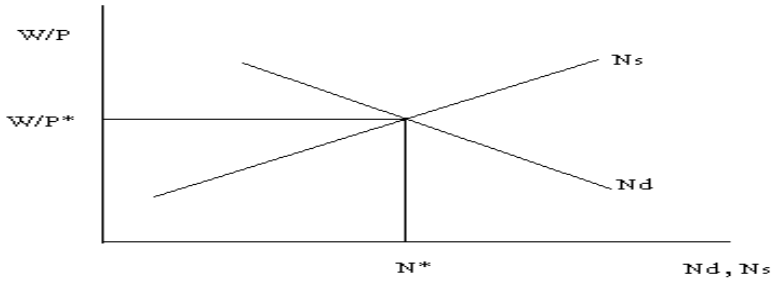

รูปภาพที่ 7.5 ดุลยภาพการจ้างงานในตลาดแรงงาน

[78] ถ้าใช้การหาโดยวิธีตัวทวีคูณจะได้ผลลัพธ์ ณ ที่จุดนี้

เคนส์ไม่เห็นด้วยในเรื่องค่าจ้างต้องเป็นค่าจ้างที่แท้จริง และไม่เห็นด้วยกับการเพิ่มหรือลดค่าจ้างที่แท้จริง เพื่อนำพาตลาดไปสู่ดุลยภาพและมีการจ้างงานเต็มที่ (Full Employment) เคนส์มีความเห็นว่า แรงงานจะสนใจค่าจ้างที่เป็นตัวเงิน (Nominal Wage : W) มากกว่าค่าจ้างที่แท้จริง เพราะการคำนวณค่าจ้างที่แท้จริงคำนวณได้ยาก ต้องมีข้อมูลสมบูรณ์ (เหมาะกับยุคโลกาภิวัฒน์) ตามวิสัยของแรงงานจะไม่ยอมรับค่าจ้างที่เป็นตัวเงินลดลงอย่างแน่นอนหากทำเช่นนั้นจะทำให้เกิดความไม่พอใจจนถึงนัดหยุดงานก็ได้ แม้สินค้าจะถูกลงก็ตาม และอาจไม่มีปฏิกิริยามากนักเมื่อระดับราคาสินค้าเพิ่มสูงขึ้น แต่ไม่ขึ้นเงินเดือน ทั้ง ๆ ที่ค่าจ้างที่แท้จริงถูกลดลง

ในทรรศนะของสำนักคลาสสิค มองว่าคนว่างงานคือ คนขี้เกียจ (Idle men) แต่เคนส์มองว่าในความเป็นจริงคนว่างงานส่วนใหญ่มีความต้องการและยินดีทำงานถ้ามีงานทำ แม้ว่าค่าจ้างจะต่ำ เคนส์เรียกการว่างงานชนิดนี้ว่า การว่างงานแบบไม่สมัครใจ (Involuntary Unemployment) สำนักคลาสสิคพิจารณาเฉพาะเมื่อมีการจ้างงานเต็มที่ แต่มิได้พิจารณาในสภาพเศรษฐกิจที่อยู่ในระดับต่ำกว่า คือ ระดับที่มีการว่างงานแบบไม่สมัครใจ ซึ่งเคนส์ได้นำภาวะนี้มาพิจารณาด้วย ดังนั้นทฤษฎีการจ้างงานของเคนส์จึงเป็นแบบทั่วไป เพราะพิจารณาทุกกรณี

ดุลยภาพทั่วไป (General Equilibrium)

การวิเคราะห์หาดุลยภาพทั่วไปของเศรษฐกิจทั้งระบบ เทคนิคที่เคนส์ใช้เป็นโมเดล AD–AS การหาอุปสงค์รวม (Aggregate Demand : AD) ของเศรษฐกิจ เป็นการผนวกรวมตลาดสองตลาด คือ ตลาดผลผลิตและตลาดเงินตรา (ใช้โมเดล IS – LM) มาใช้ โดยเพิ่มตัวแปรราคา (P) เข้าไปในโมเดล เมื่อพิจารณาตัวแปรทั้งหมด ตัวแปรราคาจะเกี่ยวพันกับปริมาณเงิน (M^s) ที่สามารถเป็นไปได้ โดยพิจารณาในรูปของปริมาณเงินที่แท้จริง (Real Money Supply : M^s/P)

เมื่อให้ราคาเริ่มจาก P_1 เราจะได้ รายได้ดุลยภาพ (Y*) ตามแนวทางโมเดล IS – LM สมมุติให้ราคาเปลี่ยนไปเป็น P_2 ราคาสูงขึ้น จะส่งผลกระทบต่อปริมาณเงินที่แท้จริง (M^s/P) ลดลง เริ่มแรกจะกระทบต่อตลาดเงินเพราะปริมาณเงิน (M^s) คงที่ แต่เมื่อราคาสูงขึ้นปริมาณเงินที่แท้จริงก็จะลดลงทำให้รายได้ดุลยภาพลดลงด้วย [79] (หรือเส้น LM เลื่อนไปทางซ้าย) เทคนิคทางกราฟ เราจะนำตัวแปร P_1 และ Y_1 (หรือ Y*) จากจุดดุลยภาพเริ่มต้นมาพล๊อตจุดไว้ และเมื่อให้ราคาเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น (P_2) เมื่อพิจารณาตามผลกระทบให้ M^s/P_2 ลดลง เส้น LM เลื่อนไปทางซ้ายในโมเดล IS – LM จะได้ค่า Y_2 ที่เป็นจุดดุลยภาพใหม่ นำมาพล๊อตจุดที่ 2 เมื่อลากเส้นเชื่อมสองจุดนี้ก็จะได้เส้นดุลยภาพที่แทนตลาดทั้งสองเป็นเส้นอุปสงค์รวม (AD) ของตลาด ในขั้นนี้เทคนิคการวิเคราะห์เป็น

---

[79] อีกแนวทางหนึ่งในการตรวจสอบทฤษฎี สามารถใช้ทฤษฎีปริมาณเงินของ เดวิด ฮูม มาอธิบายได้เช่นกัน P.Q = M . V ถ้าให้ M และ V คงที่ เมื่อ P สูงขึ้น Q ก็ต้องลดลงอย่างแน่นอน

การนำตัวแปรราคา (P) เข้าสู่โมเดล ก็จะได้เส้นดุลยภาพที่แทนตลาดทั้งสองเป็นเส้นอุปสงค์รวม (AD) ของตลาด ส่วนเส้นอุปทานรวม (Aggregate Supply : AS) หาจากตลาดแรงงาน

การหาผลผลิตดุลยภาพในตลาดแรงงาน จะใช้จำนวนแรงงานจากดุลยภาพการจ้างงานในตลาดแรงงานดังในรูปมาคำนวณ ณ ระดับราคา (P) ที่ใช้คำนวณ เมื่อให้ระดับราคาเปลี่ยนจะกระทบตัวแปร W/P ก็จะกระทบปริมาณการจ้างงานนำปริมาณการจ้างงานไปหากับฟังก์ชั่นการผลิตก็จะได้ผลผลิตรวม (Y) ของเศรษฐกิจได้ เมื่อมาถึงจุดนี้ก็จะได้ จุดดุลยภาพใหม่อีกหนึ่งจุด นำค่า P และผลผลิตรวม (Y)ไปพล็อตในกราฟ เราก็จะได้จุดสองจุดเชื่อมโยงเป็นเส้นอุปทานรวม (Aggregate Supply :AS) ซึ่งเป็นเส้นตัวแทนดุลยภาพของตลาดแรงงานที่แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรระหว่างรายได้ (Y) และราคา (P) เพื่อนำไปใช้ในโมเดล AD – AS

เมื่อใช้โมเดล AD – AS วิเคราะห์ จึงเป็นการหาดุลยภาพทั่วไปของระบบเศรษฐกิจ ถ้าเกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรจะเกิดขึ้นในเศรษฐกิจ การใช้นโยบายเศรษฐกิจมหภาคแก้ไขจะต้องเปลี่ยนตัวแปรใดในโมเดล และมีขนาดเท่าใดจึงจะให้ผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจที่ต้องการและเหมาะสม ก็สามารถจะหาได้ และเกิดการเคลื่อนตัวของจุดดุลยภาพใหม่ในเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่มีการใช้เพื่อหาเส้นทางการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Growth Path) ในระยะสั้น แต่ถ้าเป็นระยะยาวจะต้องนำการวิเคราะห์ทางด้านอุปทานรวมเข้ามาร่วมพิจารณาก็จะเป็นแนวคิดของอีกสำนักหนึ่ง การตอบปัญหาเศรษฐกิจจริง เคนส์ได้แสดงให้เห็นว่า เมื่อมีการใช้นโยบายการคลังจะทำให้เศรษฐกิจขยายตัว (อัตราการเจริญเติบโต)โดยเกิดผลกระทบต่อเส้นอุปสงค์รวมเลื่อนไปเป็นเส้นใหม่ รายได้จะเพิ่มขึ้นเท่ากับ $\Delta Y = Y_2 - Y_1$ แต่ก็ทำให้เกิดอัตราเงินเฟ้อ $\Delta P = P_2 - P_1$ เป้าหมายสุดท้ายที่สาธารณะต้องการรู้คือ มีการขยายตัวของเศรษฐกิจเท่าใด มีการลดการว่างงานลงเท่าใด ก็สามารถตอบได้ และในโมเดล AD–AS เคนส์ได้แสดงให้เห็นว่า การบริหารนโยบายเศรษฐกิจมหภาคโดยใช้นโยบายด้านอุปสงค์รวมจะทำให้เศรษฐกิจขยายตัวพร้อมกับเกิดเงินเฟ้อเสมอ หรือกล่าวได้ว่า การเจริญเติบโตของเศรษฐกิจจะเกิดเงินเฟ้อขึ้น ในระยะยาวแล้วประเทศจะต้องประสบปัญหาการลดค่าของเงินตลอดเวลา ดังวลีที่เคนส์กล่าวไว้ว่า Long run we are dead

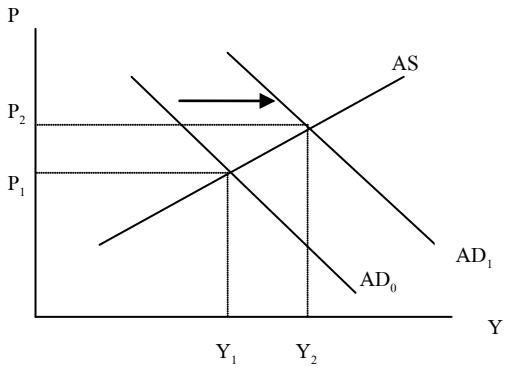

รูปภาพที่ 7.6 ดุลยภาพทั่วไปใช้โมเดล AD – AS

ลัทธิเศรษฐกิจหลังเคนส์ (Post Keynesian School)

หลังจากที่เคนส์เขียนหนังสือ The General Theory of Employment , Interest and Money ในปี ค.ศ. 1936 ได้มีนักเศรษฐศาสตร์จำนวนมากนำมาวิจารณ์และศึกษา มองทั้งแง่ดีและแง่ร้าย ยอมรับและไม่ยอมรับ ซึ่งเป็นการนำเอาทฤษฎีของเขาแก้ปัญหาเศรษฐศาสตร์มหภาค เมื่อเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ เงินเฟ้อ และการว่างงาน นักเศรษฐศาสตร์ในยุคต่อมาได้ขยายความและอธิบายให้ละเอียดมากขึ้น กลายเป็นสำนักสำคัญในเศรษฐกิจมหภาค และยอมรับเป็นเศรษฐศาสตร์มหภาคกระแสหลัก (Main Stream Macroeconomic Though) แม้แต่นักเศรษฐศาสตร์ที่มีแนวคิดแตกต่างและเกิดเป็นสำนักใหม่ ก็ยังใช้แนวคิดทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มหภาคของเคนส์เป็นกรอบที่ใช้ในการวิเคราะห์และอธิบายทฤษฎีของตัวเอง

การสังเคราะห์ของกลุ่มคลาสสิคใหม่ (The New Classical Synthesis)

ภายในไม่กี่ปีหนังสือ General Theory ได้เปลี่ยนแปลงเศรษฐศาสตร์มหภาค มิใช่ทุกคนจะเปลี่ยนแปลงมีเพียงส่วนน้อยที่เห็นด้วย แต่การถกเถียงกันส่วนใหญ่ก็จะอยู่ในแนวคิดแบบเคนส์ ในช่วงต้นทศวรรษ 1950s ความเห็นส่วนใหญ่ก็ยอมรับ โดยได้รวมแนวคิดส่วนใหญ่ของเคนส์กับแนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์คนอื่นในยุคต้น ๆ การรวมแนวความคิดที่แตกต่างนี้ เรียกว่า การสังเคราะห์ของกลุ่มคลาสสิคใหม่ (New Classical Synthesis) ประกอบด้วยนักเศรษฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียงในยุคกลางศตวรรษที่ 19 อาทิเช่น Paul A Samuelson ที่เขียนหนังสือ Economics เป็นเศรษฐศาสตร์มหภาคที่ทันสมัยเล่มแรกในปี ค.ศ. 1955

พอล เอ แซมวลสัน (Paul A. Samuelson , ค.ศ. 1915 - 2009) เขียนหนังสือ Economics ที่ขายดีที่สุด เป็นบุตรชาวโปแลนด์ อพยพมาอยู่สหรัฐอเมริกา เป็นศาสตราจารย์สอนที่สถาบัน MIT ตอนเรียนได้ศึกษาแนวคิดของเคนส์จากหนังสือของเคนส์และผู้สอน แซมวลสันใช้คณิตศาสตร์ในการอธิบายเศรษฐศาสตร์ เพื่อให้สั้นและกะทัดรัด และเป็นผู้นำเอาทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มหภาคของเคนส์มาสอนนักศึกษา สาระสำคัญในหนังสือของเขามีดังนี้

สภาวะคงที่ (Static) ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มหภาคของเขาอยู่บนมูลฐานของดุลยภาพ เช่น ดุลยภาพของอุปสงค์และอุปทานในสภาวะคงที่ เพราะสิ่งอื่น ๆ สมมุติให้คงที่ เปลี่ยนแต่รายได้และราคา ดุลยภาพเหล่านี้เป็นตำแหน่งที่จะคงอยู่นานตราบเท่าที่พลังข้างนอกไม่มารบกวน

การเปลี่ยนที่ของเส้นอุปสงค์รวมและอุปทานรวม ไม่ใช่เพราะราคาและรายได้ (เพราะเป็นตัวแปรภายใน) แต่เกิดจากตัวแปรเศรษฐกิจอื่นที่มิได้อยู่ในโมเดลเกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น ราคาน้ำมันสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว เรียกว่า วิกฤตการณ์น้ำมัน วิกฤตเศรษฐกิจโลก วิกฤตต้มยำกุ้ง วิกฤตแฮมเบอร์เกอร์ ที่ถือว่าเป็นตัวแปรภายนอก ดุลยภาพเลื่อนไปที่ระดับใหม่ จะทำให้ราคาและรายได้เปลี่ยน

สภาวะให้สิ่งอื่นคงที่นี้ใช้เปรียบเทียบดุลยภาพระหว่างที่หนึ่งกับอีกที่หนึ่งที่ปรับเปลี่ยนไป เพื่อศึกษาทิศทาง การปรับ และพลัง ที่ทำให้ปรับเปลี่ยน

ในช่วงท้าย ๆ นักเศรษฐศาสตร์อเมริกันเกือบร้อยละ 90 ได้หยุดเถียงกันว่าเป็นกลุ่มเคนส์หรือแอนตี้เคนส์ แต่พยายามที่จะทำการสังเคราะห์สิ่งที่มีคุณค่าในเศรษฐศาสตร์เก่าและทฤษฎีสมัยใหม่ ปรากฏการณ์และแนวคิดที่ได้ครอบงำทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มหภาคมาจนถึงต้นทศวรรษ 1970s ช่วงเวลานี้ถือเป็นความก้าวหน้าทางเศรษฐศาสตร์มหภาคอย่างมหัศจรรย์ และเรียกยุคนี้ว่า ยุคทองของเศรษฐศาสตร์มหภาค เริ่มต้นจากทศวรรษ 1940s จนถึงต้นทศวรรษ 1970s

มีการสร้างทฤษฎีใหม่ ๆ ที่อธิบายให้ง่ายและครอบคลุมปัญหาที่แท้จริงมากขึ้น และถูกนำมาใช้ในการเรียน การสอน เศรษฐศาสตร์มหภาคในปัจจุบัน อาทิเช่น โมเดล IS – LM ทฤษฎีการบริโภค การลงทุน และอุปสงค์ของเงิน [80] และทฤษฎีการเจริญเติบโต (Growth Theory) [81] นอกจากนี้ ก็ยังมีกลุ่มเศรษฐมิติที่พยายามสร้างโมเดลเศรษฐศาสตร์มหภาค (Macroeconomic Model) เช่น Lawrence Klein ของมหาวิทยาลัยเพนซิลวาเนียในช่วงต้นทศวรรษ 1950s ผลจากการพัฒนาระบบข้อมูลบัญชีรายได้ประชาชาติและคอมพิวเตอร์ ทำให้ขนาดของโมเดลใหญ่มากขึ้นเรื่อย ๆ มีผู้สร้างอีกหลายคน (หรือหลายกลุ่ม) เช่น Franco Modigliani การพัฒนาสะท้อนให้เห็นการก้าวกระโดดในทางทฤษฎีและการศึกษาเชิงประจักษ์ นับตั้งแต่ยุคสมัยของเคนส์เป็นต้นมา

ลัทธิเงินตรานิยม (Monetarism School)

เป็นลัทธิเศรษฐกิจที่เน้นเรื่องเงินตรามีบทบาทสำคัญมากทางเศรษฐกิจ ถือเป็นสายเลือดหล่อเลี้ยงเศรษฐกิจให้มีพลัง จึงต้องทำการศึกษาปริมาณเงินที่นำออกมาใช้มากหรือน้อย อัตราดอกเบี้ย ราคา จะเป็นเท่าไร ย่อมขึ้นอยู่กับปริมาณเงินส่วนหนึ่ง สถาบันการเงิน เช่น ธนาคารในการให้เครดิตและออกเอกสารทางการเงินต่าง ๆ รัฐจะต้องมีนโยบายการเงินอย่างไร เพื่อปรับดุลทางเศรษฐกิจ เป็นแนวคิดที่ต่อยอดจากเคนส์ที่มีการประเมินประสิทธิผลของนโยบายการเงินค่อนข้างต่ำ และมีเครื่องมือนโยบาย (Policy Instrument) ทางด้านการเงินค่อนข้างน้อย นักการเงินนิยมเชื่อว่าในยุคเศรษฐกิจปกติในยุคทศวรรษ 1960s นโยบายการเงินเป็นนโยบายที่มีประสิทธิผลค่อนข้างมากกว่านโยบายการคลัง และมีความเหมาะสมในการบริหารมากกว่าด้วย

---

[80] Franco Modigliani และ Milton Friedman ได้ยืนยันว่า ตัวแปรที่สำคัญคือ ค่าคาดหวังเป็นสิ่งกำหนดพฤติกรรมการบริโภค , James Tobin ได้พัฒนาทฤษฎีการลงทุนกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างค่าปัจจุบัน (Present Value) ของกำไรและเงินทุน และยังได้พัฒนาทฤษฎีอุปสงค์การถือเงิน เป็นทฤษฎีที่กำหนดทางเลือกระหว่างความแตกต่างของสินทรัพย์ที่พิจารณาในด้านของสภาพคล่อง ผลตอบแทน และความเสี่ยง

[81] ทฤษฎีการเจริญเติบโตพัฒนาโดย Robert M Solow ในปี ค.ศ. 1956 พยายามจะหาว่าอะไรเป็นสิ่งกำหนดการเจริญเติบโต โดยกำหนดให้เป็นผลมาจากเงินออม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

มิลตัน ฟรีดแมน (Milton Friedman ค.ศ. 1912 - 2006) เป็นนักการเงินนิยมที่มีชื่อเสียง เป็นศาสตราจารย์สอนวิชาเศรษฐศาสตร์การเงินที่มหาวิทยาลัยชิคาโก จนเรียกเป็นสำนักชิคาโก (Chicago School) แทนลัทธิเงินตรานิยมก็ได้ ในยุคทศวรรษ 1960s นักเศรษฐศาสตร์ทั่วโลกมีความเชื่อในแนวคิดของสำนักนี้ค่อนข้างมาก และมีการใช้นโยบายการเงินและการคลังในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจมหภาคประกอบกันไป

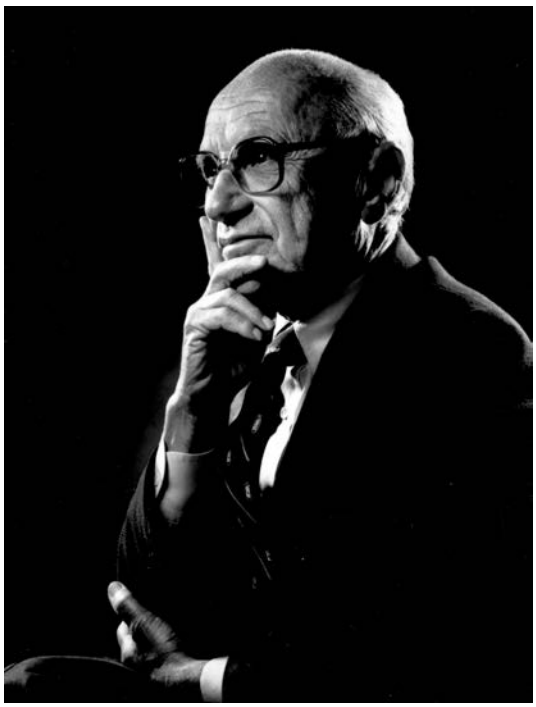

<u>Keynesians versus Monetarist</u>

With such rapid progress , many macro - economists, who defined themselves as Keynesians , come to believe that the future was bright. The nature of fluctuation was increasingly well understood , the development of model allowed for a better use of policy. The time when the economy could be fine-tuned, and recession all but eliminated, seemed not far in the future.

In the 1960s, debates between Keynesians and monetarist dominated the economic headlines. The debates centered around the effectiveness of monetary policy versus fiscal policy.

Keynes had emphasized fiscal rather than monetary policy as the key to fighting recessions. The IS curve was quite steep : Change in the interest rate had little effect on demand and output. Thus , monetary policy did not work very well.

Friedman strongly challenged this conclusion. In a 1963 book , A Monetary History of the United States, 1867 – 1960, Friedman and Anna Schwartz painstakingly reviewed the evidence on monetary policy and the relation between money and output in the United States over a century. Their conclusion was not only that monetary policy was very powerful, but that movements in money did explain most of the fluctuations in output. They interpreted the Great Depression as the result of a major mistake in monetary policy, a decrease in the money supply due to bank failures – a decrease that the Fed could have avoided by increasing the monetary base, but did not.

In the end , a concensus was in effect reached. Both fiscal and monetary policy clearly had effects. And if policy makers care about not only the level but also the composition of output, the best policy was typically a mix of the two.

R.G Hawtrey เจ้าหน้าที่การเงินของอังกฤษเขียนหนังสือเกี่ยวกับเศรษฐกิจการเงินหลายเล่ม มีแนวคิดเกี่ยวกับธนาคาร สามารถวางข้อบังคับเกี่ยวกับการให้เครดิตเพื่อรักษาเสถียรภาพด้วยการยืดหดเครดิตให้ถูกจังหวะ

เมื่อใดเกิดปัญหาในเศรษฐกิจมหภาค เขาได้เสนอแนะวิธีแก้ต่าง ๆ เช่น การซื้อขายพันธบัตรและหลักทรัพย์รัฐบาล (Open Market Operation) การเปลี่ยนแปลงอัตราส่วนลด (Change in the Rediscount Rate) การเพิ่มลดอัตราเงินสดสำรองตามกฎหมาย (Legal Reserve) ของธนาคารพาณิชย์กับธนาคารกลาง [82] การเพิ่มลดอัตราดอกเบี้ย และการจำกัดเงินสำรองของธนาคารพาณิชย์ จะเป็นวิธีสกัดเงินเฟ้อได้ และสามารถกำกับดูแลให้เศรษฐกิจสามารถขยายตัวได้อย่างต่อเนื่องและมีเสถียรภาพ

ฟรีดแมน เป็นผู้เห็นความสำคัญของเงินตราและประสิทธิผลของนโยบายการเงิน ใช้ควบคุมการขึ้นลงของภาวะเศรษฐกิจ สิ่งสำคัญที่ใช้ปรับรายได้ประชาชาติได้แก่ปริมาณเงินในมือประชาชน (Supply of Money) ในยุคที่ลัทธินี้เฟื่องฟูมีความเชื่อถือในประสิทธิผลของนโยบายการเงินค่อนข้างมาก ผู้บริหารนโยบายเศรษฐกิจมหภาคของประเทศต่าง ๆ ใช้นโยบายการเงินเป็นนโยบายหลักในการบริหารเศรษฐกิจมหภาคทั้งเพื่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและแก้ปัญหาในเศรษฐกิจมหภาค มีการคิดเครื่องมือทางการเงินในรูปแบบต่าง ๆ มากมาย อาทิเช่น สหรัฐอเมริกาได้ออกกฎหมายให้รัฐบาลของทุกพรรคที่เป็นรัฐบาลจะต้องมีการเพิ่มปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจร้อยละ 3 – 5 ทุกปี เพื่อให้เศรษฐกิจขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ธนาคารโลก (World Bank) สร้างเครื่องมือควบคุมปริมาณเงินผ่านธนาคารกลางและแนะนำให้เป็นเครื่องมือบริหารการเงินให้กับประเทศต่าง ๆ การคบคุมเครดิตของระบบเศรษฐกิจผ่านธนาคารพาณิชย์ การใช้นโยบายอัตราดอกเบี้ย เป็นต้น

ทั้ง ฟรีดแมน และ แซมมวลสัน เป็นนักเศรษฐศาสตร์ร่วมสมัยที่มีชื่อเสียงในสหรัฐอเมริกา แซมมวลสันได้รับรางวัลโนเบิล ในปี ค.ศ. 1992 ส่วนฟรีดแมน ได้รับรางวัลในปี ค.ศ. 1976 ทฤษฎีการเงินของฟรีดแมนส่วนใหญ่เน้นให้ความสำคัญกับปริมาณเงิน (Supply of Money) ในเศรษฐกิจ และมีความเห็นว่า บทบาทของรัฐบาลควรมีขอบเขตจำกัด ในความคิดของฟรีดแมน การใช้นโยบายการเงินในช่วงเวลานั้นค่อนข้างจะมีบทบาทน้อยเกินไปที่ควรจะได้รับ และมีความ

---

[82] ธนาคารกลาง (Central Bank) หมายถึง ธนาคารของรัฐบาลมีหน้าที่บริหาร ควบคุม ดูแล ธุรกรรมทางการเงินของประเทศและธนาคารพาณิชย์ รวมทั้งการพิมพ์ธนบัตร และเป็นผู้ใช้นโยบายการเงิน

เชื่อว่า นโยบายการเงินมีประสิทธิผลทางนโยบายมากกว่านโยบายการคลัง นโยบายการเงินควรมีอิทธิพลกับจำนวนปริมาณเงินที่ไหลเวียนอยู่ในเศรษฐกิจ

ฟรีดแมน สนับสนุนแนวคิดที่ว่า การเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจนับจากสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นผลมาจากการปรับเศรษฐกิจให้เหมาะสมในแต่ละช่วงเวลาอย่างค่อยเป็นค่อยไป (Fine Tune) โดยผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ และเห็นว่าควรหลีกเลี่ยงการทำผิดพลาดอย่างมหันต์เหมือนที่เคยเกิดขึ้นในสงครามโลกที่มีการตัดสต๊อกของเงินในเศรษฐกิจลงมาอย่างรุนแรงและนำไปสู่การตกต่ำทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ส่วนการเกิดวัฏฏจักรขึ้นลงนั้น ทั้งนโยบายการเงินและการคลังไม่สามารถขจัดผลกระทบนี้ได้ แต่ใช้เป็นการแก้ไขได้มากกว่า

การเสนอแนะนโยบายการเงิน ให้ธนาคารกลางของสหรัฐ (Federal Bank) มีการใช้นโยบายการเงินแบบอัตโนมัติ คือ มีการขยายปริมาณเงินในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นในแต่ละปีตามตัวเลขที่เหมาะสมและเสนอแนะ จะเป็นนโยบายที่มีประสิทธิผล ถ้าดำเนินการควบคู่ไปกับความพยายามที่จะลดราคาไม่เคลื่อนไหว (Price Rigidity) อันเป็นผลมาจากระบบเศรษฐกิจ จะทำให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ฟรีดแมนยังเชื่อว่า การเพิ่มปริมาณเงินทีละน้อยอย่างต่อเนื่อง จะเป็นแนวทางที่ดีที่สุดที่จะรักษาให้เกิดอุปสงค์รวม ณ ที่ระดับการจ้างงานเต็มที่

ในเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ฟรีดแมนเห็นว่า บทบาทของรัฐควรมีจำกัด ควรเป็นผู้กำกับดูแล มากกว่า และควรจัดเตรียมโครงสร้างเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพให้เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจ ส่วนผู้ดูแลเศรษฐกิจก็ควรจะดำเนินนโยบายเพื่อรักษาสิ่งนี้ไว้ ฟรีดแมนยังเห็นว่า รัฐบาลนอกจากมีบทบาทที่สำคัญอื่น ๆ เช่น เป็นผู้ดูแลเรื่องกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน การดูแลความปลอดภัยของประชาชนแล้ว ยังมีหน้าที่ต้องดูแลขนาดของปริมาณเงินที่เหมาะสมในระบบเศรษฐกิจด้วย

ในยุคท้ายศตวรรษที่ 20 เศรษฐกิจโลกได้ขยายขอบเขตของตลาดการเงินอย่างกว้างขวาง มีการพัฒนาตลาดการเงินประเภทใหม่ ๆ เกิดขึ้นในประเทศกำลังพัฒนา และสร้างเรื่องมือทางการเงิน (Financial Instrument) ใหม่ ขึ้นในประเทศพัฒนาแล้ว อาทิเช่น ตลาดทุนหรือตลาดหุ้น ตลาดตราสารหนี้ ตลาดเก็งกำไรในตลาดการเงิน เศรษฐกิจโลกขยายตัวอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วจนนักเศรษฐศาสตร์เชื่อว่าเป็นผลมาจากการเพิ่มปริมาณเงินในเศรษฐกิจโลกอย่างมากนั่นเอง และเรียกแนวทางการพัฒนาแบบนี้ว่า Financial Deepening

เศรษฐกิจโลกาภิวัฒน์ (Globalization Economy) ที่ครอบงำเศรษฐกิจในยุคปัจจุบัน มีการผ่อนคลาย กฎ ระเบียบ ทางด้านการเงินของประเทศต่าง ๆ ในยุคท้ายศตวรรษที่ 20 ตามคำแนะนำของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund : IMF) เพื่อให้ระบบการเงินโลกเป็นไปอย่างเสรี รวมทั้งประเทศไทยด้วย ปัจจุบันการผ่อนคลายกฎ ระเบียบ (Deregulation) ได้เป็นแนวทางปฏิบัติในการควบคุมการเคลื่อนย้ายเงินทุน (Capital Movement) ระหว่างประเทศ การเปิดเสรีเข้ามาลงทุนในตลาดเงิน ตลาดทุน ของประเทศ ระบบข้อมูล ข่าวสาร มีการเผยแพร่

อย่างเสรีและรวดเร็วผ่านระบบคอมพิวเตอร์และโทรคมนาคมสื่อสาร เข้าสู่ยุค Information Technology (IT) ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้นโยบายอัตราดอกเบี้ยภายในประเทศถูกกระทบอย่างรุนแรงและหลีกเลี่ยงมิได้ อัตราดอกเบี้ยในต่างประเทศมีอิทธิพลต่ออัตราดอกเบี้ยภายในประเทศผ่านการเคลื่อนย้ายเงินอย่างเสรี ยิ่งระบบการเงินประเทศเสรีมากเท่าใด การควบคุมกำกับ ดูแลอัตราดอกเบี้ยยิ่งยากมากขึ้น จนธนาคารกลางของประเทศต่าง ๆ ในโลกยอมรับว่า นโยบายการเงินในยุคนี้มีประสิทธิผลลดลงอย่างมาก และหันไปใช้ทฤษฎีใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในยุคท้ายศตวรรษที่ 20 มากขึ้น